

საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეკონომიკური პროგრამა

2017-2021

თბილისი 2018

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გამოხატავს ღრმა პატივისცემას და მადლიერებას ევროკავშირის წარმომადგენლობისადმი საქართველოში, რომლის მხარდაჭერით გახდა შესაძლებელი წინამდებარე ეროვნული პროგრამის მომზადება, კერძოდ, პირადად ბატონ იანოშ ჰერმანს და ბატონ ალვარო ორტეგა აპარისიოს, სამინისტრო განსაკუთრებულ მადლობას უხდის პროგრამის შემუშავებაში ჩართულ ქართველ და ევროპელ ექსპერტებს: ტომას პალოს, ხათუნა გოგალაძეს და მათ ვაშაკიძეს. სამინისტრო ასევე მადლობას უხდის ყველას, ვინც მიიღო მონაწილეობა დოკუმენტის შემუშავებაში.

ეროვნული პროგრამის მომზადების პროცესს ხელმძღვანელობდნენ:

ლევან დავითაშვილი – საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი
ნინო თანდილაშვილი – საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე

ეროვნული პროგრამის მომზადების პროცესს საწყის ეტაპზე ხელმძღვანელობდნენ:

გიგლა აგულაშვილი – საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის ყოფილი მინისტრი
ეკატერინე გრიგალავა – საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის ყოფილი მოადგილე

ეროვნული პროგრამის მომზადების პროცესს კოორდინაციას უწევდნენ:

ნინო თხილავა – გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტის ხელმძღვანელი
მაია ჯავახიშვილი – გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტის ხელმძღვანელის მოადგილე

გიზო ჭელიძე – ჰიდრომელიორაციისა და მიწის მართვის დეპარტამენტის ხელმძღვანელი
თამარ ალადაშვილი – სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის დირექტორი
კახა ლომაშვილი – პოლიტიკისა და ანალიტიკის დეპარტამენტის უფროსი სპეციალისტი

ეროვნული პროგრამის მომზადების პროცესში ჩართული პირები:

ნინო გოხელაშვილი, ნინო ჯანელიძე, ლაშა ახალაია, გვანცა სივსივაძე, თეა ლევიძე, ნინო ჩიქოვანი, მარიამ მაკაროვა, ნოე მეგრელიშვილი, მარინა არაბიძე, თომა დეკანოიძე, ნინო ტყავაძე, კარლო ამირგულაშვილი, ნონა ხელაია, თეონა ქარჩავა, ნათია ცხოვრებაძე, ლიანა გიორგაძე, ალვერდ ჩანქსელიანი, ირმა გურგულიანი, ანა ბერეჟიანი, თამარ ლოლაძე, გრიგოლ ლაზრივი, მაია ცხვარაძე, მერაბ გაფრინდაშვილი, რამაზ ჭითანავა, ელენე ქემაშვილი, თამარ შარაშიძე, ანა დოლიძე, ნელი კორკოტაძე, მაია ჩხოვბაძე, ელენე იაკობიძე, ელენე დიდებულიძე, ხატია ჯიქურიძე, დალი ჭიჭინაძე, აკაკი ველთაური, ნანა თოთიბაძე

ეროვნული პროგრამის მომზადების პროცესში ჩართული სახელმწიფო უწყებები:

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო
საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო
საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო
საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო
საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო
საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო
საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტრო
საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო
საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო
საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრო
საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური
საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახური
ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის მერია
აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველო

წინამდებარე დოკუმენტი შექმნილია ევროკავშირის მხარდაჭერით. მასში გამოთქმული მოსაზრებები არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს ევროკავშირის პოზიციად.

საქართველოს მთავრობის განკარგულება

№1124 2018 წლის 22 მაისი ქ. თბილისი

საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის დამტკიცების შესახებ

„გარემოს დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-15 მუხლის მე-5 პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტის შესაბამისად, დამტკიცდეს თანდართული „საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა“.

პრემიერ-მინისტრი

გიორგი კვიციანი

წინასიყვამბა

გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის შემუშავება განპირობებულია როგორც საქართველოს კანონმდებლობის, ისე ქვეყნის მიერ აღებული საერთაშორისო ვალდებულებებიდან. 1996 წლის კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“ მოითხოვს გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის რეგულარულ, ხუთწლიანი პერიოდით შემუშავებასა და განხორციელებას. ასევე, ერთის მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების (შემდგომში საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება) 304-ე მუხლის შესაბამისად: თანამშრომლობა, სხვა საკითხებთან ერთად, ითვალისწინებს „გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის“ შემუშავებას, რომელიც მოიცავს ყველა ეროვნულ და სექტორულ გარემოსდაცვით სტრატეგიულ მიმართულებებს საქართველოში და, ასევე, ინსტიტუციურ და ადმინისტრაციულ საკითხებს.

საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნული პროგრამა 2012-2016 წლებისთვის მიღებულ იქნა საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 24 იანვრის N127 განკარგულებით „საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნული პროგრამის დამტკიცების შესახებ“.

საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა შემუშავდა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კოორდინაციით, ევროკავშირის ფინანსური დახმარებითა და ადგილობრივი და ევროპელი ექსპერტების მხარდაჭერით. დოკუმენტი წარმოადგენს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სფეროში ქვეყნის უმთავრეს სტრატეგიულ დოკუმენტს, რომელიც განსაზღვრავს დარგის გრძელვადიან სტრატეგიულ პრიორიტეტებსა და კონკრეტულ სამოქმედო გეგმას ხუთწლიანი (2017-2021) პერიოდისთვის.

საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა ასახავს დაინტერესებული უწყებების (როგორც სახელმწიფო, ისე ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების) კოორდინირებულ ქმედებებს. დოკუმენტის შემუშავების საწყის ეტაპზე შეიქმნა უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფი, რომელმაც უზრუნველყო ყველა დაინტერესებული უწყების ჩართულობა შემუშავების პროცესში.

მოცემულ ეტაპზე საქართველოს მთავრობა მოკლებულია შესაძლებლობას, უშუალოდ განახორციელოს ქვეყნის გარემოს დაცვასა და გაუმჯობესებაზე ორიენტირებული ქმედებები საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე, თუმცა იგი განაგრძობს პარტნიორ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და დონორებთან მჭიდრო თანამშრომლობას და დიალოგს აღნიშნულ ტერიტორიებზე გარემოს დაცვისა და გაუმჯობესების სფეროში არსებული ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის გასატარებლად ცალკეული მექანიზმების შემუშავების მიმართულებით.

ღეპან ღავითაშვილი

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი

აკრონიმები

- IAEA** – ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტო
- VOC** – აქროლადი ორგანული ნაერთები
- კ/რ** – ავტონომიური რესპუბლიკა
- ბკუს** – სსიპ ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო
- გღსმს** – საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო
- გზრ** – გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი
- გზმ** – გარემოზე ზემოქმედების შეფასება
- გმო** – გენეტიკურად მოდიფიცირებული ორგანიზმები
- ღგს** – სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო
- ემგს** – საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო
- ესს** – სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტო
- თს** – საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო
- მგვ** – მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება
- მორ** – მდგრადი ორგანული დამბინძურებლები
- მშპ** – მთლიანი შიდა პროდუქტი
- ორნ** – ოზონდამშლელი ნივთიერებები
- პკბ (PCB)** – პოლიქლორირებული ბიფენილები
- რგის** – საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო
- სგმ** – სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება
- სსიპ** – საჯარო სამართლის იურიდიული პირი
- სსს** – საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო
- სუს** – საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური
- უს** – საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო
- ჯგბ საუკთხეები** – ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული საფრთხეები
- მსს** – საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო
- შჯსღს** – საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტრო
- ცმო** – ცოცხალი გენმოდიფიცირებული ორგანიზმები
- 2007/60/EC** – „წყალდიდობების რისკების მართვის შესახებ“ დირექტივა
- ADB** – აზიის განვითარების ბანკი
- BAT** – საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგია
- CBD** – „ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ“ კონვენცია
- CITES** – „გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური ფლორისა და ფაუნის სახეობების საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ“ კონვენცია
- CLRTAP** – „შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსასაზღვრო დაბინძურების შესახებ“ კონვენცია
- DANIDA** – დანიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს განვითარებისა და თანამშრომლობის მხარდაჭერის მექანიზმი
- DCFTA** – ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმება

- EAP GREEN** – ევროკავშირის პროგრამა „მწვანე ეკონომიკის ხელშეწყობა აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში“
- EBRD** – ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი
- EMEP** სადგური – ფონური დაბინძურების მონიტორინგის სადგური
- EU** – ევროკავშირი
- FAO** – გაეროს სოფლის მეურნეობისა და სურსათის ორგანიზაცია
- GCF** – კლიმატის მწვანე ფონდი
- GEF** – გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდი
- GHS** – ქიმიური ნივთიერებების კლასიფიკაციისა და ეტიკეტირების გაეროს გლობალური ჰარმონიზებული სისტემა
- GIS** – გეოინფორმაციული სისტემები
- GIZ** – გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება
- GWP** – შპს „ჯორჯიან უოთერ ენდ ფაუერი“
- INDC** – ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული სავარაუდო წვლილი
- IUCN** – ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირი
- KfW** – გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკი
- LEDS** – დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგია
- NAMA** – ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედება
- NBSAP** – „2014-2020 წწ. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია და მოქმედებებათა გეგმა“
- NATO** – ჩრდილო-ატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაცია
- OECD** – ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია
- PAH** – პოლიციკლური არომატული ნახშირწყალბადები
- PM10; PM2,5** – უმცირესი ზომის მყარი ნაწილაკები
- SDGS** – გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნები
- SEAP** – მდგრადი ენერგეტიკული სამოქმედო გეგმა
- SIDA** – შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო
- SSM** – შვედეთის რადიაციული უსაფრთხოების ორგანო
- UNDP** – გაეროს განვითარების პროგრამა
- UNECE** – გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისია
- UNESCO** – გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია
- USAID** – ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტო
- USFS** – ამერიკის შეერთებული შტატების სატყეო სამსახური
- UN ENVIRONMENT** – გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამა
- UNIDO** – გაეროს სამრეწველო განვითარების ორგანიზაცია
- WWF** – ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდი

საკრეჯი

1. შესავალი	9
2. გაკეთდაცვითი მმართველობა	12
2.1 არსებული მდგომარეობა	13
2.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	18
2.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	19
2.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	23
2.5 სამოქმედო გეგმა	26
3. წყლის რესურსების მართვა	32
3.1 არსებული მდგომარეობა	33
3.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	36
3.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	38
3.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	39
3.5 სამოქმედო გეგმა	41
4. აგროსუბსიდიური პოლიტიკის მართვა	46
4.1 არსებული მდგომარეობა	47
4.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	48
4.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	49
4.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	50
4.5 სამოქმედო გეგმა	62
5. ნაკრძალების მართვა	57
5.1 არსებული მდგომარეობა	58
5.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	59
5.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	60
5.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	61
5.5 სამოქმედო გეგმა	63
6. ქიმიური ნივთიერებების მართვა	67
6.1 არსებული მდგომარეობა	68
6.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	68
6.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	69
6.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	71
6.5 სამოქმედო გეგმა	73
7. ბიომრავალფეროვნების მართვა	78
7.1 არსებული მდგომარეობა	79
7.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	80
7.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	81
7.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	82
7.5 სამოქმედო გეგმა	86

8. ზყის მართვა	92
8.1 არსებული მდგომარეობა	93
8.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	94
8.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	95
8.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	96
8.5 სამოქმედო გეგმა	99
9. ნიადაგის დაცვა	105
9.1 არსებული მდგომარეობა	106
9.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	107
9.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	108
9.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	110
9.5 სამოქმედო გეგმა	112
10. კლიმატის ცვლილება	114
10.1 არსებული მდგომარეობა	115
10.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	117
10.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	118
10.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	121
10.5 სამოქმედო გეგმა	122
11. ბუნებრივი საზღვარების დაცვის მართვა	126
11.1 არსებული მდგომარეობა	127
11.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	129
11.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	131
11.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	132
11.5 სამოქმედო გეგმა	134
12. კლიმატის ცვლილების შესაფერისი ღონისძიებები	137
12.1 არსებული მდგომარეობა	138
12.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	139
12.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	140
12.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	142
12.5 სამოქმედო გეგმა	143
13. მხარეების მართვა და მდგრადი განვითარების გადართობის უზრუნველყოფა	145
13.1 არსებული მდგომარეობა	146
13.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინტერესებული მხარეები	148
13.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო	149
13.4 პრობლემები და პრიორიტეტები	152
13.5 სამოქმედო გეგმა	153

1. შესავალი

საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა წინამდებარე პროგრამაში (შემდგომში – საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე პროგრამა) ასახულია საქართველოს გარემოსდაცვითი პრიორიტეტები და განსაზღვრულია სტრატეგიული გრძელვადიანი მიზნები, უახლოეს 5 წელიწადში განსახორციელებელი ამოცანები და კონკრეტული ქმედებები, რომლებიც აუცილებელია გარემოს მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად.

გარემოსდაცვითი პოლიტიკის მთავარი მიზანი, რომელსაც აყალიბებს საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა, არის ქვეყნის მდგრადი და დაბალანსებული განვითარება, რომლის დროსაც გარემოსდაცვითი და სოციალურ-ეკონომიკური გამოწვევები თანაბრად განიხილება. გარემოს დაცვის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა სოციალურ-ეკონომიკური საქმიანობებით გამოწვეული გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან აცილება, უკვე არსებული უარყოფითი ზემოქმედების მისაღებ დონემდე შემცირება და გარემოს მდგომარეობის გაუმჯობესება, რაც გრძელვადიან პერიოდში უზრუნველყოფს მომავალი თაობების ჯანსაღ გარემოში ცხოვრებას.

გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის მომზადების ვალდებულება განსაზღვრულია საქართველოს კანონით „გარემოს დაცვის შესახებ“ (1996 წ.). 2000 წელს საქართველოს მთავრობამ მსოფლიო ბანკის მხარდაჭერით მოამზადა და დაამტკიცა საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა პირველი ეროვნული პროგრამა. აღნიშნული დოკუმენტის დამტკიცების შედეგად საქართველოს თანამშრომლობა საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებსა და სხვადასხვა დონორებთან უფრო დინამიური გახდა. გარემოს დაცვის მოქმედებათა პირველი ეროვნული პროგრამა კონცენტრირებული იყო როგორც გარემოს დაცვისა და გარემოს მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე, ასევე საქართველოს კონსტიტუციის, საერთაშორისო შეთანხმებებისა და ეროვნული კანონმდებლობის მოთხოვნების შესრულებაზე. 2012-2016 წლების გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნული პროგრამა მომზადდა დაინტერესებული მხარეების უფრო ფართო სპექტრთან თანამშრომლობითა და ნიდერლანდების მთავრობის მხარდაჭერით. გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნულ პროგრამაში განსაზღვრული იყო გრძელვადიანი მიზნები, მოკლევადიანი ამოცანები და კონკრეტული ღონისძიებები ქვეყნის მდგრადი განვითარების უზრუნველსაყოფად. გარდა ამისა, გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნულ პროგრამაში წარმოდგენილი იყო გარემოს დაცვის სფეროსათვის დამახასიათებელი ურთიერთგადამკვეთი საკითხებიც. გარემოსდაცვითი პრობლემების კომპლექსური და დარგთაშორისი ხასიათიდან გამომდინარე, გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნულ პროგრამაში ხაზგასმული იყო ეროვნულ და ადგილობრივ დონეებს შორის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის კოორდინაციის მნიშვნელობა.

გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა მომზადდა „გარემოს დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად და გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნული პროგრამის მომზადებისა და განხორციელების პროცესში მიღებული მნიშვნელოვანი გამოცდილების გათვალისწინებით. ყურადღება გამახვილდა საქართველოს ევროკავშირთან დაახლოების პროცესში წარმოქმნილ გამოწვევებზე. გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა შემუშავდა შემდეგი სამი ძირითადი პოლიტიკური ტენდენციის გათვალისწინებით:

- ◆ „საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება“;
- ◆ „გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნები“ და ის საერთაშორისო გარემოსდაცვითი შეთანხმებები, რომელთა მხარესაც წარმოადგენს საქართველო;
- ◆ გარემოს დაცვასთან და ბუნებრივი რესურსების მართვასთან დაკავშირებული ეროვნული და დარგობრივი სტრატეგიული დოკუმენტები.

ამავე დროს, გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა ასახავს გარემოს ხარისხსა და ადამიანის ჯანმრთელობასთან დაკავშირებულ რეალურ პრობლემებსაც. პროგრამა ეფუძნება საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 17 ივნისის N400 დადგენილებით დამტკიცებულ საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია - „საქართველო 2020“-ით (შემდგომში - „საქართველო 2020“) განსაზღვრულ პრინციპებს, რომელიც მოიცავს ეკონომიკური განვითარების პროცესში ბუნებრივი რესურსების რაციონალურ გამოყენებას, გარემოსდაცვითი უსაფრთხოებისა და მდგრადობის უზრუნველყოფასა და ბუნებრივი კატასტროფების თავიდან აცილებას. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის პარალელურად მიმდინარეობს მუშაობა ქვეყნის მდგრად განვითარებასთან დაკავშირებულ სხვა ეროვნულ დოკუმენტებზეც, რომლებიც საკუთარ წვლილს შეიტანენ სოციალურ-ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი მიზნების ინტეგრაციის საქმეში.

გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა წარმოადგენს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და იმ სხვა სახელმწიფო უწყებების ძირითად სტრატეგიულ დოკუმენტს, რომლებიც ახორციელებენ გარემოს დაცვასთან და ბუნებრივი რესურსების მართვასთან დაკავშირებულ პოლიტიკას ან წვლილი შეაქვთ ამგვარი პოლიტიკის განხორციელებაში. ეფექტიანი გარემოსდაცვითი პოლიტიკის შემუშავება, ეროვნული კანონმდებლობის განხორციელებისა და აღსრულების გაძლიერება, აგრეთვე გარემოსდაცვითი მონიტორინგის, მონაცემთა დამუშავებისა და ანგარიშგების სისტემის გაუმჯობესება, რაც ხელისუფლებისა და საზოგადოებისათვის საქართველოს გარემოს ხარისხის შესახებ სანდო ინფორმაციის მიწოდებას უზრუნველყოფს, გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის პრიორიტეტულ მიმართულებებს მიეკუთვნება.

საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა შემუშავდა საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციის მიერ მომზადებული და „პოლიტიკის დაგეგმვის დოკუმენტი „პოლიტიკის დაგეგმვის სახელმძღვანელო“ დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 30 დეკემბრის N629 დადგენილებით დამტკიცებული „პოლიტიკის დაგეგმვის სახელმძღვანელო“ მიხედვით და შესაბამისობაშია აღნიშნული სახელმძღვანელო დოკუმენტის დებულებებთან.

გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის სტრატეგიული მიზნებია:

1. გარემოს მდგომარეობის გაუმჯობესება, ბუნებრივი რესურსების დაცვის/მდგრადი გამოყენების უზრუნველყოფა და იმ რისკების თავიდან აცილება/მინიმუმამდე დაყვანა, რომლებიც საფრთხეს უქმნის ადამიანების ჯანმრთელობას და მოსახლეობის კეთილდღეობას.

აღნიშნული მიზნის ფარგლებში პრიორიტეტულ საქმიანობებს წარმოადგენს ისეთი ღონისძიებები, რომლებსაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ გარემოს მდგომარეობის გაუმჯობესებაში წყლის რესურსების, ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის, ატმოსფერული

ჰაერის ხარისხის, ბუნებრივი კატასტროფების მართვის, ტყისა და ბიომრავალფეროვნების, ნიადაგის დაცვის, რადიაციული უსაფრთხოებისა და კლიმატის ცვლილების სფეროებში პრევენციული, შემარბილებელი და საადაპტაციო ღონისძიებების საშუალებით. მიზნები და ქმედებები განსაზღვრულია ქვეყანაში არსებული ფინანსური და ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით.

2. საქართველოს მიერ რეგიონული და გლობალური გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების გაუმჯობესება და შემდგომი დაახლოება ევროკავშირის გარემოსდაცვით პოლიტიკასთან, ჩარჩო კანონმდებლობასა და კონკრეტული დირექტივების მოთხოვნებთან.

აღნიშნული პროცესი წარმატებით მიმდინარეობს. შემუშავებულია გარემოს დაცვისა და კლიმატის ცვლილების სფეროებში ევროკავშირთან დაახლოების საგზაო რუკა. გარემოსდაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნულ პროგრამაში განხილულია საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებების, როგორცაა კონვენციები, მათი ოქმები და შეთანხმებები და სხვა, და კანონმდებლობის შესრულების სხვადასხვა ასპექტებიც.

3. ადმინისტრაციული სტრუქტურების გაძლიერება ეფექტიანი გარემოსდაცვითი მართვისა და გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის აღსრულების უზრუნველსაყოფად.

აღნიშნული მიზანი ეხება სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებსა და მათ სისტემაში შემავალ საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებს შორის ევროკავშირთან დაახლოების პროცესისა და საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებების, კონვენციების, მათი ოქმებისა და შეთანხმებების მოთხოვნების შესრულებასთან დაკავშირებული კომპეტენციებისა და პასუხისმგებლობების სათანადოდ გადახაწვას. მიზნის მიღწევის შედეგად უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს გარემოსდაცვითი მოთხოვნების ეფექტიანი განხორციელება და აღსრულება ხელისუფლების ყველა დონეზე გარემოსდაცვითი მართვის შესაძლებლობების გაძლიერების გზით, რაც ასევე ხელს შეუწყობს ხელისუფლების ორგანოებს შორის ჰორიზონტალური და ვერტიკალური თანამშრომლობის შემდგომ განვითარებას.

4. მდგრადი განვითარების ხელშეწყობა სოციალურ და ეკონომიკურ პოლიტიკაში გარემოსდაცვითი ასპექტების ინტეგრაციის საშუალებით

აღნიშნული მიზანი გულისხმობს ეროვნული მდგრადი განვითარების პოლიტიკის შემუშავება/ განხორციელების გაუმჯობესებას ეკონომიკური ეფექტიანობისა და გარემოსდაცვითი ეფექტურობის დაბალანსების საშუალებით და შესაბამისად, გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების განხორციელების ხელშეწყობას. მის ფარგლებში მოიაზრება გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის ამაღლება გარემოსთან დაკავშირებული ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორის წარმომადგენლებს შორის ისეთი მექანიზმების დამკვიდრების საშუალებით, როგორებიცაა გარემოსდაცვითი თვითმონიტორინგი, გარემოსდაცვითი მართვის პრინციპების განხორციელება, ინტეგრირებული ნებართვების სისტემის ამოქმედება, საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიის გათვალისწინება და სხვ. გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა გზას უხსნის მწვანე ეკონომიკური ზრდისა და მწვანე ეკონომიკის პრინციპების დამკვიდრების ხელშეწყობს საქმიანობებს. პროგრამით გათვალისწინებული ღონისძიებები ხელს შეუწყობს მდგრადი განვითარების მიდგომის დამკვიდრებას, რაც უზრუნველყოფს სხვა დარგების საქმიანობაში გარემოსდაცვითი ასპექტების ინტეგრირებას სოციალური მოთხოვნებისა და ეკონომიკური ზრდის პარალელურად.

2.

გაკვეთილის ღირებულების მოქმედება

გარემოსდაცვითი ასპექტები ეკონომიკური თუ სოციალური განვითარების თითქმის ყველა დარგთან იკვეთება. გარემოსდაცვითი საქმიანობისა და ეკონომიკური ზრდის გაწონასწორება გამოწვევაა ყველა ქვეყნის მთავრობისთვის და გამონაკლისი არც საქართველოა. ქვემოთ, კონკრეტულ თავებში დასახული ამბიციური მიზნების მისაღწევად აუცილებელია გარემოსდაცვითი საკითხების ინტეგრირება შესაბამის პოლიტიკურ მიმართულებებში და ეროვნულ დონეზე გარემოსდაცვითი მმართველობის გაუმჯობესება.

გარემოსდაცვითი მმართველობა მოიცავს საქმიანობათა ფართო სპექტრს, როგორცაა გარემოსდაცვითი პოლიტიკისა და კანონმდებლობის შემუშავება, გარემოსდაცვითი პოლიტიკის მიზნების განხორციელება, კანონალსრულება, საქმიანობის განხორციელების პროგრესის ზედამხედველობა/მონიტორინგი და ეროვნულ დონეზე მიღწევების გაანალიზება. ქმედებათა მნიშვნელოვანი ნაწილი, რომელიც დაკავშირებულია კონკრეტულ სფეროებში მმართველობის გაუმჯობესებასთან, მოცემულია ქვემოთ, თემატურ თავებში. აღნიშნული ქმედებები უმეტესად განსაზღვრულია კონკრეტული ტერიტორიებისთვის ან ორიენტირებულია დარგებზე და არ არის მოყვანილი ამ თავში. მოცემული თავი უფრო მეტად ფოკუსირებულია ურთიერთგადაძვეთ თემებზე და ეროვნულ მმართველობაზე, როგორც ერთიანი ეროვნული პოლიტიკის გატარებისა და განხორციელების პროცესზე. კერძოდ, წარმოდგენილ თავში მოყვანილი ქმედებები ხელს უწყობს ეროვნულ დონეზე ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხების განხორციელებას, როგორცაა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესი, გარემოსდაცვითი პოლიტიკისა და კანონმდებლობის შემუშავება, აღსრულება, კონტროლი და ანალიზი. ასევე მონაცემთა მართვასთან დაკავშირებული გამოწვევები, როგორცაა მონაცემთა შეგროვება, ანალიზი, ანგარიშგება, საინფორმაციო-ტექნოლოგიური საშუალებების გაუმჯობესება და ა.შ.

2.1 აკსეპტირებული მდგომარეობა

განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებამ დაამტკიცა, რომ გარემოს დაცვა და ეკონომიკური განვითარება უნდა განიხილებოდეს ერთმანეთის შემავსებლად და არა ურთიერთსაწინააღმდეგოდ. დასავლეთის ქვეყნების განვითარებამ აჩვენა, რომ ეკონომიკური აღმასვლის მიღწევა შესაძლოა მაშინ, როცა დაცულია წონასწორობა ქვეყნის განვითარებასა და ბუნებრივი რესურსების გამოყენებას შორის და რომ საზოგადოების კეთილდღეობა მხოლოდ მაშინ არის უზრუნველყოფილი, როდესაც გარემოსდაცვით და სოციალურ ასპექტებს ისეთივე მნიშვნელობა ენიჭება, როგორც ეკონომიკურ ზრდას.

ეფექტიანი გარემოსდაცვითი მმართველობა არის ქვეყნის გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტების დაბალანსების ერთადერთი გარანტი. ახლო მომავალში ამ წონასწორობის მისაღწევად აუცილებელია, რომ ტრადიციული ინდუსტრიალიზაციის გრძელი გზის გაგრძელების ნაცვლად, საქართველოს ეკონომიკის ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად განისაზღვროს მწვანე ეკონომიკის სფეროში სხვადასხვა ღონისძიებების განხორციელება. მწვანე ეკონომიკის ამოცანები ცალკეა განხილული გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის მე-13 თავში.

საყოველთაოდ არის აღიარებული, რომ პრევენცია წარმოადგენს გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ძირითად ინსტრუმენტს. პრევენცია ასევე წამყვანი პრინციპია ევროპის გარემოსდაცვით პოლიტიკასა და კანონმდებლობაში, რაზეც საქართველოს ვალდებულება აქვს აღებული საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების თანახმად. პრევენცია მოითხოვს ყველა დაინტერესებული მხარის აქტიურ ჩართულობას დაგეგმვის პროცესში, დაწყებული მწარმოებლით და დამთავრებული საქმიანობაზე ნებართვის გამცემი უწყებებით.

დღევანდელი მდგომარეობით, გარემოზე ზემოქმედების შეფასება (გზმ) კონკრეტული საქმიანობისთვის და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება, საქართველოში წარმოადგენს გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან აცილების ძირითად ინსტრუმენტს. უფრო მცირემასშტაბიანი დაბინძურების გამომწვევი საქმიანობები რეგულირდება ტექნიკური რეგლამენტით. არ ხორციელდება სტრატეგიული დოკუმენტებით (სტრატეგია, გეგმა, პროგრამა) გათვალისწინებული ქმედებების გარემოზე უარყოფითი ზეგავლენის შეფასება, რაც ზღუდავს გააზრებული გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღების შესაძლებლობას სტრატეგიებისა და გეგმების შემუშავების ადრეულ ეტაპზე.

უნდა აღინიშნოს, რომ დაგეგმილია მნიშვნელოვანი ცვლილებები ნებართვის გაცემის არსებულ სისტემაში და უკვე მიღწეულია გარკვეული პროგრესი. ახალ კანონს – გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი (2017 წ.) – შემოაქვს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზმ) და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების (სგმ) შესახებ ევროკავშირის დირექტივებით, ასევე „ტრანსსასაზღვრო კონტექსტში გარემოზე ზემოქმედების შეფასების შესახებ“ კონვენციის (ესპოს კონვენცია), მისი „სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების“ ოქმით და „გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ“ კონვენციით (ორჰუსის კონვენცია) განსაზღვრული პრინციპები. გარემოსდაცვითი შეფასების კანონმდებლობის ევროკავშირის დირექტივებთან ჰარმონიზაციის პროცესის შედეგად ჩამოყალიბებული ახალი რეგულაციები სრულ შესაბამისობაში იქნება მოქმედ საერთაშორისო სამართლებრივ საუკეთესო მდგომებთან. კერძოდ, გზმ-ს დაექვემდებარება ყველა ის საქმიანობა (მასშტაბისა და კატეგორიის მიხედვით), რომელიც მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენს გარემოს მდგომარეობასა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე. ამასთან, კოდექსის ამოქმედება, გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მიღების საწყის ეტაპზე საზოგადოების ჩართულობის ეფექტიანი სამართლებრივი გარანტიების საფუძველზე, უზრუნველყოფს საზოგადოების მონაწილეობის მაღალ სტანდარტებს, როგორც სკრინინგის, ისე სკოპინგისა და უშუალოდ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების სტადიაზე. კოდექსით განსაზღვრულია გზმ-ს დაქვემდებარებული ახალი საქმიანობების ჩამონათვალი. გარემოზე ზემოქმედების რისკებისა და ზემოქმედების ხარისხის გათვალისწინებით, საქმიანობები დაჯგუფებულია ორ დანართში. პირველ დანართში მითითებული საქმიანობები ცალსახად ექვემდებარება გზმ-ს. რაც შეეხება მეორე დანართში მითითებულ საქმიანობებს, მათთვის თავდაპირველად გათვალისწინებულია სკრინინგის პროცედურის ჩატარება, რომლის საფუძველზეც დადგინდება ექვემდებარება თუ არა საქმიანობა გზმ-ს. ამდენად, ერთი შეხედვით, გზმ-ს დაქვემდებარებული საქმიანობების ჩამონათვალი იზრდება, თუმცა, რეალურად, მეორე დანართში მოცემული საქმიანობები მხოლოდ იმ შემთხვევაში დაექვემდებარება გზმ-ს პროცედურას, თუ ეს დადგინდება სკრინინგის გადაწყვეტილებით. ამასთან, კოდექსის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სიახლე არის ის, რომ იგი ითვალისწინებს სკრინინგის და სკოპინგის პროცედურების ერთ ეტაპად გაერთიანებას, რაც საქმიანობის განმახორციელებელს მისცემს საშუალებას, სკრინინგის ეტაპზე წარადგინოს როგორც სკრინინგის, ასევე სკოპინგის პროცედურებისათვის საჭირო დოკუმენტაცია, რომელსაც სამინისტრო განიხილავს პარალელურ რეჟიმში. მოცემული განაწესი საშუალებას მისცემს საქმიანობის განმახორციელებელს, დაზოგოს დრო და პროცედურა გაიაროს შემჭიდროვებულ ვადებში. საქმიანობის განმახორციელებელი, საკუთარი გადაწყვეტილების საფუძველზე, უფლებამოსილი იქნება, პირდაპირ სკოპინგის განცხადებით მიმართოს გარემოსდაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს (სკრინინგის ეტაპის გავლის გარეშე) და ითხოვოს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემა. ასეთ დროს პირი დაზოგავს სკრინინ-

გის ეტაპისათვის გათვალისწინებულ დროს და ვადებს და შესაბამისად ადმინისტრაციულ წარმოებას სამინისტროში დაიწყებს სკოპინგის ეტაპით.

ახლად ჩამოყალიბებული სგშ-ს და ტრანსსასაზღვრო პროცედურების სისტემა ხელს შეუწყობს გარემოს დაცვასა და ადამიანთა ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ასპექტების ინტეგრირებას სტრატეგიულ დაგეგმვაში და გააუმჯობესებს ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობას. გარემოსდაცვითი მმართველობის რეფორმის მიმართულებით კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მიმდინარე პროცესია დაბინძურების პრევენციისა და კონტროლის ინტეგრირებული კანონმდებლობის შემუშავება საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების მოთხოვნათა შესაბამისად, რაც გულისხმობს ძირეულ ცვლილებებს არსებულ სანებართვო სისტემაში. კერძოდ, დაგეგმილია სამართლებრივი, ინსტიტუციური, ადმინისტრაციული და პროცედურული ჩარჩოს შემუშავების გზით დაბინძურების პრევენციისა და კონტროლის ინტეგრირებული სისტემის დანერგვა, რაც გულისხმობს თანამედროვე გარემოსდაცვითი მართვის ისეთი პრინციპების დანერგვას, როგორცაა საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგია და ემისიის ზღვრული ნორმები, როგორც ამას საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება მოითხოვს.

გარემოსდაცვითი მმართველობის კიდევ ერთი ინსტრუმენტია გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სფეროში შესაბამისი ლიცენზიებისა და ნებართვების გაცემა.

„ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“ საქართველოს კანონის (2005 წ.) თანახმად, სარგებლობის ლიცენზია არის ლიცენზიის სახეობა, რომლითაც პირს ენიჭება სახელმწიფო რესურსებით სარგებლობის უფლება. დღეის მდგომარეობით საქართველოში ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობისთვის გაიცემა შემდეგი სახის ლიცენზიები: სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზია (წიაღისეულის მოპოვების ან/და შესწავლა-მოპოვების მიზნით); ტყით სარგებლობის გენერალური ლიცენზია, რომელიც მოიცავს ხე-ტყის დამზადების სპეციალურ ლიცენზიასა და სამონადირეო მეურნეობის სპეციალურ ლიცენზიას (აღნიშნული ლიცენზიების გაცემა შესაძლებელია ასევე ცალ-ცალკე); ექსპორტის მიზნით სოჭის გირჩითა და „გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური ფლორისა და ფაუნის სახეობების საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ“ კონვენციის დანართებში შეტანილი თეთრყვავილას ბოლქვებით ან/და ყოჩივარდას გორგლებით სარგებლობის ლიცენზია და თევზჭერის ლიცენზია. სარგებლობის ლიცენზიის გაცემის მიზანია ეროვნული რესურსების მდგრადი და რაციონალური გამოყენება. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო გასცემს ლიცენზიებს სასარგებლო წიაღისეულით სარგებლობაზე, ხოლო საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო გასცემს ლიცენზიებს ყველა სხვა ტიპის ბუნებრივი რესურსით სარგებლობაზე. წარსულში ტყის მართვის არასწორი პრაქტიკის და ტყისადმი მიყენებული ზიანის გამო, ხე-ტყით სარგებლობის გრძელვადიანი ლიცენზიების გაცემა აღარ წარმოებს 2012 წლიდან, თუმცა მანამდე გაცემული ლიცენზიები კვლავაც მოქმედია.

„ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, საქმიანობის ლიცენზია არის ლიცენზიის სახეობა, რომლითაც პირს ენიჭება კანონით განსაზღვრული საქმიანობის განხორციელების უფლება. გარემოს დაცვის სფეროში გაიცემა შემდეგი საქმიანობის ლიცენზიები: ბირთვული და რადიაციული საქმიანობის ლიცენზია, ცოცხალი გენმოდირეცირებული ორგანიზმების ჩაკეტილ სისტემაში გამოყენების ლიცენზია.

„ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, ნებართვა არის განსაზღვრული ან განუსაზღვრელი ვადით ქმედების განხორციელების უფლება, რომელიც უკავშირდება ობიექტს და ადასტურებს ამ განზრახვის კანონით დადგენილ პირობებთან შესაბამისობას. გარემოს დაცვის სფეროში გაიცემა შემდეგი სახის ნებართვები: „გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური ფლორისა და ფაუნის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ“ კონვენციის დანართებში შეტანილი სახეობების, მათი ნაწილებისა და დერივატების ექსპორტის, იმპორტის, რეექსპორტისა და ზღვიდან ინტროდუქციის ნებართვა; ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტის და ტრანზიტის ნებართვა; ოზონდამშლელი ნივთიერებების იმპორტის, ექსპორტის, რეექსპორტის და ტრანზიტის ნებართვა; რადიოაქტიური მასალების შექმნა და გადაცემის ნებართვა; რადიოაქტიური მასალების, ნედლეულის, რომლებიდანაც შესაძლებელია ბირთვული მასალის მიღება ან წარმოება, დანადგარების, რომლებიც შეიცავს რადიოაქტიურ ნივთიერებებს, ბირთვული ტექნოლოგიების ან ნოუ-ჰაუს იმპორტის, ექსპორტის, აგრეთვე რადიოაქტიური წყაროების ექსპორტს, იმპორტისა და ტრანზიტის ნებართვა; რადიოაქტიური ნარჩენების ექსპორტის ნებართვა, აგრეთვე გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსით გათვალისწინებული გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება.

კანონის აღსრულება მმართველობის საკვანძო სეგმენტია. გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში სახელმწიფო კონტროლს ახორციელებს გდსმს-ს მმართველობაში შემავალი სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება (სსდ) გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი (გზდ) ცენტრალური აპარატისა და ტერიტორიული ორგანოების საშუალებით. დეპარტამენტი უფლებამოსილია შეამოწმოს რეგულირების ობიექტები, შეადგინოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა ოქმი, გამოწეროს საჯარიმო ქვითარი – ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმი, განიხილოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეები და გამოიტანოს დადგენილება ადმინისტრაციული სახდელის დადების შესახებ, განსაზღვროს (გამოიანგარიშოს) გარემოსათვის მიყენებული ზიანი, მოახდინოს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა სამართალდარღვევის შესახებ ოქმთან ერთად ან შესაბამისი სარჩელის სასამართლოში წარდგენა. ასევე, სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნების გამოვლენის შემთხვევაში, საქმის მასალების შესაბამის ორგანოებში გადაგზავნა, დასვას საკითხი გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში გაცემული ლიცენზიების (გარდა სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიების ან წიაღით სარგებლობის ლიცენზიებისა), ნებართვების, გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებებისა და მიმდინარე საქმიანობის გაგრძელების შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე, დარღვევის აღმოფხვრის მიზნით გონივრული ვადის განსაზღვრის თაობაზე მიმართოს ლიცენზიების (გარდა სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიების ან წიაღით სარგებლობის ლიცენზიებისა), ნებართვების, გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებისა და მიმდინარე საქმიანობის გაგრძელების შესახებ გადაწყვეტილების გამცემს, რეგულირების ობიექტის საქმიანობის დათვალიერების, შემოწმების ან მათი ანგარიშგების და სხვა პროცესში გამოვლენილ დარღვევებზე, წარუდგინოს ადმინისტრაციული მიწერილობა მითითებულ გონივრულ ვადაში დარღვევების აღმოფხვრის ან რაიმე ქმედებებისაგან თავის შეკავების თაობაზე და სხვა. აღსანიშნავია, რომ არსებული კანონმდებლობა გარემოსთვის მიყენებული ზიანის განსაზღვრისა და გამოწვეული შედეგების მიმართ მკვეთრად განსხვავდება ევროკავშირის მიდგომისგან და საჭიროებს სრულ გადასინჯვა/განახლებას.

საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით გათვალისწინებული გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ ევროკავშირის შესაბამისი დირექტივის იმპლემენტაციის ვალდებულების შესრულების მიზნით, ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული

პროექტის ფარგლებში სამინისტრომ შეიმუშავა „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის სამუშაო ვერსია, რომელმაც უნდა მოიცვას მთლიანად გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის რეფორმირება. შედეგად, ახალი კანონის მიზანი იქნება გარემოსთვის მიყენებული მნიშვნელოვანი ზიანის გამოსწორების და ასეთი ზიანის პრევენციისათვის სამართლებრივი ჩარჩოს შექმნა, რაც დაეფუძნება „დამბინძურებელი იხდის“ პრინციპს.

გარემოსდაცვითი მონაცემების მართვა ერთ-ერთ ძირითად კომპონენტს წარმოადგენს გარემოს მდგომარეობის მონიტორინგის მიმართულებით. მონიტორინგი საინფორმაციო სისტემის უმნიშვნელოვანესი ნაწილია, რომელიც გვაწვდის ინფორმაციას გარემოს მდგომარეობისა და პოტენციური ან არსებული დაბინძურების წყაროების შესახებ. მონიტორინგის შესაძლებლობა ბოლო წლების განმავლობაში გაიზარდა, ასევე სტაბილურად იზრდება გაზომვების შესაძლებლობები. თუმცა, ჯერ კიდევ არსებობს ხარვეზები ძირითადი მონაცემების შეგროვების ზოგიერთ სფეროში (მაგ. ეროვნულ დონეზე შეფასების გასაკეთებლად საჭირო სტატისტიკური მონაცემები), თვითმონიტორინგში, მოდელირების გამოყენებაში ანალიზისა და პროგნოზირებისთვის. გარემოსდაცვითი მონაცემების მართვა ამჟამად ემყარება ეროვნული გარემოსდაცვითი მონაცემების ანგარიშგების სისტემას. გარემოსდაცვითი მონიტორინგისა და მასთან დაკავშირებული გამოწვევების შესახებ დეტალური ინფორმაცია მოცემულია დარგობრივ თავებში.

გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობა უმნიშვნელოვანესია ეფექტიანი გარემოსდაცვითი მმართველობისთვის. შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობა და საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებები, მათ შორის ის კონვენციები და ოქმები, რომელთა მხარესაც წარმოადგენს საქართველო, უზრუნველყოფს გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის და საზოგადოების ჩართულობისათვის საჭირო სათანადო მექანიზმების დანერგვის საკანონმდებლო საფუძველს. გდსმს-ს სტრუქტურული ქვედანაყოფებისა და მის სისტემაში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირების ვებ-გვერდებთან ერთად, სადაც განთავსებულია ინფორმაცია სხვადასხვა გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებით, სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის ვებ-გვერდზე ხელმისაწვდომია ინფორმაცია გარემოსდაცვით თემებზე, პროექტებზე, კანონმდებლობაზე, სტრატეგიულ და სახელმძღვანელო დოკუმენტებზე და ა. შ. ის აგრეთვე მოიცავს მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი შეთანხმებების ტექსტებს და ეროვნულ მოხსენებებს ამ შეთანხმებების დებულებების განხორციელების შესახებ, ეროვნულ მოხსენებებს გარემოს მდგომარეობის შესახებ, გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების რეესტრს, ინფოგრაფიკას, ასევე, გაცემულ ნებართვებს და მათთან დაკავშირებულ ინფორმაციას. ამჟამად მიმდინარეობს გარემოსდაცვითი ინფორმაციის მართვის სისტემის ჩამოყალიბება, რაც უფრო ეფექტურს გახდის გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობას, როგორც ამას ეროვნული კანონმდებლობა, საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება და ორჰუსის კონვენცია მოითხოვს.

საქართველოში საზოგადოებას შესაძლებლობა აქვს, ჩართული იყოს გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში გზმ-ს დაქვემდებარებული საქმიანობების შესახებ საჯარო განხილვების კანონმდებლობით დადგენილი პროცედურის საშუალებით. საზოგადოებას ასევე შეუძლია გამოიყენოს ცხელი ხაზი, რათა აცნობოს გდსმს-ს შემჩნეული გარემოსდაცვითი პრობლემების შესახებ. საინფორმაციო ტექნოლოგიებზე დამყარებული სხვა საშუალებებიც

არის დანერგილი სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის მიერ, მაგალითად, „ელექტრონული შეტყობინება“ – შეტყობინების სერვისი, რომელიც ავრცელებს ახალ ამბებს გარემოსდაცვითი კანონმდებლობებისა და საჯარო განხილვების შესახებ, ასევე, შეტყობინებებს ფიზიკური პირების მიერ გარემოს დაცვის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევის შესახებ.

გარემოსდაცვითი განათლება მნიშვნელოვანია, რათა მიღწეულ იქნეს საზოგადოების სათანადოდ მონაწილეობა გარემოსთან დაკავშირებულ საკითხებში და ხელი შეეწყოს საზოგადოებაში გარემოს მიმართ პასუხისმგებლიანი დამოკიდებულების ჩამოყალიბებას. შემუშავების პროცესშია განათლება მდგრადი განვითარებისთვის საქართველოს ეროვნული სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა 2018-2022 წლებისთვის. დოკუმენტი ხელს შეუწყობს გარემოსდაცვითი განათლების პროფილის გაძლიერებას საგანმანათლებლო სისტემაში, დაინტერესებულ მხარეებს შორის კოორდინაციას და გარემოსდაცვითი ცნობიერების დონის ამაღლებას ისე, რომ თითოეულ მოქალაქეს ჰქონდეს პასუხისმგებლიანი დამოკიდებულება გარემოსადმი და საკუთარი წვლილი შეიტანოს ქვეყნის მდგრად განვითარებაში.

2.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინფორმებული მხარეები

გარემოსდაცვითი პოლიტიკისა და კანონმდებლობის ძირითადი ნაწილი შემუშავებულია გდსმს-ს მიერ. მას ასევე აკისრია ძირითადი როლი გარემოსდაცვით ადმინისტრირებაში, ნებართვების გაცემასა და აღსრულებაში, გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით (გარდა სასარგებლო წიაღისეულის, ნავთობისა და გაზისა) სარგებლობის სფეროში სახელმწიფო კონტროლის განხორციელებაში, მონაცემთა ანალიზსა და მართვაში მის დაქვემდებარებაში მყოფი სტრუქტურული ქვედანაყოფების, სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებისა და სისტემაში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირების საშუალებით. გდსმს კოორდინირებას უწევს თანამშრომლობას რეგიონული და გლობალური გარემოსდაცვითი შეთანხმებების ფარგლებში. გდსმს-ს კონკრეტული ფუნქციები დარგების მიხედვით დეტალურად არის აღწერილი გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის სხვა თავებში.

გარემოსდაცვითი საკითხების ინტეგრირება სხვა დარგობრივ პოლიტიკასა და ქმედებებში მოითხოვს ვალდებულებათა აღებას და თავისი წვლილის შეტანას სხვა სამინისტროებისა და, ზოგადად, მთლიანად მთავრობის მხრიდან. ამ მხრივ ყველაზე მნიშვნელოვანია ის სამინისტროები, რომლებიც ჩართულები არიან იმ სოციალურ-ეკონომიკური სექტორის განვითარების დაგეგმვაში, რომელიც ყველაზე დიდ ზეწოლას ახდენს გარემოზე ან მნიშვნელოვან როლს თამაშობს გარემოსდაცვითი გამოწვევების პრევენციისა და მათზე რეაგირებაში. ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო, ფინანსთა სამინისტრო და მის მმართველობაში შემავალი სსიპ შემოსავლების სამსახური, შინაგან საქმეთა სამინისტრო, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო და სტატისტიკის ეროვნული სამსახური წარმოადგენენ ძირითად უწყებებს ამ მიმართულებით. იმისათვის, რომ გადაიჭრას კომპლექსური გარემოსდაცვითი საკითხები, როგორცაა ნარჩენების მართვის ორგანიზება, ჰაერის დაბინძურების შემცირება დიდ დასახლებებსა და სამრეწველო ზონებში, წყლის ხარისხისა და რაოდენობის საკითხების გადაწყვეტა, ტყის რესურსებისა და ბიომრავალფეროვნების დაცვა, შავი ზღვის სანაპირო ზონების მოწყობა და სხვა, საჭიროა მჭიდრო თანამშრომლობა სამინისტროებს შორის და გარემოსდაცვითი ასპექტების ინტეგრირება დაგეგმვის სხვადასხვა დოკუმენტებში.

აჭარის ა/რ-ის გარემოს დაცვის სამმართველო მის დაქვემდებარებაში მყოფი სსიპ აჭარის სატყეო სააგენტოს საშუალებით მართავს აჭარის ა/რ-ს ტერიტორიაზე არსებულ ტყის ფონდს (150 117 ჰა), დაცული ტერიტორიების გარდა. ამასთან ერთად, სამმართველო მონაწილეობს შესაბამის ქმედებებში გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით.

თვითმმართველი ერთეულები – მუნიციპალიტეტები პასუხისმგებლები არიან ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებრივი რესურსების, მათ შორის, წყლისა და ტყის რესურსების და მუნიციპალიტეტის საკუთრებაში არსებული მიწის რესურსების მართვაზე. მუნიციპალური ნარჩენების მართვა, მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე ქუჩების, პარკების, სკვერებისა და სხვა საჯარო ადგილების დასუფთავება, ტერიტორიის გამწვანება ასევე განეკუთვნება მუნიციპალიტეტების კომპეტენციას. მუნიციპალიტეტები, კომპეტენციის ფარგლებში, ასევე გასცემენ მშენებლობის ნებართვებს თავიანთ ტერიტორიაზე, რომელთა ნაწილი შეიძლება იყოს ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნა.

მნიშვნელოვანი დაინტერესებული მხარეა აკადემიური სექტორი, რადგან მეცნიერულად დადასტურებული ანალიზი მნიშვნელოვანია ეფექტური გადაწყვეტილებების მიღების და კარგი მმართველობის უზრუნველყოფისთვის. ამჟამად, ქვეყნის სამეცნიერო ინსტიტუტების ყურადღების ცენტრშია პრობლემები, რომლებიც დაკავშირებულია გეოლოგიასთან, სეისმოლოგიასთან, რადიაციულ უსაფრთხოებასთან, ბიომრავალფეროვნებასთან, ნიადაგთან და წყლის რესურსებთან. მმართველობის პროცესში ასევე მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ გარემოსდაცვითი არასამთავრობო და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები. არასამთავრობო ორგანიზაციები მონაწილეობენ სხვადასხვა დისკუსიებში და წვლილი შეაქვთ პოლიტიკის ფორმირების პროცესში, ახორციელებენ კონტროლს და მონიტორინგს უწევენ გარემოსდაცვითი ქმედებების განხორციელებას.

ბოლოს, მნიშვნელოვან დაინტერესებულ მხარედ უნდა ჩაითვალოს ფართო საზოგადოება, როგორც გამართული გარემოსდაცვითი მმართველობის საბოლოო ბენეფიციარი, რადგან სწორედ საზოგადოება აყენებს თავის მოთხოვნებს გარემოსდაცვითი საკითხების ადმინისტრირებაზე პასუხისმგებელი ორგანოებისადმი. ამავე დროს, აღსანიშნავია, რომ პროგრესის მიღწევა მხოლოდ მაშინ არის შესაძლებელი, როდესაც საზოგადოების თითოეულ წევრს და მთლიანად მოსახლეობას საკუთარი წვლილი შეაქვს გარემოსდაცვითი მიზნების განხორციელებაში.

2.3 საპროცესული და პოლიტიკური ჩარჩო

მთავარი კანონი, რომელიც ქმნის გარემოსდაცვით საკანონმდებლო ჩარჩოს, არის საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ“ (1996 წ.). თუმცა, აღნიშნული კანონი მოძველებულია და ვეღარ პასუხობს ქვეყნის პოლიტიკას და თანამედროვე მიდგომებს. შესაბამისად, საჭიროა მისი განახლება, რათა არსებობდეს საკანონმდებლო საფუძველი ყველა დარგობრივი კანონისთვის და დარეგულირდეს ურთიერთგადაამკვეთი გარემოსდაცვითი საკითხები. ამასთან უნდა აღინიშნოს, რომ სხვადასხვა გარემოსდაცვითი სფეროები რეგულირდება კონკრეტული დარგობრივი კანონებით და კანონქვემდებარე აქტებით, რომლებიც უფრო დეტალურად განხილულია გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის კონკრეტულ თავებში.

ევროკავშირთან ასოცირების პროცესის შედეგად ინტენსიურად მიმდინარეობს გარემოს დაცვის სფეროს მარეგულირებელი კანონპროექტების მომზადება. 2014 წელს საქართველო-

ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების რატიფიცირება ქმნის სხვადასხვა სფეროში ეროვნული პოლიტიკის შემუშავების გრძელვადიან პერსპექტივას, გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების ჩათვლით. საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება იძლევა სოლიდურ სამართლებრივ საფუძველს სამომავლო კანონშემოქმედებისა და კანონდარსებების პროცესისთვის. სხვა საკითხთა შორის, ის განსაზღვრავს ამოცანებს, რომლებიც უნდა განხორციელდეს დადგენილ ვადებში შემდეგი მიმართულებებისთვის: (i) გარემოსდაცვითი მმართველობა; (ii) ჰაერის ხარისხი; (iii) წყლის ხარისხი და რესურსების მართვა, საზღვაო გარემოს ჩათვლით; (iv) ნარჩენების მართვა; (v) ბიომრავალფეროვნების დაცვა; (vi) სამრეწველო დაბინძურება და სამრეწველო საფრთხეები; (vii) ქიმიური ნივთიერებების მართვა; და (viii) კლიმატთან დაკავშირებული ქმედებები. ტყის მდგრადი მართვა და თევზჭერასთან დაკავშირებული ასპექტები ასახულია ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ ხელშეკრულებაში, რომელიც საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების ნაწილია. რამდენიმე კანონპროექტი (მაგალითად, ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტის და ტრანზიტის შესახებ; წყლის რესურსების მართვის შესახებ) და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები უკვე მომზადებულია, ხოლო სხვები ან შემუშავების პროცესშია ან დაგეგმილია. საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების საგზაო რუკა, რომელიც გდსმს-მ შეიმუშავა, აწესებს კონკრეტულ ქმედებებს აღნიშნული შეთანხმების ვალდებულებების დროულად შესრულებისთვის.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი, რომელიც ეროვნული გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ჩარჩოს განსაზღვრავს, არის 2015 წელს დამტკიცებული გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნები (SDGs). დოკუმენტი მოიცავს 169 ქვემიზანს, რომლებიც 2030 წლისთვის უნდა იქნეს მიღწეული. აღნიშნული ქვემიზნების გარკვეული რაოდენობა მოიცავს გარემოსდაცვით ასპექტებს, რომლებსაც ქვეყნებმა უნდა მოარგონ თავიანთი გარემოსდაცვითი პოლიტიკა. დამატებითი ინფორმაცია SDGs-ის გარემოსდაცვითი მიზნების შესახებ მოცემულია მე-13 თავში „მწვანე ეკონომიკა და მდგრადი განვითარების გარემოსდაცვითი მიმართულება“.

საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებები, რომელთა მხარეც არის საქართველო, მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ეროვნული პოლიტიკის ფორმულირების პროცესში. საქართველო არის გლობალური და რეგიონული გარემოსდაცვითი შეთანხმების, მათ შორის 19 კონვენციის, მათი ოქმების, დამატებების და შეთანხმებების მხარე. ერთ-ერთი ასეთი ხელშეკრულება, რომელიც გავლენას ახდენს გარემოსდაცვით მმართველობაზე ეროვნულ დონეზე და ხელს უწყობს საქართველოში უკეთესი გარემოსდაცვითი დემოკრატიის განვითარებას, არის ორჰუსის კონვენცია. იცავს რა მოსახლეობის გარემოსდაცვით უფლებებს, ორჰუსის კონვენცია იძლევა გარემოსდაცვითი მმართველობის სფეროს შემდგომი გაუმჯობესების მყარ საფუძველს. მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი შეთანხმებები მოცემულია ცხრილში 1.

ცხრილი 1. გრავადმხივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებები (კონვენციები/ოქმები/შეთანხმებები), რომელთა მხარეს არის საქართველო

დასახელება	რაზიონიტიკების/ შეერთების თარიღი
კონვენცია შავი ზღვის დაბინძურებისგან დაცვის შესახებ	1993
შავი ზღვის დაბინძურებისაგან დაცვის კონვენციის ოქმი შავი ზღვის ბიომრავალფეროვნებისა და ლანდშაფტების შენარჩუნების შესახებ	2009
შავი ზღვის დაბინძურებისაგან დაცვის კონვენციის ოქმი ხმელეთზე განლაგებული წყაროებითა და საქმიანობებით გამოწვეული შავი ზღვის დაბინძურებისაგან დაცვის შესახებ	2009
შავი ზღვის დაბინძურებისაგან დაცვის კონვენციის ოქმი დამბინგით გამოწვეული შავი ზღვის გარემოს დაბინძურებისაგან დაცვის შესახებ	1993
შავი ზღვის დაბინძურებისაგან დაცვის კონვენციის ოქმი ავარიულ შემთხვევებში შავი ზღვის გარემოს ნავთობითა და სხვა სახიფათო ნივთიერებებით დაბინძურების თავიდან აცილების მიზნით თანამშრომლობის შესახებ	1993
კონვენცია ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ	1994
ბიოლოგიური მრავალფეროვნების კონვენციის ბიოუსაფრთხოების კარტახენის ოქმი	2008
გაეროს კლიმატის ცვლილების შესახებ ჩარჩო კონვენცია	1994
გაეროს კლიმატის ცვლილების შესახებ ჩარჩო კონვენციის კიოტოს ოქმი	1999
პარიზის შეთანხმება	2017
ოზონის შრის დაცვის შესახებ კონვენცია	1995
მონრეალის ოქმი ოზონის შრის დამშლელ ნივთიერებათა შესახებ	1995
ოზონის შრის დაცვის შესახებ კონვენციის ოზონის შრის დამშლელ ნივთიერებათა შესახებ (მონრეალის) ოქმის ლონდონის ცვლილება	2000
ოზონის შრის დაცვის შესახებ კონვენციის ოზონის შრის დამშლელ ნივთიერებათა შესახებ ოქმის კოპენჰაგენის ცვლილება	2000
ოზონის შრის დაცვის შესახებ კონვენციის ოზონის შრის დამშლელ ნივთიერებათა შესახებ ოქმის მონრეალის ცვლილება	2000
ოზონის შრის დაცვის შესახებ ვენის კონვენციის ოზონის შრის დამშლელ ნივთიერებათა შესახებ მონრეალის ოქმის პეკინის ცვლილება	2010
კონვენცია გადაშენების პირას მყოფი ველური ფაუნისა და ფლორის სახეობათა საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ	1996
კონვენცია საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი, განსაკუთრებით წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი ტერიტორიების შესახებ	1996
კონვენცია შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსასაზღვრო დაბინძურების შესახებ	1999
შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსასაზღვრო დაბინძურების კონვენციის ოქმი ევროპაში ჰაერის დამბინძურებლების შორ მანძილებზე გავრცელების მონიტორინგისა და შეფასების ერთობლივი პროგრამის გრძელვადიანი დაფინანსების შესახებ	2012
ბაზელის კონვენცია სახიფათო ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვასა და მათ განთავსებაზე კონტროლის შესახებ	1999

გაეროს კონვენცია გაუდაბნობასთან ბრძოლის შესახებ	1999
კონვენცია ველური ცხოველების მიგრირებადი სახეობების დაცვის შესახებ	2000
შეთანხმება შავი ზღვის, ხმელთაშუა ზღვის და მიმდებარე ატლანტის ოკეანის მცირე ვეშაპისებრთა დაცვის შესახებ	2001
შეთანხმება აფრიკა-ევრაზიის მიგრირებადი წყლის ფრინველების დაცვაზე	2001
შეთანხმება ლამურების დაცვის შესახებ ევროპაში	2001
კონვენცია გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ (ორჰუსის კონვენცია)	2000
ცვლილება გენეტიკურად მოდიფიცირებული ორგანიზმების (გმო) შესახებ	2016
სტოკჰოლმის კონვენცია მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ	2006
როტერდამის კონვენცია ცალკეული საშიში ქიმიური ნივთიერებებითა და პესტიციდებით საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში წინასწარი დასაბუთებული თანხმობის პროცედურის შესახებ	2006
ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის კონვენცია	2008
ევროპის ლანდშაფტების კონვენცია	2010
შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკისა და ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტოს ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობის შესახებ ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით გარატიების გამოყენების თაობაზე	2003
საქართველოს რესპუბლიკისა და ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტოს ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობის შესახებ ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით გარატიების გამოყენების თაობაზე შეთანხმების დამატებითი ოქმი	2003
კონვენცია ბირთვული ნივთიერებების ფიზიკური დაცვის შესახებ	2006
გაერთიანებული კონვენცია გამოყენებულ საწვავთან მოპყრობის უსაფრთხოებისა და რადიოაქტიურ ნარჩენებთან მოპყრობის უსაფრთხოების შესახებ	2009
კონვენცია ბირთვული ავარიის შემთხვევაში ადრეული შეტყობინების შესახებ	2010

საერთაშორისო გარემოსდაცვით ვალდებულებებთან ერთად, არსებობს მრავალი ეროვნული სტრატეგიული დოკუმენტი, რომელიც აყალიბებს პოლიტიკურ ჩარჩოს და ქმნის ერთიანი ეროვნული გარემოსდაცვითი პოლიტიკის საფუძველს. გარემოსდაცვითი უსაფრთხოებისა და მდგრადობის უზრუნველყოფა ბუნებრივი კატასტროფების თავიდან აცილებისა და ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენების გზით გახლავთ ერთ-ერთი იმ სამი მთავარი პრინციპიდან, რომელიც ასახულია „საქართველო 2020“-ში. საქართველოს 2015-2017 წლების რეგიონული განვითარების პროგრამა ასახავდა მთელ რიგ გარემოსდაცვით პრიორიტეტულ მიმართულებებს, როგორებიცაა ატმოსფერული ჰაერის დაცვა, წყალმომარაგებისა და წყალარინების ინფრასტრუქტურის განვითარება, ტყის რესურსების მდგრადი გამოყენება, ნარჩენების მართვა და ახალი მექანიზმების განხორციელება ბუნებრივი და ანთროპოგენური საფრთხეების შესამცირებლად. საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 11 თებერვლის N167 განკარგულებით დამტკიცებული საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების 2015-2020 წლების სტრატეგია გარემოსდაცვით საკითხებს ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად განიხილავს. დოკუმენტის სტრატეგიული მიმართულება 3.7 ეძღვნება კლიმატის ცვლილებას, გარემოს დაცვას და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას. „სოფლის განვითარების

სტრატეგია 2017-2020 წწ” – სამი პრიორიტეტული სფეროდან ერთ-ერთს გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა წარმოადგენს. კერძოდ, ეს სფერო მოიცავს შემდეგ ამოცანებს: 1. წყლის, ტყისა და სხვა რესურსები; მიზნობრივ სოფლის ტერიტორიებზე წყლის, ტყისა და სხვა რესურსების მართვის გაუმჯობესება; 2. ნარჩენების მართვა, სოფლად ნარჩენების მართვის მდგრადი სისტემების განვითარების ხელშეწყობა; 3: კლიმატის ცვლილება, კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული შესაძლო ნეგატიური გავლენის შერბილების ღონისძიებების განხორციელება, რისკების შეფასება. შესაბამისი ღონისძიებები მოცემულია სტრატეგიის განხორციელების 2017 წლის სამოქმედო გეგმაში. საქართველოს კულტურის სტრატეგია „კულტურა 2025“ და სამოქმედო გეგმა 2017-2018 წლებისთვის მოიცავს გარემოსდაცვით განათლებასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

გარემოსდაცვითი პოლიტიკის მიმართულებები ასახულია ეროვნული საბიუჯეტო და ფინანსური მართვის ჩარჩო დოკუმენტში – „ძირითადი მონაცემები და მიმართულებები“. დოკუმენტი განსაზღვრავს ბიუჯეტის მრავალწლიან ზედა ზღვრებს სამთავრობო პრიორიტეტების გათვალისწინებით, რომლებიც დადგენილია თითოეული სამინისტროს საშუალოვადიან სამოქმედო გეგმებში. დოკუმენტი ასახავს სამინისტროების საშუალოვადიან პრიორიტეტებს, მათ დაფინანსებას და მიზნებს.

არსებობს ასევე კონკრეტული დარგობრივი გარემოსდაცვითი პოლიტიკისა და სტრატეგიის დოკუმენტები, რომლებიც მიღებულია საქართველოს მთავრობის ან პარლამენტის მიერ. საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 8 მაისის N343 დადგენილებით დამტკიცებული „2014-2020 წწ. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია და მოქმედებათა გეგმა“, „საქართველოს ეროვნული სატყეო კონცეფციის“ დამტკიცების შესახებ „საქართველოს პარლამენტის დადგენილებით (2013) დამტკიცებული “საქართველოს ეროვნული სატყეო კონცეფცია“, საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 19 დეკემბრის N742 დადგენილებით დამტკიცებული „გაუდაბნობასთან ბრძოლის ეროვნული სამოქმედო პროგრამა (2014-2022)“, საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 1 აპრილის N160 დადგენილებით დამტკიცებული „ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგია და ნარჩენების მართვის 2016-2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმა“ მთავარი დარგობრივი სტრატეგიული დოკუმენტებია, რომელთა ძირითადი ასპექტებიც ასახულია გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნულ პროგრამაში. ზემოაღნიშნული სტრატეგიული და პოლიტიკის დოკუმენტები უფრო დეტალურად განხილულია კონკრეტულ თავებში.

უნდა აღინიშნოს, რომ გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნული პროგრამა იყო მთავარი დოკუმენტი, რომელიც წარმართავდა გარემოსდაცვით პოლიტიკას 2012-2016 წლებში. გარემოსდაცვითი მმართველობის ზოგიერთი ასპექტი მოცემულია გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნული პროგრამის სხვადასხვა თავებში.

2.4 პრობლემები და პიოკიზაჟები

არსებულ გარემოსდაცვით გამოწვევებზე ადეკვატურად და ეფექტიანად რეაგირებისათვის საჭირო ქმედებების დაგეგმვისა და განხორციელებისთვის უმნიშვნელოვანესია გამართული გარემოსდაცვითი მმართველობა. გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნულ პროგრამაში წარმოდგენილია მთელი რიგი პრიორიტეტული ქმედებები, რომლებიც მიმართულია სამთავრობო სტრუქტურების შესაძლებლობების გაძლიერებისაკენ, რათა საჯარო სექტორმა უზრუნველყოს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება გარემოსდაცვითი ასპექტების გათვალისწინებით, გარდაქმნას გარემოსთან დაკავშირებული ღირებულებები საერთო სარგებლად და გამოიყენოს ეკოსისტემების სერვისები ქვეყნის მდგრადი და დაბალასეული განვითარებისთვის.

საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით გათვალისწინებული ვალდებულებების ეროვნულ კანონმდებლობაში ასახვა და მათი აღსრულება ერთ-ერთ პრიორიტეტულ საკითხს წარმოადგენს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის მოქმედების პერიოდში. გარემოსდაცვითი მმართველობის მხრივ განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია ახალი გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსის განხორციელება. ასევე, მეტი ძალისხმევაა საჭირო გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის პრინციპების დროულად დასანერგად, რაც უნდა განხორციელდეს გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ კანონპროექტის მიღებისა და განხორციელების გზით. ასევე მნიშვნელოვანია ინტეგრირებული ნებართვების სისტემის დანერგვის ინიცირება.

ნებართვების გაცემასთან ერთად, გარემოსდაცვითი მმართველობის კიდევ ერთ ინსტრუმენტად განიხილება ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის ლიცენზირება. ეფექტიანი ლიცენზირების სისტემა უზრუნველყოფს ბუნებრივი რესურსების მდგრად გამოყენებას.

ბოლო წლების განმავლობაში მნიშვნელოვანი პროგრესი აღინიშნება გარემოსდაცვითი კანონალსრულებისა და ზედამხედველობის მიმართულებით. თუმცა, კანონმდებლობის განვითარება ახალი გამოწვევების წინაშე აყენებს გდსმს-ს მმართველობაში შემავალ სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტს და სამინისტროს სტრუქტურულ ქვედანაყოფებს, რომლებიც ზედამხედველობის პროცესში არიან ჩართულნი. ახალი მიდგომები (სგშ, გშ, ემისიების ზღვრულ მოცულებებზე გადასვლა, ინტეგრირებული ნებართვების გაცემა, საფრთხეების მართვის კონტროლი და ა.შ.) მოითხოვს ინსპექტირების პროცესისა და პროცედურების გარდაქმნას, ინსპექტორების კვალიფიკაციის ამაღლებას, დარგობრივი სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავებას, მონიტორინგისთვის საჭირო ახალი აღჭურვილობის უზრუნველყოფას და ელექტრონული სისტემის დანერგვას, რაც ინსპექტირების შესახებ ანგარიშებისათვის არის საჭირო. მნიშვნელოვანია ინსპექტირების სისტემის რეფორმირება გარემოსათვის მიყენებული ზიანის განსაზღვრასთან (გაანგარიშებასთან) მიმართებაში.

როგორც ზევით უკვე იქნა აღნიშნული, მონაცემთა მართვა ძალიან მნიშვნელოვანია პოლიტიკის ანალიზისა და დაგეგმვისთვის, ასევე - გადაუდებელი ქმედებების განხორციელებისთვის ბუნებრივი და ანთროპოგენური კატასტროფების შედეგად გამოწვეული საგანგებო მდგომარეობის შემთხვევაში. მონაცემთა მართვის თანამედროვე სისტემა იძლევა საფუძველს შესაბამისი ზეწოლა-ზემოქმედება-რეაგირების თაობაზე მონაცემების შეგროვებისა და ანალიზისთვის. ასეთი მონაცემები მნიშვნელოვანია, ვინაიდან იძლევა გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ეფექტიანობის გაანალიზების შესაძლებლობას და ამასთანავე უზრუნველყოფს ანგარიშგებას დაინტერესებული მხარეებისთვის, როგორცაა საერთაშორისო გარემოსდაცვითი შეთანხმებების სამდივნოები და სხვა უწყებები. მონაცემთა დროული მიწოდება საჭიროა სწრაფი რეაგირებისთვის, რათა თავიდან ავიცილოთ ადამიანთა სიცოცხლისა და ქონების ან ბუნებრივი სიმდიდრის მნიშვნელოვანი დანაკარგები სამრეწველო კატასტროფების, დაბინძურების და სხვა მსგავსი შემთხვევების დროს. ღონისძიებები გათვალისწინებულია მონაცემთა მართვის ყველა ასპექტში, მონაცემთა შეგროვებიდან მათ დამუშავებამდე, შენახვასა და ანალიზამდე. კერძოდ, დაგეგმილია პირველადი მონაცემების შეგროვება მონიტორინგისა და გაზომვის მეშვეობით. ეს ასპექტები ასახულია გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის შესაბამის თავებში. აუცილებელია, მიმდინარეობდეს კომპანიების თვითმონიტორინგი, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია პირველადი გარემოსდაცვითი ინფორმაციის შეგროვების თვალსაზრისით. მონიტორინგის ამ

მიმართულების განვითარების მიზნით დაგეგმილია შესაბამისი სამართლებრივი და პრაქტიკული ღონისძიებების გატარება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, უაღრესად მნიშვნელოვანია სამთავრობო უწყებების, ასევე, გარემოსდაცვითი პოლიტიკისა და კანონმდებლობის შემუშავება/განხორციელებაში ჩართული სხვა დაინტერესებული მხარეების კვალიფიკაციის ამაღლება და გამოცდილების გაზიარება. მაგალითად, სგშ-ს ჩატარება და მისი გამოყენება უდიდესი გამოწვევა იქნება, ვინაიდან მოითხოვს ყველა სამთავრობო უწყების გამოცდილების, პრაქტიკის და შესაძლებლობების განვითარებას და სწრაფ კოორდინაციას. დასახული მიზნების მიღწევა მოითხოვს არა მხოლოდ სხვადასხვა სამთავრობო უწყების, არამედ საზოგადოების ყველა დაინტერესებული მხარის – მუნიციპალიტეტების, იურიდიული და ფიზიკური პირების – მონაწილეობას. ამის გათვალისწინებით, ქვემოთ კონკრეტულ თავებში მოყვანილი მიზნებისა და ამოცანების მისაღწევად საჭირო იქნება სხვადასხვა უწყებების შესაძლებლობების გაძლიერება და კოორდინირებული მოქმედება.

ბოლოს, ძალიან მნიშვნელოვანია სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფებისა და ფართო საზოგადოების ცნობიერების ღონის ამაღლება გარემოსდაცვით თემებზე, მათ როლზე გარემოსადმი პასუხისმგებლობის მქონე საზოგადოების ფორმირებაში, ასევე მათ გარემოსდაცვით უფლებებზე, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობის ჩათვლით. საზოგადოების მონაწილეობის ეფექტიანობის მიღწევა შესაძლებელია მხოლოდ სათანადო გარემოსდაცვითი განათლების სისტემის საშუალებით, როგორც ფორმალურ, ასევე არაფორმალურ დონეზე. გარემოსდაცვითი ასპექტები შეტანილია ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის პროგრამებში. სხვადასხვა ორგანიზაციის მიერ ხორციელდება მრავალი საგანმანათლებლო ქმედება. სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი ასევე ხელს უწყობს საქართველოში მდგრადი განვითარებისათვის განათლების დამკვიდრებას როგორც ფორმალურ, ისე არაფორმალურ განათლებაში. აღნიშნული პროცესის გაგრძელება და ერთიანი როგორც ფორმალური, ისე არაფორმალური გარემოსდაცვითი განათლების ხელშეწყობა წარმოადგენს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის ერთ-ერთ პრიორიტეტს.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით განისაზღვრა შემდეგი გრძელვადიანი მიზანი და მოკლევადიანი ამოცანები:

მიზანი:

არსებული ან მოსალოდნელი გარემოსდაცვითი გამოწვევების პრევენციის და/ან მათზე რეაგირების ეფექტიანი სისტემის შექმნა.

ამოცანები:

- ამოცანა 1. პოლიტიკის ინტეგრირების ხელშეწყობა და გარემოსდაცვითი შეფასების, დაგეგმვისა და ანგარიშგების სისტემის გაუმჯობესება;
- ამოცანა 2. გარემოსდაცვითი მონაცემების მართვის სისტემის გაუმჯობესება და გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება;
- ამოცანა 3. გარემოსდაცვითი კანონდარსებებისა და ზედამხედველობის სისტემის გაუმჯობესება.

2.5 სამომავლო გეგმა

No	ქვეპროექტი	ინფორმაციები	ბიუჯეტი (ლარი)	დაუინანსებელი წყარო	განმარტორი/დაფინანსებელი უწყება	პარტნიორი ორგანიზაციები	პროგრამული რისკები	ვადები
ამოცანა 1. პოლიტიკის ინტეგრირების ხელშეწყობა და გარემოსდაცვითი შეფასების, დაგეგმვისა და ანგარიშების სისტემის გაუმჯობესება								
1.1	საქართველოს ეროვნული მოხსენების „გარემოს მდგომარეობა 2014-2017“ შემუშავება	მიღებული ეროვნული მოხსენება მოხსენების თავები შემუშავებულია საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ინდიკატორების საფუძველზე	150 000	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		საერთაშორისო ინდიკატორების გასანგარიშ-შებლად საჭირო მონაცემების ნაკლებობა	2018-2019
1.2	„გარემოსა და ჯანმრთელობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის“ შემუშავება	მიღებული გეგმა	დონორის გრანტი	ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია	შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დოკუმენტის მიღების პროცედურის გატანა	2017-2018
1.3	„გარემოსდაცვითი განათლება მდგრადი განვითარებისთვის“ 2018-2022 წწ სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის შემუშავება, მიღება და განხორციელება	მიღებული სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა განხორციელებული მოკლევადიანი ქმედებები, მიმდინარე საშუალო და გრძელვადიანი ქმედებები	23 000	GIZ	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი	განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო	დოკუმენტის მიღების პროცედურის გატანა დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2021
1.4	გარემოზე გეოქმედების შეფასების მეთოდოლოგიების შემუშავება	შემუშავებული მეთოდოლოგიები	დონორი		გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2018

1.5	გვმ-ს პროცესში ჩართული შესაბამისი სამთავრობო უწყებებისა და დაინტერესებული მხარეების შესაძლებლობათა გაძლიერება	შემუშავებული და ყველა დაინტერესებული მხარისათვის ხელმისაწვდომი მეთოდოლოგიები დაინტერესებული მხარეებისთვის ჩატარებული ტრენინგების რაოდენობა გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას დაქვემდებარებული ახალი საქმნიანობების რაოდენობა (%)	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2021
1.6	სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სისტემის დანერგვა	შესაბამისი ეროვნული სტრატეგიების, პოლიტიკისა და სამოქმედო გეგმების რაოდენობა, რომელთაც გავლილი აქვთ სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების პროცედურა	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში ¹	სახელმწიფო ბიუჯეტი, შესაბამისი უწყებების ბიუჯეტები	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა შესაბამის დაინტერესებულ მხარეთა შორის თანამშრომლობის ნაკლებობა	2018-2021
1.7	სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების პროცესში ჩართული შესაბამისი სამთავრობო უწყებებისა და დაინტერესებული მხარეების შესაძლებლობათა გაძლიერება	სტრატეგიულ დაგეგმვაში ჩართული უწყებების რაოდენობა, რომლებიც ახორციელებენ სვმ-ს სკოპინგს, სკოპინგსა და ანგარიშგებას	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2018-2021

¹ იგულისხმება ადმინისტრაციული ხარჯები

1.8	ინტეგრირებული ნებართვების სისტემის ინიცირება	შემუშავებული უწყებრივი და საკანონმდებლო საფუძველი ინტეგრირებული ნებართვის გაცემის სისტემისთვის	დონორის გრანტი	ევროკავშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა შესაბამის დაინტერესებულ მხარეთა შორის თანამშრომლობის ნაკლებობა	2019-2021
1.9	კონცეფციის შემუშავება საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიის (BAT) შემოღებისთვის	შემუშავებული კონცეფცია საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიის შემოღებისთვის	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა შესაბამის დაინტერესებულ მხარეთა შორის თანამშრომლობის ნაკლებობა	2019-2021
ამოცანა 2. გარემოს დაცვითი მონაცემების მართვის სისტემის გაუმჯობესება და გარემოს დაცვითი ცნობიერების ამაღლება							
2.1	გარემოს დაცვითი სწავლების დაანერგვა სკოლამდელ საგანმანათლებლო პროგრამებში ეროვნული მასშტაბით	გარემოს დაცვითი კომპონენტები ისწავლება საქართველოს ყველა საბავშვო ბაღში	საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში: 65 000	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა შესაბამის დაინტერესებულ მხარეთა შორის თანამშრომლობის ნაკლებობა	2017-2021
		ბავშვებს გაცნობიერებული აქვთ გარემოს დაცვითი პრობლემები და გამოწვევები	საბიუჯეტო რესურსების ზემოთ: 50 000		სსიპ თბილისის საბავშვო ბაღების მართვის სააგენტო, ყველა მუნიციპალიტეტი	პროცესის გაჯანსაღება	

2.2	გარემოსდაცვითი ინფორმაციის მართვის სისტემის დანერგვა	<p>მოქმედი ელექტრონული სისტემა, რომელშიც შედის სულ მცირე შემდეგი მონაცემთა ბაზა:</p> <ol style="list-style-type: none"> ნარჩენების აღრიცხვა-ანგარიშგების მონაცემთა ბაზა სივრცით მონაცემთა სისტემა 3. ბიომრავალფეროვნების მოდული 4. გაუდაბნობის მოდული კლიმატის ცვლილების მოდული წყლის ანგარიშგების მონაცემთა ბაზა 	<p>ბიუჯეტი: 655 000 დონორი: 986 650</p> <p>დონორის გრანტი</p>	სახელმწიფო ბიუჯეტი/დონორი, GEF/UNDP	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი	UNDP	დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობის ნაკლებობა	2017-2021
ამოცანა 3. გარემოსდაცვითი კანონდარსებებისა და გეგმავდებულების სისტემის გაუმჯობესება								
3.1	ეფექტური გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის ჩამოყალიბება	<p>მიღებული საქართველოს კანონი "გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ და გარემოზე მიყენებული ზარალის გაანგარიშების მეთოდოლოგია"</p>	დონორის გრანტი	ევროკავშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გარემოს-დაცვითი გეგმავდებულების დეპარტამენტი	მიღების პროცესის გაჭიანურება	2017-2018	
3.2	"ბრაკონიერობასთან ბრძოლის სტრატეგიის" შემუშავება და დამტკიცება	ბრაკონიერობის იდენტიფიცირების მოქმედი სისტემა	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გარემოსდაცვითი გეგმავდებულების დეპარტამენტი	დაფინანსების ნაკლებობა კომპეტენციის ნაკლებობა	2018-2020	

3.3	მეთოდოლოგიის დანერგვა ნებადართული ობიექტების ინსპექტირების პროცედურების დასადასტურებლად	მიღებული მეთოდოლოგია შესაბამისად ყოველწლიური ინსპექტირების შემუშავებული გეგმა	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გარემოსდაცვითი გეგმამხედველობის დეპარტამენტი	მიღების პროცედურების გაჯიანურება	2017-2020
3.4	მონაცემთა ელექტრონული მართვის სისტემის დანერგვა ლიცენზიის პირობების შესრულების ანგარიშებისთვის	მოქმედი მონაცემთა ელექტრონული მართვის სისტემა ლიცენზიების მფლობელების მიერ სისტემაში გაკეთებული ანგარიში	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოსდაცვითი გეგმამხედველობის დეპარტამენტი სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	დაფინანსების ნაკლებობა ლიცენზიების მფლობელთა მხრიდან ინტერესის ნაკლებობა ტექნიკური საკითხები	2018-2019
3.5	სამრეწველო თევზჭერის თვითმონიტორინგისა და თვითანგარიშგების სისტემის შექმნა	მონაცემთა მართვის მოქმედი ელექტრონული სისტემა გეგმზე დამონტაჟებული პირდაპირი ვიდეომონიტორინგის სისტემა შეფასებადი გუსტი მონაცემები თევზჭერის შესახებ (თევზის რაოდენობა, თევზის სახეობები)	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გარემოსდაცვითი გეგმამხედველობის დეპარტამენტი	დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2018

3.6	გარემოსდაცვითი გედამხედველობის დეკარტამენტის შესაძლებლობების გაზრდა	დატრენინგებული თანამშრომლების რაოდენობა შექნილი ახალი ალტერვილობა ჩატარებული ინსპექტირების გაზრდილი რაოდენობა (პროცენტუალად)	ბიუჯეტი: 2 877 000 დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გარემოსდაცვითი გედამხედველობის დეპარტამენტი	EU GIZ USFS UNDP	დაფინანსების ნაკლებობა კომპეტენციის ნაკლებობა	2017- 2021
3.7	საწვავის ხარისხის კონტროლის სისტემის შემოღება საზღვაო ტრანსპორტზე	დატრენინგებული თანამშრომლების რაოდენობა (შავი ზღვის დაცვის კონვენციის სამმართველოდან) გაანალიზებული ნიმუშების რაოდენობა	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გარემოსდაცვითი გედამხედველობის დეპარტამენტი		დაფინანსების ნაკლებობა კომპეტენციის ნაკლებობა	2018- 2021

3.

წყლის რესურსების მართვა

წინამდებარე თავი ეხება ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლების, ასევე შავი ზღვის წყლის და სანაპირო წყლების მართვას. წყალზე დამოკიდებულ ეკოსისტემებთან დაკავშირებული საკითხები განხილულია ბიომრავალფეროვნების თავში.

3.1 აკსეპტული მდგომარეობა

ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლის რესურსების თვალსაზრისით, საქართველო ევროპაში ერთ-ერთი ყველაზე მდიდარი ქვეყანაა. საქართველოში ერთ სულ მოსახლეზე 14 000 მ³ მტკნარი ზედაპირული წყალი მოდის, მაშინ, როდესაც ევროპის ანალოგიური მაჩვენებელი საშუალოდ მხოლოდ 9 300 მ³-ს შეადგენს. საქართველოს ზედაპირული წყლის რესურსები წარმოდგენილია 26 000-ზე მეტი მდინარითა და 850 ტბით, 43 წყალსაცავით, 734 მყინვარითა და 627 კმ² საერთო ფართობის მქონე ჭარბტენიანი ტერიტორიებით. მიწისქვეშა მტკნარი წყლის მარაგების მოცულობა წელიწადში 18 მილიარდ მ³-ს შეადგენს, ხოლო მისი წლიური მოხმარება (2015 წლის მდგომარეობით) მხოლოდ 1077 მილიონი მ³-ია. გარდა ამისა, საქართველო მდიდარია მინერალური და თერმული მიწისქვეშა წყლებით. ქვეყნის ეკონომიკის, მათ შორის ტურიზმის განვითარებაში მნიშვნელოვანია შავი ზღვის როლი, რომლის 320 კმ სიგრძის სანაპირო ზოლი საქართველოს ეკუთვნის.

საქართველოს მდინარეები შავი ან კასპიის ზღვის აუზებს მიეკუთვნება. მდინარეების 99.5%-ის სიგრძე 25 კმ-ზე ნაკლებია. სიგრძით ყველაზე დიდი მდინარეა ალაზანი (362 კმ). მას მოსდევს მდინარე რიონი (327 კმ), რომელიც შავ ზღვაში ჩაედინება. საქართველოში 15 ტრანსსასაზღვრო მდინარეა, რომლებიც საქართველოს გავლით სომხეთის, აზერბაიჯანის, რუსეთისა და თურქეთის ტერიტორიაზე მიედინება ან ამ ქვეყნებიდან მოედინება საქართველოს ტერიტორიაზე. ესენია: მტკვარი, ალაზანი, იორი, ქცია-ხრამი, დებედა, ჭოროხი, ფსოუ, სულაკი და თერგი. მდინარეების მსგავსად, საქართველოს ტბებიც შედარებით მცირე ზომისაა. მათი სარკის საერთო ჯამური ფართობი 175 კმ²-ია. საქართველოს დიდი ზომის ტბებს მიეკუთვნება ფარავნის ტბა, უდიდესი ზედაპირის ფართობით – 37.5 კმ² და ტაბაწყურის ტბა, რომელიც უდიდესია წყლის მოცულობით – 221 მილიონი მ³. ორი ტბა – კარწახი და ჯანდარა – წარმოადგენენ ტრანსსასაზღვრო წყლის ობიექტებს თურქეთსა და აზერბაიჯანთან. საქართველოში 44 ხელოვნური წყალსაცავია წყლის 3,315 მილიონი მ³ ჯამური მოცულობით. მათი დიდი ნაწილი გამოიყენება ჰიდროენერგეტიკული და სარწყავი დანიშნულებით, ხოლო ცალკეული წყალსაცავები, მაგალითად ჟინვალის წყალსაცავი, მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ მოსახლეობის სასმელი წყლით უზრუნველყოფაში.

ზოგადად, საქართველოს ზედაპირული წყლების ხარისხი დამაკმაყოფილებელია. ძირითადად პრობლემას წყალში ამონიუმის აზოტის შემცველობა წარმოადგენს. მდინარეების უდიდეს ნაწილში ამონიუმის აზოტის კონცენტრაცია აჭარბებს მაქსიმალურად დასაშვებ დონეებს, რომლის გამომწვევ მიზეზად სახელდება დასახლებების საკანალიზაციო და სასოფლო სამეურნეო ჩამდინარე წყლები. ამონიუმის აზოტის ყველაზე მაღალი შემცველობა ფიქსირდება მდინარე სურამულასა და თბილისის მცირე მდინარეების წყლებში. ცალკეულ მდინარეებში აღინიშნება მძიმე ლითონების მაღალი კონცენტრაცია. ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებით რთული ვითარება შეინიშნება მდინარეებში კაზრეთულა, მაშავერა და ყვირილა, რომელთა შემთხვევაშიც დაბინძურების ძირითად წყაროს სამთო-მოპოვებითი მრეწველობა წარმოადგენს. წყლის დაბინძურება ფიქსირდება მდინარე ცხენისწყლის ცალკეულ უბნებზე, სადაც დარიშხანის გადამამუშავებელი ძველი ქარხნის მიმდებარედ დარიშხანის კონცენტრაცია დასაშვებ დონეს აღემატება. მდინარე მტკვრის აუზში ჟანგბადის ბიოლოგიური მოთხოვნილების კონცენტრაცია აჭარბებს სასმელად განკუთვნილი ზედაპირული წყლებისთვის დადგენილ

ნორმატიულ დონეს, თუმცა ზოგადი მოხმარებისთვის აღნიშნული მაჩვენებელი ნორმების ფარგლებშია. მიკრობიოლოგიური დაბინძურების მაჩვენებლის – *Escherichia coli* (*E.coli*) გაზომვა ხორციელდება მხოლოდ მდინარე არაგვში, სადაც ნორმის გადაჭარბება არ ფიქსირდება. *E.coli*-ს მაღალი მაჩვენებელი პერიოდულად აღინიშნება ტბებში.

მონაცემები წყლის ხარისხის შესახებ მიიღება რეგულარული მონიტორინგის შედეგად, რომელიც ხორციელდება 36 ქიმიური და მიკრობიოლოგიური პარამეტრისთვის 74 მდინარისა და 12 ტბის 147 წერტილში. 2012 წელს 25 მდინარის 60 უბანზე დაიწყო ჰიდრობიოლოგიური მონიტორინგის განხორციელება. განახლდა ჰიდროლოგიური მონიტორინგიც, რომელიც ამჟამად 39 წერტილში წარმოებს. მიუხედავად ამისა, გასული საუკუნის ოთხმოცდაათიან წლებში მონიტორინგის ქსელის მოშლის გამო, ძალიან ძნელია საქართველოს მდინარეებში წყლის რაოდენობის დინამიკის შეფასება. გარდა ამისა, ბუნებრივი პირობების მრავალფეროვნებიდან გამომდინარე, ჰიდროლოგიური სადგურების დასახელებული რაოდენობა არ არის საკმარისი წყლის რესურსების აღრიცხვისა და შესწავლისათვის. შესაბამისად, აუცილებელია ჰიდროლოგიური დაკვირვების ქსელის შემდგომი გაფართოება.

ზედაპირული წყლის რესურსებზე ყველაზე ძლიერ ზეწოლას საყოფაცხოვრებო სექტორი, კერძოდ, ზედაპირული წყლის ობიექტებში გაუწმენდავი ურბანული ჩამდინარე წყლების ჩაშვება ახდენს. მოსახლეობის მხოლოდ 46,5% არის უზრუნველყოფილი საკანალიზაციო სისტემით. საქართველოში ამჟამად ჩამდინარე წყლების გამწმენდი მხოლოდ 3 ნაგებობა (გარდაბნის, ადლიისა და საჩხერის) ფუნქციონირებს. 2017-2019 წლებში დაგეგმილია ჩამდინარე წყლების გამწმენდი დამატებითი 10 ნაგებობის (გარდაბნის, ქუთაისის, ჭიათურის, მარნეულის, გუდაურის, ფოთის, მესტიის, ზუგდიდის, ურეკისა და ქობულეთის) მშენებლობა, რომელთაგანაც რამდენიმე უკვე მშენებლობის პროცესშია. დაგეგმილი ნაგებობები უზრუნველყოფენ ურბანული ჩამდინარე წყლების სრულყოფილ გაწმენდას. წყლის რესურსებზე ზემოქმედებას სოფლის მეურნეობა და მრეწველობაც ახდენს. სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებულ ძირითად პრობლემებს მიეკუთვნება სარწყავი წყლის არამდგრადი გამოყენება (156 მილიონი მ³ 2013 წელს), რომლის დროსაც წყლის დანაკარგი 50%-ს აჭარბებს; ასევე სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებიდან ჩამონადენი (ნიტრატები, ფოსფატები და პესტიციდები). ფოსფატებთან დაკავშირებული დაბინძურების პრობლემა არ ფიქსირდება. თუმცა, როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, აზოტის ნაერთების (განსაკუთრებით ამონიუმის აზოტის) კონცენტრაცია დადგენილ ზღვარს აჭარბებს.

რაც შეეხება მრეწველობას, ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობებით აღჭურვილია მხოლოდ ცალკეული ახალი სამრეწველო ობიექტები. დანარჩენები ჩამდინარე წყლების გაწმენდის ან წინასწარი გაწმენდის სისტემების გარეშე ფუნქციონირებენ. აქედან გამომდინარე, ზედაპირული წყლის ობიექტებში გაუწმენდავი სამრეწველო წყლების ჩაშვება დამატებით ზეწოლას ახდენს ზედაპირულ წყალზე. ზედაპირული წყლის ობიექტებზე ზემოქმედებს ენერგეტიკის სექტორიც. 2016 წელს ენერგეტიკის სექტორის მიერ გამოყენებულმა წყლის რაოდენობამ 34.5 მილიარდი მ³ შეადგინა. საქართველოში დაგეგმილია ელექტროენერჯის გამომუშავების შემდგომი ზრდა. მიუხედავად იმისა, რომ ჰიდროელექტროსადგურების მიერ აღებული წყალი ბრუნდება ზედაპირული წყლის ობიექტებში, წყალაღების პროცესი უმეტეს შემთხვევაში ზემოქმედებას ახდენს მდინარის ნაკადზე. ჰიდროელექტროსადგურების მიერ წყლის ნაკადის მიმართულების შეცვლამ ან/და მდინარის დაგუბებამ შეიძლება უარყოფითად იმოქმედოს მდინარეებზე იმ შემთხვევაში, თუ არ შენარჩუნდება მდინარის სათანადო დინამიური გარემოსდაცვითი ხარჯი. ამ კუთხით, საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობა

საჭიროებს განახლებასა და ევროპულ და სხვა საერთაშორისო სტანდარტებთან დაახლოებას. საქართველო, რომელიც ხასიათდება მრავალფეროვანი ტექტონიკური, ლითოლოგიური, გეოქიმიური, გეოთერმული და ჰიდროგეოლოგიური პირობებით, მდიდარია მტკნარი, მინერალური (თანმდევრი ნახშირმჟავა აირებით) და თერმული მიწისქვეშა წყლებით. მტკნარი მიწისქვეშა წყლების საექსპლუატაციო მარაგი დღე-ღამეში 24.5 მილიონ მ³-ს შეადგენს, ხოლო გამოვლენილი ბუნებრივი მარაგები ბევრად მეტია და დღე-ღამეში 49.5 მილიონ მ³-ს უტოლდება. აღნიშნული რესურსები გეოგრაფიულად არათანაბრად არის განაწილებული: მარაგების 63% - დასავლეთ, 24% - აღმოსავლეთ, ხოლო 13% სამხრეთ საქართველოზე მოდის.

მინერალური წყლები საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე გვხვდება. აღმოჩენილი და შესწავლილია მინერალური წყლების დაახლოებით 1800-მდე ხელოვნული (ჭაბურღილები) და ბუნებრივი (წყაროები) გამოსავლები. საქართველოში მინერალური მიწისქვეშა წყლების საექსპლუატაციო მარაგი დღე-ღამეში 67 000 მ³-ს შეადგენს, რაც მთლიანი მოცულობის მხოლოდ ნაწილია. ქვეყანაში ასევე მრავლადაა თერმული წყაროები - ენერჯის განახლებადი და ეკოლოგიურად სუფთა სახეობა. თერმული წყლების გამოსავლების ჯამური დებეტი დღე-ღამეში დაახლოებით 110 000 მ³-ია, აქედან 74 000 მ³-ის ტემპერატურა 20-50°C-ია, 28 000 მ³-ის - 50-100°C, ხოლო 11 000 მ³-ის - 100°C-ზე მეტი.

გასული საუკუნის ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისიდან საქართველოში სისტემატიზირებული სახელმწიფო ჰიდროგეოლოგიური კვლევები არ ტარდებოდა. შესაბამისად, მიწისქვეშა წყლების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი პარამეტრების შესახებ ინფორმაცია ადრე განხორციელებულ კვლევებს ეყრდნობა. 1990-იანი წლების დასაწყისამდე საქართველოს სახელმწიფო მონიტორინგის ქსელში ჩართული დასაკვირვებელი წყალპუნქტების საერთო რაოდენობა იყო 493 ერთეული, მათ შორის 478 ჭაბურღილი, 11 წყარო და 4 სამეურნეო ჭა. მიწისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების მონიტორინგი 2013 წელს განახლდა. ამჟამად, განახლებული ჰიდროგეოლოგიური მონიტორინგი ავტომატური რეჟიმული გამზომი აპარატურით აღჭურვილ 34 ჭაბურღილზე წარმოებს - კოლხეთის, გურიის, წყალტუბოს, ქართლის, მარნეული-გარდაბნის, ალაზნისა და იორი-შირაქის არტეზიულ აუზებში. 2017 წელს მონიტორინგის ქსელს 11 ჭაბურღილი დაემატება. წყალპუნქტებიდან ავტომატურ რეჟიმში მიღებული მონაცემები, წყლის სინჯების ქიმიური და მიკრობიოლოგიური ანალიზების შედეგები დამაკმაყოფილებელია. მონიტორინგის ქსელის ჭაბურღილებში რომელიმე ჰიდროქიმიური პარამეტრის ან მიკრობიოლოგიური მაჩვენებლის მნიშვნელოვანი ცვლილება არ გამოვლენილა.

გეოგრაფიულად შავი ზღვა ოკეანეებისგან იზოლირებულია. კონტინენტური ევროპის დაახლოებით ერთი მესამედი მის აუზს მიეკუთვნება. აქედან გამომდინარე, სანაპირო წყლების დაბინძურება და მასში ჩამდინარე მდინარეების წყლის ხარისხი და მოცულობა მნიშვნელოვნად განაპირობებს ზღვის ეკოლოგიურ მდგომარეობას. შავი ზღვის დაბინძურებამ და მისი რესურსების ჭარბმა გამოყენებამ უკანასკნელი 50 წლის განმავლობაში წყლის ხარისხისა და ეკოსისტემის მკვეთრი დაქვეითება გამოიწვია.

გაუწმენდავი ურბანული ჩამდინარე წყლების ზღვაში ჩაშვება და ზღვის მუნიციპალური ნარჩენებით დაბინძურება საქართველოს შავი ზღვის სანაპირო წყლების ყველაზე სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს. რეგიონში ტურიზმის განვითარებამ ურბანული ჩამდინარე წყლებით ზღვის დაბინძურება კიდევ უფრო გააძლიერა. სანაპირო წყლების ინტენსიური სეზონური მონიტორინგის შედეგების თანახმად, სანაპირო წყლების საუკეთესო ხარისხი სარფი-

კვარიათისა და გონიოს მიდამოებშია, თუმცა იმ ადგილებში, სადაც შავ ზღვაში გაუწმენდავი ურბანული ჩამდინარე წყლები ჩაედინება, ფიქსირდება E.coli-ის მაღალი კონცენტრაცია. ყველაზე მძიმე სიტუაცია მდინარე ბარცხანას შესართავშია, სადაც E.coli-ის კონცენტრაცია 24 000/ლ-ს აღწევს მაშინ, როდესაც დასაშვები სტანდარტი 10 000/ლ-ია. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, შავ ზღვაში გაუწმენდავი ჩამდინარე წყლების ჩაშვების პრობლემის მოსაგვარებლად აშენდა ბათუმის (აღლის) ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობა. მშენებლობის პროცესშია ურეკისა და ქობულეთის ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობები.

სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს ზღვის მუნიციპალური ნარჩენებით დანაგვიანება. ზღვაში ჩამდინარე მდინარეების კალაპოტებში და სანაპიროს მიმდებარე ტერიტორიებზე მუნიციპალური ნარჩენების უკონტროლო განთავსება სანაპირო ზოლებისა და წყლების დანაგვიანებას იწვევს. ეს, თავის მხრივ, საფრთხეს უქმნის გარემოს, ზღვის ცოცხალ ორგანიზმებს, ადამიანის ჯანმრთელობას და ასევე უარყოფითად აისახება ტურიზმის განვითარებაზე.

ჩამდინარე წყლებისა და მუნიციპალური ნარჩენების ზღვაში მოხვედრა იწვევს შავი ზღვის წყლის ნუტრიენტებით გამდიდრებას და, შესაბამისად, ევტროფიკაციის პროცესის გაძლიერებას, რაც შავი ზღვისთვის ყველაზე სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს. ევტროფიკაციის ნიშნები საქართველოს სანაპირო ზონაშიც შეინიშნება. შავ ზღვას საფრთხეს უქმნის საქართველოს ნავსადგურებში ზღვის წყლის დაბინძურება ნავთობითა და ნავთობპროდუქტებით. დაბინძურების განსაკუთრებით მაღალი დონე აღინიშნება საზღვაო ნაოსნობის გზებზე (დაახლოებით 0.3 მგ/ლ). შესაძლებელია ამის მიზეზი გემებიდან ბალასტური წყლების გაშვება იყოს. ბალასტური წყლების მიმღები და გამწმენდი სპეციალური ინფრასტრუქტურა მხოლოდ რამდენიმე ნავსადგურშია (მაგ. ბათუმის ნავთობის ტერმინალი) მოწყობილი. 2014 წელს საქართველო შეუერთდა „გემების ბალასტური წყლის და დანალექების კონტროლისა და მართვის შესახებ“ საერთაშორისო კონვენციას, რითაც შეიქმნა მყარი სამართლებრივი საფუძველი ბალასტური წყლების მართვისთვის.

3.2 ინსტიტუციური ჩარევა და ძირითადი დაინფორმირებული მხარეები

წყლის რესურსების მართვის სფეროში ერთიანი პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაზე პასუხისმგებელ ორგანოს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო წარმოადგენს. კერძოდ, სამინისტროს ძირითად ფუნქციებში შედის: კანონმდებლობის შემუშავება, გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ექსპერტიზის ჩატარება, ზედაპირული წყლის ობიექტებიდან წყლის ამოღების ტექნიკური რეგლამენტებისა და ზედაპირული წყლის ობიექტებში დამბინძურებელ ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები ჩაშვების ნორმების პროექტების განხილვა და შეთანხმება, წყლის რესურსების მომხმარებლებისგან (სამელიორაციო კომპანიები, ჰიდროელექტროსადგურები და თბოელექტროსადგურები, სამრეწველო ობიექტები, და სხვ.) წყლის გამოყენების ყოველწლიური სახელმწიფო სტატისტიკური აღრიცხვის ფორმების მიღება-დამუშავება და სხვ. ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო გაცემს სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიას, მათ შორის მიწისქვეშა წყლების მოპოვების ლიცენზიას და გე-დამხედველობს მიწისქვეშა წყლებით სარგებლობის სფეროში გაცემული ლიცენზიების პირობების შესრულებას. სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო ასევე პასუხისმგებელია საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლების ხარისხობრივი მდგომარეობის მონიტორინგის სისტემების შექმნაზე და მათი ფუნქციონირების უზრუნველყოფაზე.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი აკონტროლებს ზედაპირულ წყლებზე ტექნიკური რეგლამენტებით დადგენილი პირობების შესრულებას. დეპარტამენტის შავი ზღვის დაცვის კონვენციური სამმართველო ახორციელებს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში სახელმწიფო კონტროლს საქართველოს შიდა საზღვაო წყლებში, ნავსადგურებში, ტერიტორიულ ზღვაში, კონტინენტურ შელფსა და განსაკუთრებულ ეკონომიკურ ზონაში. გემებიდან ზღვის დაბინძურების შემთხვევაში, სალიკვიდაციო სამუშაოების კოორდინაციას ახორციელებს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სსიპ საზღვაო ტრანსპორტის სააგენტო და მისი საზღვაო-სამაშველო საკოორდინაციო ცენტრი. აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სანაპირო წყლების მონიტორინგში ჩართულია აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამმართველოც. ბიოლოგიური მრავალფეროვნებისა და დაბინძურების მონიტორინგს ახორციელებს სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს მეთევზეობისა და შავი ზღვის მონიტორინგის დეპარტამენტი.

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო ადგენს სასამელი და საყოფაცხოვრებო დანიშნულების წყლის სტანდარტებსა და ნორმებს, ხოლო სასამელი წყლის ხარისხის კონტროლი გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სსიპ სურსათის ეროვნული სააგენტოს კომპეტენციაში შედის. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სახელმწიფო შპს „საქართველოს მელიორაცია“ პასუხისმგებელია სარწყავი და სადრენაჟე სისტემების მართვაზე, ასევე სისტემების მომხმარებლებისაგან შესაბამისი გადასახადის შეგროვებაზე, რასაც ახორციელებს საკუთარი რეგიონული ოფისების საშუალებით.

საქართველოს სხვადასხვა მუნიციპალიტეტში არსებული წყალმომარაგებისა და წყალარინების სისტემების მართვას ახორციელებს რამდენიმე კომპანია. კერძოდ, საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს სისტემაში შემავალი შპს „საქართველოს გაერთიანებული წყალმომარაგების კომპანია“ ემსახურება საქართველოს ქალაქებს, თბილისის, მცხეთისა და რუსთავის გარდა, აგრეთვე აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ტეროტორიის გამოკლებით; შპს „ჯორჯიან უოთერ ენდ ფაუერი“ (GWP) ემსახურება თბილისს, მცხეთასა და რუსთავს, ხოლო აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ქალაქების წყალმომარაგებას ადგილობრივი კომპანიები უზრუნველყოფენ. საქართველოს ენერჯეტიკისა და წყალმომარაგების მარეგულირებელი ეროვნული კომისია ადგენს სასამელი წყლით მომარაგების სფეროში საქმიანობის ლიცენზირების წესებსა და პირობებს. კომისია ასევე განსაზღვრავს წყალმომარაგების სფეროში ტარიფებისა და მომსახურების გადასახადის ოდენობის გამოთვლის წესს და ტარიფების ზღვრულ სიდიდეს.

ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ასევე პასუხისმგებელია ენერჯეტიკის დარგში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაზე, სამინისტრო ამზადებს ენერჯეტიკის დარგის განვითარების მოკლე, საშუალო და გრძელვადიან პროგრამებს (მათ შორის ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობასთან დაკავშირებით) და კოორდინაციას უწევს მათ განხორციელებას.

მნიშვნელოვან დაინტერესებულ მხარეებს წარმოადგენენ ისეთი კერძო კომპანიები, რომლებიც საკუთარ საქმიანობაში წყლის რესურსებს იყენებენ, მაგ. ჰიდროელექტროსადგურები, თევზსაშენი მეურნეობები, სამრეწველო ობიექტები, და სხვ.

3.3 საქართველოში და კონსტიტუციური ჩარხო

საქართველოში წყლის რესურსების დაცვისა და მართვის საკითხების რეგულირება ხორციელდება რამდენიმე ძირითადი კანონისა და რიგი კანონქვემდებარე აქტების საშუალებით. წყლის რესურსებთან დაკავშირებული მოქმედი კანონმდებლობა არ არის სრულყოფილი, იგი ვერ არეგულირებს ისეთ საკითხებს როგორცაა წყლის დაბინძურების პრევენცია, წყლის ობიექტებთან დაკავშირებული საკუთრების, მფლობელობისა და გამოყენების უფლებები, წყლის რესურსების კადასტრი და სხვ. საქართველოს კანონი „წყლის შესახებ“ (1997 წ.), რომელიც არეგულირებს წყლის რესურსების მართვას, განსაზღვრავს წყლის რესურსების დაცვასა და გამოყენებასთან დაკავშირებულ ძირითად საკითხებს. კანონი ადგენს წყლის პოლიტიკის ძირითად პრინციპებს და უზრუნველყოფს წყლის რესურსების დაცვის კუთხით საქართველოს სახელმწიფო ინტერესების გარანტირებულ დაცვას. თუმცა, კანონი არ მოიცავს წყლის რესურსების მართვასთან დაკავშირებულ ყველა საკითხს, მათ შორის მიწისქვეშა წყლის რესურსების მართვას, რომელსაც „წილის შესახებ“ 1996 წლის კანონი არეგულირებს. იმის გამო, რომ „წყლის შესახებ“ მოქმედი კანონის დებულებების უმეტესი ნაწილი სამართლებრივად გაუმართავია, კანონს არაქმედი ითხასიათი აქვს.

ამჟამად წყალაღებისა და წყალჩაშვების რეგულირება მხოლოდ გზმ-ს დაქვემდებარებული საქმიანობების შემთხვევაში ხდება. სხვა სახის საქმიანობებისათვის წყალაღებისა და წყალჩაშვების ნებართვა საჭირო არ არის. მიუხედავად იმისა, რომ წყალაღებისა და წყალჩაშვების სტანდარტები განსაზღვრულია „გარემოსდაცვითი ტექნიკური რეგლამენტების დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 3 იანვრის N17 დადგენილებით, ნებართვის არარსებობა უარყოფითად მოქმედებს წყლის რესურსების გამოყენების სფეროში დაგეგმვისა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესზე და ართულებს წყლის მომხმარებლების კონტროლს.

საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს მდინარეთა სააუზო მართვის პრინციპებს. თუმცა ახალი კანონპროექტი „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ სრულად მოიცავს წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის ყველა ასპექტს. კანონპროექტი განსაზღვრავს სააუზო მართვის პრინციპებზე დამყარებული წყლის რესურსების მართვის სამართლებრივ ჩარჩოს და გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს აკისრებს ამ სფეროში ცენტრალური კომპეტენტური ორგანოს ფუნქციას. კანონპროექტი ასევე ითვალისწინებს წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის სხვა ასპექტებსაც, მათ შორის წყლის ობიექტების კლასიფიკაციის სისტემას, წყლის ხარისხის ნორმებსა და სტანდარტებს, წყალმომარაგებას, დაბინძურების პრევენციის კომბინირებულ მიდგომას, ეკონომიკურ მექანიზმებს, საზოგადოების მონაწილეობას, მონიტორინგსა და კანონალსრულებას, წყალდობების რისკების მართვას და სხვა.

დაწყებულია მდინარეების სააუზო მართვის გეგმების შემუშავების პროცესი. უნდა აღინიშნოს, რომ „საქართველო 2020“ განსაზღვრავს წყალმომარაგებისა და წყალარინების სტრატეგიულ მიზნებს, კერძოდ მოსახლეობისთვის მაღალხარისხიანი სასმელი წყლის უწყვეტი, 24 საათიანი რეჟიმით მიწოდების, წყალმომარაგებისა და წყალარინების არსებული სისტემების მოწესრიგებისა და სრულყოფილი ფუნქციონირების უზრუნველყოფას. წყალმომარაგებისა და წყალარინების საკითხები განხილული იყო ისეთ სტრატეგიული დანიშნულების დოკუმენტში, როგორცაა „საქართველოს 2015-2017 წლების რეგიონული განვითარების პროგრამა“. აღნიშნული პროგრამის თანახმად, სოფლად კომუნალური მომსახურების უზრუნველყოფა,

მათ შორის წყალმომარაგებისა და საკანალიზაციო სისტემების შექმნა და ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობების სიმცირის პრობლემის გადაჭრა, ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად იყო დასახელებული.

საქართველოს წყლის რესურსების მართვის პოლიტიკის ფორმირებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საერთაშორისო გარემოსდაცვითი შეთანხმებებით ქვეყნის მიერ ნაკისრი ვალდებულებები. საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება მოიცავს ევროკავშირის 5 დირექტივას წყალთან და ზღვასთან დაკავშირებულ საკითხებზე (წყალდიდობების შესახებ დირექტივის გამოკლებით), ხოლო „საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების საგზაო რუკა“ განსაზღვრავს წყლის რესურსებთან დაკავშირებული საქართველოს კანონმდებლობის ევროკავშირის მოთხოვნებთან დაახლოებისთვის საჭირო 25 ღონისძიებას. საერთაშორისო ხელშეკრულებების ფარგლებში ქვეყანას სხვა ვალდებულებებიც აქვს აღებული. კერძოდ, საქართველო არის „შავი ზღვის დაბინძურებისაგან დაცვის შესახებ“ (ბუქარესტის) კონვენციისა და „გემებიდან დაბინძურების პრევენციის შესახებ“ (მარპოლის) კონვენციის მხარე. გარდა ამისა, საქართველო არის „გემების ბალასტური წყლების მართვის კონტროლის შესახებ“ კონვენციისა და ანთროპოგენური ზემოქმედებისგან შავი ზღვის დაცვასთან დაკავშირებული სხვა საერთაშორისო შეთანხმებების მხარე (მაგალითად, „ნავთობის დაღვრაზე მზადყოფნის, მასზე რეაგირებისა და თანამშრომლობის“ საერთაშორისო კონვენცია (OPRC 1990)). ქვეყანას არ აქვს რატიფიცირებული კონვენცია „ტრანსსასაზღვრო მდინარეებისა და საერთაშორისო ტბების დაცვისა და გამოყენების შესახებ“ და ლონდონის ოქმი „წყლისა და ჯანმრთელობის შესახებ“. ასევე, არ აქვს დადებული ორმხრივი ხელშეკრულებები ტრანსსასაზღვრო მდინარეების დაცვის შესახებ. მომზადებულია და ქვეყნებს შორის განხილვის პროცესშია შეთანხმების პროექტი აზერბაიჯანის რესპუბლიკასა და საქართველოს შორის მდ. მტკვრის რესურსების დაცვისა და მდგრადი გამოყენების სფეროში თანამშრომლობის შესახებ.

3.4 პრობლემები და პიოკიზიზიზი

ეროვნულ დონეზე წყლის რესურსების მართვის თანამედროვე სისტემის ჩამოყალიბებას მნიშვნელოვნად აფერხებს წყლის რესურსების მართვასთან დაკავშირებული არასრულყოფილი კანონმდებლობა. საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების თანახმად, საქართველო ვალდებულია მოახდინოს საკუთარი კანონმდებლობის ჰარმონიზაცია ევროკავშირის „წყლის ჩარჩო დირექტივასა“ და წყლის ხარისხთან დაკავშირებულ სხვა რეგულაციებთან. მიუხედავად იმისა, რომ კანონპროექტი „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ და ცალკეული კანონქვემდებარე აქტების პროექტები ევროკავშირის მიდგომების გათვალისწინებით მომზადდა, აუცილებელია ზომების მიღება, პირველ რიგში, აღნიშნული საკანონმდებლო აქტების მისაღებად და შემდგომ, მათი ეფექტიანი განხორციელების უზრუნველსაყოფად (მაგ., მდინარეთა აუზების ინტეგრირებული მართვის სათანადო ინსტიტუციური სქემის შექმნა). აქედან გამომდინარე, წყლის რესურსების მართვის სისტემის განვითარება მომავალი წლების ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა.

პრიორიტეტულია ასევე წერტილოვანი და დიფუზიური წყაროებიდან წყლის დაბინძურების შემცირება და წყლის დაბალანსებული მოხმარებისთვის წყლის რესურსების სათანადო რაოდენობის უზრუნველყოფა. წყლის ობიექტებში გაუწმენდავი ურბანული ჩამდინარე წყლების ჩაშვება, წყლის დაბინძურება დიფუზიური სასოფლო-სამეურნეო წყაროებიდან, სამრეწველო დაბინძურება, აგრეთვე, გემების მიერ შავი ზღვის დაბინძურება აქვეითებს წყლის ხარისხს,

ხოლო სარწყავი და ენერგეტიკული მიზნით წყალაღება იწვევს მდინარეების ჰიდროლოგიური რეჟიმის ცვლილებას, რაც თავის მხრივ, გრძელვადიან პერსპექტივაში წყლის ობიექტებზე უარყოფით ზემოქმედებას ახდენს. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია სათანადო ზომების მიღება დაბინძურებისა და იმ რისკების შესამცირებლად, რომლებმაც შესაძლოა გამოიწვიონ ყველა სახის წყლის ობიექტის მდგომარეობის გაუარესება და, ასევე, წყლის რესურსების მდგრადი გამოყენების უზრუნველყოფა.

და ბოლოს, დაგეგმვის სრულყოფისა და წყლის ობიექტების მდგომარეობის ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მაჩვენებლების გასაუმჯობესებლად/შესანარჩუნებლად აუცილებელია სრულყოფილი მონაცემთა ბაზა, რომლის შექმნა შესაძლებელია მხოლოდ ყოვლისმომცველი მონიტორინგის ქსელის საშუალებით. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია წყლის რესურსებზე მოთხოვნის მოსალოდნელი ზრდის (ძირითადად სარწყავი და ენერგეტიკული დანიშნულებით) ფონზე. მიუხედავად იმისა, რომ უკანასკნელ წლებში შეიმჩნევა მონიტორინგის ქსელის გაფართოების ტენდენცია, სასურველი შედეგის მისაღებად მეტი ძალისხმევაა საჭირო. დაგეგმვის სრულყოფისა და სათანადო ღონისძიებების განსახორციელებლად ასევე აუცილებელია ანგარიშგების, მონაცემთა მართვისა და გამოყენების სისტემის ჩამოყალიბება.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, წყლის რესურსების მართვის სფეროში განისაზღვრა გრძელვადიანი მიზანი (2030 წ.) და კონკრეტული ამოცანები შემდეგი ხუთი წლისათვის:

მიზანი:

ადამიანის ჯანმრთელობისა და წყლის ეკოსისტემებისათვის ზედაპირული და მიწისქვეშა წყლის ობიექტების, აგრეთვე სანაპირო წყლების მდგომარეობის კარგი ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მაჩვენებლების უზრუნველყოფა.

ამოცანები:

- ამოცანა 1: წყლის რესურსების მართვის ეფექტიანი სისტემის დანერგვა;
- ამოცანა 2: წერტილოვანი და დიფუზიური წყაროებიდან წყლის რესურსების დაბინძურების შემცირება და წყლის რესურსების მდგრადი გამოყენების უზრუნველყოფა;
- ამოცანა 3: წყლის რესურსების ხარისხისა და რაოდენობის მონიტორინგისა და შეფასების სისტემების სრულყოფა.

3.5 სამომავლო გეგმა

No	ქვეთემა	ინიციატორები	ბიუჯეტი (ლარი)	ფუნდონაშობის წყარო	განმმართველი ორგანო	კარგნიოტი ორგანიზაციები	შესაძლო რისკები	ვარგები
ამოცანა 1: წყლის რესურსების მართვის ეფექტიანი სისტემის დანერგვა								
1.1	„წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ კანონპროექტის შემუშავება და მიღება	მიღებული კანონი „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება	2017-2018
1.2	ეროვნული საზღვაო კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაცია	მიღებული კანონი „საქართველოს საზღვაო სივრცის შესახებ კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე“	დონორის გრანტი	ევროკავშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		დონორების მხრიდან მხარდაჭერის ნაკლებობა	2018
1.3	სააუზო მართვის გეგმების შემუშავების პროცედურების განსაზღვრა	მიღებული მთავრობის დადგენილება – „მდინარეთა აუგების/სააუზო უბნების მართვის გეგმების შემუშავების, განხილვისა და დამტკიცების პროცედურის შესახებ“	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		შეთანხმების პროცედურების გაჭიანურება	2018

1.4	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში წყლის რესურსების სააუზო მართვის სისტემის შექმნა	შექმნილი წყლის რესურსების სააუზო მართვის სისტემა	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2018-2021
1.5	წყლის რესურსებით სარგებლობის სტრატეგიული აღრიცხვის გაუმჯობესება GIS-ის (გეოინფორმაციული სისტემები) გამოყენებით	გაუმჯობესებული წყალმომარაგებისა და წყლის რესურსების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების GIS მონაცემთა ბაზა შედგენილი რუკები სააუზო მართვის ერთეულისთვის	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2021
1.6	სააუზო მართვის მიმდინარე პროექტების და დამტკიცება	სააუზო მართვის დამტკიცებული მიმდინარე 2 სააუზო უბნისთვის	დონორის გრანტი	ევროკავშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა სხვადასხვა დაინტერესებული მხარეების ინტერესების კონფლიქტი	2018-2021
1.7	სააუზო მართვის საკონსულტაციო-საკოორდინაციო საბჭოების შექმნა	მიღებული მთავრობის დადგენილება - „სააუზო მართვის საკონსულტაციო-საკოორდინაციო საბჭოების შექმნის შესახებ“ შექმნილი სულ მცირე 5 სააუზო მართვის საბჭო	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	შესაბამისი დაინტერესებული მხარეებიდან თანამშრომლობის ნაკლებობა	2018-2021

1.8	საზღვაო სტრატეგიის შემუშავების დაწყება	მომზადებული საზღვაო სტრატეგიის სამუშაო ვერსია	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	სამინისტროები, მუნიციპალიტეტები, არასამთავრობო ორგანიზაციები	დამტკიცების პროცესის გაჯიანურება 2020-2021
ამოცანა 2. წერტილოვანი და დიფუზური წყაროებიდან წყლის რესურსების დაბინძურების შემცირება და წყლის რესურსების მდგრადი გამოყენების უზრუნველყოფა							
2.1	საწარმოო და ურბანული ჩამდინარე წყლების ზღვრულად დასაშვები ჩაშვების ნორმირება ევროკავშირის კრიტერიუმების მიხედვით	მიღებული მთავრობის დადგენილება - „ჩამდინარე წყლების ჩაშვების შესახებ“	- გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო	2018-2019
2.2	ურბანული ჩამდინარე წყლების ჩაშვებისთვის სენსიტიური ადგილების იდენტიფიცირება	მიღებული მინისტრის ბრძანება - „ურბანული ჩამდინარე წყლების ჩაშვებისთვის იდენტიფიცირებული სენსიტიური ადგილების შესახებ“	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო	2021
2.3	ურბანული ჩამდინარე წყლების შემკვრივ/გამჭიმკნდი სისტემების რეაბილიტაცია/მშენებლობა შერჩეულ დასახლებებში	ურბანული ჩამდინარე წყლების მოქმედი გამჭიმკნდი ნაგებობები სულ მცირე 10 დასახლებებში	149 000 000	ADB, SIDA, EBRD	რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო შპს „საქართველოს გაერთიანებული წყალმომარაგების კომპანია“	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა	2021

2.4	თბილისი-რუსთავის ურბანული ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობის რეაბილიტაცია	თბილისი-რუსთავის ურბანული ჩამდინარე წყლების მოქმედი გამწმენდი ნაგებობა	64 590 000	„ჯორჯიან უოთერ ენდ ფაუერსი“	„ჯორჯიან უოთერ ენდ ფაუერსი“	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2018
2.5	სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში გამოყენებული ნიტრატებით დაბინძურების რისკის ქვეშ მყოფი რისკის ქვეშ მყოფი გედაბირული წყლის ობიექტების მიმართ მოწვევადი ზონების განსაზღვრა	ნიტრატებით დაბინძურებული ან რისკის ქვეშ მყოფი გედაბირული წყლის ობიექტების რუკა	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2019-2020	
2.6	მიმართ მოწვევადი ზონებისათვის სამოქმედო გეგმების შემუშავება და საუკეთესო სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკის დანერგვა	ნიტრატების მიმართ მოწვევადი ზონებისთვის შემუშავებული სამოქმედო გეგმები	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა ექსპერტული ცოდნის ნაკლებობა	2020-2021	
2.7	წყლის გარემოსდაცვითი ხარჯის გამოთვლის პრაქტიკის დანერგვა	წყლის გარემოსდაცვითი ხარჯის გამოთვლის დანერგული პრაქტიკა	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	წყლის მომხმარებლების უარყოფითი დამოკიდებულება	2019	
ამოცანა 3: წყლის რესურსების ხარისხისა და რაოდენობის მონიტორინგისა და შეფასების სისტემების სრულყოფა									
3.1	გედაბირული წყლის ხარისხის ახალი სტანდარტების შემოღება	მთავრობის მიღებული დადგენილება - „გედაბირული წყლის ხარისხის ეკოლოგიური სტანდარტების შესახებ“	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება	2018-2019	

3.2	გედაპირული (მათ შორის შავი ზღვის) და მიწისქვეშა წყლის ხარისხის მონიტორინგის ქსელის გაფართოება	ყოველწლიურად 10%-ით გაფართოებული წყლის ხარისხის მონიტორინგის ქსელი	2 345 800	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	2017-2021	ტექნიკური, ფინანსური და ადამიანური რესურსების ნაკლებობა
3.3	მიწისქვეშა წყლების ხარისხისა და რაოდენობის მონიტორინგის სისტემის გაუმჯობესება	შესყიდული და შეჩინებული ჰაბურდოლებზე დამონტაჟებული ახალი აღჭურვილობა ანგარიშზე წყლის რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლების ცვალებადობის დინამიკის შესახებ	1 081 700	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	2017-2020	ტექნიკური, ფინანსური და ადამიანური რესურსების ნაკლებობა
3.4	გედაპირული წყლების ხარისხის მონიტორინგის პროგრამის შემუშავება	გედაპირული წყლების მონიტორინგის დამტკიცებული პროგრამა	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	2019-2020	ტექნიკური, ფინანსური და ადამიანური რესურსების ნაკლებობა
3.5	შავი ზღვის წყლის ხარისხის მონიტორინგის პროგრამის შემუშავება	შავი ზღვის წყლის მონიტორინგის დამტკიცებული პროგრამა	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	2021	ტექნიკური, ფინანსური და ადამიანური რესურსების ნაკლებობა
3.6	შავი ზღვის წყლის ხარისხის წინასწარი შეფასება ზღვის წყლის კარგი ეკოლოგიური სტატუსის მისაღწევად	შავი ზღვის წყლის ხარისხის შეფასების პროგრამის დამტკიცებული ანგარიში	დონორის გრანტი	ვეროკაპშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	2019	ტექნიკური, ფინანსური და ადამიანური რესურსების ნაკლებობა

4.

ეგზოსპეკტრი კაეხის დაცვა

ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება მნიშვნელოვან უარყოფით ზემოქმედებას ახდენს ადამიანის ჯანმრთელობაზე. დაბინძურებული ჰაერი იწვევს სხვადასხვა დაავადებას და ადამიანების ნაადრევ სიკვდილს. დაბინძურება განსაკუთრებით საშიშია მოსახლეობის მოწყვლადი ჯგუფებისათვის – ბავშვებისთვის, ხანდაზმულებისა და იმ ადამიანებისათვის, რომლებსაც აქვთ მწვავე და ქრონიკული რესპირატორული დაავადებები. ჰაერის ზოგიერთი დამბინძურებელი ზიანს ეკოსისტემებსაც აყენებს. კერძოდ, ზრდის აზოტის კონცენტრაციას წყლის ობიექტებში, იწვევს ტყის ეკოსისტემების მდგომარეობის გაუარესებას და სხვა. გარდა ამისა, ჰაერის დაბინძურება აზიანებს კულტურული და ეროვნული მემკვიდრეობის ობიექტებს.

4.1 აქსიალური მდგომარეობა

საქართველოში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის შესახებ მონაცემები ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ეროვნული ქსელიდან მიიღება. 2016 წლამდე მონიტორინგის ქსელი შედგებოდა მონიტორინგის ერთი ავტომატიზებული და შვიდი არაავტომატიზებული სადგურისაგან და, შესაბამისად, მათ მიერ ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის შესახებ მოწოდებული ინფორმაცია სრულყოფილი არ იყო. 2016 წელს თბილისში არსებული სამი არაავტომატიზებული სადგური ჩანაცვლდა სამი ავტომატიზებული სადგურით, ბათუმსა და ჭიათურაში კი თითო ავტომატიზებული სადგური დამონტაჟდა. ამჟამად საქართველოში მოქმედებს ექვსი ავტომატიზებული და ოთხი არაავტომატიზებული სადგური. გარდა ამისა, აბასთუმანში ფუნქციონირებს ფონური დაბინძურების მონიტორინგის სადგური (EMEP სადგური). მიუხედავად იმისა, რომ მონიტორინგის სადგურების რაოდენობა გაიზარდა, ქვეყნის მასშტაბით ჰაერის დაბინძურების კუთხით არსებული მთლიანი სურათი ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილი. მონიტორინგის სადგურები ძირითადად განლაგებულია სამრეწველო ობიექტებთან და სატრანსპორტო „ცხელ წერტილებთან“ ახლოს. ამ ადგილებში ჰაერის ხარისხი ცალკეული კომპონენტების (მაგ. მტვერი და აზოტის დიოქსიდი (NO_2)) თვალსაზრისით არ შეესაბამება ჰაერის ხარისხის ეროვნულ სტანდარტებს; თუმცა ინდიკატური გაზომვების შედეგები აჩვენებს, რომ ჰაერის ხარისხი სხვა ტერიტორიებზე (მაგ., დიდი ქალაქების გარეუბნებსა და მცირე ზომის ქალაქებში) უკეთესია. რეალური მონაცემები ზოგიერთ დამბინძურებელზე არ არსებობს, ამიტომ არსებული ინფორმაცია ნაწილობრივ ხარისხობრივ შეფასებას ემყარება.

არსებული მონაცემების საფუძველზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ნახშირჟანგის (CO) და აზოტის ჟანგეულების (NO_x) მთავარ წყაროს სატრანსპორტო (განსაკუთრებით ურბანულ ტერიტორიებზე) და ენერჯო სექტორები წარმოადგენენ. კერძოდ, „გარემოს მდგომარეობის შესახებ 2010-2013 წლების ეროვნული მოხსენების“ თანახმად, CO -ის 79% და NO_x -ის 62% სატრანსპორტო სექტორზე მოდის, ხოლო ამავე დამბინძურებლების 20% და 18% ენერჯეტიკის სექტორზე. სატრანსპორტო სექტორიდან წარმოქმნილი ჰაერის დაბინძურების მთავარ მიზეზად ითვლება არსებული ავტოპარკის ასაკი და ტექნიკური მდგომარეობა, ავტომობილების რაოდენობა და მოძრაობის ინტენსიობა, საწვავის სახეობა და ხარისხი, არასათანადოდ განვითარებული საზოგადოებრივი ტრანსპორტი და სხვ. რაც შეეხება ენერჯეტიკის სექტორს, აქ CO -ის გაფრქვევები ძირითადად შინამეურნეობებში შეშისა და ბუნებრივი აირის მოხმარებით არის განპირობებული, ხოლო NO_x -ის ემისიები დიდწილად ამავე ქვესექტორში მოხმარებულ ბუნებრივ აირს უკავშირდება. გარდა ამისა, ენერჯეტიკისა და სატრანსპორტო სექტორებიდან ხდება აქროლადი ორგანული ნაერთების (აონ, VOC) გაფრქვევა. კერძოდ, 2013 წელს აღნიშნული დამბინძურებლის გაფრქვევების 63% ენერჯეტიკის სექტორზე მოდის, რაც უმთავრესად ბუნებრივი აირის მიწოდების ქსელიდან აირის გაჟონვებით არის გამოწვეული.

ჩანართი 1. ცალკეული სტატისტიკური მონაცემები სატრანსპორტო სექტორიდან

2015 წლის მდგომარეობით საქართველოში:

- 3.5 ადამიანზე ერთი ავტომობილი მოდის. თბილისში – 1 ავტომობილი 2.9 ადამიანზე;
- ყოველწლიურად ავტომობილების რაოდენობა 7-10%-ით იზრდება;
- 2000 წლიდან ავტომობილების რაოდენობა 3.4ჯერ გაიზარდა (313 700–დან 1 081 400–მდე);
- საქართველოში არსებული ავტომობილების 90.9% 10 წელზე მეტი ასაკისაა.

წყარო: გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

ჰაერის დაბინძურებაში წვლილი მრეწველობასაც შეაქვს. ჩვეულებრივ, ჰაერში არსებული მყარი ნაწილაკების 64% სამრეწველო სექტორზე (ძირითადად, ცემენტისა და ასფალტის წარმოებაზე) მოდის. სამრეწველო სექტორით გამოწვეული ჰაერის დაბინძურება ფიქსირდება ბათუმში, რუსთავსა და ზესტაფონში. ჰაერის დაბინძურების განსაკუთრებით მაღალი დონე აღინიშნება ზესტაფონში, სადაც ფეროშენადნობთა ტექნიკურად მოძველებული ქარხნის მუშაობის შედეგად, ატმოსფერულ ჰაერში მანგანუმის დიოქსიდის (MnO_2) დონე ხუთჯერ აღარბებს ზღვრულად დასაშვებ კონცენტრაციას.

4.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინფორმირებული მხარეები

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კომპეტენციაა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ატმოსფერული ჰაერის დაცვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელებაში მონაწილეობა. სამინისტრო ასევე პასუხისმგებელია ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების წყაროებისა და მათ მიერ გაფრქვეულ მავნე ნივთიერებათა ინვენტარიზაციის ტექნიკური ანგარიშის და ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვებ გაფრქვევის ნორმების პროექტების განხილვაზე და შეთანხმებაზე, ასევე ატმოსფერული ჰაერის მონიტორინგზე. ატმოსფერული ჰაერის ფონურ მონიტორინგს მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაციის პროგრამების მოთხოვნათა ფარგლებში ახორციელებს სამინისტროს სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს მეშვეობით.

ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დაბინძურების სახელმწიფო კონტროლს ახორციელებენ სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება – გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი და საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული უფლებამოსილი ორგანოები თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში.

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო უზრუნველყოფს სატრანსპორტო სექტორის ტექნიკური რეგლამენტების შემუშავებას, დასამტკიცებლად საქართველოს მთავრობისთვის წარდგენას და ქვეყნის მასშტაბით სატრანსპორტო პოლიტიკის განხორციელებას. შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო ადგენს დამბინძურებელი ნივთიერებების ზღვრულად დასაშვებ კონცენტრაციებს. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური უზრუნველყოფს ეკონომიკური საქმიანობების სტატისტიკური მონაცემების შეგროვებას, რაც აუცილებელია ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების ინვენტარიზაციისათვის. მუნიციპალიტეტები პასუხისმგებელნი არიან ქალაქგეგმარებაზე, ადგილობრივი მნიშვნელობის საგზაო ინფრასტრუქტურის მოწყობა/მოვლაზე, ასევე ადგილობრივი მნიშვნელობის გზებზე საგზაო მოძრაობის ორგანიზებზე, ავტოსატრანსპორტო საშუალებების პარკირების ადგილებით უზრუნველყოფასა და დგომის/გაჩერების წესების რეგულირებაზე.

სამრეწველო, ენერგეტიკულ და სატრანსპორტო სექტორებში მოქმედი კერძო კომპანიები წარმოადგენენ მნიშვნელოვან დაინტერესებულ მხარეებს, რომლებსაც საკუთარი წვლილი შეაქვთ ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურებაში. საქართველოში რეგისტრირებულია ჰაერის დაბინძურების სტაციონარული წყაროების მფლობელი დაახლოებით 3 000 სუბიექტი, რომელთაგან ყველა სრული დატვირთვით არ ფუნქციონირებს. სუბიექტები ვალდებული არიან საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ყოველწლიურად წარუდგინონ ანგარიშები ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების შესახებ. ამ სახის ანგარიშგება წარმოადგენს ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების ინვენტარიზაციის სისტემის ნაწილს. აღნიშნულ ანგარიშებში წარმოდგენილი ინფორმაცია გამოიყენება დაგეგმვისა და პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში.

4.3 საეკონომიკური და პოლიტიკური ჩარჩო

საქართველოს კანონი „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ (1999 წ.) ადგენს ატმოსფერული ჰაერის დაცვის სამართლებრივ ჩარჩოს. კანონში გათვალისწინებულია ცალკეული საერთაშორისო მოთხოვნებიც. კანონის აღსრულების მიზნით მიღებულია რიგი კანონქვემდებარე აქტები და ტექნიკური რეგლამენტები. არსებული სამართლებრივი ჩარჩო სრულად ვერ აკმაყოფილებს საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით განსაზღვრულ ისეთ მოთხოვნებს, რომლებიც, მაგალითად, უკავშირდება საუკეთესო ხელმისაწვდომ ტექნოლოგიებსა (BAT) და გაფრქვევების ზღვრულ მნიშვნელობებს (ELV).

2016 წელს, სატრანსპორტო სექტორიდან გაფრქვევების მოცულობების შემცირების მიზნით, განხორციელდა რამდენიმე საკანონმდებლო ცვლილება. კერძოდ, 2017 წელს ბენზინის ხარისხის ეროვნული ნორმა ევრო 5 სტანდარტს გაუტოლდა, 2019 წლამდე იგეგმება დიზელის საწვავის ხარისხის სტანდარტის ეტაპობრივი გაუმჯობესება ევრო 4 სტანდარტამდე (50 მგ/კგ). ნაკლებად დამაბინძურებელი ავტომობილების იმპორტის გასაზრდელად საქართველომ შემოიღო ეკონომიკური წახალისების მექანიზმები. ამჟამად საქართველოში ელექტრომობილების იმპორტი გათავისუფლებულია აქციზისა და იმპორტის გადასახადებისაგან. ჰიბრიდულ ავტომობილებზე (6 წელზე ნაკლები ასაკის) აქციზის გადასახადი 2016 წელს 60%-ით შემცირდა. 2017 წლის იანვრიდან თითქმის ყველა სახის ავტომობილებზე აქციზის გადასახადი დაახლოებით 25%-ით გაიზარდა, თუმცა 10 წლის ასაკის ავტომობილებისთვის აღნიშნული გადასახადი გაორმაგდა, ხოლო 14 წელზე მეტი ასაკის ავტომობილებისთვის – თითქმის გასამმაგდა.

საქართველო ასევე არის ატმოსფერულ ჰაერთან დაკავშირებული საერთაშორისო ხელშეკრულებების მხარე და, შესაბამისად, ვალდებულია შეასრულოს ამ ხელშეკრულებებით ნაკისრი ვალდებულებები. საქართველო შეერთებულია კონვენციას „შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსასაზღვრო დაბინძურების შესახებ“ და ოქმს „ევროპაში ჰაერის დამბინძურებლების შორ მანძილებზე გადატანის მონიტორინგისა და შეფასების სფეროში თანამშრომლობის პროგრამის გრძელვადიანი დაფინანსების შესახებ“. 2019 წლისთვის დაგეგმილია ისეთ მნიშვნელოვან ოქმებთან შეერთება, როგორცაა „გოთენბურგის“ ოქმი, ოქმი „მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ“ და ოქმი „მძიმე ლითონების შესახებ“.

საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება წარმოადგენს მთავარ დოკუმენტს, რომელიც განსაზღვრავს ატმოსფერული ჰაერის დაცვასთან დაკავშირებულ სამომავლო სტრატეგიულ მიმართულებებს. აღნიშნულ შეთანხმებაში შეტანილია რამდენიმე მუხლი ატმოსფერულ ჰაერთან დაკავშირებული ევროკავშირის ხუთი დირექტივიდან. „საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების ეროვნულ

სამოქმედო გეგმასა“ (2014 წ.) და „საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების საგზაო რუკაში“ (2016 წ.) წარმოდგენილია საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით დადგენილი მოთხოვნების განსაზღვრულ ვადებში შესრულების ღონისძიებები. აღნიშნული ღონისძიებები ასახულია მოქმედათა წინამდებარე პროგრამაში.

საქართველო, როგორც საერთაშორისო თანამეგობრობის წევრი, ცდილობს საკუთარი პოლიტიკური გადაწყვეტილებების საერთაშორისო პროცესებთან შესაბამისობაში მოყვანას. ამ თვალსაზრისით სათანადო ყურადღება ექცევა მდგრადი განვითარების მიზნებს (SDGs). ჰაერის დაცვისკენ მიმართული ღონისძიებები სრულ თანხვედრაშია აღნიშნულ დოკუმენტთან (მიზანი 11.6) და მოიცავს ქალაქების მიერ ერთ სულ მოსახლეზე გარემოსათვის მიყენებული უარყოფითი ზემოქმედების შემცირების ქმედებებს, ჰაერის ხარისხზე განსაკუთრებული აქცენტით.

4.4 კოზმეტიკა და კიოჩიფიკა

ატმოსფერული ჰაერის დაცვის არსებული სამართლებრივი ჩარჩო სათანადოდ ვერ უზრუნველყოფს სატრანსპორტო და ეკონომიკის სხვა დარგებიდან გაფრქვევების რეგულირებას. მაგალითად, 2004 წლიდან აღარ არის სავალდებულო მსუბუქი ავტომობილების (ავტოპარკის 80%) ტექნიკური დათვალიერება. აქედან გამომდინარე, სავარაუდოდ, მსუბუქი ავტომობილების უმეტესობა ტექნიკურად გაუმართავია, რაც სატრანსპორტო სექტორის მიერ ჰაერის დაბინძურების მთავარ მიზეზს წარმოადგენს. საკანონმდებლო ხარვეზის კიდევ ერთი მაგალითია PM_{10} და $PM_{2.5}$ -თან (უმცირესი ზომის მყარი ნაწილაკები) დაკავშირებული რეგულირება. ეროვნული კანონმდებლობით დადგენილია 600-ზე მეტი ჰაერის დამბინძურებელი ნივთიერების ზღვრული მნიშვნელობები, თუმცა PM_{10} და $PM_{2.5}$ -სთვის, რომლებიც ჰაერის მნიშვნელოვან დამბინძურებლებს მიეკუთვნება, ასეთი ზღვრული მნიშვნელობები განსაზღვრული არ არის. ეს მნიშვნელოვნად განსხვავდება ევროკავშირის მიდგომისაგან. გარდა ამისა, ყველაზე მნიშვნელოვანი დამბინძურებელი ნივთიერებებისათვის, როგორცაა SO_2 , NO_2 , NO_x , ტყვია, ბენენი, CO, დარიშხანი, კადმიუმი, ვერცხლიწყალი, ნიკელი და პოლიციკლური არომატული ნახშირწყალბადები (PAH), საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი ზღვრული მნიშვნელობები არ შეესაბამება ევროკავშირის სტანდარტებს. ჰაერის დამბინძურებლების გაფრქვევების შესამცირებლად ასევე მნიშვნელოვანია საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიის დანერგვა და კონკრეტული სტაციონარული წყაროებისთვის გაფრქვევების ახალი ზღვრული მნიშვნელობების (ELV) შემოღება. აქედან გამომდინარე, ეროვნული კანონმდებლობის ცვლილება და ევროკავშირის გარკვეული სტანდარტების გადმოღება, რაც სავალდებულოა ასოცირების შეთანხმებით, გრძელვადიანი პრიორიტეტული მიმართულებაა.

ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის შესახებ მონაცემების ხარისხი და სანდოობა ამ დარგში დაგეგმვის გაუმჯობესების აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ბოლო წლებში ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ქსელი მნიშვნელოვნად განახლდა და გაფართოვდა. მიუხედავად ამისა, ატმოსფერული ჰაერის მონიტორინგისა და შეფასების არსებული სისტემა სრულყოფას საჭიროებს, რათა არსებობდეს გადაწყვეტილებების მიღების პროცესისთვის საჭირო სრულყოფილი მონაცემები.

და ბოლოს, ჰაერის ხარისხის შესახებ მონაცემების გარდა, აუცილებელია, ინფორმაციის ქონა გაფრქვევის წყაროების შესახებ, რადგან ეფექტიანი დაგეგმვის ერთ-ერთ ხელშემშლელ

ფაქტორს ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების ინვენტარიზაციისა და დაბინძურების წყაროების იდენტიფიკაციისათვის საჭირო სტატისტიკური მონაცემების არარსებობა წარმოადგენს. აღნიშნული ხარვეზის გამოსასწორებლად საჭიროა მონაცემების შეგროვებასა და დამუშავებაში ჩართული სახელმწიფო სტრუქტურების სათანადო ტექნიკური და ფინანსური რესურსებით და კადრებით უზრუნველყოფა. ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების შემცირების ეფექტიანი ღონისძიებების გასატარებლად და საერთაშორისო შეთანხმებებით, მაგ. „შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსასაზღვრო დაბინძურების შესახებ“ კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებების შესასრულებლად, ძალიან მნიშვნელოვანია ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების პროგნოზირების სისტემის დანერგვა. გარდა ამისა, ზუსტი ინფორმაცია გაფრქვევების წყაროების შესახებ მნიშვნელოვანია კლიმატის ცვლილების პოლიტიკის შემუშავებისთვისაც, რაც პროგრამის შესაბამის თავში დეტალურადაა განხილული.

ზემოხსენებული გამოწვევების დასაძლევად და პრიორიტეტების შესასრულებლად, ატმოსფერული ჰაერის დაცვის სფეროში განისაზღვრა შემდეგი გრძელვადიანი მიზანი (2030 წელი) და მოკლევადიანი ამოცანები მომდევნო ხუთი წლისათვის:

მიზანი:

საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე სუფთა და ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო ჰაერის უზრუნველყოფა.

ამოცანები:

- ამოცანა 1. ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორიდან მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების შემცირება;
- ამოცანა 2. ჰაერის ხარისხის მონიტორინგისა და შეფასების სისტემის განვითარება;
- ამოცანა 3. გაფრქვევების ინვენტარიზაციის სახელმწიფო სისტემის გაუმჯობესება და გაფრქვევების პროგნოზირების სისტემის დანერგვა.

4.5 სამომავლო გეგმა

No.	ქმედება	ინდიკატორები	ბიუჯეტი (ლარი)	დაუინანსებელი წყარო	განმარტებული- ექსპერტული მოხმარება	პროექტირებული- ორგანიზაციის (სტრუქტურის)	შედეგები	პერიოდი
ამოცანა 1. ეკონომიკის სხვადასხვა დარგიდან მანქანების შექმნის შემცირება								
1.1	საქართველოს ატმოსფერული ჰაერის დასაცვის შესახებ კანონმდებლობის ჰარმონიზაცია ევროკავშირის კანონმდებლობასთან	განახლებული კანონმდებლობა ატმოსფერული ჰაერის დასაცვის სფეროში	დონორის გრანტი	ევროკავშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	პროექტირებული- ორგანიზაციის (სტრუქტურის)	დონორული მხარდაჭერის ნაკლებობა საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაცინება	2018- 2019
1.2	მსხვილი წვის დანადგარებისათვის გაფრქვევის ზღვრული მნიშვნელობების (ELV) დაწესება	დამტკიცებული ტექნიკური რეგლამენტი „წვის დანადგარებისთვის გაფრქვევის ზღვრული მნიშვნელობების დაწესების შესახებ“	დონორის გრანტი	სამრეწველო ემისიებისა და სამრეწველო საფრთხეების შესახებ ევროკავშირის “თვინგის” პროექტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	პროექტირებული- ორგანიზაციის (სტრუქტურის)	საწარმოებისთვის შეგულებების დაწესებაზე საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაცინება	2017- 2019

<p>1.3</p>	<p>ბენზინის შესანახი და ჩასატვრითი მოწყობილობების ინვენტარიზაცია და მათთვის ტექნიკური მოთხოვნების დაწესება აქროლოდი ორგანული ნივთიერებების (VOC) გაფრქვევების შესამცირებლად</p>	<p>ანგარიში არსებული ობიექტების ინვენტარიზაციის შესახებ განხორციელებული ცვლილებები „ავტოგასამართი სადგურებისა და ავტოგასამართი კომპლექსების უსაფრთხოების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 15 იანვრის N60 დადგენილება და „ნავთობის ბაზების უსაფრთხო ექსპლუატაციის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 15 იანვრის N65 დადგენილებაში ბენზინის შესანახი და გადასატვრითი ტერმინალებიდან გაფრქვევების რაოდენობის შემცირება, ტ/წელი</p>	<p>დონორის გრანტი ევროკავშირი, დონორი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური გარემოს-დაცვითი რედაქციის კვლევის დეპარტამენტი მკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო</p>	<p>საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება ფინანსური რესურსების ნაკლებობა</p>	<p>2018-2021</p>
<p>1.4</p>	<p>ლაქებსა და საღებავებში აქროლოდი ორგანული ნივთიერებების (VOC) შემცველობის მაქსიმალური (ზღვრული) მნიშვნელობების დადგენა და აღნიშნული პარამეტრების ბაზარზე განთავსების რეგულაციების განსაზღვრა</p>	<p>მიღებული საქართველოს მთავრობის დადგენილება „ლაქებსა და საღებავებში აქროლოდი ორგანული ნივთიერებების (VOC) შემცველობის ზღვრული მნიშვნელობების, ანალიტიკური მეთოდებისა და კონტროლის სისტემის, მათ შორის პროდუქციის საგაღებულო ეტიკეტირების შემოღების შესახებ“; საღებავებიდან და ლაქებიდან აქროლოდი ორგანული ნივთიერებების (VOC) გაფრქვევების რაოდენობის შემცირება, ტ/წელი</p>	<p>დონორის გრანტი ევროკავშირი, დონორი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>მკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ფინანსთა სამინისტრო</p>	<p>საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება ფინანსური რესურსების ნაკლებობა</p>	<p>2018-2021</p>

1.5.	<p>გოგერთ თხევად საწვავში (მძიმე საწვავი, გაზოლი, საზღვაო საწვავი) მოგირდის შემცველობაზე გლვრული ნორმების ამოქმედება</p>	<p>მიღებული საკანონმდებლო აქტი "მოგერთი თხევადი საწვავის ხარისხის სტანდარტების შესახებ" (რომელიც ასევე აღგენს სინჯების აღების პროცედურას, ანალიტიკურ მეთოდებსა და მათი განხორციელების წესს) თხევადი საწვავის მოხმარებისას გაფრქვეული გოგირდის დიოქსიდის (SO₂) რაოდენობის შემცირება, ტ/წელი</p>	<p>დლორის გრანტი</p>	<p>ენერგეტიკული გაერთიანება</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>		2017-2021
1.6	<p>სავტომობილო დიგელის საწვავის ხარისხის ეტაპობრივი მიახლოება ევროკავშირის სტანდარტებთან</p>	<p>საკანონმდებლო ცვლილებები; გოგირდის შემცველობაზე აღებული სინჯების რაოდენობა; დიგელის საწვავზე მომუშავე ავტომობილებიდან გოგირდის დიოქსიდის (SO₂) გაფრქვევების მოცულობა შემცირებულია 33%-ით</p>	<p>გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში</p>	<p>სახელმწიფო ბიუჯეტი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>ახალი კანონის წარდგენის პროცედურების შეფერხება</p>	2017-2018
1.7	<p>რეგულაციის გამკაცრება ატმოსფერული ჰაერის ხარისხზე მშენებლობის დარგის შემოქმედების შესამცირებლად</p>	<p>გიგელის-წინეზული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში</p>	<p>სახელმწიფო ბიუჯეტი</p>	<p>ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაზიანება</p>	2017-2018
1.8	<p>ყველა სახის ავტომობილისათვის სავალდებულო გბისთვის ვარგისობაზე ტესტირების თანამედროვე და ეფექტიანი სისტემის დანერგვა</p>	<p>ავტობარკის წილი, რომელსაც გავლილი აქვს სავალდებულო ტესტირება</p>	<p>სახელმწიფო ბიუჯეტი</p>	<p>ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>შინაგან საქმეთა სამინისტრო</p>	2019

1.9	ავტოპარკის მოდერნიზაციისა და ეკოლოგიურად სუფთა ავტომობილების გამოყენების ხელშეწყობა	ეკოლოგიურად სუფთა ავტომობილების გავრცელება	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	მკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსური და ადამიანური რესურსების ნაკლებობა	2018-2020
ამოცანა 2. ჰაერის ხარისხის მონიტორინგისა და შეფასების სისტემის განვითარება								
2.1	მონიტორინგის ქსელის სრული ავტომატიზაცია და შემდგომი გაფართოება	მონიტორინგის ქსელს დამატებული სულ მცირე 3 ახალი ავტომატიზებული სადგური და 1 მობილური სადგური	სახელმწიფო ბიუჯეტი: 3 371 875 დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსური და ადამიანური რესურსების ნაკლებობა	2017-2021
2.2	ავტომატური სადგურების მონაცემთა მართვის ერთიანი სისტემის შექმნა და მონიტორინგის მონაცემების რეალურ დროში ვებ-გვერდზე განთავსება	ვებ-გვერდზე რეალურ დროში განთავსებული მონიტორინგის მონაცემები	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსური რესურსებისა და ექსპერტული ცოდნის ნაკლებობა	2017-2018
2.3	ჰაერის ხარისხის შეფასებისა და მართვის მიზნით ქვეყნის ტერიტორიის ზონებად და ავტომატიზებულ დაყოფად დაყოფა და კატივორიზაცია	მიღებული კანონქვემდებარე აქტი „საქართველოს ტერიტორიის ზონებად და ავტომატიზებულ დაყოფის შესახებ“	დონორის გრანტი	ევროკავშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება	2020

2.4	ყოველკვარტალურად ჰაერის ხარისხის ინდიკატორული გამოცემების ჩატარება საქართველოს სხვადასხვა ქალაქში	გამოქვეყნებული კვარტალური ანგარიშები ჰაერის ხარისხის შესახებ კონკრეტული დამაბინძურებლების კუთხით	399 897	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	ფინანსური რესურსების ნაკლებობა	2017-2021
2.5	ჰაერის ხარისხის შეფასების რეჟიმისა და კრიტერიუმების დადგენა ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისად	მიღებული კანონქვემდებარე აქტი «ჰაერის ხარისხის სტანდარტების შესახებ»; მიღებული კანონქვემდებარე აქტი ჰაერის ხარისხის შეფასების მეთოდებთან დაკავშირებით;	გთვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და მეურნეობის სამინისტრო	საჭირო ექსპერტული დახმარების ნაკლებობა საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაცხადება	2017-2018
ამოცანა 3. გაფრქვევების ინვენტარიზაციის სახელმწიფო სისტემის გაუმჯობესება და გაფრქვევების პროგნოზირების სისტემის დანერგვა							
3.1	სტაციონარული წყაროებისა და მათი წლიური გაფრქვევების აღრიცხვის ელექტრონული ონლაინ სისტემის დანერგვა	სტაციონარული წყაროებიდან გაფრქვევების აღრიცხვის მოქმედი ელექტრონული ონლაინ სისტემა; სტაციონარული წყაროებისა და მათი წლიური გაფრქვევების საძიებო სისტემა და ინტერაქტიული რუკა	141 000	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსთა სამინისტრო	2017
3.2	ეკონომიკის სხვადასხვა დარგებიდან გაფრქვევების ინვენტარიზაციის შემდგომი განვითარება და პროგნოზირების სისტემის დანერგვა	ეროვნული ანგარიში წლიური გაფრქვევების შესახებ; გაფრქვევების ინვენტარიზაციის მასშტაბის გაზრდა და ხარისხის გაუმჯობესება; მიმდინარეობს გაფრქვევების პროგნოზირება	დონორის გრანტი	ევროკავშირი "შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსა-საზღვრო დაბინძურების შესახებ" კონვენციის (CLRTAP) სამდივნო	გარემოს დაცვისა და მეურნეობის სამინისტრო	შინაგან საქმეთა სამინისტრო საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური სსიპ სახმელეთო ტრანსპორტის სააგენტო	2017-2019 აღმავალი რესურსის ნაკლებობა

5.

ნაჩვენებოს მართვა

ნარჩენების სწორი მართვა და ნარჩენებით გამოწვეული დაბინძურების პრევენცია ქვეყნის მნიშვნელოვან პრიორიტეტს წარმოადგენს. უკანონოდ განთავსებული საყოფაცხოვრებო და სახიფათო ნარჩენები ან შესაბამისი სტანდარტების გათვალისწინების გარეშე მოწყობილი ნაგავსაყრელები აბინძურებს ნიადაგსა და წყალს, ხოლო ორგანული ნარჩენების ლპობის შედეგად წარმოქმნილი მეთანი, ხელს უწყობს კლიმატის ცვლილების პროცესს. ნარჩენების არასწორი მართვა, როგორცაა მაგალითად ზეთებისა და პლასტიკის წვა, წარმოქმნის ტოქსიკურ გამონაბოლქვს, რაც საფრთხის შემცველია ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსათვის. უკონტროლო და სტიქიური ნაგავსაყრელები ესთეტიკურ პრობლემასთან ერთად, წარმოადგენს სხვადასხვა დაავადებების გავრცელების პოტენციურ წყაროს.

5.1 აკისებული მდგომარეობა

უკანასკნელი წლების განმავლობაში საქართველოში ნარჩენების მართვის სფეროში გადადგმული პოზიტიური ნაბიჯების მიუხედავად, ნარჩენების მართვის სათანადო სტანდარტების ეროვნულ დონეზე დასაწერად საჭიროა დამატებითი ძალისხმევა, რათა გადაიჭრას წლების განმავლობაში ამ მიმართულებით დაგროვილი პრობლემები.

საქართველოში ყოველწლიურად დაახლოებით 900 000 ტონა მუნიციპალური ნარჩენი წარმოიქმნება². რაც შეეხება სახიფათო ნარჩენებს, ინფორმაცია მხოლოდ ნარჩენების რამდენიმე კონკრეტული ნაკადისთვის არსებობს. კერძოდ, ეს ნაკადებია ვადაგასული პესტიციდები (4 000 ტ), პოლიქლორირებული ბიფენილები (პქბ, PCB) (600 ტ), დარიშხანის შემცველი ნარჩენები (120 000 ტ) და სახიფათო სამედიცინო ნარჩენები (1 500 ტ ყოველწლიურად). სახიფათო ნარჩენების შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობის მთავარი მიზეზია ის, რომ ბოლო პერიოდამდე არ არსებობდა ნარჩენების აღრიცხვისა და ანგარიშგების სისტემა.

საქართველოში მუნიციპალური ნარჩენების 60-მდე ოფიციალური ნაგავსაყრელი აღირიცხება. გაცილებით მეტია მცირე ზომის სტიქიური ნაგავსაყრელები. არსებული ოფიციალური ნაგავსაყრელებიდან მხოლოდ 3 ნაგავსაყრელია (თბილისის, რუსთავისა და ბორჯომის) მოწყობილი ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისად. მიმდინარეობს დანარჩენი ოფიციალური ნაგავსაყრელების დახურვა/განახლების პროცესი. 2016 წელს დაიხურა 13 და განახლდა 28 ოფიციალური ნაგავსაყრელი. ასევე, იგეგმება ახალი ნაგავსაყრელების მშენებლობა. კერძოდ, დაგეგმილია რეგიონული ნაგავსაყრელების მოწყობა აჭარის ა/რ-ში, იმერეთსა და ქვემო ქართლში.

წარმოქმნილი მუნიციპალური ნარჩენებიდან 700 000 ტონა ნარჩენი ოფიციალურ ნაგავსაყრელებზე განთავსდება. ქვეყანაში არ არსებობს სახიფათო და ინერტული ნარჩენების ნაგავსაყრელი. ხდება მხოლოდ გარკვეული სახის სახიფათო ნარჩენების ინსინერაცია და ისიც შეზღუდული რაოდენობით. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს გარკვეული გამოცდილება სპეციფიკური ნარჩენების გადამუშავების კუთხით, არ არის ჩამოყალიბებული სპეციფიკური ნარჩენების მართვის, მათ შორის სეპარირებული შეგროვების სისტემები. შესაბამისად, წარმოქმნილი ყველა სახის ნარჩენების უმეტესობა ნაგავსაყრელებზე ხვდება, რაც საფრთხეს უქმნის ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოს.

² ნარჩენების მართვის ეროვნული სამოქმედო გეგმა (2016-2020)

ნარჩენების შეგროვების და გატანის მომსახურება არ მოიცავს მცირე ზომის ქალაქებისა და სასოფლო დასახლებების უმეტესობას. ასევე, შეზღუდულია ნარჩენების განთავსებისა და რეციკლირების სისტემები. მუნიციპალური ნარჩენების მოსაკრებლის ოდენობა დაბალია და სრულად ვერ ფარავს ნარჩენების შეგროვების, ტრანსპორტირების და დამუშავების ხარჯებს. შესაბამისად, სუბსიდირება ცენტრალური ან ადგილობრივი ბიუჯეტიდან ხდება. ასევე არ არის ეფექტიანი მოსაკრებლის ამოღების არსებული პრაქტიკაც.

5.2 ინსტიტუციური ჩაჩო და ძიითაღი დაინჯიქსეპუღი მხიქიქი

ნარჩენების მართვის სფეროში გდსმს-ს კომპეტენციას განეკუთვნება ნარჩენების მართვის ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება, ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგიის, ბიოდეგრადირებადი მუნიციპალური ნარჩენების მართვის სტრატეგიისა და ნარჩენების მართვის ეროვნული სამოქმედო გეგმის შემუშავება, ნარჩენების მართვის სახელმწიფო კონტროლის განხორციელება. სამინისტრო აღნიშნულ ფუნქციებს ახორციელებს ნარჩენებისა და ქიმიური ნივთიერებების მართვის დეპარტამენტისა და სხვა შესაბამისი სტრუქტურული ქვედანაყოფების საშუალებით. ნარჩენების მართვის სახელმწიფო კონტროლს ახორციელებს სამინისტროს სსდ – გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი, ასევე თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში – საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო და მუნიციპალიტეტები.

გდსმს არის „სახიფათო ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვასა და მათ განთავსებაზე კონტროლის შესახებ“ ბაზელის კონვენციის კომპეტენტური უწყება, ხოლო ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვების საბაჟო კონტროლს ახორციელებს ფინანსთა სამინისტროს მმართველობის სფეროში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – შემოსავლების სამსახური უფლებამოსილ სახელმწიფო ორგანოებთან ერთად.

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო გდსმს-სთან ერთად კანონმდებლობით დადგენილი წესით არეგულირებს და ზედამხედველობას ახორციელებს სამედიცინო და ცხოველური ნარჩენების მართვაზე. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო კი განსაზღვრავს ნარჩენების ტრანსპორტირებასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებს.

მუნიციპალიტეტები პასუხისმგებლები არიან მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებასა და გადამტვირთავ სადგურებამდე ტრანსპორტირებაზე. რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს (რგის) დაქვემდებარებაში არსებული შპს „საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია“ პასუხისმგებელია არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელების და გადამტვირთავი სადგურების მოწყობასა და მართვაზე (გარდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისა და ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციულ საზღვრებში მოქცეულ ტერიტორიებზე არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელებისა), აგრეთვე, არსებული ნაგავსაყრელების დახურვასა და განახლებაზე. აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკასა და ქალაქ თბილისში ნაგავსაყრელების მოწყობა, ოპერირება და დახურვა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის და ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის შესაბამისი ორგანოების კომპეტენციას წარმოადგენს.

ნარჩენების მართვის მთელ პროცესში ასევე მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ნარჩენების წარმომქმნელი და ნარჩენების მართვაში აღდგენა/რეციკლირების კუთხით ჩართული კომპანიები.

5.3 საერთოდაბივი და პოლიტიკი ჩარხო

„ნარჩენების მართვის კოდექსი“ (შემდგომში – კოდექსი) ძალაში შევიდა 2015 წლის 15 იანვარს. მანამდე ნარჩენებთან დაკავშირებული საკითხები რეგულირდებოდა სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტით და გარკვეულწილად შესაბამისი კონვენციებით. კოდექსის განსახორციელებლად, რომელიც ემყარება ევროკავშირი–საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებას და საუკეთესო საერთაშორისო გამოცდილებას, მიღებული იქნა მთელი რიგი კანონქვემდებარე აქტები. გათვალისწინებულია დარჩენილი კანონქვემდებარე აქტების შემუშავება.

კოდექსი არ არეგულირებს სამთო გადამუშავების ნარჩენებისა და რადიოაქტიურ ნარჩენების მართვას. რადიოაქტიური ნარჩენების მართვას, რადიოაქტიური ნარჩენებისადმი მოპყრობას ან/და რადიოაქტიური ნარჩენების წარმოქმნასთან დაკავშირებულ საქმიანობასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს არეგულირებს „რადიოაქტიური ნარჩენების შესახებ“ საქართველოს კანონი (2015 წ.). სამთო გადამუშავების ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული საკითხები გარკვეულწილად რეგულირდება „წილის შესახებ“ კანონით. თუმცა, აღნიშნული კანონი არ პასუხობს საქართველო–ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების მოთხოვნებს. აღსანიშნავია, რომ სამთო გადამუშავების ნარჩენები მაღალ რისკს წარმოადგენენ გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობისთვის და აუცილებელია შესაბამისი კანონმდებლობა შემუშავდეს ევროკავშირის დირექტივის საფუძველზე.

საქართველოს ტერიტორიაზე ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვები რეგულირდება „ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტისა და ტრანზიტის შესახებ“ საქართველოს კანონით (1995 წ.), თუმცა ეს კანონი სრულად არ ითვალისწინებს ბაზელის კონვენციის მოთხოვნებს წინასწარი შეტყობინების პროცედურების ჩათვლით. კონვენციასთან ჰარმონიზაციის მიზნით შემუშავდა ახალი კანონის პროექტი „ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტისა და ტრანზიტის შესახებ“, რომელიც მიღებულ უნდა იქნეს უახლოეს მომავალში.

ნარჩენების პოლიტიკის საერთაშორისო ასპექტები მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრულია ქვეყნის მიერ შესაბამისი კონვენციებით და საქართველო–ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით აღებული ვალდებულებებით. ბაზელის კონვენციის გარდა საქართველო არის „მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ“ სტოკჰოლმის კონვენციის მხარე, რომელიც აწესებს რიგ მოთხოვნებს წევრი ქვეყნებისთვის. საქართველომ ასევე ხელი მოაწერა, მინამატას კონვენციას „ვერცხლისწყლის შესახებ“, რომელიც ჯერ რატიფიცირებული არ არის. აღნიშნული კონვენცია მოითხოვს ვერცხლისწყლის, როგორც პროდუქტის, ასევე ნარჩენის რეგულირებას. ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული ასპექტები გათვალისწინებულია საქართველო–ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებაშიც, რომელიც მოიცავს ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებულ 3 დირექტივას.

ეროვნული პოლიტიკის მთავარი დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოში ნარჩენების მართვის ხედვას და აწესებს 15–წლიან მიზნებს და ამოცანებს, არის „ნარჩენების მართვის 2016–2030 წლების ეროვნული სტრატეგია“, რომელიც საქართველოს მთავრობამ 2016 წლის პირველი აპრილის N160 დადგენილებით დაამტკიცა. სტრატეგიის პარალელურად შემუშავებული და მიღებულ იქნა „2016–2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმა“, რომელიც მოიცავს სტრატეგიით განსაზღვრული მიზნებისა და ამოცანების განსახორციელებლად საჭირო ღონისძიებებს უახლოესი 5 წლის განმავლობაში. გეგმაში განსაზღვრულია კონკრეტული

ლონისძიების განხორციელებაზე პასუხისმგებელი ორგანოები, საპროგნოზო ხარჯები და დაფინანსების წყაროები. სტრატეგია და ეროვნული სამოქმედო გეგმა შეესაბამება კოდექსს, რომელიც ეფუძნება ნარჩენების მართვის იერარქიას (პრევენცია, ხელახალი გამოყენებისთვის მომზადება, რეციკლირება, სხვა სახის აღდგენა, მათ შორის ენერჯის აღდგენა და განთავსება) და შემდეგ პრინციპებს: „უსაფრთხოების წინასწარი ზომების მიღების პრინციპი“, „დამბინძურებელი იხდის პრინციპი“, „სიახლოვის პრინციპი“ და „თვითზღვრელობის პრინციპი“. ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია და ეროვნული სამოქმედო გეგმა ქმნის მყარ საფუძველს ნარჩენების მართვის სისტემის ეტაპობრივი ჩამოყალიბებისა და განვითარებისთვის.

მყარი ნარჩენების მართვის სისტემებისა და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარების საჭიროება ხაზგასმულია „საქართველო 2020“-ში. კიდევ ერთი სტრატეგიული დოკუმენტი – „საქართველოს 2015-2017 წლების რეგიონული განვითარების პროგრამა“ ფიზიკური ინფრასტრუქტურისა და გარემოს დაცვის გაუმჯობესებას განიხილავდა, როგორც ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებას. დოკუმენტში ასევე, ერთ-ერთ პრიორიტეტულად იყო განსაზღვრული ნარჩენების მართვაში ინვესტირება რეგიონებში ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესების მიზნით.

მდგრადი განვითარების მიზნები (SDGs) მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ეროვნული პოლიტიკის ფორმირებაში. SDGs-ს ერთ-ერთი ამოცანა (ამოცანა 11.6) სწორედ ნარჩენების მართვაზე ამახვილებს ყურადღებას. ამ ამოცანის მისაღწევ ეროვნულ ინდიკატორად კი საქართველომ 2030 წლისათვის ქვეყნში 100% ურბანული მყარი ნარჩენის (მუნიციპალური ნარჩენის) შეგროვება და 80%-ის სწორად მართვა განსაზღვრა.

5.4 კომპლემენტი და კომპლემენტები

ნარჩენების მართვა საკმაოდ რთული და ხანგრძლივი პროცესია. მიუხედავად უკანასკნელ წლებში განხორციელებული მიღწევებისა, საჭიროა მთელი რიგი ღონისძიებების განხორციელება, რათა მიღწეულ იქნეს ნარჩენების მართვის თანამედროვე სისტემის ჩამოყალიბება ეროვნულ დონეზე. იმის მიუხედავად, რომ მიღებულია კოდექსი და მისგან გამომდინარე კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები, კანონმდებლობა ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილი. მაგალითად, სამთო გადამუშავების ნარჩენებზე ცალკე კანონია შესამუშავებელი. ასევე შესამუშავებელი და მისაღებია კოდექსიდან გამომდინარე რამდენიმე კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი. მაგალითად, მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება ადეკვატურად უნდა აისახოს სამართლებრივ და პოლიტიკურ დოკუმენტებში, რათა გაადვილდეს მისი პრაქტიკული განხორციელება.

ნარჩენების მართვას სჭირდება სათანადო დაგეგმვისა და განხორციელების სისტემა. ამ სექტორის განვითარების მნიშვნელოვან ხელშემშლელ ფაქტორს სწორედ დაგეგმვის მექანიზმების არარსებობა წარმოადგენდა. თავის მხრივ, დაგეგმვას სჭირდება მონაცემთა შეგროვების სისტემა, რომელიც საქართველოში ასევე არ არსებობდა. კოდექსმა და მისგან გამომდინარე სხვა საკანონმდებლო აქტებმა საფუძველი დაუდო ნარჩენების მონაცემთა ბაზის შექმნას. თუმცა, დამატებითი ძალისხმევაა საჭირო პრაქტიკული ქმედებების განხორციელებისათვის.

ნარჩენების სეპარაციის და შესაბამისი მასტიმულირებელი მექანიზმების არარსებობის გამო, შეზღუდულია ნარჩენების ხელახალი გამოყენების, რეციკლირების და აღდგენის შესაძლებლობები. ნარჩენების შეგროვების და გატანის მომსახურებისთვის (როგორც

მოსახლეობისთვის, ასევე კომპანიებისთვის) სატარიფო პოლიტიკის და ხარჯების ამოღების ეფექტიანი მექანიზმების არარსებობა, ისევე, როგორც დაბალი ტარიფები და გადასახადების არასაკმარისი ამოღება, დამატებით გამოწვევებს უქმნის ნარჩენების მართვის სისტემას ქვეყანაში. ამის შედეგია საერთაშორისო სტანდარტებთან შეუსაბამო არსებული ტექნიკური აღჭურვილობა და ინფრასტრუქტურა. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს სახიფათო ნარჩენების მართვას, დაწყებულს პრევენციით და ადგილზე სეპარაციით, მის საბოლოო უსაფრთხო განთავსებამდე. ყოველივე ამას სჭირდება ყველა ჩართული მხარის შესაძლებლობათა ინტენსიური გაძლიერება, რაც უნდა იყოს უწყვეტი პროცესი სისტემის დანერგვისა და განხორციელების მთელი პერიოდის განმავლობაში.

და ბოლოს, ძალიან მნიშვნელოვანია სათანადო ინფრასტრუქტურა ნარჩენების შეგროვების, ტრანსპორტირების და დამუშავებისას ან ნარჩენების მართვის ნებისმიერ სხვა ეტაპზე. მთელი ქვეყნის მასშტაბით ნარჩენების შეგროვების ქსელის განვითარება, ახალი ნაგავსაყრელების მოწყობა სახიფათო, არასახიფათო და ინერტული ნარჩენებისთვის ევროკავშირის მოთხოვნათა შესაბამისად, ძველი ნაგავსაყრელების, ისევე, როგორც უკანონო სტიქიური ნაგავსაყრელების დახურვა და ა. შ. დღეისათვის ნარჩენების მართვის სექტორის ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტია საქართველოში.

ზემოაღნიშნული პრობლემების გადასაჭრელად შემდეგი გრძელვადიანი მიზანი და ხუთწლიანი ამოცანები განისაზღვრა:

მიზანი:

ნარჩენების პრევენციის, ხელახალი გამოყენების, რეციკლირება-აღდგენის და/ან ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსთვის მათი უსაფრთხოდ განთავსების უზრუნველყოფა.

ამოცანები:

ამოცანა 1: ნარჩენების მართვის ეფექტიანი სისტემის ჩამოყალიბება;

ამოცანა 2: ნარჩენების გადამუშავებისა და უსაფრთხო განთავსების ინფრასტრუქტურის განვითარება;

ამოცანა 3: „დამბინძურებელი იხდის“ პრინციპისა და მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების განხორციელება.

5.5 საომოქვეყნო გეგმა

No.	ქვედაგეგმი	ინფორმაციის წყარო	ბიუჯეტი (ლარი)	დანიშნულების წყარო	განმარტვის-სტრატეგიული მიზანშეწონი	პროგრამის მიზანშეწონი	პერიოდი	პროგრამის მიზანშეწონი	პერიოდი
მიზანი 1: ნარჩენების მართვის ეფექტიანი სისტემის ჩამოყალიბება									
1.1	ნარჩენების მართვის კანონმდებლობის ჰარმონიზაცია ევროკავშირის მოთხოვნებთან	ნარჩენების მართვის ეროვნული კანონმდებლობა ევროკავშირის დირექტივებთან/ რეგულაციებთან შესაბამისობაშია	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2019	საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2019
1.2	ნარჩენების მართვის ეროვნულ კანონმდებლობაში საერთაშორისო კონვენციების ვალდებულებების განხორციელება	განახლებული კანონმდებლობა (საქართველოს კანონი „ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტისა და ტრანზიტის შესახებ“), ბაზელის კონვენციასთან შესაბამისობაშია	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2018	საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2018
1.3	პირველი მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების (5-წლიანი) შემუშავება და მიღება	დამტკიცებული ნარჩენების მართვის გეგმები ყველა მუნიციპალიტეტისთვის	დონორი, ადგილობრივი ბიუჯეტი	დონორი, ადგილობრივი ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტების განვითარების ნაკლებობა	2017-2018	მუნიციპალიტეტების განვითარების ნაკლებობა	2017-2018
1.4	კომპანიების ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავების/ განხორციელების მონიტორინგი და კონტროლი	გდმს-სთან შეთანხმებული კომპანიების ნარჩენების მართვის გეგმების რაოდენობა	სახელმწიფო ბიუჯეტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2021	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2021

1.5	<p>ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სისტემის შექმნა</p>	<p>ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების ოპერატორების რეგისტრირების/ სერტიფიცირების შექმნა და დამტკიცებული სისტემა რეგისტრირებული/ სერტიფიცირებული ოპერატორების რაოდენობა</p>	<p>გათვალის- წინებული არსებული საბუჯეტო რესურსების ფარგლებში</p>	<p>სახელმწიფო ბიუჯეტი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>მუნიციპა- ლიტეტები რეგიონული განვითარებისა და ინფრა- სტრუქტურის სამინისტრო შპს „მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია“ ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო</p>	2018
1.6	<p>სახიფათო ნარჩენების მართვის ეროვნული სისტემის შექმნა</p>	<p>სახიფათო ნარჩენების განცალკევებული შეგროვების შექმნა სისტემა რეგისტრირებული/ სერტიფიცირებული ოპერატორების რაოდენობა</p>	<p>880 000</p>	<p>დონორი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>დაფინანსების ნაკლებობა უკანონო პარალელური ბიზნესის გაჩენა</p>	2017- 2020
1.7	<p>კონკრეტული ვალდებულებების განსაზღვრა მწარმოებლებისთვის</p>	<p>კანონმდებლობა მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულებების (მგვ) შესახებ ძალაშია</p>	<p>დონორის გრანტი</p>	<p>დონორი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო</p>	2017- 2018
1.8	<p>ნარჩენების შეგროვების მინიმალური მაჩვენებლის მიღწევა</p>	<p>შეგროვებულია: მუნიციპალური ნარჩენები - 90% სახიფათო ნარჩენები - 50%</p>	<p>დონორის გრანტი</p>	<p>დონორი, ადგილობრივი ბიუჯეტი</p>	<p>მუნიციპა- ლიტეტები</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	2017- 2020

ამოცანა 2: ნარჩენების გადამუშავებისა და უსაფრთხო განთავსების ინფრასტრუქტურის განვითარება							
2.1	არსებული ოფიციალური ნაგავსაყრელების დახურვა და გარდამავალ პერიოდში მათი მართვის და ოპერირების გაუმჯობესება	განახლებული ნაგავსაყრელების რაოდენობა დახურული ნაგავსაყრელების რაოდენობა	18 000 000	სახელმწიფო ბიუჯეტი	რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო შპს „საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია“	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2021 დაფინანსების ნაკლებობა
2.2	სტიქური ნაგავსაყრელების დახურვა	დახურული ნაგავსაყრელების რაოდენობა	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	აღვლლობრივი ბიუჯეტი, დონორი	მუნიციპალიტეტები	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2020 დაფინანსების ნაკლებობა
2.3	თანამედროვე რეგიონული ნაგავსაყრელებისა და ნარჩენების გადამტვირთავი სადგურების მოწყობა	თანამედროვე ნაგავსაყრეული გადამტვირთავი სადგურების რაოდენობა	324 000 000	EBRD, KWF	რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო შპს „საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია“	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2021 დაფინანსების ნაკლებობა
2.4	სახიფათო ნარჩენების მართვის ინფრასტრუქტურის განვითარება	სახიფათო ნარჩენების მართვის მოწყობილი ინფრასტრუქტურის რაოდენობა	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2021 დაფინანსების ნაკლებობა

ამოცანა 3: „დამბინძურებული ხდის პრინციპის“ და მწარმოებელის გაფართოებული ვალდებულების განხორციელება							
3.1	ხარჯების ანაზღაურების სისტემის შემუშავება კერძო სექტორისა და მუნიციპალიტეტებისთვის	მუნიციპალიტეტები დახურული ნარჩენების მოსაგროვებელი აბოლებების ეფექტიანი სისტემა და დადგენილი ნავაგსაფრელებზე ნარჩენების მიღების (ჭიმვის) საფასური კომპანიებისთვის განახლებული სატარიფო სისტემა	გათვალისწინებული არსებული საბუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	დონორი, ადგილობრივი ბიუჯეტები	მუნიციპალიტეტები	გარემოს და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ფინანსთა სამინისტრო რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო	2017-2020 კონტროლისა და მონიტორინგის სისტემის ნაკლებობა
3.2	ნარჩენების მართვაში კერძო და საჯარო სექტორების თანამშრომლობის ფორმებს ფორმების განამზადება	შემუშავებული პოლიტიკური დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს თანამშრომლობის ფორმებს ნარჩენების მართვაში კერძო და საჯარო სექტორებს შორის	200 000	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ფინანსთა სამინისტრო	2017-2018 საქმიანობასთან დაკავშირებული სირთულეები (არსებობს შეტყობინებად ბევრი ფორმა საქმიანობის ტიპიდან გამომდინარე)
3.3	გომების მიღება ნარჩენების სვდასხვა სუციფიკური ნაკადების მართვისთვის	სათანადოდ მართული: ბატარეები - 20% ნარჩენი ბეჭედი - 50% შეფუთვის ნარჩენები - 40% ნემსი - 20% საბურავები - 50% აკუმულატორები - 60% ხმარებიდან ამოღებული სატრანსპორტო საშუალებები - 20%	დონორის გრანტი	დონორი, კერძო სექტორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	2017-2020 დაფინანსების ნაკლებობა
3.4	მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების წახალისების მექანიზმების განხორციელება	შემცირებული ნარჩენების და გაზრდილი რეციკლირებული სუციფიკური ნარჩენების ნაკადის რაოდენობა	1 175 000	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ფინანსთა სამინისტრო	2017-2020 მექანიზმის შემუშავების/დაამტკიცების პროცესის გაჭიანურება წინააღმდეგობა კერძო სექტორის მხრიდან

6.

ქიმიური ნივთიერებების მაკოვანა

მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობასა და საყოფაცხოვრებო მეურნეობაში სხვადასხვა ბუნებრივი და ხელოვნური ქიმიური ნივთიერებების მოხმარება თანამედროვეობის განუყოფელი ნაწილია. თუმცა ქიმიური ნივთიერებების არასწორმა გამოყენებამ და არასათანადოდ მოპყრობამ შეიძლება სერიოზული ზიანი მიაყენოს ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოს. აქედან გამომდინარე, გარემოს დაბინძურებისა (დაბინძურების წყაროსთან) და ადამიანებისა და ეკოსისტემებისთვის რისკების შესამცირებლად ქიმიური ნივთიერებების სათანადო მართვა ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს საკითხს წარმოადგენს.

6.1 აკსაბული მდგომარეობა

საქართველოში ქიმიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული მონაცემები მწირია, განსაკუთრებით ეს ეხება სამრეწველო ქიმიურ ნივთიერებებს. არ არსებობს იმპორტირებული, მოხმარებული და ექსპორტირებული ქიმიური ნივთიერებების ერთიანი მონაცემთა ბაზა (რეესტრი) და შესაბამისად, დეტალური ინფორმაცია საქართველოში წარმოებული და/ან მოხმარებული ქიმიური ნივთიერებების სახეობებისა და რაოდენობის შესახებ. ასევე უცნობია, ხდება თუ არა ქიმიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული უსაფრთხოების სტანდარტების დაცვა.

ზოგადად, საქართველოში მოხმარება შემდეგი სახეობის ქიმიური ნივთიერებები: აგროქიმიკატები (სასუქები, პესტიციდები, ჰერბიციდები, და სხვ.), სადემინფექციო, სადემინსექციო და სადერატიზაციო საშუალებები, მავნებლებთან ბრძოლის ქიმიური ნივთიერებები, ნავთობპროდუქტები, სარეცხი საშუალებები, წებოები, გამხსნელები, საღებავები და საყოფაცხოვრებო მოხმარების სხვა ქიმიური ნივთიერებები. უნდა აღინიშნოს, რომ გარემოსათვის განსაკუთრებით საშიში ქიმიური ნივთიერებების ორი ძირითადი ჯგუფი – ოზონდამშლელი ნივთიერებები (ოდნ) და მდგრადი ორგანული დამბინძურებლები (მოდ) საქართველოში არ იწარმოება, მათი იმპორტი და ტრანზიტი კი აკრძალულია, ან მკაცრად კონტროლდება.

6.2 ინსტიტუციური რაქრო და ძიკითაი დაინფაქსაბული მხარეები

საქართველოში ქიმიური ნივთიერებების მართვასთან დაკავშირებული საკითხები რამდენიმე სამინისტროს რეგულირების სფეროს განეკუთვნება. კერძოდ, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გასცემს ნებართვებს ქიმიური ნივთიერებების წარმოებასა და ტოქსიკური და სხვა საშიში ნივთიერებების საცავების მოწყობაზე. სამინისტრო ასევე გასცემს ოზონდამშლელი ნივთიერებების იმპორტის, ექსპორტის, რეექსპორტის და ტრანზიტის ნებართვებს და ახორციელებს წინასწარ დასაბუთებული თანხმობის პროცედურას „ცალკეული საშიში ქიმიური ნივთიერებებითა და პესტიციდებით საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში წინასწარი დასაბუთებული თანხმობის პროცედურის შესახებ“ როტერდამის კონვენციით გათვალისწინებული ქიმიური ნივთიერებების იმპორტის შემთხვევაში. სამინისტროს ფუნქციებში შედის: პესტიციდების და აგროქიმიკატების იმპორტის, ეტიკეტირების, შენახვის, წარმოების (დაფასოების), ტრანსპორტირების, რეალიზაციის და უსაფრთხო გამოყენების წესების დაცვის კონტროლი; სარეალიზაციოდ გამიზნული პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების ხარისხის კონტროლი; ქიმიკატებით და პესტიციდებით ვაჭრობისას დარღვევების გამოვლენა და კონტროლი. ასევე, სამინისტროს კომპეტენციას წარმოადგენს „მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ“ სტოკჰოლმის კონვენციით გათვალისწინებული „მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ ეროვნული სამოქმედო გეგმის“ შემუშავება-განახლება, განხორციელების კოორდინაცია და ქვეყნის ფარგლებში მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების აღრიცხვა, შეფასება და მართვა. სამინისტრო ახორციელებს სანებართვო პირობების კონტროლსაც. სამინისტრო მონაწილეობს ქიმიური ნივთიერებების მართვის კანონმდებლობის შემუშავებაში და წარმოადგენს შესაბამისი

საერთაშორისო შეთანხმებების მთავარ კომპეტენტურ ორგანოს. სამინისტროს სსიპ სურსათის ეროვნული სააგენტო პასუხისმგებელია აგროქიმიკატებისა და პესტიციდების რეგისტრაციასა და რეგისტრირებული პესტიციდების და აგროქიმიკატების სახელმწიფო კატალოგის წარმოებაზე.

საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტრო, კომპეტენციის ფარგლებში, ადგენს ქიმიურ ნივთიერებათა კლასიფიკაციას და ტოქსიკურობისა და საშიშროების კლასებისადმი ქიმიური ნივთიერებების მიკუთვნების წესებს, ასევე შეფუთვისა და ეტიკეტირების მოთხოვნებს. სამინისტროს კომპეტენციაში შედის, ასევე, სურსათისა და სასამელ წყალში პესტიციდების და სხვა აგროქიმიკატების ნაშთების დასაშვები რაოდენობის დადგენა, ატმოსფერულ ჰაერში, ნიადაგსა და სამუშაო ადგილზე არსებულ ჰაერში მავნე ქიმიური ნივთიერებების შემცველობის ჰიგიენური ნორმების დადგენა და სადემინფექციო საშუალებების გამოყენების წესების და ნორმების განსაზღვრა და კონტროლი.

ფინანსთა სამინისტროს მმართველობაში შემავალი სსიპ შემოსავლების სამსახური პასუხისმგებელია ქიმიური ნივთიერებების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვების რეგულირება/კონტროლზე. სპეციალური დანიშნულების სახელმწიფო დაწესებულების – საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახური აფასებს ქიმიური ნივთიერებებით გამოწვეულ პოტენციურ საფრთხეებს და ქვეყნის მასშტაბით ახდენს რეაგირებას ინციდენტებზე. საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახური ასევე ჩართულია ქიმიური ნივთიერებების მართვის კონტროლის პროცესში. გარდა ამისა, სააგენტო ატარებს პირველად ანალიზს შესაძლო სახიფათო ნივთიერებების იდენტიფიკაციის მიზნით და საჭიროების შემთხვევაში, ახორციელებს დაზარალებულთა ევაკუაციას და დაბინძურებული ადგილის იზოლირება/ლოკალიზაციას.

გარდა ზემოაღნიშნული უწყებებისა, ქიმიური ნივთიერებებთან (და საფრთხის შემცველ სხვა სფეროებთან) დაკავშირებული საკითხების უკეთ კოორდინირების მიზნით, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურში ფუნქციონირებს ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული (ქბრბ) საფრთხეების წინააღმდეგ ბრძოლის უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო, რომლის კომპეტენციაა ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული საფრთხეების შემცირების ეროვნული სტრატეგიის პერიოდული განახლება; სტრატეგიის სამოქმედო გეგმის შემუშავება, საჭიროებისამებრ განახლება და განხორციელების კონტროლი; ასევე ქიმიურ, ბიოლოგიურ, რადიაციულ და ბირთვულ სფეროში უწყებათაშორისი საქმიანობის კოორდინაცია.

გარდა სახელმწიფო უწყებებისა, ქიმიური ნივთიერებების მართვაში ჩართული არიან აკრედიტირებული სამეცნიერო-კვლევითი ლაბორატორიები, რომლებიც მოთხოვნის შესაბამისად მონაწილეობენ სხვადასხვა პროდუქტსა თუ გარემოში ქიმიური ნივთიერებების იდენტიფიცირებასა და კონცენტრაციის განსაზღვრაში.

6.3 საპატივსი და პოლიტიკური ჩაჩო

ქიმიური ნივთიერებების მართვასთან დაკავშირებული კანონმდებლობა არასრულყოფილია – საქართველოში არ არსებობს ჩაჩო კანონი ქიმიური ნივთიერებების მართვის შესახებ. კანონი „საშიში ქიმიური ნივთიერებების შესახებ“ (1998 წელი) ძალადაკარგულად გამოცხადდა 2010 წელს და მას შემდეგ ახალი კანონი არ შემუშავებულა. ქიმიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული ზოგიერთი ასპექტი რეგულირდება კანონებით „პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების შესახებ“ (1998 წ.) და „ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“ (2005 წ.). კერძოდ, კანონი „პესტიციდებისა

და აგროქიმიკატების შესახებ“ არეგულირებს ურთიერთობებს, რომლებიც წარმოიშობა პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების რეგისტრაციის, წარმოების, მარკირების, შეფუთვის, რეალიზაციის, შენახვის, ტრანსპორტირების, გამოყენების, გაუვნებელყოფის, განთავსების, ინფორმაციის გაცვლის, რეკლამირებისა და ექსპორტ-იმპორტის დროს, ხოლო კანონი „ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“ განსაზღვრავს ოზონდამშლელი ნივთიერებების იმპორტის, ექსპორტის, რეექსპორტის და ტრანზიტის ნებართვის გაცემასთან დაკავშირებულ პროცედურებს. აღნიშნული კანონები არეგულირებენ საქართველოში მოხმარებული ქიმიური ნივთიერებების მცირე ნაწილს. მიუხედავად იმისა, რომ შემუშავებულია და მოქმედებს ამ კანონებიდან გამომდინარე კონკრეტული საკითხების მარეგულირებელი კანონქვეყნდებარე აქტები, ქიმიური ნივთიერებების მართვისათვის საჭირო ეროვნული კანონმდებლობა არ არის სრულყოფილი.

საქართველოში ქიმიური ნივთიერებების მართვა ხორციელდება ეროვნული კანონმდებლობის მოთხოვნებისა და რიგი საერთაშორისო შეთანხმებებით საქართველოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებების შესაბამისად. კერძოდ, საქართველო არის შემდეგი გარემოსდაცვითი კონვენციების მხარე: როტერდამის კონვენცია „ცალკეული საშიში ქიმიური ნივთიერებებითა და პესტიციდებით საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში წინასწარი დასაბუთებული თანხმობის პროცედურის შესახებ“, ვენის კონვენცია „ოზონის შრის დაცვის შესახებ“ და სტოკჰოლმის კონვენცია „მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ“. როგორც ზევით იქნა აღნიშნული, საქართველომ ხელი მოაწერა, მაგრამ ჯერ რატიფიცირებული არ აქვს მინამატას კონვენცია „ვერცხლისწყლის შესახებ“. ამასთანავე, საქართველოში ქიმიურ ნივთიერებათა მართვის პოლიტიკის ფორმირებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამის ეგიდით მიმდინარე „ქიმიური ნივთიერებების საერთაშორისო მართვისადმი სტრატეგიული მიდგომის“ პროცესი, რომელიც მონაწილე ქვეყნებისთვის ადგენს ქიმიური ნივთიერებების მართვის ერთიან ჩარჩოს.

ქიმიური ნივთიერებების მართვის სფეროში მნიშვნელოვანი ეროვნული სტრატეგიული დოკუმენტია საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 14 თებერვლის N164 დადგენილებით დამტკიცებული ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული (ქბრბ) საფრთხეების შემცირების ეროვნული სტრატეგია და მისი განხორციელების სამოქმედო გეგმა (2015-2019). დოკუმენტი ეხება ქიმიური უსაფრთხოების თემას და განსაზღვრავს კონკრეტული საფრთხეების პრევენციის, გამოვლენის, მზადყოფნისა და რეაგირების ღონისძიებებს. გარდა ამისა, გეგმაში გაწერილია ქბრბ საფრთხეების შემცირების სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავების მიზნით განსახორციელებელი ღონისძიებები.

საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება ქვეყანას ქიმიური ნივთიერებების მართვის გაუმჯობესების თვალსაზრისით კონკრეტულ ვალდებულებებს აკისრებს. კერძოდ, აღნიშნული შეთანხმების თანახმად უნდა მოხდეს ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისობაში მოყვანა ევროკავშირის სამ რეგულაციასთან: „საშიში ქიმიური ნივთიერებების ექსპორტ-იმპორტის შესახებ“, „ქიმიური ნივთიერებებისა და ნარეგების კლასიფიკაციის, ეტიკეტირებისა და შეფუთვის შესახებ“ და „ოზონის შრის დამშლელი ნივთიერებების შესახებ“. ქიმიური ნივთიერებების მართვას დიდი წვლილი შეაქვს უსაფრთხოების, გარემოსა და ჯანმრთელობის დაცვასთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარების საქმეში. „სახიფათო ნივთიერებების გამოყენებასთან დაკავშირებული დიდი ავარიების საფრთხეების შესახებ“, „წყლის პოლიტიკის სფეროში საზოგადოებრივი მოქმედებისათვის ჩარჩოს შემუშავების შესახებ“, „ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის და ევროპისთვის უფრო სუფთა ჰაერის შესახებ“ ევროკავშირისდირექტივებით და სხვა დოკუმენტებით განსაზღვრული დაბინძურების პრევენციის პრინციპის განხორციელება ქიმიური ნივთიერებების

სათანადო მართვას ემყარება. აღნიშნული სფეროების მნიშვნელოვანი გარემოსდაცვითი ასპექტები განხილულია საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე პროგრამის სხვა თავებში, თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ქიმიური ნივთიერებებით გამოწვეული არსებული თუ შესაძლო ზიანის შემცირების უმნიშვნელოვანეს წინაპირობას ქიმიური ნივთიერებების მართვა წარმოადგენს. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირის ქიმიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებულ პოლიტიკას „ქიმიური ნივთიერებებისა და ნარევების კლასიფიკაციის, ეტიკეტირებისა და შეფუთვის შესახებ“ ევროკავშირის რეგულაციასთან ერთად განსაზღვრავს ევროკავშირის რეგულაცია „ქიმიური ნივთიერებების რეგისტრაციის, შეფასების, სანქცირებისა და შეზღუდვის შესახებ“, რომელსაც სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს საქართველოშიც ქიმიური ნივთიერებების მართვისათვის საჭირო სისტემის ჩამოყალიბების პროცესში.

ქიმიური ნივთიერებების მართვასთან დაკავშირებით კონკრეტული ამოცანა (12.4) განსაზღვრულია მდგრადი განვითარების მიზნებშიც, რომლის მიხედვითაც 2020 წლისთვის მიღწეული უნდა იქნეს ქიმიური ნივთიერებების გარემოსთვის უსაფრთხო მართვა სრული სასიცოცხლო ციკლის მანძილზე და მნიშვნელოვნად შემცირდეს მათი მოხვედრა ჰაერში, წყალსა და ნიადაგში, ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირების მიზნით³.

საქართველოში გამოსაყენებლად ნებადართული პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების რეგისტრაციის სისტემის სრულყოფა, აგრეთვე ქვეყანაში ამჟამად მოხმარებაში არსებული პესტიციდების ჩამონათვალის განახლება ადამიანისა და გარემოსათვის ნაკლებ ტოქსიკური პესტიციდების შერჩევის მიზნით საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 11 თებერვლის N167 განკარგულებით დამტკიცებული „საქართველოს 2015-2020 წლების სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგიის“ ერთ-ერთი პრიორიტეტია.

კიდევ ერთი სტრატეგიული დოკუმენტი ქიმიური ნივთიერებების მართვის სფეროში არის „მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ სტოკჰოლმის კონვენციის განხორციელებასთან დაკავშირებული საქართველოს ეროვნული საიმპლემენტაციო გეგმა“, რომელიც განახლების პროცესშია და ითვალისწინებს 2011 წელს სტოკჰოლმის კონვენციის დანართებში დამატებული 9 ახალი ნივთიერების ინვენტარიზაციას და ახალ სამოქმედო გეგმაში ჩართვას.

6.4 კაზოლემები და კაიოკიფიფიფი

საქართველოში ქიმიური ნივთიერებების მართვა სათანადოდ არ ხორციელდება. არასრულყოფილი საკანონმდებლო ბაზა (პესტიციდების და აგროქიმიკატების მართვის კანონმდებლობის გარდა) და ინფორმაციის ნაკლებობა წარმოადგენს იმ მთავარ გამოწვევებს, რომლებიც აფერხებენ საქართველოში ქიმიური ნივთიერებების მართვის ევროპული პრაქტიკის დანერგვის პროცესს. საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებისა და „ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული (ქბრბ) საფრთხეების შემცირების ეროვნული სამოქმედო გეგმის“ (2015-2019) განხორციელებისათვის აუცილებელია ქიმიური ნივთიერებების მართვის სფეროში კანონმდებლობის შემუშავება და მიღება. იმის გათვალისწინებით, რომ ევროკავშირი გადავიდა ქიმიური ნივთიერებების კლასიფიკაციისა და ეტიკეტირების გაეროს გლობალურ ჰარმონიზებულ სისტემაზე (GHS), აუცილებელია საქართველოს კანონმდებლობაში შეტანილ იქნეს შესაბამისი ცვლილებები.

როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, საქართველოში არ არის ქიმიური ნივთიერებების მართვისთვის საჭირო საინფორმაციო რესურსი. ეფექტიანი ინტეგრირებული სისტემის (სასურველია ონლაინ სისტემის) დანერგვა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს ტრანსსასაზღვრო

³ მდგრადი განვითარების მიზნები (მიზანი 12)

გადაადგილებისა და გაცემული თანხმობის/ნებართვების შესახებ ინფორმაციის მიმოცვლას. აღნიშნული სისტემა ასევე წვლილს შეიტანს ქიმიური ნივთიერებების მართვაში ჩართული სხვადასხვა უწყებების ეფექტიანობის ამაღლებაში. აქედან გამომდინარე, ეროვნულ დონეზე ქიმიური ნივთიერებების მართვის გაუმჯობესებისათვის უაღრესად მნიშვნელოვანია როგორც სამართლებრივი ბაზის სრულყოფა, ასევე ინფორმაციის შეგროვება და ქიმიური ნივთიერებების ინტეგრირებული სახელმწიფო რეესტრის შექმნა/წარმოება.

ქიმიური ნივთიერებების მართვის სათანადო სისტემის შექმნასთან ერთად ყურადღება უნდა მიექცეს გარკვეულ ქიმიურ ნივთიერებებს, მათი განსაკუთრებულად სახიფათო ხასიათიდან გამომდინარე. ასეთი ნივთიერებებია მდგრადი ორგანული დამბინძურებლები (პესტიციდები, პოლიქლორირებული ბიფენილები, დიოქსინები, ფურანები, და სხვ.) და ოზონდამშლელი ნივთიერებები, რომლებიც სათანადო მოპყობას საჭიროებენ იმ რისკების შესამცირებლად, რომლებიც ისინი გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობას უქმნიან. ადამიანის ჯანმრთელობას საფრთხეს უქმნის ვერცხლისწყალიც, ამიტომ აუცილებელია მისი სათანადო მართვა. მინამატას კონვენციის ხელმოწერით საქართველომ დაადასტურა ვერცხლისწყლის მართვის თანამედროვე პრაქტიკის დასანერგად საჭირო ღონისძიებების გატარების სურვილი. თუმცა, ქვეყნის მიერ კონვენციის რატიფიცირებამდე, საჭიროა გარკვეული მოსამზადებელი სამუშაოების ჩატარება. ზემოთ ჩამოთვლილ ქიმიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებით კონკრეტული ზომების მიღება და მათი მართვის პრაქტიკის გაუმჯობესება ასევე ხელს შეუწყობს კონკრეტული ქიმიური ნივთიერებების მართვის სფეროში შესაბამისი საერთაშორისო შეთანხმებებით, მათ შორის გარემოსდაცვითი კონვენციებით, საქართველოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებების განხორციელებასა და საერთაშორისო თანამშრომლობის გაძლიერებას.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქიმიური ნივთიერებები გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობას განსაკუთრებულ საფრთხეს უქმნიან სამრეწველო ავარიების შემთხვევაში. აღნიშნული საფრთხეების რისკის შესამცირებლად საჭიროა სამართლებრივი ჩარჩოს შექმნა და შესაბამისი სახელმწიფო უწყებების შესაძლებლობების გაძლიერება. საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით საქართველომ აიღო „სახიფათო ნივთიერებების გამოყენებასთან დაკავშირებული დიდი ავარიების საფრთხეების შესახებ“ დირექტივის ცალკეული დებულებების შესრულების ვალდებულება. აქედან გამომდინარე, უნდა შეიქმნას საფრთხის შემცველი სამრეწველო ობიექტების შემოწმების ინტეგრირებული სისტემა.

ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, ქიმიური ნივთიერებების მართვის სფეროში განისაზღვრა შემდეგი გრძელვადიანი მიზანი და ამოცანები მომდევნო ხუთი წლისათვის:

მიზანი:

ქიმიური ნივთიერებების სათანადო და გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით უსაფრთხო მართვის უზრუნველყოფა.

ამოცანები:

ამოცანა 1: ქიმიური ნივთიერებების მართვის სისტემის გაუმჯობესება;

ამოცანა 2: გარკვეული ქიმიური ნივთიერებების, როგორცაა მდგრადი ორგანული დამბინძურებლები, ოზონდამშლელი ნივთიერებები, ვერცხლისწყალი და ვერცხლისწყლის ნაერთები, ეროვნულ დონეზე მართვის გაუმჯობესება;

ამოცანა 3: სახიფათო სამრეწველო ობიექტების შემოწმების ინტეგრირებული სისტემის დანერგვა.

6.5 სავაჭარო გეგმა

No.	ქმედება	ინდიკატორი	ბიუჯეტი (ლკმ)	დაუინანსებლის წყარო	განმარტოვებული რესურსები	კარგნიორი რეგულირება (პროექტი)	შესაძლო რისკები	პერიოდი
ამოცანა 1. ქიმიური ნივთიერებების მართვის სისტემის გაუმჯობესება								
1.1	„ქიმიური ნივთიერებების მართვის შესახებ“ კანონის შემუშავება და მიღება	მიღებული კანონი „ქიმიური ნივთიერებების მართვის შესახებ“	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	სსიპ სავაჭარო სიტუაციების მართვის სამსახური შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტრო ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო სსიპ შემოსავლების სამსახური	ფინანსური და ექსპერტული დახმარების ნაკლებობა საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება	2017-2019
1.2	სახიფათო ქიმიური ნივთიერებების მართვის სახელმწიფო რეესტრის შექმნა და წარმოება	სახიფათო ქიმიური ნივთიერებების მართვის სახელმწიფო რეესტრი	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	სსიპ სავაჭარო სიტუაციების მართვის სამსახური შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტრო ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო სსიპ შემოსავლების სამსახური	ფინანსური და ექსპერტული დახმარების ნაკლებობა	2017-2021

1.3	ქიმიური ნივთიერებებით დაბინძურებული ობიექტების აღდგენის პროექტების განხორციელების მიზანშეწონიერების შეფასება	ქიმიური ნივთიერებებით დაბინძურებული ობიექტების აღდგენის პროექტების განხორციელების მიზანშეწონიერების შეფასება	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	სსიპ საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახური შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტრო ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	ფინანსური და ექსპერტული დახმარების ნაკლებობა	2017-2020
1.4	„ნივთიერებების და ნარეგების კლასიფიკაციის, მეთოდების და შეფუთვის შესახებ“ ნორმატიული აქტის შემუშავება/მიღება	მიღებული ნორმატიული აქტი „ნივთიერებების და ნარეგების კლასიფიკაციის, მეთოდების და შეფუთვის შესახებ“	დონორის გრანტი	დონორი	შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტრო გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსთა სამინისტრო	ფინანსური და ექსპერტული დახმარების ნაკლებობა საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება	2017-2021
1.5	ტრენინგების ორგანიზება სსიპ - შემოსავლების სამსახურის შესაბამისი თანამშრომლებსათვის როტაციული კონვენციით განსაზღვრული ქიმიური ნივთიერებების გადაზიდვის შესახებ	ტრენინგებში მონაწილეთა რაოდენობა	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	სსიპ შემოსავლების სამსახური	ფინანსური რესურსებისა და ექსპერტული ცოდნის ნაკლებობა	2019-2021

ამოცანა 2. გარკვეული ქიმიური ნივთიერებების, როგორცაა მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლები, ოზონდამშლელი ნივთიერებები, კერძოსიწყალი და კერძოსიწყლის ნაერთები, ეროვნულ დონეზე მართვის გაუმჯობესება									
2.1	„მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლების შესახებ სტოკჰოლმის კონვენციის ეროვნული საიმპლემენტაციო გეგმის“ განახლება	განახლებული ორგანული დამაბინძურებლების შესახებ სტოკჰოლმის კონვენციის ეროვნული იმპლემენტაციის გეგმა“	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გატანა	2017-2018		
2.2	მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლების ინვენტარიზაცია და აღმნიშვნის განმარტება და გარემოზე მათი გემოქმედების შეფასება	ინვენტარიზაციის მოწოდებული ანგარიში	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსური და ექსპერტული დახმარების ნაკლებობა	2017-2020		
2.3	ვადაგასული პესტიციდებით დაბინძურებული ტერიტორიების შეფასება და რეკლამაციის ღონისძიებების განხორციელება	ვადაგასული პესტიციდებით დაბინძურებული ტერიტორიების რეკლამაციის რაოდენობა	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსური და ექსპერტული დახმარების ნაკლებობა	2018-2021		
2.4	საქართველოში არსებული პოლიკლორირებული ბიფენილების (PCB) მარაგების გაუმჯობესება	პოლიკლორირებული ბიფენილების მარაგების შეფასების ანგარიში; გაუმჯობესებული პოლიკლორირებული ბიფენილების რაოდენობა; პოლიკლორირებული ბიფენილების გაუმჯობესებული ტექნოლოგია	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსური და ექსპერტული დახმარების ნაკლებობა	2019-2021		

2.5	დოქსინ-ფურანებით გარემოს დაბინძურების შემცირება	დოქსინ-ფურანებით გარემოს დაბინძურების მდგომარეობის ჩატარებული შეფასება	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსური და ექსპერტული დახმარების ნაკლებობა	2019-2021
2.6	ოზონდამშლელი ნივთიერებების მოხმარების შემცირება	ოზონდამშლელი ნივთიერებების 35%-ით შემცირებული მოხმარება	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსთა სამინისტრო	2017-2020
2.7	კანონქვემდებარე აქტის შემუშავება ოზონდამშლელი ნივთიერებების შემცველი მოწყობილობების იმპორტის კვლევის შემოღების შესახებ	მიღებული კანონქვემდებარე აქტი	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	საკანონმდებლო ცვლილების მიღების პროცედურის გაჭიანურება	2017-2018
2.8	კანონქვემდებარე აქტის შემუშავება ოზონდამშლელი ნივთიერებების მართვის (აღდგენა, რეციკლირება, დამუშავება და განადგურება) და მონიტორინგის შესახებ	მიღებული კანონქვემდებარე აქტი	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	საკანონმდებლო ცვლილების მიღების პროცედურის გაჭიანურება	2019-2021
2.9	ვერცხლისწყლის წყაროების პირველადი შეფასება	ვერცხლისწყლის იდენტიფიცირებული წყაროების რაოდენობა; ეროვნული ანგარიში ვერცხლისწყლის შესახებ	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	პასუხმცემელი ორგანიზაციის მიერ საკუთარი პასუხისმგებლობების ვერ შესრულება	2017

2.10	ვერცხლისწყლის და ვერცხლისწყლის ნაერთების მართვისთვის საკანონმდებლო საფუძვლის შექმნა	დამტკიცებული ნორმატიული აქტი "ვერცხლისწყლის შესახებ"	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსური და ექსპერტული დახმარების ნაკლებობა საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება	2018-2020
ამოცანა 3. სახიფათო სამრეწველო ობიექტების შემოწმების ინტეგრირებული სისტემის დანერგვა							
3.1	„სახიფათო ქიმიური ნივთიერებებით ან ქიმიური ნარევეებით გამოწვეული მასშტაბური ავარიების“ პრევენციის შესახებ“ საქართველოს კანონის შემუშავება და მიღება	მიღებული კანონი „მასშტაბური ავარიების პრევენციის შესახებ“	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება	2017-2018
3.2	„უსაფრთხოების დოკუმენტაციისა და მასშტაბური ავარიის შედეგების პრევენციული ზომების თაობაზე“ საკანონმდებლო აქტის შემუშავება და მიღება	მიღებული საკანონმდებლო აქტი „უსაფრთხოების დოკუმენტაციისა და მასშტაბური ავარიის შედეგების პრევენციული ზომების თაობაზე“	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება	2018
3.3	საფრთხის შემცველი ობიექტების შემოწმებისა და კონტროლის შესაძლებლობების გაუმჯობესება	ტრენინგებში მონაწილეთა რაოდენობა	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	შინაგან საქმეთა სამინისტრო შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტრო ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	2017-2018

7.

ბიომეკანაგოგონების დაცვა

ბუნება ადამიანს უზრუნველყოფს მრავალი სასიცოცხლო მნიშვნელობის ეკოსისტემური სერვისით, კერძოდ, საკვებით, მერქნული და არამერქნული პროდუქტებით, სუფთა წყლით. ეკოსისტემები იცავს გარემოს ეროზიისა და მეწყერებისაგან, ქმნის პირობებს რეკრეაციისა და ტურიზმისათვის და სხვ. ადამიანის სოცოცხლე და კეთილდღეობა, ასევე ქვეყნის ეკონომიკის მრავალი დარგის განვითარება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებულია აღნიშნულ ეკოსისტემურ სერვისებზე. ძირითადი ეკოსისტემებია ტყეები, მტკნარი წყლის ობიექტები და ჭარბტენიანი ტერიტორიები, ზღვისა და სანაპირო ზოლის ტერიტორიები, მაღალი მთები, ნახევრადუდაბნოები და სტეპები. ეკოსისტემების დეგრადაცია და სახეობების გადაშენება გლობალური პრობლემაა. ამ კუთხით საქართველოც მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე დგას.

7.1 აქსეპული მდგომარეობა

ბიომრავალფეროვნების თვალსაზრისით კავკასია მსოფლიოში ერთ-ერთ გამორჩეულ რეგიონად ითვლება. საქართველო მდიდარია სხვადასხვა ტიპის ეკოსისტემებით, ჰაბიტატებითა და მათთან დაკავშირებული სახეობებით. საქართველოში აღრიცხულია უმაღლესი მცენარეების 4 130, ხავსების 812, სოკოების 7 000 და ცხოველთა 16 054 სახეობა, საიდანაც 758 ქორდიანი ცხოველია (19 ძუძუმწოვარი). საქართველო ენდემიზმის მაღალი დონით გამოირჩევა - საქართველოში არსებული მცენარეთა სახეობების დაახლოებით 21% საქართველოს ენდემია. მცენარეთა და ცხოველთა მრავალი სახეობა გადაშენების კრიტიკულ საფრთხეშია ან უკვე გადაშენებულია. მხოლოდ ძუძუმწოვრების შემთხვევაში 4 სახეობა საქართველოში უკვე აღარ არსებობს, ხოლო ხუთი სახეობა (ფოცხვერი, ჯიქი, ზოლიანი აფთარი, კეთილშობილი ირემი და ჯიხვი) - გადაშენების კრიტიკული საფრთხის წინაშეა. გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობები შეტანილია საქართველოს წითელ ნუსხაში, რომელიც დღევანდელი მდგომარეობით, ცხოველთა 141 და მერქნიან მცენარეთა 56 სახეობას მოიცავს. სახეობები მჭიდროდ არიან დაკავშირებული თავიანთ ჰაბიტატებთან, რომლებიც მათ საჭირო რესურსებით უზრუნველყოფენ. ამიტომ, სახეობების დაცვის განცალკევება ჰაბიტატების/ეკოსისტემების/ბიომრავალფეროვნების დაცვისგან შეუძლებელია.

სახეობათა განადგურებისა და ჰაბიტატების/ეკოსისტემების დეგრადაციის/ფრაგმენტაციის გამომწვევ მთავარ მიზეზად ითვლება ინტენსიური სოფლის მეურნეობა, ინფრასტრუქტურის განვითარება, უკანონო ნადირობა, თევზჭერა და ხე-ტყის მოპოვება, გარემოს დაბინძურება, არამდგრადი ტურისტული და რეკრეაციული პრაქტიკა და ა.შ. მაგალითად, 1995-2005 წლებში კალმახის პოპულაციები, სულ მცირე, 30%-ით შემცირდა. საქართველოში ბეჭობის არწივის (*Aquila heliaca*) მხოლოდ 15 საბუდარი ადგილია შემორჩენილი. მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ ასევე სვავიც (*Aegipius monachus*) - მსოფლიოსა და საქართველოში ერთ-ერთი უიშვიათესი ლეშიჭამია ფრინველი, რომელზეც მნიშვნელოვანი უარყოფითი ზემოქმედება იქონია საბუდარი ადგილების დეგრადაციამ, ადამიანების მხრიდან ხელყოფამ და ნადირობამ.

საქართველოს შავი ზღვის წყლებში გავრცელებული ზღვის ძუძუმწოვრებიდან ყველაზე მაღალი საფრთხის ქვეშ აფალინა (*Tursiops truncatus*) იმყოფება. მისი რიცხოვნობა მხოლოდ 100-ს შეადგენს. საქართველოს სანაპირო წყლებსა და მდინარეთა დელტებში აღრიცხული ზუთხის ექვსივე სახეობა (*Acipenser sturio*, *A. stellatus*, *A. gueldenstaedti*, *A. nudiventris*, *A. persicus* და *Huso huso*) გადაშენების საფრთხის წინაშე დგას და, შესაბამისად, შეტანილია საქართველოს წითელ ნუსხაში. *A. sturio* ასევე შეტანილია ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირის (IUCN) წითელ ნუსხაში, როგორც გადაშენების კრიტიკული საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობა.

დაცული ტერიტორიები სახეობებისა და ჰაბიტატების დაცვის ეფექტიან საშუალებას წარმოადგენს. ამჟამად საქართველოს დაცული ტერიტორიების საერთო ფართობი 597 556

ჰა-ს შეადგენს (საქართველოს ტერიტორიის 8.57 %). ჯავახეთის დაცული ტერიტორიები (ჯავახეთის ეროვნული პარკისა და ხუთი აღკვეთილის ჩათვლით), ფშავ-ხევსურეთის დაცული ტერიტორიები და მაჭახელას ეროვნული პარკი, აგრეთვე 21 ბუნების ძეგლი 2011 წლის შემდეგ დაარსდა. შესაბამისად, 2011 წლის შემდეგ დაცული ტერიტორიების ქსელი 88234,3 ჰექტარით (17,3%) გაფართოვდა.

7.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინფორმაციური მხარეები

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო წარმოადგენს სახელმწიფო ხელისუფლების მთავარ ორგანოს, რომლის კომპეტენციას მიეკუთვნება გარემოს დაცვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელება და გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით (გარდა სასარგებლო წიაღისეულის, ნავთობისა და გაზისა) სარგებლობის სახელმწიფო მართვა, ასევე ბიომრავალფეროვნების კომპონენტების (მცენარეთა და ცხოველთა სახეობების, მათი ჰაბიტატებისა და ზოგადად ეკოსისტემების) დაცვის ღონისძიებებისა და რეგულირების მექანიზმების შემუშავება და ამ პროცესში მონაწილეობა, „ზურმუხტის საიტების“ განსაზღვრა. სამინისტროს ფუნქციაა აგრეთვე დაცული ტერიტორიების სისტემის დაფუძნების, ფუნქციონირებისა და მართვის სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება, მოქმედებათა კოორდინირება და კონტროლი. დაცული ტერიტორიის დროებითი ან სამუდამო გაუქმება, მისი ტერიტორიის შემცირება ან დაცვითი კატეგორიის დაქვეითება შესაძლებელია მხოლოდ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დასკვნის საფუძველზე, საქართველოს პარლამენტის მიერ.

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო პოლიტიკის დეპარტამენტი წარმოადგენს სამინისტროს სტრუქტურულ ქვედანაყოფს, რომლის ფუნქციასაც წარმოადგენს კომპეტენციის ფარგლებში საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ბიომრავალფეროვნების კომპონენტების დაცვისა და შენარჩუნების, ბიოლოგიური რესურსების მართვის და რეგულირების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებასა და მისი რეალიზაციის პროცესში მონაწილეობის მიღება, ასევე ტყეების მართვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებაში მონაწილეობის მიღება და მისი განხორციელების ხელშეწყობა. დაცულ ტერიტორიებს (382 017 ჰა) და მათ რესურსებს მართავს სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო, ხოლო სახელმწიფო ტყის ფონდს, ადგილობრივი მნიშვნელობის ტყის, სახელმწიფო ტყის ფონდის დაცული ტერიტორიების, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიებზე არსებული ტყის ფონდის გარდა, მართავს სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტო.

გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით (გარდა წიაღისეული რესურსებით, ნავთობით და გაზით) სარგებლობის სფეროში სახელმწიფო კონტროლს ახორციელებს სამინისტროს სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი. სამინისტრო ადგენს ბიოლოგიური რესურსების გამოყენების კვოტებს და გასცემს ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის ლიცენზიებს (გარდა სასარგებლო წიაღისეულის მოპოვების ლიცენზიის ან წიაღით სარგებლობის ლიცენზიის) სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს საშუალებით. სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებშია თევზჭერასა და ნადირობასთან დაკავშირებული პროცესების რეგულირება, ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის სახელმწიფო სისტემის ორგანიზება და კოორდინაცია, საქართველოში აკვაკულტურის განვითარება და აკვაკულტურის განვითარების სამართლებრივი ასპექტების რეგულირება. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ასევე პასუხისმგებელია ცხოველთა და მცენარეთა აგრობიომრავალფეროვნების შენარჩუნებაზე. აღნიშნულ ფუნქციას სამინისტრო ახორციელებს 2014 წელს დაარსებული სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის საშუალებით.

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი და მის სისტემაში შემაჯავლი ბოტანიკის და ზოოლოგიის ინსტიტუტები აწარმოებენ ბიომრავალფეროვნების კვლევასა და მონიტორინგს და, მოთხოვნის საფუძველზე, უზრუნველყოფენ გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინფორმაციითა და რეკომენდაციებით. გარდა ამისა, უნივერსიტეტები და კვლევითი ინსტიტუტები ერთვებიან კონკრეტული სახეობების ბიომონიტორინგს განხორციელებაში სამინისტროს მიერ გამოცხადებული ტენდერების ფარგლებში დადგენილი მოთხოვნების შესაბამისად. ძალიან მნიშვნელოვან და საჭირო ანალიტიკურ და კვლევით სამუშაოებს აწარმოებენ ბიომრავალფეროვნების სფეროში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებიც, რომელთა დასკვნებს ეყრდნობა სამინისტრო გარკვეული სპეციფიკური გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში.

საქართველოს კულტურისა და სპორტის სამინისტრო სსიპ საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ეროვნული სააგენტო თანამშრომლობს სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთან ბუნებრივი ობიექტების UNESCO-ს მსოფლიო მემკვიდრეობის ნუსხაში შესატანად საჭირო პროცესის ფარგლებში.

7.3 საპრაქტიკო და პოლიტიკური ჩარევა

საქართველოში ბუნებისა და სახეობების დაცვის რეგულირება ხორციელდება შემდეგი ძირითადი სამართლებრივი აქტებით: საქართველოს კანონით „გარემოს დაცვის შესახებ“, საქართველოს კანონით „ცხოველთა სამყაროს შესახებ“ (1996 წ.), საქართველოს კანონით „წითელი ნუსხისა და წითელი წიგნის შესახებ“ (2003 წ.) და საქართველოს კანონით „დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ“ (1996 წ.). თევზჭერას და სამონადირეო მეურნეობების შექმნა რეგულირდება კანონქვემდებარე აქტებით. მომზადებულია კანონპროექტები „ბიომრავალფეროვნების შესახებ“ და „ნადირობის შესახებ“, რომლებიც უნდა გახდეს საქართველოში აღნიშნული სფეროს რეგულირების, საქართველოს კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობის მოთხოვნებთან დაახლოებისა და ბიომრავალფეროვნების სფეროში არსებული მრავალმხივი შეთანხმებების განხორციელების მთავარი სამართლებრივი ინსტრუმენტი. გარდა ამისა, საქართველოში მოქმედებს რამდენიმე კანონი კონკრეტული დაცული ტერიტორიების შექმნისა და მართვის შესახებ. ცოცხალი გენმოდიფიცირებული ორგანიზმების საქართველოში შემოტანის, მათი გამოყენების, გავრცელების, გარემოში ინტროდუქციის დაშვებისა და აკრძალვის, ასევე ცმო-სთან დაკავშირებულ სხვა საკითხებს საქართველოში არეგულირებს „ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ“ (CBD) კონვენციის კარტახენას ოქმის შესაბამისად შემუშავებული საქართველოს კანონი „ცოცხალი გენმოდიფიცირებული ორგანიზმების შესახებ“ (2014წ.). აღნიშნული კანონი ასევე არეგულირებს გენმოდიფიცირებული ორგანიზმების ტრანსსასაზღვრო გადაადგილებას და ჩაკეტილ სისტემებში მათ გამოყენებას.

საქართველო არის ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციასთან დაკავშირებული ყველა მნიშვნელოვანი საერთაშორისო შეთანხმების მხარე და, შესაბამისად ვალდებულია შეასრულოს მათი მოთხოვნები. საქართველო წარმოადგენს შემდეგი გარემოსდაცვითი კონვენციების, მათი ოქმებისა და შეთანხმებების მხარეს: კონვენცია „ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ“ და მისი კარტახენას ოქმი „ბიოუსაფრთხოების შესახებ“, კონვენცია „გადაშენების პირას მყოფი ველური ფაუნისა და ფლორის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ“, რამსარის კონვენცია „საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი, განსაკუთრებით წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი, ტერიტორიების შესახებ“, კონვენცია „ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის შესახებ“ (ბერნის კონვენცია), კონვენცია „ველური ცხოველების მიგრირებადი სახეობების დაცვის შესახებ“ (ბონის კონვენცია), ბონის კონვენციის შეთანხმება „აფრიკა-ევრაზიის მიგრირებადი წყლის ფრინველების დაცვის შესახებ“, ბონის

კონვენციის შეთანხმება „შავი ზღვის, ხმელთაშუა ზღვის და ატლანტის ოკეანის მიმდებარე ნაწილის ვეშაპისებრთა დაცვის შესახებ“ და ბონის შეთანხმება „ღამურების დაცვის შესახებ ევროპაში“.

ბიომრავალფეროვნების სფეროში ეროვნული პოლიტიკის განმსაზღვრავ ძირითად დოკუმენტს წარმოადგენს საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 8 მაისის N343 დადგენილებით დამტკიცებული „2014–2020 წლების საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია და მოქმედებათა გეგმა“ (NBSAP), რომელიც „ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ“ კონვენციის შესაბამისად შემუშავდა. „საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია და მოქმედებათა გეგმა“ განსაზღვრავს 21 ეროვნულ მიზანს და მათი მიღწევის ღონისძიებებს, რომელთა ამოცანაა ბიომრავალფეროვნების ფასეულობების შენარჩუნება, ბიომრავალფეროვნების მნიშვნელობისა და სარგებლის შესახებ საზოგადოების ცნობიერების დონის ამაღლება, ბიომრავალფეროვნების ასპექტების ინტეგრირება სხვადასხვა სექტორში, ბიომრავალფეროვნების მდგომარეობის გაუმჯობესება და საფრთხეების შერბილება. „საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიასა და მოქმედებათა გეგმაში“ სხვა საკითხებთან ერთად საკმაოდ მკაფიოდ არის განსაზღვრული დაცულ ტერიტორიებთან დაკავშირებული მიზნები და შესაბამისი ღონისძიებები.

საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება საქართველოს კონკრეტულ მოთხოვნებს უყენებს. აღნიშნული მოთხოვნები ასახულია „საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შეთანხმების განხორციელების საგზაო რუკაში“ წარმოდგენილ ღონისძიებებში. საგზაო რუკა მოიცავს არა მარტო საკონსერვაციო ზომებს, არამედ ისეთ ღონისძიებებს, რომლებიც დაკავშირებული მდგრად თევჭერასთან, „ზურმუხტის საიტების“ განსაზღვრასთან, ცნობიერების დონის ამაღლებასთან და ა.შ. აღნიშნულ სფეროში გლობალურ მიზნებს მკაფიოდ განსაზღვრავს „მდგრადი განვითარების მიზნები“, რომელიც მოუწოდებს ქვეყნებს, მიიღონ გადაუდებელი ზომები „ბუნებრივი ჰაბიტატების დეგრადაციის შემცირების, ბიომრავალფეროვნების კარგვის განახევრებისა და 2020 წლისთვის საფრთხის ქვეშ მყოფი სახეობების დაცვისა და მათი გადაშენების თავიდან აცილების მიზნით“.

ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული ასპექტები ასახულია საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 11 თებერვლის N167 განკარგულებით დამტკიცებულ „საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების 2015–2020 წლების სტრატეგიაში“. სტრატეგიის თანახმად, კლიმატის ცვლილება, გარემო და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება სოფლის მეურნეობის განვითარების ერთ-ერთ სტრატეგიულ მიმართულებას წარმოადგენს (სტრატეგიული მიმართულება 3.7). კერძოდ, დოკუმენტში სათანადო ყურადღება ეთმობა კარგ სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკას, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებასა და მდგრად გარემოსდაცვით პროგრამებს, გენეტიკური ბანკის შექმნას/მართვას აგრობიომრავალფეროვნების შენარჩუნების მიზნით და კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობის პრაქტიკის დანერგვის ხელშეწყობას.

7.4 პრობლემები და პიოჩივებები

ბუნებრივი ჰაბიტატების დეგრადაცია და ფრაგმენტაცია მცენარეთა და ცხოველთა სახეობების პოპულაციების შემცირების მთავარი მიზეზია. უკანასკნელ წლებში ენერგეტიკის (მაგ., ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობა), სოფლის მეურნეობის (მაგ., ჭარბი ძოვება) და ინფრასტრუქტურის (მაგ., გზების მშენებლობა) დარგების ინტენსიურმა განვითარებამ გააძლიერა ზეწოლა ბუნებრივ ჰაბიტატებზე. იმ შემთხვევაში, თუ არ იქნება მიღებული სათანადო და დროული ზომები, გარდა ფრაგმენტაციისა, შესაძლებელია მოხდეს ბუნებრივი

ჰაბიტატების დაბინძურებაც (მაგ., პესტიციდებითა და სასუქებით). ჰაბიტატების დეგრადაცია უარყოფითად მოქმედებს მცენარეთა და ცხოველთა სხვადასხვა სახეობების პოპულაციებზე. აქედან გამომდინარე, ბიომრავალფეროვნების ასპექტების ინტეგრაცია დაგეგმვისა და გადაწყვეტილების მიღების ადრეულ ეტაპზე ძალიან მნიშვნელოვანია. ამ კუთხით იმედის მომცემია მიმდინარე კანონშემოქმედებითი პროცესი, რომელიც მიზნად ისახავს ეროვნული კანონმდებლობის საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების მოთხოვნებთან შესაბამისობაში მოყვანას. კერძოდ, გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი ამკვიდრებს გზმ-სა და სგმ-თან მიმართებით ევროკავშირის მიდგომას, ხოლო „ბიომრავალფეროვნების შესახებ“ კანონპროექტით გათვალისწინებულია სხვა ინსტრუმენტების შემოღებაც. ეს ყველაფერი ხელს შეუწყობს დაგეგმვისა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული ასპექტების ინტეგრაციას. გზმ-სა და სგმ-თან დაკავშირებული საკითხები განხილულია მეორე თავში გარემოსდაცვითი მმართველობა.

იმ უარყოფითი ზემოქმედების გარდა, რომელსაც სხვადასხვა სახის ეკონომიკური საქმიანობის შედეგად გამოწვეული ჰაბიტატების დეგრადაცია/ფრაგმენტაცია ახდენს ბიომრავალფეროვნებაზე, სახეობებსა და ეკოსისტემებს/ჰაბიტატებს, მათ შორის წყლის ჰაბიტატებს, საფრთხეს ბუნებრივი რესურსების არამდგრადი გამოყენებაც უქმნის. ახალი კანონპროექტი „ბიომრავალფეროვნების შესახებ“ და ნადირობისა და თევზჭერის საკითხების რეგულირების მიზნით მომზადებული კანონპროექტი, რომლებიც შესაბამისობაშია საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების მოთხოვნებთან, შექმნიან ბიომრავალფეროვნების მდგრადი მართვის ხელშემწყობ სამართლებრივ ჩარჩოს. აღნიშნული კანონპროექტის მიღება ასევე ხელს შეუწყობს უკანონო თევზჭერისა და ნადირობის აღკვეთას, რაც, კანონალსრულების სისტემის გაუმჯობესების მიუხედავად, საქართველოში კვლავ პრობლემად რჩება და სერიოზულ საფრთხეს უქმნის ბიომრავალფეროვნებას. ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის არარეგულარული ხასიათისა და, შესაბამისად, სრულყოფილი მონაცემების არარსებობის გამო, ძალიან ძნელია ბიომრავალფეროვნების არამდგრადი გამოყენებისა და უკანონო თევზჭერისა და ნადირობის კონკრეტული ზემოქმედების შეფასება. თუმცა, სამინისტროს სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის მიერ გამოვლენილი უკანონო ქმედებების რაოდენობა სათანადო ყურადღებას მოითხოვს.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ზღვის ბიომრავალფეროვნება, რომელსაც საფრთხეს უქმნის შავი ზღვის ეუტროფიკაცია, ნავთობითა და მძიმე ლითონებით დაბინძურება და ინვაზიური სახეობების გავრცელება. დღევანდელი მდგომარეობით შავ ზღვაში დაფიქსირებულია 26 ინვაზიური სახეობა, რომლებიც მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენენ ზღვის ეკოსისტემებზე. მაგალითად, ერთ-ერთმა ინვაზიურმა სახეობამ – რაპანამ (veined rapa whelk) გამოიწვია ორსაგდულიანი მოლუსკების პოპულაციის მკვეთრი შემცირება. ვინაიდან აღნიშნული მოლუსკი კვების პროცესში წყლის გაწმენდას უზრუნველყოფს, პოპულაციის შემცირებას წყლის ხარისხის გაუარესება მოჰყვა. გარდა ამისა, შემცირდა თევზის ისეთი მნიშვნელოვანი ბენტოსური სახეობების საკვები ბაზა, როგორცაა მაგალითად ზუთხი.

ბიომრავალფეროვნების, მათ შორის, ზღვის ბიომრავალფეროვნების, რეგულარული მონიტორინგი და სანდო მონაცემების არსებობა უაღრესად მნიშვნელოვანია საქართველოში მდგრადი მართვის პრაქტიკის დაგეგმვისა და განხორციელებისათვის. შესაბამისად, ამ თვალსაზრისით აუცილებელია სათანადო კანონმდებლობისა და რეგულარული მონიტორინგის სისტემის შექმნა და კანონალსრულების პროცესის ხელშეწყობა.

ზოგიერთი სახეობა და ჰაბიტატი განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს მათი მდგომარეობისა თუ ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებაში მათი მნიშვნელობის გამო. ასეთი ჰაბიტატებია: გადამფრენი ფრინველების დასვენების, გამრავლებისა და ბუდობის ადგილები, მაღალი კონსერვაციული ღირებულების მქონე ტყეები და მდელოები, და სხვ. აუცილებელია ასეთი ადგილების დაცვაზე ორიენტირებული ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება. აღნიშნულ გამოწვევასთან გამკლავების ეფექტიან საშუალებას ბერნის კონვენციის შესაბამისი „ზურმუხტის საიტების“ განსაზღვრა და „ზურმუხტის ქსელის“ („ნატურა 2000“-ის ანალოგიური ეკოლოგიური ქსელი ევროკავშირის მემობელი ქვეყნებისთვის) შექმნა წარმოადგენს. ამისათვის საჭიროა კვლევების ჩატარება, ტერიტორიების იდენტიფიცირება და მათი „ზურმუხტის საიტად“ კლასიფიცირება. დღევანდელი მდგომარეობით „ზურმუხტის საიტად“ ნომინირების პროცესი დაწყებულია 34 ტერიტორიისათვის, თუმცა საჭიროა პროცესის შემდგომი გაფართოება. ასევე აუცილებელია გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი და განსაკუთრებულად მოწყვლადი სახეობების, კერძოდ, ირმის, არჩვის, ფოცხვერის, ჯიხვის, ზუთხის, კალმახის, დელფინის და სხვ. კონსერვაციისაკენ მიმართული ღონისძიებების განხორციელება. აქედან გამომდინარე, გარკვეული სახეობებისა და ჰაბიტატების დაცვა და მათი განადგურების პრევენცია ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს.

გემოთქმულიდან ცხადია, რომ სახეობებისა და მათი ჰაბიტატების დაცვის უზრუნველსაყოფად ძალიან მნიშვნელოვანია დაცული ტერიტორიების გაფართოება. მიუხედავად ამ მიმართულებით მიღწეული მნიშვნელოვანი წარმატებებისა, საქართველოს ტერიტორიის გეოგრაფიული დაფარვისა და ბიომების რეპრეზენტატიულობის კუთხით ჯერ კიდევ არსებობს სერიოზული ხარვეზები, კერძოდ ცენტრალური კავკასიონის ქედზე (სვანეთი, რაჭა და ლეჩხუმი). თუმცა, დაიწყო გარკვეული პროცედურები რაჭის დაცული ტერიტორიების შექმნის მიმართულებით. ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდი ახორციელებს ტექნიკურ-ეკონომიკურ კვლევას, რომლის დასრულების შემდეგ მომზადდება შესაბამისი სამართლებრივი აქტი. გარდა ამისა, დაცული ტერიტორიები ერთმანეთისგან იზოლირებულია. საქართველოში ჯერ არ არსებობს დაცული ტერიტორიების ქსელი. დაცული ტერიტორიების ქსელის არარსებობა წარმოადგენს ცხოველთა სახეობების თავისუფალი გადაადგილებისა და მათი კონსერვაციის მნიშვნელოვან შემაფერხებელ ფაქტორს. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია დაცული ტერიტორიების ქსელის შექმნა.

დაცული ტერიტორიების გაფართოებასა და დაცული ტერიტორიების ქსელის შექმნასთან, ბიომრავალფეროვნებისა და კონკრეტული სახეობების დაცვასა და ბუნებრივი რესურსების რაციონალურ გამოყენებასთან ერთად აუცილებელია, რომ თითოეულ დაცულ ტერიტორიას მენეჯმენტის საკუთარი გეგმა ჰქონდეს. დაცული ტერიტორიების მართვის პროცესში ადგილობრივი მოსახლეობის მონაწილეობას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მართვის სისტემების გაუმჯობესების საქმეში. დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს ისეთ ასპექტებს, როგორცაა თანამშრომლობა სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან, ფართო საზოგადოების ცნობიერების ღონის ამოღება, სოციალური პასუხისმგებლობის გაზრდა, დამოკიდებულებისა და ქცევის ცვლილების ხელშეწყობა. საზოგადოების ცნობიერების გაზრდილი ღონე კანონდღსრულების გაუმჯობესებულ სისტემასთან ერთად ხელს შეუწყობს დაცული ტერიტორიების ეფექტიან მართვას.

გარდა იმისა, რომ დაცული ტერიტორიები უზრუნველყოფენ ბიომრავალფეროვნების დაცვას, მათ აქვთ ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის მნიშვნელოვანი პოტენციალი, რაც, თავის მხრივ, დადებითად მოქმედებს ადგილობრივი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. დაცული ტერიტორიების დაცვითი და რეკრეაციული ფუნქციების დასა-

ბალანსებლად აუცილებელია დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის განვითარების ისეთი სტრატეგიებისა და სამოქმედო გეგმების შემუშავება, რომლებშიც გათვალისწინებული იქნება თითოეული დაცული ტერიტორიის როგორც ეკოლოგიური ტევადობა, ასევე მისი პოტენციური ეკოტურისტების მოზიდვის კუთხით. საჭიროა სხვადასხვა სამიზნე ჯგუფებზე მორგებული ინფრასტრუქტურისა და მომსახურების განვითარება/გაუმჯობესება.

ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, განისაზღვრა შემდეგი გრძელვადიანი მიზანი და ამოცანები მომდევნო ხუთი წლისათვის:

მიზანი:

ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის, აღდგენისა და მდგრადი გამოყენების, ასევე ეკოსისტემური პროცესებისა და სერვისების და ჯანსაღი გარემოს შენარჩუნების უზრუნველყოფა.

ამოცანები:

- ამოცანა 1: ბიომრავალფეროვნების მდგრადი მართვის ხელშეწყობა;
- ამოცანა 2: სახეობებისა და ჰაბიტატების დაცვა და მათი კარგვის პრევენცია;
- ამოცანა 3: დაცული ტერიტორიების ქსელის გაფართოება;
- ამოცანა 4: დაცული ტერიტორიების მართვის სისტემის გაუმჯობესება;
- ამოცანა 5: დაცულ ტერიტორიებზე მდგრადი ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა.

7.5 საომოქმედო გეგმა

No.	აქტივობა	ინდიკატორი	ბიუჯეტი (LARI)	დაფინანსების წყარო	განმარტორი/თიქვანი	პროგრამის/პროექტის დასაწყისი	დასასრული	პერიოდი	პროექტის დასასრული
ამოცანა 1. ბიომრავალფეროვნების მდგრადი მართვის ხელშეწყობა									
1.1	საქართველოს ბიომრავალფეროვნების მართვის მართვის სახეობების მდგრადი მართვის ხელშეწყობის ხელშეწყობა	ჩატარებული შეფასებისა და ინვენტარიზაციის ანგარიშები	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-	2021	ფინანსური და ადამიანური რესურსების ნაკლებობა	2017-2021
1.2	ბიომრავალფეროვნების შესახებ კანონის დასრულება და მიღება	მიღებული კანონი	დონორის გრანტი	GIZ	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-	2018	დაინტერესებულ მხარეებს შორის კონსენსუსის მიღწევა	2017-2018
1.3	ნადირობასა და თევზჭერასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის შემუშავება	შემუშავებული-ნადირობასა და თევზჭერასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის შემუშავება	დონორის გრანტი	დონორი, GIZ, FAO	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2019-	2020	დაინტერესებულ მხარეებს შორის კონსენსუსის მიღწევა	2019-2020
1.4.	ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის ეფექტიანი სისტემის დანერგვა	ფუნქციონირებადი მონიტორინგის სისტემა	სახელმწიფო ბიუჯეტი, UNDP, GIZ	სახელმწიფო ბიუჯეტი, UNDP, GIZ	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-	2021	ფინანსური და ადამიანური რესურსების ნაკლებობა	2017-2021
1.5	მდგრადი ნადირობის ეროვნული სტრატეგიის შემუშავება	შემუშავებული მდგრადი ნადირობის ეროვნული სტრატეგია	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2018-	2020	პროცედურის გაჭიანურება	2018-2020

ამოცანა 2. სახეობებისა და ჰაბიტატების დაცვა და მათი კარგვის პრევენცია						
2.1	გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების (საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგია და მოქმედებებთან დაკავშირებული) მონიტორინგის ღონისძიებების გატარება	შერჩეული სახეობებისთვის მომზადებული და დანერგული საკონსერვაციო გეგმების რაოდენობა	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2018-2021 დაფინანსების ნაკლებობა ინტერესთა კონფლიქტი მიწის შესაკუთრებთან
2.2	ფრინველთა სახეობებისათვის სპეციალური დაცვითი ტერიტორიების იდენტიფიკაცია და შექმნა	შექმნილი დაცვითი ტერიტორიების რაოდენობა	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, GIZ, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2018 დაფინანსების ნაკლებობა
2.3	ჰაბიტატების დაცვის გაუმჯობესება	დამტკიცებული „გურმუხტის უბნების“ და იდენტიფიცი-რებული ეკოდეფენების რაოდენობა	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, GIZ, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2021 დაფინანსების ნაკლებობა
2.4	შიდა წყლის ეკოსისტემებზე გეოლოგის შესწავლა	შიდა წყლების ეკოსისტემებზე გეოლოგის მდგომარეობის შესახებ კვლევის შედეგები	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2021 დაფინანსების ნაკლებობა

2.5	გურამის 5 საიტის ოფიციალური გამოცხადება (დემონტაჟი)	საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული საიტი	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	საიტების დემონტაჟის პროცესის გაჭიანურება დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2018
2.6	კანდიდატი გურამის საიტების შესავალი და ოფიციალური გამოცხადების (დემონტაჟისათვის) შეჩვენება	გამოკვეთილი ტერიტორიები, ანგარიშები	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2020
ამოცანა 3. დაცული ტერიტორიების ქსელის გაფართოება							
3.1.	ახალი დაცული ტერიტორიების შექმნა	მიღებული კანონები შემდეგი დაცული ტერიტორიების შექმნის შესახებ: რაჭის და ერუშეთის დაცული ტერიტორიები, კონტოს მუხის ალკვეთილი, რიონის დელტის დაცული ტერიტორიები	დონორის გრანტი	WWF	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაფინანსების არარსებობა	2019-2021
3.2.	ახალი დაცული ტერიტორიებზე დამხმარე ზონების შექმნა	ახალი დაცული ტერიტორიებზე შექმნილი ბუფერული ზონები	დონორის გრანტი	KfW	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაფინანსების ნაკლებობა ინტერესთა კონფლიქტი ადგილობრივ მოსახლეობასთან	2019-2021
3.3.	არსებული დაცული ტერიტორიების გაფართოება	ყაბუღის ეროვნული პარკის გაფართოების შესახებ ცვლილება შეტანილია კანონში	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაფინანსების ნაკლებობა	2018-2019

3.4.	ტერიტორიების იდენტიფიცირება მსოფლიო მემკვირვების უბნების ნუსხაში შესატანად და მათი დასამტკიცებლად წარდგენა	დასამტკიცებლად წარდგენილი მსოფლიო მემკვირვების უბნების ჩამონათვალი	295 000	ბუკოვის ფონდი, WWF	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	ბუკოვის ფონდი	დაფინანსების ნაკლებობა	2018-2020
3.5.	ახალი დაცული ტერიტორიების წარდგენა „მწვანე ნუსხაში“ შესატანად	„მწვანე ნუსხაში“ შესატანად წარდგენილი, სულ მცირე, 1 დაცული ტერიტორია	30 000 ლარი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო		ტექნიკურ-ეკონომიკური კვლევების ჩასატარებლად საჭირო გამოცდილებისა და ფინანსური რესურსების ნაკლებობა	2018-2020
3.6.	თანამშრომლობის განვითარება საქართველოს მოსაზღვრე და მეზობელი ქვეყნების დაცულ ტერიტორიებთან	შემუშავებული ტრანსსაზღვრო თანამშრომლობის კონცეფცია და განხორციელების მექანიზმი საქართველოს მოსაზღვრე და მეზობელი ქვეყნების დაცულ ტერიტორიებთან დაწყებული საპოლოტე დაწყებები	დონორის გრანტი	TJS	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო		დაფინანსების ნაკლებობა ინტერესთა კონფლიქტი სხვა ქვეყნების პრიორიტეტებთან	2018-2020

ამოცანა 4. დაცული ტერიტორიების მართვის სისტემის გაუმჯობესება							
4.1.	დაცული ტერიტორიების საგუნტოს თაამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლების კონცეფციის მომზადება	დაცული ტერიტორიების საგუნტოს თაამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლების კონცეფციის მომზადება	დაცული ტერიტორიების საგუნტოს თაამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლების კონცეფციის მომზადება	ლონორის გრანტი	ლონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	2017-2018 დაფინანსების ნაკლებობა
4.2.	დაცული ტერიტორიებისათვის მენეჯმენტის გეგმების მომზადება	დაცული ტერიტორიებისათვის მენეჯმენტის გეგმების მომზადება	დაცული ტერიტორიებისათვის მენეჯმენტის გეგმების მომზადება	300 000	ლონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	2018-2020 დაფინანსების ნაკლებობა
4.3.	დაცული ტერიტორიებისთვის კანონალსრულების სახელმძღვანელოს მომზადება	დაცული ტერიტორიებისთვის კანონალსრულების სახელმძღვანელოს მომზადება	დაცული ტერიტორიებისთვის კანონალსრულების სახელმძღვანელოს მომზადება	30 000	ლონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	2018-2020 დაფინანსების ნაკლებობა
4.4.	დაცული ტერიტორიებისათვის ბიომრავალფეროვნების მდგომარეობის მონიტორინგის ტრანსსაზღვრო მონიტორინგის სისტემის ჩათვლით	ბიომრავალფეროვნების მდგომარეობის მონიტორინგის მომზადებული, სულ მცირე, 10 გეგმა (რომლებიც, სათანადო შემთხვევაში, მოიცავენ ტრანსსაზღვრო მონიტორინგის საკითხებს)	ბიომრავალფეროვნების მდგომარეობის მონიტორინგის მომზადებული, სულ მცირე, 10 გეგმა (რომლებიც, სათანადო შემთხვევაში, მოიცავენ ტრანსსაზღვრო მონიტორინგის საკითხებს)	ლონორის გრანტი	ლონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	2017-2020 დაფინანსების ნაკლებობა ინტერესთა კონფლიქტი სხვა ქვეყნების პრიორიტეტებთან

4.5.	კანონალსრულების პროცედურების თანამედროვე ტექნოლოგიებზე დამყარებული სისტემის ჩამოყალიბება (მონაცემთა აღრიცხვა და ანალიზი)	სულ მცირე, 4 დაცულ ტერიტორიაზე გამოცდილი თანამედროვე ტექნოლოგიებზე დამყარებული კანონალსრულების პროცედურები	200 000	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაფინანსების ნაკლებობა	2018-2020
4.6.	ეროვნულ პარკებში გადაშენების საფრთხის ქვეშ მყოფი სახეობების აღდგენის/კონსერვაციის გეგმის შემუშავება/ განხორციელება	ეროვნულ პარკებში გადაშენების საფრთხის ქვეშ მყოფი სახეობების აღდგენის/კონსერვაციის მოზადებული და განხორციელების პროცესში მყოფი გეგმა	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2021
ამოცანა 5. დაცულ ტერიტორიებზე მდგრადი ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა							
5.1.	ტერიტორიებისათვის მდგრადი ტურიზმის სტრატეგიებისა და სამოქმედო გეგმების შემუშავება	ტურისტული თვალსაზრისით 12 ყველაზე პოპულარული დაცული ტერიტორიისათვის შემუშავებული მდგრადი ტურიზმის სტრატეგიები და სამოქმედო გეგმები	200 000	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო / ტერიტორიული აღმინისტრაციები	დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2020
5.2.	დაცულ ტერიტორიებზე ახალი ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურისა და მომსახურების განვითარება	განვითარებული ახალი ტურისტული ინფრასტრუქტურა ვიზიტორთა 10%-ით გაზრდილი რაოდენობა	დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო	დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2020

8.

ფინის მართვა

ტყეები მნიშვნელოვან ეკოსისტემურ მომსახურებას უზრუნველყოფს. უპირველეს ყოვლისა, ტყე უმნიშვნელოვანესი ბიომია ბიომრავალფეროვნებისთვის. გარდა ამისა, ტყეს გააჩნია წყალმარეგულირებელი და ნიადაგდაცვითი ფუნქცია. ტყეების მნიშვნელობა კიდევ უფრო გაიზარდა კლიმატის ცვლილების ფონზე, რადგან ტყე ახდენს ნახშირორჟანგის შთანთქმას. და ბოლოს, ტყეები წარმოადგენს მერქნული და არამერქნული რესურსის წყაროს, რასაც უდიდესი ეკონომიკური და სოციალური მნიშვნელობა აქვს ადგილობრივი მოსახლეობისა და მთელი ქვეყნისთვის.

8.1 აკსეპული მდგომარეობა

ტყეებს საქართველოს ტერიტორიის დაახლოებით 40% უჭირავს და საერთო ჯამში 2 620 676 ჰექტარს ფარავს. საქართველოს ტყეების 95-98%-მდე ბუნებრივია და დაახლოებით 98% განლაგებულია დიდი და მცირე კავკასიონის ქედების კალთებზე. საქართველოს ტყეები ძალიან განსხვავებულია ქვეყნის ცხრა კლიმატური ზონის გამო, ტენიანი სუბტროპიკებიდან მუდმივი თოვლის ზონამდე. წიფელი (*Fagus orientalis*) და სოჭი (*Abies nordmanniana*) საქართველოს ტყეების გაბატონებული სახეობებია. ნაძვი (*Picea orientalis*), რცხილა (*Carpinus caucasica*), მუხა (*Quercus spp.*), წაბლი (*Castanea sativa*), ფიჭვი (*Pinus spp*) და მურყანი (*Alnus*), ასევე საქართველოსთვის დამახასიათებელი და ფართოდ გავრცელებული სახეობებია.

საქართველოში ტყეების მიერ უზრუნველყოფილი მომსახურება მრავალფეროვანია:

- ◆ უპირველეს ყოვლისა, ტყეები წარმოადგენს მცენარეთა მრავალი ენდემური და რელიქტური სახეობის თავშესაფარს და გლობალური თვალსაზრისით იშვიათი და გადაშენების საფრთხის ქვეშ მყოფი ცხოველების საცხოვრებელ ადგილს;
- ◆ რადგან ტყეების უმეტესობა მთისაა, ისინი არსებით როლს თამაშობს წყლის რეგულირებასა და ნიადაგის დაცვაში. შესაბამისად, ტყის არამდგრადი მეთოდებით ექსპლუატაცია ხშირად იწვევს ნიადაგის ეროზიას, წყალდიდობის საფრთხის ზრდას და წყლის ნაკლებობას;
- ◆ გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციისადმი საქართველოს პირველი განახლებული ორწლიანი ანგარიშის (2013 წ. ინვენტარიზაცია) თანახმად, საქართველოს ტყეების მიერ შთანთქმული ნახშირორჟანგის რაოდენობა უტოლდება ქვეყნის მიერ სათბურის აირების ემისიების 25.16%-ს;
- ◆ ტყეებს მნიშვნელოვანი კულტურული, სარეკრეაციო და სოციალური ფუნქციები აქვს, რადგან ტყეები საქართველოში ხილის, თხილის და კაკლის, სოკოს, სამკურნალო მცენარეების, თაფლისა და სხვა არამერქნული პროდუქტის წყაროა, რომელსაც სოფლის მოსახლეობა აგროვებს;
- ◆ დაბოლოს, ტყეები მერქნული რესურსის წყაროა, რომელიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ქვეყნის მოსახლეობის კეთილდღეობის უზრუნველსაყოფად.

საქართველოს ტყეების 100% სახელმწიფო საკუთრებაა. თუმცა, 2006-2012 წლებში კერძო კომპანიებზე გაიცა გრძელვადიანი ხე-ტყის დამზადების სპეციალური ლიცენზიები (5-20 წლით) ტყის მერქნული რესურსების გამოსაყენებლად. ინვენტარიზაციის გარეშე ტყის კერძო კომპანიებისათვის გადაცემა, მიუთმეტეს შეზღუდული რესურსით განპირობებული სუსტი ზედამხედველობის პირობებში, შეფასებულია, როგორც ტყის მდგრად მართვისთან შეუსაბამო პრაქტიკა. ასეთი მიდგომის შედეგად, სატყეო მეურნეობის მდგრადი პრაქტიკის დამკვიდრების ნაცვლად, დამატებითი გამოწვევები გაჩნდა. დღეის მდგომარეობით, ტყეების 7% კვლავ ლიცენზირებულია 38 მფლობელზე და ყველაზე ხანგრძლივი დროით გაცემული ლიცენზიების ვადა 2029 წელს იწურება.

უკანონო ჭრა, ტყის დაავადებები და ტყის ხანძრები ძირითადი საფრთხეებია საქართველოს ტყის ეკოსისტემისათვის. ტყის ლიცენზირების არსებული რეჟიმი, კერძო ინვესტორების მიერ ტყის რესურსების გამოყენების მონიტორინგისთვის სამართლებრივი ინსტრუმენტებისა და შესაძლებლობების ნაკლებობა, ტყის მცველთა არასაკმარისი რაოდენობა და ადგილობრივი მოსახლეობის მხრიდან შემაზე მაღალი მოთხოვნა იმ ფაქტორთა შორისაა, რომლებიც განაპირობებს ტყეებში უკანონო საქმიანობას. მავნებლებისა და პათოგენური სოკოების მიერ გამოწვეული დაავადებები ტყის ეკოსისტემისთვის კიდევ ერთი საფრთხეა. კერძოდ, საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში ნაძვის, წაბლის, კოლხური ბზისა და ფიჭვის ხეები ძლიერ ზიანდება მავნებელ-დაავადებების მიერ. მართალია, 2013 წლის ივნისში დაიწყო გარკვეული ქმედებები, რომლის მიზანი იყო ტყის დაავადებათა მართვა (მაგალითად, ნაძვის ქერქიჭამია ხოჭოს წინააღმდეგ), მაგრამ კიდევ უფრო მეტი ძალისხმევაა საჭირო ამ მიმართულებით. ტყეებისადმი მიყენებული დამატებითი ზიანის მიზეზია ტყის ხშირი ხანძრები. ოფიციალური სახელმწიფო სტატისტიკის თანახმად, 2008-2014 წლებში საქართველოში წელიწადში საშუალოდ 24 ტყის ხანძარი აღინიშნა, რომელმაც საშუალოდ ყოველწლიურად 200 ჰექტარი ტყის ფართობი დააზიანა. განსაკუთრებული საფრთხის წინაშე წიწვოვანი შემადგენლობის ტყეები დგას. ტყეებსა და ქარსაცავ ზოლებში ხანძრების გაჩენის მთავარი მიზეზი სასოფლო-სამეურნეო მიზნებით გაჩენილი ცეცხლია.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის შედეგად, სახეზეა ტყის ეკოსისტემების დეგრადირება. ჯერჯერობით, არ არსებობს დეტალური და სრული მონაცემები ტყეების შემადგენლობასა და მდგომარეობაზე, რადგან 1990-ის შემდეგ ქვეყანაში არ ჩატარებულა ეროვნული ინვენტარიზაცია. 2013 წლიდან ქვეყანამ განაახლა ინვენტარიზაციის პროცესი, მაგრამ შეზღუდული რესურსების გამო სრული პროცესის დასრულებას და ტყეების შესახებ განახლებული და ყოვლისმომცველი ინფორმაციის შექმნას კიდევ რამდენიმე წელიწადი დასჭირდება.

ტყის მდრადი მართვის პრაქტიკის დანერგვის მიზნით 2000 წლიდან სატყეო სექტორში არაერთი რეფორმა განხორციელდა. მკაფიოდ განსაზღვრული სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის არარსებობის გამო პროცესები თანმიმდევრულად ვერ განვითარდა. საკანონმდებლო ბაზის, სტრუქტურულმა და ხელმძღვანელობის ხშირმა ცვლილებამ, ადამიანური და ტექნიკური რესურსში ინვესტიციების ნაკლებობამ ვერ უზრუნველყო ტყის მდგრადი მართვის სისტემის ჩამოყალიბება. არამდგრადი პროცესების შედეგად დარგმა დაკარგა პოპულარობა, რამაც განაპირობა მაღალკვალიფიციური კადრების გადინება. მოცემულმა ფაქტორებმა გამოიწვია ტყის მართვის ორგანოების შესაძლებლობების დაქვეითება.

8.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინფორმებული მხაკეუბი

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო წარმოადგენს აღმასრულებელი ხელისუფლების უმაღლეს ეროვნულ ორგანოს, რომელიც პასუხისმგებელია ეროვნული სატყეო პოლიტიკის შემუშავებაზე, ასევე მის განხორციელებასა და აღსრულებაზე, მის დაქვემდებარებაში არსებული სტრუქტურული ერთეულების საშუალებით. ეროვნულ დონეზე სატყეო პოლიტიკის შემუშავება, სამინისტროს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო პოლიტიკის დეპარტამენტის პასუხისმგებლობაა, ხოლო აღმასრულებელ უწყებას წარმოადგენს: სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტო და სააგენტოს რეგიონული სამსახურები, სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო და სააგენტოს ტერიტორიული ადმინისტრაციები. აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების ტერიტორიებზე არსებულ ტყის ფონდს მართავენ აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების შესაბამისი ორგანოები, გარდა დაცული ტერიტორიებისა. აღსრულების კონტროლი სამინისტროს დაქვემდებარებაში არსებული სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებების - გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის

დეპარტამენტის ფუნქციაა, რომელიც ტერიტორიული ორგანოების საშუალებით ახორციელებს ზედამხედველობას საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.

გარდა ზემოაღნიშნული სახელმწიფო სტრუქტურებისა, ტყეების მართვაში ჩართულია ახმეტის მუნიციპალიტეტის მერია, რომელიც მართავს თუშეთის დაცულ ლანდშაფტს და მასში შემავალ ტყის ფართობებს. ასევე, ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის მერია, რომელიც მართავს თბილისის ირგვლივ არსებულ მწვანე ნარგავებს (ტყეებს). ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო კიდევ ერთი სახელმწიფო სტრუქტურაა, რომელიც, მიწის გამოყენებასთან დაკავშირებით, კომპეტენციის ფარგლებში, ჩართულია ტყის მართვაში.

სატყეო სექტორში სხვა მნიშვნელოვანი დაინტერესებული მხარეები არიან სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტები, კერძო კომპანიები და საზოგადოება, განსაკუთრებით კი ადგილობრივი მოსახლეობა, რომელიც მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ტყის რესურსებზე. საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო უნივერსიტეტის ვასილ გულიაშვილის სახელობის სატყეო მეურნეობის ინსტიტუტი დღეისთვის საქართველოს მთავარი სამეცნიერო კვლევითი დაწესებულებაა, რომელიც ატარებს ფუნდამენტურ თეორიულ ექსპერიმენტულ კვლევებს სატყეო მეურნეობის დარგში. ინსტიტუტი ასევე მონაწილეობს საკონსულტაციო საქმიანობაში, თუმცა არ გააჩნია საკმარისი ფინანსური და ადამიანური რესურსები. რაც შეეხება კერძო კომპანიებს, აღსანიშნავია ხე-ტყის დამზადების სპეციალური ლიცენზიის მფლობელები და ის კომპანიები, რომლებიც სახელმწიფოს დაკვეთით ახორციელებენ ტყის ინვენტარიზაციასთან დაკავშირებულ სამუშაოებს.

8.3 სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო

საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების 233 მუხლის თანახმად საქართველო აღიარებს ტყის მდგრადი მართვის მნიშვნელობას და ივალდებულებს „მიიღოს ზომები, რათა ხელი შეუწყოს ტყის საფარის კონსერვაციას, ებრძოდეს ტყის უკანონო ჭრას და შესაბამისად, უკანონო ვაჭრობას“. ვალდებულების ასეთი ფორმულირება გარკვეულ მოქნილობას ანიჭებს საქართველოს საკანონმდებლო და სხვა შესაბამისი ზომების შერჩევაში აღნიშნული ვალდებულების შესასრულებლად. ასოცირების შეთანხმებით გათვალისწინებული მიზნის მისაღწევად საჭირო ქმედებები დეტალურადაა გაწერილი საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შეთანხმების განხორციელების საგზაო რუკაში.

ქვეყნის კიდევ ერთი, საერთაშორისო დონეზე დეკლარირებული ვალდებულება გამომდინარეობს მდგრადი განვითარების მიზნებიდან. კერძოდ, მდგრადი განვითარების მიზნების ერთ-ერთი ამოცანაა (15.2) ყველა სახის ტყისთვის მდგრადი მართვის ხელშეწყობა, ტყის კარგვის შეჩერება, დეგრადირებული და გაჩეხილი ტყეების აღდგენა და ტყის საფარის ზრდა. საქართველომ, როგორც საერთაშორისო თანამეგობრობის ნაწილმა, აიღო პირობითი პასუხისმგებლობა 2030 წლისთვის ტყის მდგრადი მართვის პრაქტიკის დანერგვასა და ტერიტორიის აღდგენა/გატყიანებაზე.

ზემოაღნიშნული საერთაშორისო ვალდებულებების გარდა, საქართველო ჩართულია „კონტინენტის ტყეების მდგრადი მართვის ხელშეწყობის პანევროპულ პოლიტიკურ პროცესში“. ასევე, საქართველო არის „ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ“ კონვენციის მხარე და ტყესთან დაკავშირებული მოთხოვნები ასახულია ეროვნულ ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმაში, რომელიც შემუშავდა „ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ“ კონვენციის მოთხოვნებიდან გამომდინარე (იხ. თავი 7).

მდგრადი ეკოსისტემების, მათ შორის, ტყეების შენარჩუნებას დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის კუთხით, ასევე კლიმატის ცვლილების უარყოფითი შედეგების შერბილებისთვის. გაეროს კლიმატის ცვლილების შესახებ ჩარჩო კონვენციისადმი წარდგენილ „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის“ მიხედვით კლიმატის ცვლილების შესარბილებლად საქართველო კანონალსრულების გაუმჯობესებისა და ტყის მდგრადი მართვის პრაქტიკის დანერგვის ვალდებულებას იღებს.

„საქართველოს ეროვნული სატყეო კონცეფციის“ დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს პარლამენტის დადგენილებით (2013 წ.) დამტკიცებული ეროვნული სატყეო კონცეფცია არის მთავარი პოლიტიკური დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს ტყის მართვის პრინციპებს და აწესებს პრიორიტეტულ მიმართულებებს სატყეო მეურნეობის დარგის განვითარებაში. ტყის მართვის დაგეგმვის გაუმჯობესება, ტყის რესურსების რაციონალური გამოყენების უზრუნველყოფა, ტყის საკუთრების ყველაზე სათანადო პრაქტიკის განსაზღვრა, კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებულ ასპექტებზე რეაგირება და შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობის შემუშავება, ასევე განათლებისა და საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლება, კონცეფციაში განსაზღვრულია როგორც მთავარი პრიორიტეტული მიმართულებები საქართველოში მდგრადი სატყეო სამეურნეო საქმიანობის დასაწესებად.

ტყეების დაცვის, ტყის მართვისა და ინოვაციური ტექნოლოგიების დანერგვის მნიშვნელობა კარგადაა გაცნობიერებული „საქართველო 2020“-ში. სტრატეგიაში ხაზგასმულია ტყის ეკოსისტემებისა და მათ მიერ გაწეული მომსახურებების (რეკრეაცია, წყლის რეგულირება, ნიადაგის დაცვა და სხვ.) როლი მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებაში. 2013 წელს აღნიშნული დადგენილების მიღებით, საქართველოს პარლამენტმა გამოხატა თავისი მტკიცე ნება, სახელმწიფო დონეზე შეუწყოს ხელი ტყის მდგრად მართვას.

არსებული ტყის კოდექსი (1999 წ.) მოძველებულია და არ პასუხობს ტყის მდგრადი მართვის პრინციპებს. სახელმწიფო ტყის ფონდის მართვასთან დაკავშირებული საკითხები ძირითადად რეგულირდება კანონქვემდებარე აქტებით, კერძოდ, „ტყითსარგებლობის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 20 აგვისტოს N242 დადგენილება, „ტყის მოვლისა და აღდგენის წესის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 13 აგვისტოს N241 დადგენილება, და „ტყის აღრიცხვის, დაგეგმვისა და მონიტორინგის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 17 ივლისის N179 დადგენილება. საკანონმდებლო ხარვეზების დასაფარად და სამართლებრივი შეუსაბამობების აღმოსაფხვრელად მომზადდა ტყის კოდექსის ახალი პროექტი, რომლის დამტკიცება იგეგმება უახლოეს მომავალში.

ეროვნული პოლიტიკა სატყეო სექტორში ყალიბდება ყველა ზემოაღნიშნული დოკუმენტის გათვალისწინებით. საერთაშორისო და ეროვნული მიზნების მისაღწევად ქვეყანაში მიმდინარეობს ტყის რეფორმის პროცესი.

8.4 პრობლემები და კიოჩიგეჯები

როგორც ზემოთ აღინიშნა, უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში საქართველოში არ ჩატარებულა ტყის ინვენტარიზაცია ქვეყნის მასშტაბით. ინფორმაციის არარსებობის პირობებში კი რთულია ტყის მართვის გრძელვადიანი გეგმების შემუშავება და ეფექტიანი ქმედებების განხორციელება. ასევე სუსტია და გაუმჯობესებას საჭიროებს ტყის აღრიცხვისა და მონიტორინგის სისტემა, რათა დროულად გამოვლინდეს გადაუდებელი გამოწვევები და დაიგეგმოს და განხორციელდეს საჭირო ღონისძიებები. ტყის მდგრადი მართვისთვის კიდევ

ერთი გამოწვევაა არათანმიმდევრული და მოძველებული კანონმდებლობა, რომელიც ვერ პასუხობს ვერც ქვეყნის სტრატეგიულ პრიორიტეტებს სატყეო მეურნეობის დარგში და ვერც საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების მოთხოვნებს. ამიტომ, ტყის მდგრადი მართვის მისაღწევად, საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების შეთანხმების, სხვა საერთაშორისო მოთხოვნებისა და საუკეთესო გამოცდილების შესაბამისად, აუცილებელია, ერთის მხრივ არსებობდეს ყოვლისმომცველი და ზუსტი ინფორმაცია ტყის რესურსების, მათი შემადგენლობის, რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მდგომარეობის, და ა. შ. შესახებ და მეორეს მხრივ, შესაბამისი კანონმდებლობა (ტყის კოდექსი და კანონქვემდებარე აქტები), რომელიც საერთაშორისო ვალდებულებების გარდა უპასუხებს ადგილობრივ საჭიროებებსაც.

მრავალი წლის განმავლობაში ადგილობრივი მოსახლეობის დამოკიდებულება ტყეებზე, კერძოდ შეშასა და მერქნულ და არამერქნულ რესურსზე, ტყის დეგრადაციის მიზეზი გახდა. გარდა ამისა, ტყის დეგრადაციას იწვევს ტყეში საქონლის არარეგულირებული ძოვება, სახეზეა „გადაძოვების“ მნიშვნელოვანი პრობლემა. სატყეო გზების არარსებობა აიძულებს ადგილობრივ მოსახლეობას ჭრისთვის განკუთვნილი ფართობების ნაცვლად შეშა ტყის ახლომდებარე ტერიტორიაზე მოიპოვოს, ხშირად უკანონოდ. ეს ზეწოლა ტყეებზე კიდევ უფრო მძიმდება ტყის დაავადებებით და ადგილობრივი მოსახლეობისა და ტყის ვიზიტორების დაუდევრობის გამო გაჩენილი ხანძრებით. ამიტომ, ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ენერჯის ალტერნატიული წყაროების მიწოდება, ასევე ტყის დეგრადაციის თავიდან აცილება და დეგრადირებული ფართობების აღდგენა ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტია, რაც ხელს შეუწყობს ტყის ეკოსისტემების სათანადო ფუნქციონირებას.

საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, მეტყვეობის მიმართ ინტერესი დაბალი იყო. ბევრმა მეტყვე ინჟინერმა და ტექნიკოსმა დატოვა სატყეო სექტორი. ახალ-გაზრდების მხოლოდ მცირე რაოდენობას ჰქონდა სურვილი ესწავლა სატყეო საქმე და ემუშავა ამ სექტორში, რის შედეგადაც დღეის მდგომარეობით, კვალიფიციური სატყეო კადრი არასაკმარისია.

ტყის მართვაში ჩართული ყველა უწყების შესაძლებლობების გაძლიერება და სატყეო მეურნეობის კუთხით განათლების სისტემის მხარდაჭერა მნიშვნელოვანია სატყეო მეურნეობაში არსებული და მოსალოდნელი გამოწვევების საპასუხოდ. ტყის მართვა შესაბამის კვალიფიკაციასა და ცოდნას მოითხოვს ყველა დონეზე, ტყის მცველებით/რეინჯერებით დაწყებული და უმაღლესი მმართველობით სტრუქტურაში დასაქმებული პერსონალით დამთავრებული. შესაბამისად, აუცილებელია სატყეო სექტორში მომუშავეთა რეგულარული და საჭიროებებზე მორგებული ტრენინგების მექანიზმის დანერგვა, ფორ-მალური და არაფორმალური განათლების, ასევე სამეცნიერო კვლევების მხარდაჭერა და თანამშრომლობის გაღრმავება პარტნიორი ქვეყნების შესაბამის უწყებებთან გამოცდილების/ცოდნის გაზიარების მიზნით.

ბოლოს, ასევე მნიშვნელოვანია ტყის ფუნქციების გაფართოება მერქნული და არამერქნული პროდუქტის გამოყენების მიღმა. კერძოდ, ხელი უნდა შეეწყოს და წახალისდეს ტყის გამოყენება სარეკრეაციო მიზნით. ამისათვის კი საჭიროა ტყის კონკრეტული სარეკრეაციო სივრცეების განსაზღვრა, შესაბამისი ინფრასტრუქტურის განვითარება და ა. შ., რაც ხელს შეუწყობს მდგრადი ეკოტურიზმის განვითარებას ტყის ფონდის ტერიტორიაზე და შესაბამისად, წახალისებს ადგილობრივი მოსახლეობისთვის სამუშაო ადგილების შექმნას და შემოსავლის

გაჩენას.

ზემოთ აღწერილი გამოწვევების შესაბამისად მიღწეული უნდა იქნეს შემდეგი გრძელვადიანი მიზნები (2030) და 5-წლიანი ამოცანები:

მიზანი:

ტყეების საერთო მდგომარეობისა და ეკოლოგიური ფუნქციების გაუმჯობესება, საქართველოში ტყის მდგრადი მართვის სისტემის დანერგვის გზით.

ამოცანები:

ამოცანა 1: საკანონმდებლო ჩარჩოს გაუმჯობესება და ტყის მდგრადი მართვის სისტემის დანერგვა;

ამოცანა 2: ტყეებზე წლის შემცირება საწვავის ალტერნატიული წყაროების გამოყენების წახალისებით და ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლების გაუმჯობესება;

ამოცანა 3: ტყის პოლიტიკის, მართვის და მაკონტროლებელი უწყებების შესაძლებლობების გაძლიერება;

ამოცანა 4: ტყის ეკოსისტემის მომსახურების გამოყენების ხელშეწყობა;

ამოცანა 5: სატყეო განათლების ხელშეწყობა და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება

8.5 საომოქვეყნო გეგმა

No.	ქვედგემა	ინფორმაცია	ბიუჯეტი (ლარი)	დაფინანსების წყარო	განმასრულებელი ორგანო	პარტნიორი ორგანიზაციები	შესაძლო რისკები	პერიოდი
ამოცანა 1: საკანონმდებლო ჩარჩოს გაუმჯობესება და ტყის მდგრადი მართვის სისტემის დანერგვა.								
1.1	ახალი „ტყის კოდექსის“ შემუშავება და მიღება	საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული ახალი ტყის კოდექსი	დონორის გრანტი	მსოფლიო ბანკი, ევროკავშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება	2017-2018
1.2	ტყის კოდექსიდან გამომდინარე კანონქვემდებარე აქტების შემუშავება და მიღება	მიღებული კანონქვემდებარე აქტები	დონორის გრანტი	მსოფლიო ბანკი, GIZ	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		საკანონმდებლო ცვლილებების მიღების გაჭიანურება	2018-2019
1.3	ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული პრინციპების, კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შემუშავება და დანერგვა	შემუშავებული დოკუმენტი ტყის მდგრადი მართვის ეროვნული პრინციპების, კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შესახებ	დონორის გრანტი	GIZ	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		პროცესის გაჭიანურება	2018 - 2021
1.4	ტყის ეროვნული აღრიცხვა (ინვენტარიზაცია)	მომზადებულია ეროვნული დონის ტყის ინვენტარიზაციის ანგარიში	14 680 000	GIZ	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		დაფინანსების დაკლებობა კვალიფიციური თანამშრომლების ნაკლებობა	2017-2020

1.5	ტყის მართვის დონის აღრიცხვა (ინვენტარიზაცია) პრიორიტეტულ რეგიონებში და მართვის გეგმების შემუშავება	ტყის მართვის დონის ინვენტარიზაციის ანგარიში შემუშავებული ტყის მართვის გეგმები საქართველოს ტყის ფონდის ტერიტორიის სულ მცირე 40%-სთვის	3 740 000	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტო	დაფინანსების ნაკლებობა კვალიფიკური თანამშრომლების ნაკლებობა	2017-2021	
1.6	საქართველოს ტყეების საზღვრების დადგენა და რეგისტრაცია	საქართველოს ტყის ფონდის დაზუსტებული და რეგისტრირებული გარე საზღვრები	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტო	დაფინანსების ნაკლებობა	2018-2021	
1.7	ტყის მონიტორინგისა და საინფორმაციო სისტემის შემუშავება	შემუშავებული ტყის მონიტორინგისა და საინფორმაციო სისტემის	3 700 000	GIZ	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2017 - 2020	
1.8	ტყეებისა და სატყეო მიწების ფუნქციური დანიშნულების მიხედვით კატეგორიზაცია	ტყეებს და სატყეო მიწების განსაზღვრული კატეგორიები	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ტყესთან დაკავშირებული ინფორმაციის სიმუხტე	2019-2021	
ამოცანა 2: ტყეზე გეგმის შემართება საწვავის ალტერნატიული წყაროების გამოყენების წახალისებით და ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლების გაუმჯობესება								
2.1	მოსახლეობისა და საჯარო უწყებების სათბობი რესურსით უზრუნველყოფის სახელმწიფო პროგრამის შემუშავება და დამტკიცება	დამტკიცებული ენერგოდეფიციტის აღმოფხვრის მოკლე და საშუალოვადიანი პროგრამები მოკლე და საშუალოვადიანი პროგრამები შემცირებული შემის მოხმარება	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	პროგრამის შემუშავება/ მიღების გაჭიანურება	2018-2021	

2.2	ალტერნატიული სათბობი ენერჯის მოსახლეობისა და საჯარო უწყებებისთვის ხელმისაწვდომობის ხელშეწყობა	სატყეო და სასოფლო-სამეურნეო ნარჩენებისგან დამზადებული ბიომასა ბიომასის გამოყენებისგან დაზოგილი ხე-ტყის რაოდენობა	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა მოსახლეობის მხრიდან ინტერესის ნაკლებობა	2018-2021
2.3	ტყის დეგრადირებული ფართობების აღდგენის ეროვნული გემის შემუშავება და გამომვლენილი დეგრადირებული ტყის პრიორიტეტული ფართობების აღდგენა	ა) შემუშავებული ეროვნული გემა ტყის დეგრადირებული ფართობების აღსადგენად ბ) აღდგენილი დეგრადირებული ფართობების სულ მცირე 30% პრიორიტეტების მიხედვით	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2018 - 2021
2.4	ტყეში საქონლის ძოვების რეგულირება	ტყეში გამოყოფილი საქონლის ძოვების ადგილები, დადგენილი კვოტები და შესაბამისი რეჟიმი	გათვალისწინებულია არსებული ადმინისტრაციული რესურსის ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ტყის მართვის ორგანოები	პროცესის გაჭიანურება	2019-2021
2.5	მავნებელ-დაავადებების გავრცელების საკითხთან დაკავშირებით შესაბამისი კვლევების განხორციელება, ბრძოლის ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება	ჩატარებული კვლევები; შემუშავებული მავნებელ-დაავადებებთან ბრძოლის ღონისძიებათა გეგმები; ბრძოლის ღონისძიებათა განხორციელების ფართობები ტყეში	დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ტყის მართვის ორგანოები	დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2021

ამოცანა 3: ტყის პოლიტიკის, მართვის და მკონტროლებული უწყებების შესაძლებლობების გაძლიერება						
3.1	სატყეო პოლიტიკის შემუშავებული ორგანოს შესაძლებლობათა შეფასება, საჭიროებების განსაზღვრა და ინსტიტუციური გაძლიერება	შემუშავებულია სატყეო პოლიტიკის ორგანოს შეფასების ანგარიში; რეკომენდაციები სატყეო პოლიტიკის შემუშავებული ორგანოების ოპტიმიზაციისთვის განხორციელებული ინსტიტუციური ცვლილებები	დონორის გრანტი	GIZ, ევროკავშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2021 რეკომენდაციების განხორციელების გაჭიანურება
3.2	ტყის მართვის ორგანოების შესაძლებლობათა შეფასება, საჭიროებების განსაზღვრა და ინსტიტუციური გაძლიერება	შემუშავებული ტყის მართვის ორგანოების შეფასების ანგარიში; რეკომენდაციები ტყის მართვის ორგანოების ოპტიმიზაციისთვის განხორციელებული ინსტიტუციური ცვლილებები	დონორის გრანტი	GIZ, WWF, ევროკავშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ტყის მართვის ორგანოები (ესს, დტს, აჭარის ა/რ-ს, ახმეტის მუნიციპალიტეტი)	2017-2021 რეკომენდაციების განხორციელების გაჭიანურება
3.3	ტყის მკონტროლებელი ორგანოების შესაძლებლობათა შეფასება, საჭიროებების განსაზღვრა და ინსტიტუციური გაძლიერება	ტყის მკონტროლებელი ორგანოების შეფასების ანგარიშის შემუშავება რეკომენდაციები ტყის მკონტროლებელი ორგანოების ოპტიმიზაციისთვის განხორციელებული ინსტიტუციური ცვლილებები	დონორის გრანტი	GIZ, ევროკავშირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გზდ, ესს და დტს) აჭარის ა/რ შესაბამისი სააგენტოები	2017-2021 რეკომენდაციების განხორციელების გაჭიანურება

ამოცანა 4: ტყის ეკოსისტემის მომსახურების გამყარების ხელშეწყობა									
4.1	ტყეების მრავალფუნქციური პოტენციალის შეფასება	შეფასებული, განსაზღვრული და კლასიფიცირებული ტყეები შემდგომი კატეგორიების მისედვით: 1. დაცული 2. დაცვითი 3. საკურორტო და რეკრეაციული 4. სამეურნეო;	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	აჭარის ა/რ შესაბამისი სააგენტოები	ტექნიკური და ფინანსური რესურსების ნაკლებობა	2017 - 2021	
4.2	საქართველოს ტყის ფონდის ტერიტორიაზე ტურიზმის განვითარებისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება	განვითარებული ტურისტული ინფრასტრუქტურა	დონორის გრანტი	დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო სსიპ ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია	დაფინანსების ნაკლებობა	2017 - 2021	
ამოცანა 5. სატყეო განათლების განვითარების ხელშეწყობა და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება									
5.1.	სატყეო სექტორში დასაქმებულთა მომზადება/ გადამზადების უწყვეტი სისტემის შექმნა	ჩამოყალიბებული ტრენინგების სექცა და ტრენინგ მოდულები გამოკვეთილი პროგრამით მმართველობისთვის; დატრენინგებული ყველა ახალი თანამშრომელი სამუშაოს დაწყების თავდაპირველ ეტაპზე	გათვალისწინებულია არსებული ადმინისტრაციული რესურსის ფარგლებში, დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ტყის მართვის და გეგმავი მართვის ღონისძიებები, ღონისძიებები,	დაფინანსების ნაკლებობა	2018- 2021	

5.2	<p>სკოლისა და სკოლამდელი ასაკის ჩვილების, უმაღლესი და პროფესიული განათლების ხელშეწყობა და შესაბამისი საგანმანათლებლო დაწესებულებების მხარდაჭერა სატყეო დარგში სასწავლო პროგრამების/კურიკულუმების გაუმჯობესების პროცესში</p>	<p>შემუშავებული რეკომენდაციები სასწავლო პროგრამების/კურიკულუმების გაუმჯობესებათსან დაკავშირებით სკოლებში, სკოლამდელ დაწესებულებებში, პროფესიულ და უმაღლეს სასწავლებლებში ამოქმედებული სატყეო დარგში სასწავლო მოდულები/კურიკულუმები</p>	<p>გათვალისწინებულია არსებული ადმინისტრაციული რესურსის ფარგლებში დონორის გრანტი</p>	<p>სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>ტყის მართვის და გეოდეზიკულ-ლობის ორგანოები,</p>	<p>რეკომენდაციების განხორციელების გაჭიანურება</p>	2018-2021
5.3	<p>სატყეო დარგში სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებთან თანამშრომლობის გაძლიერება და კვლევების ორგანიზება</p>	<p>გაფორმებული თანამშრომლობის მემორანდუმები სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებებთან დაწესებული ერთობლივი სამეცნიერო პროექტები/კვლევები</p>	<p>დონორის გრანტი</p>	<p>დონორი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>ტყის მართვის და გეოდეზიკულ-ლობის ორგანოები,</p>	<p>დაფინანსების ნაკლებობა</p>	2018-2021
5.4	<p>ცნობიერების ასამაღლებელი კამპანიის გაზრდა დაინტერესებული ჯგუფებისთვის ტყის ფუნქციების მნიშვნელობის შესახებ</p>	<p>შემუშავებული და დანერგული საზოგადოებისთვის ინფორმაციის მიწოდების ეფექტური მექანიზმები</p>	<p>გათვალისწინებულია არსებული ადმინისტრაციული რესურსის ფარგლებში დონორის გრანტი</p>	<p>სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>ტყის მართვის და გეოდეზიკულ-ლობის ორგანოები,</p>	<p>დაფინანსების ნაკლებობა</p>	2018-2021

9.

ნოქაგონის ღაცვა

ნიადაგი უმნიშვნელოვანესი ბუნებრივი რესურსია, რომელზეც ჩვენი და სხვა უამრავი ცოცხალი ორგანიზმის სიცოცხლეა დამოკიდებული. ნიადაგი უზრუნველყოფს ადამიანების, ბიომრავალფეროვნებისა და ეკოსისტემების არსებობას. გარდა ამისა ნიადაგი აკავებს ნახშირბადს, რითიც უმნიშვნელოვანესი წვლილი შეაქვს კლიმატის ცვლილებასთან ბრძოლაში. უკანასკნელი 200 წლის განმავლობაში ადამიანის ზემოქმედებით, ძირითადად, ინტენსიური სოფლის მეურნეობის წარმოებისა და სამრეწველო საქმიანობის შედეგად, ნიადაგებმა დეგრადაცია განიცადეს. ნიადაგის დეგრადაცია უარყოფითად მოქმედებს მასზე დამოკიდებულ ისეთ სოციალურ-ეკონომიკურ საქმიანობებზე, როგორცაა მემცენარეობა და მეცხოველეობა, სატყეო მეურნეობა, ტურიზმი, და სხვ. სამწუხაროდ, ნიადაგზე ზეწოლა ისევ გრძელდება, რის გამოც აუცილებელია მოკლე და საშუალოვადიან პერსპექტივაში, სულ მცირე, მიმდინარე პროცესების ნიადაგზე უარყოფითი ზეგავლენის შემცირება.

9.1 აკსეპული მდგომარეობა

საქართველოს ტერიტორიის ფართობი 69,500 კმ²-ია, აქედან 40% ტყით არის დაფარული. სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებს უკავიათ ნაყოფიერი ნიადაგების უდიდესი ნაწილი – მთლიანი ტერიტორიის 43%. სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების 26% სახნავ-სათესი მიწებია, მრავალწლოვანი ნარგავები – 9%, 64% სათიბ-საძოვარია, ხოლო 1% – საცხოვრებელი და სამეურნეო შენობა-ნაგებობები და ეზოები.

კლიმატური პირობებისა და ტოპოგრაფიის გამო, ნიადაგების ბუნებრივ ეროზიას საქართველოში საკმაოდ ფართო მასშტაბი აქვს. 3 მილიონი ჰა საერთო ფართობის მქონე სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების 35% ეროზიის შედეგად დეგრადირებულია. ქვეყნის დასავლეთ ნაწილში უფრო მეტად წყლისმიერი ეროზია აღინიშნება, ხოლო აღმოსავლეთ ნაწილში – ქარისმიერი ეროზია, რაც ძირითადად ქარსაფარი ზოლების განადგურების და ადამიანის საქმიანობის შედეგია. როგორც დასავლეთ, ასევე აღმოსავლეთ საქართველოში ჭარბი ძოვება ნიადაგების დეგრადაციის პროცესის გაძლიერების ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორია.

ნიადაგის ეროზია განსაკუთრებით აღმოსავლეთ საქართველოშია თვალსაჩინო, სადაც კლიმატური პირობებით გამოწვეული გაუდაბნოების ბუნებრივ პროცესს ადამიანის საქმიანობა და ჭარბი ძოვება აძლიერებს. საქართველოს სემიარიდული ზონა (კახეთი) ისტორიულად პირუტყვის (ძირითადად ცხვრის) ზამთრის საძოვრებად (სექტემბრიდან აპრილამდე) გამოიყენება. ამ რეგიონში თავს იყრის ქვეყნის ჩრდილო-აღმოსავლეთ და ცენტრალურ ნაწილებში არსებული ზაფხულის საძოვრებიდან გადმოსული საქონელი. თუმცა არსებული ზამთრის საძოვრები არასაკმარისია უკანასკნელ წლებში საქონლის გაზრდილი რაოდენობისათვის. აღნიშნულ სემიარიდულ ზონაში სემონურად აღინიშნება ცხვრის მაღალი კონცენტრაცია და არაკონტროლირებადი ძოვება. მაგალითად, შირაქის ველის საძოვრებზე, რომელთა საერთო ფართობი 57 000 ჰექტარია, შვიდ თვეზე მეტი ხნის განმავლობაში 400 000-ზე მეტი ერთეული ცხვარი (ქვეყანაში არსებული ცხვრის რაოდენობის ნახევარზე მეტი) იმყოფება. საქონლის ასეთი მაღალი კონცენტრაცია და საძოვრების ინტენსიური გამოყენება იწვევს გადაძოვებას, რაც ტერიტორიების დეგრადაციის მიზეზად იქცევა. უნდა აღინიშნოს, რომ საძოვრების გარკვეული ნაწილი მდებარეობს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიების – აფხაზეთისა და ცხონვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის საოკუპაციო ხაზის მიმდებარედ, რის გამოც ადგილობრივი მოსახლეობა ამ საძოვრებით ვერ სარგებლობს. ისინი იძულებულნი არიან გამოიყენონ სხვა საძოვრები, რაც მათ ჭარბ დატვირთვას იწვევს. სახელმწიფო საკუთრებაში არსებულ მიწებზე საქონლის ძოვების კონტროლი პრაქტიკულად

არ ხდება. ქვეყნის საძოვრების დიდი ნაწილი არ არის პრივატიზებული. იჯარით გაცემულია სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული საძოვრების მხოლოდ 11%. დაახლოებით 1.1 მილიონი ჰა ფართობის მქონე სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული საძოვრები გადატვირთული და უკონტროლოა. შედეგად, საძოვრების დიდი ნაწილი გადაძოვილი, დეგრადირებული და დაბალნაყოფიერია.

ჭარბი ძოვება საფრთხეს უქმნის მცენარეთა ადგილობრივ მრავალფეროვნებას. ის ასევე ხელს უწყობს პირველადი მცენარეული საფარის ჩანაცვლებას საკვებად გამოუსადეგარი მცენარეების სახეობებით (სარეველებით) და იწვევს მცენარეთა სახეობების მრავალფეროვნების შემცირებას.

საქართველოში ნიადაგების ხარისხის გაუარესებას და მათი გამოყენების შესაძლებლობის შემცირებას ნიადაგის დამლაშება და მისი სახიფათო ქიმიური ნივთიერებებით დაბინძურებაც იწვევს. ნიადაგების დამლაშება აღმოსავლეთ საქართველოში ფიქსირდება. დამლაშება ძირითადად გამოწვეულია ჭარბი რწყვის შედეგად, რომელიც ამავდროულად აუცილებელია ნიადაგების ნაყოფიერების გასაზრდელად. ამიტომ, ნიადაგების ირიგაცია უნდა დაიგეგმოს და ჩატარდეს იმგვარად, რომ შენარჩუნდეს ბალანსი და არ მოხდეს მათი მეორადი დამლაშება. რაც შეეხება ნიადაგების დაბინძურებას სხვადასხვა ქიმიური ნივთიერებებით, ნიადაგში ქიმიური ნივთიერებების ზღვრულად დასაშვები კონცენტრაციების გადაჭარბება ძირითადად ქვეყნის სამრეწველო რეგიონებში შეინიშნება. მაგალითად, ამბროლაურში (რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის რეგიონი) ფიქსირდება ნიადაგში დარიშხანის მაღალი შემცველობა; ჭიათურაში (იმერეთის რეგიონი) გაზრდილია ნიადაგში მანგანუმის შემცველობა; ხოლო ბოლნისში (ქვემო ქართლის რეგიონი) მძიმე ლითონების შემცველობა ნიადაგში აჭარბებს ზღვრულად დასაშვებ ნორმებს, რაც გამოწვეულია სპილენძის საბადოებისა და კუდსაცავებიდან წარმოქმნილი გამონაჟონით. უნდა აღინიშნოს, რომ ნიადაგი ასევე შეიძლება დაბინძურდეს მიმდებარე ან ტრანსსასაზღვრო წყაროებიდან ქარის მიერ მოტანილი ჰაერის დამბინძურებლებით. ნიადაგებში დამბინძურებლების მოხვედრა წყლიდან და ნარჩენებიდანაც არის შესაძლებელი. გარდა ამისა, ნიადაგებში ქიმიური ნივთიერებების მაღალი შემცველობა ბუნებრივი პირობებითაც შეიძლება იყოს გამოწვეული.

ნიადაგის ხარისხობრივი მაჩვენებლების შესახებ სრულყოფილი მონაცემების ნაკლებობის გამო საქართველოში არ არსებობს რუკები, რომლებზედაც ასახულია დამლაშებული ან მძიმე ლითონებით დაბინძურებული ტერიტორიები. არსებობს მხოლოდ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ 2013 წელს მომზადებული ქარისმიერი და წყლისმიერი ეროზიის მიმართ მგრძობიარე ტერიტორიების, გამჟავებული ნიადაგებისა და ნიადაგში საკვები ელემენტების შემცველობის ამსახველი თემატური რუკები (1:500 000).

9.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინფორმებული მხარეები

მიწისა და ნიადაგის რესურსების დაცვის სფეროში პოლიტიკის განმსაზღვრელი ძირითადი სახელმწიფო ორგანოა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო. საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, ნიადაგის დაცვასთან დაკავშირებული საკითხები საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კომპეტენციას მიეკუთვნება. სამინისტრო უზრუნველყოფს ნიადაგის დაცვის კუთხით მდგრადი მართვის ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებას, მიწის დეგრადაციის და გაუდაბნობის პროცესის შერბილების ღონისძიებების დაგეგმვასა და განხორციელების კოორდინაციას.

სამინისტრო პასუხისმგებელია სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაზე, ნიადაგის ნაყოფიერებაზე, მცენარეთა დაცვაზე, მეცხოველეობის განვითარებაზე და სოფლის მეურნეობის მექანიზაციაზე. გარდა ამისა, სამინისტროს დაქვემდებარებაში არსებული შპს „საქართველოს მელიორაცია“ ახორციელებს სარწყავი სისტემების მართვას და სახელმწიფო კონტროლს. 2013 წელს, სამინისტროს მელიორაციისა და მიწის მართვის დეპარტამენტში შეიქმნა ნიადაგის რესურსების მართვის სამმართველო. სამინისტროს სტრუქტურაში შედის სსიპ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ლაბორატორია, რომელიც ახორციელებს ნიადაგის დეგრადაციის სამეცნიერო კვლევას. ლაბორატორია ფერმერული მეურნეობებისათვის ატარებს ნიადაგის ანალიზს და თანამშრომლობს საქართველოს რეგიონებში შექმნილ ექსტენციის სამსახურებთან.

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო პასუხისმგებელია ნიადაგის ხარისხობრივი მდგომარეობის მონიტორინგის სისტემის შექმნასა და მისი ფუნქციონირების უზრუნველყოფაზე. ნიადაგების სახელმწიფო მონიტორინგის პროცესი 1991 წელს შეწყდა და განახლდა მხოლოდ 2013 წელს საქართველოს დიდ სამრეწველო ქალაქებში. ამჟამად ნიადაგის სინჯების ანალიზი მძიმე ლითონების შემცველობაზე დაახლოებით 30 დასახლებაში ხორციელდება. დაგეგმილია ნიადაგის დაბინძურების ხარისხის მონიტორინგის ქსელის გაფართოება და მონიტორინგის შესაძლებლობების შემდგომი გაძლიერება.

საქართველოში ნიადაგის კვლევას ახორციელებს რამდენიმე სხვა ლაბორატორიაც, მათ შორის აგრარულ უნივერსიტეტში არსებული ა(ა)იპ აგრარული უნივერსიტეტის „ფერის“ სახელობის ეკოლოგიური სოფლის მეურნეობის და ბუნების დაცვის ლაბორატორია და კერძო ლაბორატორია „მულტი ტესტი“.

რაც შეეხება სამეცნიერო ინსტიტუტებს, ამჟამად საქართველოში ფუნქციონირებს მხოლოდ ნიადაგმცოდნეობის, აგროქიმიისა და მელიორაციის ინსტიტუტი. ინსტიტუტის შეზღუდული შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, მისი წვლილი ნიადაგებთან დაკავშირებული მეცნიერულად დასაბუთებული გადაწყვეტილებების მიღებაში უმნიშვნელოა.

დაინტერესებულ მხარეებს წარმოადგენენ ფერმერები და მიწის რესურსების მართვაში მონაწილე სხვა ფიზიკური და იურიდიული პირები, მათ შორის დეველოპერები, მგეგმავები და სამშენებლო კომპანიები, რადგან მათი ცნობიერების სათანადო დონე და დამოკიდებულება ძალიან მნიშვნელოვანია ნიადაგის დაცვისა და მდგრადი მართვის უზრუნველსაყოფად.

9.3 სამაკთლევარი და პოლიტიკური ჩარევა

1994 წლის კანონი „ნიადაგის დაცვის შესახებ“ საქართველოს ნიადაგების მართვის სფეროს მთავარ სამართლებრივ აქტს წარმოადგენს. კანონის მიზანია, უზრუნველყოს ნიადაგის საფარის მთლიანობა, ნაყოფიერების ზრდა და შენარჩუნება. კანონის თანახმად, აკრძალულია ნაყოფიერი ნიადაგის არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულებით გამოყენება. კანონი კრძალავს სამშენებლო ტერიტორიებიდან ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის მოხსნას წინასწარი შესწავლისა და დამტკიცებული პროექტის გარეშე და მოითხოვს მოხსნილი ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის შენახვას მისი შემდგომი გამოყენების მიზნით. კანონის თანახმად, ასევე იკრძალება ტერიტორიის ღია კარიერული წესით დამუშავება, რომელიც არ ითვალისწინებს დარღვეული ნიადაგის რეკულტივაციას.

ნიადაგების კონსერვაციის, ნაყოფიერების აღდგენა-გაუმჯობესებისა და დაცვის საკითხებს ასევე არეგულირებს 2003 წლის კანონი „ნიადაგების კონსერვაციისა და ნაყოფიერების აღდგენა-გაუმჯობესების შესახებ“.

რაც შეეხება ნიადაგისა და მიწის რესურსების გამოყენების კრიტერიუმებს, მათ ადგენს სასოფლო-სამეურნეო მიწათსარგებლობისა და სურსათის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული შემდეგი სამართლებრივი აქტები:

- ◆ კანონი „ფიზიკური და კერძო სამართლის იურიდიული პირების მფლობელობაში (სარგებლობაში) არსებულ მიწის ნაკვეთებზე საკუთრების უფლების აღიარების შესახებ“ (2007 წ.), რომელიც არეგულირებს ფიზიკური და კერძო სამართლის იურიდიული პირების მიერ მართლზომიერ მფლობელობაში ან თვითნებურად დაკავებულ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთებზე საკუთრების აღიარების სამართლებრივ ურთიერთობებს.
- ◆ კანონი „პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების შესახებ“ (1998 წ.), რომლის მიზანია უზრუნველყოს პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების ეფექტური გამოყენების და ადამიანისა და გარემოსათვის უსაფრთხო მოხმარების სამართლებრივი საფუძვლები.
- ◆ კანონი „ვაზისა და ღვინის შესახებ“ (1999 წ.), რომელიც აწესრიგებს ვაზის ნერგის, ყურძნის, ღვინისა და სხვა ყურძნისეული წარმოშობის ალკოჰოლიანი სასმელების წარმოებასა და რეალიზაციასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს.
- ◆ კანონი „მცენარეებისა და ცხოველების ახალი ჯიშების შესახებ“ (2010 წ.). კანონი არეგულირებს ცხოველთა და მცენარეთა ახალი ჯიშების სამართლებრივ დაცვასა და გამოყენებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს და ვრცელდება სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ცხოველთა და მცენარეთა ყველა ახალ გვარსა და სახეობაზე.
- ◆ „სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის კოდექსი“ (2012 წ.). კოდექსის მიზანია ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, მომხმარებელთა ინტერესების, ცხოველთა ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის, მცენარეთა სიჯანსაღის დაცვა.

საქართველოს მიერ საერთაშორისო შეთანხმებებითა და ხელშეკრულებებით ნაკისრი ვალდებულებები მნიშვნელოვან ზეგავლენას ახდენს ქვეყნის სამართლებრივ და პოლიტიკურ განვითარებაზე. ამ მხრივ უმნიშვნელოვანესია გაეროს 2030 წლის „მდგრადი განვითარების მიზნები“ და გაეროს კონვენცია „გაუდაბნობასთან ბრძოლის შესახებ“, რომლის მხარეს წარმოადგენს საქართველო. „გაუდაბნობასთან ბრძოლის შესახებ“ კონვენციის მიერ განსაზღვრულ ერთ-ერთ მთავარ მიმართულებას ნიადაგის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევა წარმოადგენს. აღნიშნული მიმართულება მდგრადი განვითარების 15.3 მიზანსაც შეესაბამება, რომელიც ითვალისწინებს გაუდაბნობასთან ბრძოლას, დეგრადირებული მიწისა და ნიადაგების, მათ შორის გაუდაბნობით, გვალვითა და წყალდიდობებით დაზიანებული მიწისა და ნიადაგების აღდგენას დამსოფლიო მასშტაბით ნიადაგის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევას 2030 წლისთვის. ნიადაგის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიზანია დროთა განმავლობაში ჯანსაღი და ნაყოფიერი ნიადაგის რაოდენობის შენარჩუნება ან გაზრდა მდგრადი განვითარების ეროვნული პრიორიტეტების შესაბამისად. ნიადაგის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევის აუცილებელ წინაპირობას მიწის რესურსების მდგრადი მართვის პრაქტიკის დანერგვა წარმოადგენს. მიწის რესურსების მდგრადი მართვა უზრუნველყოფს სტაბილურ შემოსავლებს და აძლიერებს მიწის რესურსებზე დამოკიდებული თემების მდგრადობას ნიადაგების დეგრადაციის გარეშე.

საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებაში არ არის წარმოდგენილი ნიადაგთან დაკავშირებული კონკრეტული დებულებები. თუმცა, კლიმატის ცვლილების, წყლის რესურსების, ჰაერის, ქიმიური ნივთიერებების, ნარჩენებისა და სხვა სფეროების, აგრეთვე მმართველობასთან დაკავშირებული ეროვნული კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოება, როგორც ამას საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება მოითხოვს, გავლენას ნიადაგებთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ჩარჩოზეც მოახდენს (მაგ. კანონპროექტი „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“), რაც დადებითად აისახება აღნიშნული სფეროს სამართლებრივ და პოლიტიკურ ჩარჩოზე.

2014-2022 წლების საქართველოს „გაუდაბნობასთან ბრძოლის მოქმედებათა მეორე ეროვნული პროგრამა“ გაუდაბნობა/მიწის დეგრადაციასთან დაკავშირებით მთავარ ეროვნულ სტრატეგიულ დოკუმენტს წარმოადგენს. პროგრამა განსაზღვრავს ეროვნულ მიზნებს და ადგენს მოქმედებათა გეგმას, რომელიც საქართველომ 2022 წლამდე უნდა შეასრულოს. პროგრამა ითვალისწინებს „გაუდაბნობასთან ბრძოლის შესახებ“ კონვენციის ათწლიანი სტრატეგიით განსაზღვრულ და დადგენილ საერთაშორისო პრიორიტეტებს. წინამდებარე პროგრამა და დაგეგმილი ქმედებები თანხვედრაშია „გაუდაბნობასთან ბრძოლის მოქმედებათა მეორე ეროვნულ პროგრამასთან“.

ნიადაგის დაცვის კიდევ ერთ ეროვნულ სტრატეგიულ დოკუმენტს საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 11 თებერვლის N167 განკარგულებით დამტკიცებული „საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების 2015-2020 წლების სტრატეგია“ წარმოადგენს. სტრატეგიის თანახმად, მიწის რესურსების დეგრადაცია საქართველოში სოფლის მეურნეობის მართვის ერთ-ერთ ყველაზე მწვავე პრობლემას წარმოადგენს. პესტიციდებისა და სასუქების არასწორი მოხმარება, სამელიორაციო სისტემების გაუმართაობა და ნარჩენების არასწორი მართვა, აგრეთვე კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული ბუნებრივი კატასტროფები, მიწის რესურსების ნაყოფიერების შემცირების ძირითად მიზეზებად სახელდება. დოკუმენტში წარმოდგენილია მდგომარეობის გამოსწორებისკენ მიმართული შემდეგი ღონისძიებები: პესტიციდებისა და სასუქების სათანადო მართვა, ნარჩენების მონიტორინგი, სამელიორაციო სისტემების გაუმჯობესება და ბუნებრივი კატასტროფების მართვაში ადრეული შეტყობინების სისტემების დანერგვა.

გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენება „საქართველოს სოფლის განვითარების 2017-2020 წწ. სტრატეგიის“ ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა. მიუხედავად იმისა, რომ სტრატეგიაში ნიადაგების დეგრადაციასთან დაკავშირებული საკითხებისთვის არ არის განსაზღვრული კონკრეტული მიზნები და ღონისძიებები, წყლის, ტყისა და სხვა რესურსების მართვის გაუმჯობესება, აგრეთვე ნარჩენების მართვის მდგრადი სისტემების დანერგვის ხელშეწყობა დადებითად აისახება ნიადაგების ხარისხსა და მის შემდგომ დაცვაზე.

9.4 პრობლემები და კრიოჩივებები

ქართა და წვიმით გამოწვეული ნიადაგის ეროზია, აგრეთვე ნიადაგის დატკეპნა (რაც ამცირებს სოფლის მეურნეობის პროდუქტიულობას და ხელს უშლის ნიადაგში წყლის ინფილტრაციას) და ნიადაგის ნაყოფიერების შემცირების კლება, საქართველოს ნიადაგების ძირითად საფრთხეებს წარმოადგენს. ყველა ეს საფრთხე კლიმატის ცვლილების შედეგად შეიძლება გაძლიერდეს. ნიადაგის ეროზიასა და ნაყოფიერების შემცირებას საბოლოოდ ნიადაგის დეგრადაცია და გაუდაბნობა მოჰყვება, რაც თავის მხრივ, უარყოფითად იმოქმედებს ქვეყ-

ნის სასურსათო უსაფრთხოებასა და სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე. ნიადაგის ხარისხზე უარყოფით ზემოქმედებას სამრეწველო დარგის მიერ გამოწვეული დაბინძურებაც ახდენს. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული უარყოფითი ზემოქმედებების შემცირება და დეგრადირებული ნიადაგების აღდგენა პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს.

მიუხედავად იმისა, რომ ნიადაგის დაბინძურების მონიტორინგის წარმოება განახლდა, აუცილებელია ნიადაგის მონიტორინგის ქსელის შემდგომი გაფართოება და ნიადაგის ხარისხის რეგულარული მონიტორინგის განხორციელება. ღონისძიებების წარმატებით და ეფექტიანად დაგეგმვისა და განხორციელებისათვის აუცილებელია სანდო მონაცემების არსებობა.

აღნიშნული გამოწვევების დასაძლევად აუცილებელია სათანადო საკანონმდებლო ბაზის შექმნა. 1994 წლის კანონი „ნიადაგის დაცვის შესახებ“ მოძველებულია და სათანადოდ ვერ ასახავს არსებულ სოციალურ და ეკონომიკურ სიტუაციას. სასოფლო-სამეურნეო საქმია-ნობის მარეგულირებელი რამდენიმე სამართლებრივი აქტის არსებობის მიუხედავად, კანონმდებლობა არასრულყოფილია. კერძოდ, კანონმდებლობაში სათანადოდ არ არის ასახული გაუდაბნობასა ან/და ნიადაგის დეგრადაციასთან დაკავშირებული საკითხები. მაგალითად, არ არსებობს სამართლებრივი საფუძველი, რომლის საშუალებითაც ჩატარდება ისეთი კერძო სასოფლო-სამეურნეო ნაკვეთების მონიტორინგი, რომლებიც შესაძლოა დაბინძურებული იყოს; ასევე არ არსებობს სამართლებრივი აქტი, რომელიც სრულფასოვნად უზრუნველყოფს ნიადაგის დაცვას დაბინძურებისაგან. გარდა ამისა, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობასთან დაკავშირებულ კანონმდებლობაში სათანადოდ არ არის გათვალისწინებული ნიადაგის დაცვის ღონისძიებები. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია საერთაშორისო მოთხოვნებისა და საუკეთესო პრაქტიკის შესაბამისი კანონმდებლობის შემუშავება ხარვეზების გამოსასწორებლად და არსებული თუ სამომავლო გამოწვევების საპასუხოდ.

და ბოლოს, ნიადაგზე უარყოფითი ზემოქმედების შესამცირებლად და მისი დეგრადაციის თავიდან ასაცილებლად, აუცილებელია, დაინტერესებულ მხარეებს ჰქონდეთ სათანადო ცოდნა და შესაძლებლობები. ზომების მიღება დაუყოვნებლივ უნდა დაიწყოს, მიუხედავად იმისა, რომ მათი გავლენა ნიადაგების ნაყოფიერებაზე შესაძლოა მრავალი წლის შემდეგ გამოჩნდეს. მომავალი თაობებისთვის ნიადაგების შესანარჩუნებლად საჭიროა მათი უკეთ მართვა, დეგრადაციის შემცირება და გაზრდილი ზეწოლის მიმართ მათი მედეგობის გაძლიერება სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად და კლიმატის ცვლილებით გამოწვეულ პრობლემებთან გამკლავების მიზნით. აქედან გამომდინარე, განისაზღვრა შემდეგი გრძელვადიანი მიზანი (2030 წლისთვის) და მოკლევადიანი ამოცანები:

მიზანი:

მიწის რესურსების დაცვისა და მდგრადი გამოყენების უზრუნველყოფა.

ამოცანები:

ამოცანა 1. მიწის დეგრადაციის/გაუდაბნობის შემცირება და დეგრადირებული ტერიტორიების აღდგენა;

ამოცანა 2. დეგრადირებული/ეროზირებული და დაბინძურებული ნიადაგების მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება.

9.5 სამომავლო გეგმა

No	ქმედება	ინიციატორები	ბიუჯეტი (ლკმ)	დროინდელი წყარო	განმარტობის რეგისტრირებული რეგისტრირებული	კარგნი რეგისტრირებული	შესაძლო რისკები	პერიდი
ამოცანა 1. მიწის დეგრადაციის/გაუდაზნების შემცირება და დეგრადირებული ტერიტორიების აღდგენა								
1.1	„ნიდაგის დაცვის შესახებ“ კანონის პროექტის დასრულება/ დასამტკიცებლად წარდგენა	დამტკიცებული კანონი „ნიდაგის დაცვის შესახებ“	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		დამტკიცების პროცედურების გაჭიანურება	2018-2019
1.2	მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის უზრუნველსაყოფად: ა) ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის შეფასება მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მიღწევის თვალსაზრისით; ბ) ეროვნული მიზნების განსაზღვრა მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მისაღწევად; გ) მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის ეროვნული სტრატეგიის შემუშავება	ა) ინფორმაცია ნიდაგის, ნიდაგის პროდუქტულობის (საზომი ერთეული: წმინდა პირველადი პროდუქტულობა) და მიწისზედა და მიწისქვეშა ნახშირბადის მოცულობების შესახებ (საზომი ერთეული: ნიდაგის ორგანული ნახშირბადი SOC); ბ) მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის მისაღწევად განსაზღვრული მიზნები გ) მიწის დეგრადაციის ნეიტრალური ბალანსის დამტკიცებული ეროვნული სტრატეგია	დონორის გრანტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	გარემოს დეგრადირებული ტერიტორიების აღდგენის პროექტები	2018-2020	
1.3	მიწის მდგრადი მართვის კონცეფციის შემუშავება	დამტკიცებული კონცეფცია ნიდაგის მდგრადი მართვის შესახებ	დონორის გრანტი	GEF	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო			2019

1.4	ნიადაგების რემედიაციის მეთოდოლოგიის შემუშავება და დამტკიცება	ნიადაგების რემედიაციის დამტკიცებული მეთოდოლოგია	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	2019-2020
1.5	სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ტრადიციული მეთოდების მოძიება და დაინტერესებული მხარეებისთვის საუკეთესო პრაქტიკის გაზიარება	დამტკიცებული მიდგომების რაოდენობა	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში ლონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, GEF	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		2018-2020
1.6	სიღნაღის მუნიციპალიტეტში დამლაშებული სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების რეაბილიტაცია	რეაბილიტირებული ტერიტორიის ფართობი (ჰა)	ლონორის გრანტი	GEF	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		2018-2019
ამოცანა 2. დეგრადირებული/ეროზირებული ნიადაგების მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება							
2.1	ნიადაგების დეგრადაციის მონიტორინგის სისტემის ჩამოყალიბება	ნიადაგის მდგომარეობის მოქმედი მონაცემთა ბაზა ნიადაგების GIS რუკა	ლონორის გრანტი	GEF	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		2018-2020
2.2	საქართველოს ნიადაგებში ქიმიური ნვთიერებების გლვრულად დასაშვები კონცენტრაციების განსაზღვრა	დამტკიცებული ახალი გლვრულად დასაშვები კონცენტრაციები	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო	2018-2020

10.

კლიმატის ცვლილება

კლიმატის ცვლილების ნეგატიური ზემოქმედება დედამიწის ყველა კონტინენტზე ვლინდება. ყინულის დნობის შედეგად ზღვის დონე უპრეცედენტოდ იმატებს. თბება ოკეანეები, იცვლება ამინდი. კლიმატის ცვლილება მნიშვნელოვან საფრთხეს წარმოადგენს სოფლის მეურნეობისთვის, ენერგეტიკის, ტურიზმისა და ეკონომიკის სხვა სექტორებისათვის. კლიმატის ცვლილება უარყოფითად მოქმედებს ადამიანის ჯანმრთელობაზე, ასევე საფრთხეს უქმნის ბუნებრივ ჰაბიტატებსა და ეკოსისტემებს. ტყე სულ უფრო დაუცველი ხდება დაავადებების მიმართ. და ბოლოს, კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული ექსტრემალური მოვლენები დიდ ზიანს აყენებს ინფრასტრუქტურას და იწვევს ადამიანურ მსხვერპლს. აქედან გამომდინარე, კლიმატის ცვლილება სერიოზულ პრობლემას უქმნის სასურსათო უსაფრთხოებას, ქვეყნების ეკონომიკურ განვითარებასა და მოსახლეობის კეთილდღეობას. საერთაშორისო საზოგადოება არ იშურებს ძალისხმევას კლიმატის ცვლილებით გამოწვეულ გაძლიერებულ საფრთხეებთან საბრძოლველად.

10.1 აკსეპტუალური მდგომარეობა

კლიმატის ცვლილება, რომელსაც გლობალური ხასიათი აქვს, მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენს საქართველოს გარემოზე. კერძოდ, საქართველოში აღინიშნება კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული შემდეგი უარყოფითი შედეგები: ტემპერატურის მატება, ნალექების რეჟიმის ცვლილება, წყლის ხელმისაწვდომობის შეზღუდვა, შავი ზღვის დონის აწევა, წყალდიდობების, წყალმოვარდნების, მეწყრებისა და ღვარცოფების სიხშირისა და ინტენსივობის ზრდა და სხვა.

სათბურის აირების ეროვნული ინვენტარიზაციის ბოლო ანგარიშის თანახმად, სათბურის აირების ემისიების მოცულობამ 2013 წელს შეადგინა 16,301 ათასი ტონა CO₂-ის ექვივალენტებში. ქვეყანაში ემისიების მხრივ პირველ ადგილზეა ენერგეტიკა, რომლის წილიც ემისიების მთლიან მოცულობაში 57%-ის ტოლია. მეორე ადგილზეა მრეწველობა 18%-იანი წილით, მას მოსდევს სოფლის მეურნეობა (17%) და ნარჩენები (8%). ენერგეტიკის დარგში ემისიების მოცულობით გამოირჩევა ტრანსპორტის ქვედარგი ენერგეტიკის დარგის ემისიებში 33%-ანი წილით (3,096 ათასი ტონა CO₂-ის ექვივალენტებში), მას მოსდევს გადამამუშავებელი წარმოება და მშენებლობა (21%), აქროლადი ემისიები ნახშირთან და ბუნებრივ აირთან დაკავშირებული საქმიანობებიდან (20%), საყოფაცხოვრებო/კომერციული/ინსტიტუციური სექტორებიდან (13%), ელექტროენერჯისა და სითბოს წარმოებიდან (10%).

გასული საუკუნის ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისში, ცენტრალიზებული გეგმიური ეკონომიკის ჩამოშლის შედეგად მკვეთრად შემცირდა სათბურის აირების ემისიების რაოდენობა (ყველაზე ნაკლები – 8,799 ათასი ტონა CO₂-ის ექვივალენტი 1995 წელს დაფიქსირდა). „კლიმატის ცვლილების შესახებ“ გაეროს ჩარჩო კონვენციისადმი „პირველი ორწლიური განახლებული ანგარიშის“ თანახმად, 2013 წელს საქართველოდან სათბურის აირების ემისიების რაოდენობამ CO₂-ის ექვივალენტებში 16,391 ათასი ტონა შეადგინა, რაც 1990 წლის ემისიების რაოდენობის 34%-ია (47,975 ათასი ტონა CO₂-ის ექვივალენტებში). უმეტესწილად, ეკონომიკურ ზრდას სათბურის აირების ემისიების რაოდენობის ზრდა მოჰყვება, თუ არ იქნება მიღებული სათანადო ზომები. ამიტომ, ძალიან მნიშვნელოვანია სათბურის აირების ემისიების რაოდენობის ზრდის შეზღუდვა ქვეყნის მასშტაბით დაბალნახშირბადიან ტექნოლოგიებში ინვესტიციების წახალისებით.

კლიმატის ცვლილების უარყოფითი ზემოქმედება ეკოსისტემებსა და ეკონომიკაზე სერიოზულ საფრთხეს უქმნის საქართველოს მდგრად განვითარებას. გეოგრაფიული მდებარეობა, რთული და ნაირგვარი რელიეფი, ნიადაგის საფარის მრავალფეროვნება და განსაკუთრებული კლიმატური პირობები, რომელშიც წარმოდგენილია თითქმის ყველა კლიმატური ზონა, ქმნის

ხელსაყრელ პირობებს იმისათვის, რომ კლიმატის ცვლილებამ საქართველოში უარყოფითი შედეგების ფართო სპექტრი განაპირობოს. კლიმატის ცვლილება ასევე წარმოადგენს სხვადასხვა უარყოფითი გარემოსდაცვითი მოვლენების მთავარ გამომწვევ ან ხელშემწყობ ფაქტორს. კერძოდ:

- ◆ შავი ზღვის დონის აწევისა და სხვა ფაქტორების შედეგად ზიანდება ზღვის პირას მდებარე საცხოვრებელი სახლები და ინფრასტრუქტურა;
- ◆ მაღალმთიან ადგილებში გახშირებული და გაძლიერებული წყალდიდობების, წყალმოვარდნების, მეწყერებისა და ღვარცოფების გამო დიდი ზიანი ადგება ეკონომიკას;
- ◆ ნალექების შემცირებისა და აორთქლების გაძლიერების შედეგად აღმოსავლეთ საქართველოს სემიარიდულ რეგიონებს გაუდაბნობა ემუქრება;
- ◆ გახშირებული და გაძლიერებული თბური ტალღები საფთხეს უქმნის ადამიანების ჯანმრთელობას;
- ◆ ჰაერის ტემპერატურის მატებამ, ნალექების რეჟიმის ცვლილებამ, წყლის რესურსებზე ხელმისაწვდომობის შემცირებამ, ტყის ხანძრებმა, მავნებლებისა და დაავადებების გავრცელებამ გააუარესა ტყეების ზრდის უნარი და პროდუქტიულობა.

კლიმატის ცვლილება უარყოფით ზემოქმედებას ახდენს ეკონომიკის დარგებზე, განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობაზე. საქართველოს სოფლის მეურნეობის სექტორი უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობს ქვეყნის ეკონომიკაში. საქართველოში ფერმერებმა უნდა შეასრულონ საკვანძო როლი საზოგადოების ფუნდამენტური საჭიროების – უსაფრთხო, დაცული და ხელმისაწვდომი საკვებით უზრუნველყოფაში. ეს ფაქტი ხაზს უსვამს სოფლის მეურნეობაზე კლიმატის ცვლილების გავლენასა და სასურსათო უსაფრთხოებას შორის არსებული დამოკიდებულების მნიშვნელობას. უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე კლიმატის ცვლილების გამოვლინებების უარყოფითმა ზემოქმედებამ (ტემპერატურის მატება, ქარების გაძლიერება და წყლის რესურსების შემცირება) მნიშვნელოვნად შეამცირა პროდუქტიულობა სოფლის მეურნეობის დარგში.

სოფლის მეურნეობის დარგში წარმოქმნილი, გარემოსთან დაკავშირებული პრობლემების ძირითადი მიზეზი ნალექების რეჟიმისა და ჰაერის ტემპერატურის ცვლილებაა, რაც, განსაკუთრებით სოფლად, ხარჯების ზრდას იწვევს. 2000 წელს ძლიერმა გვალვებმა თითქმის მთლიანად გაანადგურა მარცვლეულის მოსავალი, დააზიანა 400,000 ჰექტრამდე სასოფლო-სამეურნეო სავარგული. უკანასკნელი ათი წლის მანძილზე აღმოსავლეთ საქართველოში გახშირდა გვალვები. ძლიერი გვალვა, რომელსაც თან მაღალი ტემპერატურა ახლავს (40-42°C) ყოველწლიურად ფიქსირდება. ჰაერის მაღალი ტემპერატურა რეგიონში ძლიერი გვალვების სიხშირეს აორმაგებს.

ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას აფერხებს კლიმატის ცვლილების ისეთი უარყოფითი ზემოქმედება, როგორცაა ზღვის სანაპირო ტერიტორიების დატბორვა და შტორმები. აღნიშნული საფრთხეები გამოწვეულია ზღვის დონის აწევით და ზღვის წყლის დათბობით და პირდაპირ კავშირშია შტორმების ინტენსივობასთან. ზღვის დონის მატებას საქართველოს სანაპირო ზონაში ბევრი უარყოფითი შედეგი ექნება. ეკონომიკური დანაკარგების მინიმუმამდე შესამცირებლად, პირველ რიგში აუცილებელია საადაპტაციო ღონისძიებების დაგეგმვა და განხორციელება. „გაეროს კლიმატის ცვლილების“ ჩარჩო კონვენციისადმი "საქართველოს ეროვნული შეტყობინებების" თანახმად, საქართველოს სანაპირო ზონაში ჩასატარებელი საადაპტაციო ღონისძიებების ღირებულება 1.5 მილიარდ ლარს შეადგენს, ხოლო აღნიშნული ღონისძიებების განუხორციელებლობის შემთხვევაში, მხოლოდ ტურიზმის დარგის დანაკარგებმა 2030 წლისთვის შეიძლება 5 მილიარდ ლარს მიაღწიოს. მაღალი სოციალური

ხარჯებიდან გამომდინარე, პრიორიტეტი უნდა მიენიჭოს სანაპირო ზონის ინტეგრირებული დაგეგმვისა და მართვის ინსტრუმენტებს და არა მხოლოდ ნაპირების ეროზიისგან დაცვის ღონისძიებებს. საქართველოს „ტექნოლოგიების საჭიროებების შეფასების“ მეორე ანგარიშში წარმოდგენილია სანაპირო ზონის დაცვის სხვადასხვა ტექნოლოგიების კომბინაციები შავი ზღვის ღონის აწევით გამოწვეული მნიშვნელოვანი ზიანის თავიდან ასაცილებლად. საქართველოში კლიმატის ცვლილების ზემოქმედება, რომელიც დაკავშირებულია ბუნებრივ საფრთხეებთან, აღწერილია წინამდებარე დოკუმენტის თავში ბუნებრივი საფრთხეების შესახებ.

კლიმატის ცვლილება უარყოფითად მოქმედებს ტურიზმზეც, რომელიც საქართველოს ეკონომიკის ერთ-ერთი წამყვანი დარგია. ტურიზმი გამოირჩევა ზრდის ტენდენციით, მისი წვლილი ქვეყნის მშპ-ში 6,7%-ს შეადგენს. საქართველოს ტურიზმის მთავარ კონკურენტულ უპირატესობას ქვეყნის კლიმატური პირობები წარმოადგენს. კლიმატის ცვლილება სერიოზული საფრთხეა, რომელსაც, უგულვებელყოფის შემთხვევაში, შეუძლია მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენოს ტურიზმის დარგს. ზამთრის ტურისტული ცენტრები დამოკიდებულია თოვლის რაოდენობასა და ხარისხზე. მთავარ პრობლემას ზამთრის სეზონზე თოვლის სიმცირე წარმოადგენს. ზაფხულის სეზონზე ტემპერატურა ტურისტებისთვის შედარებით კომფორტული ხდება, თუმცა ნალექების მატებამ შეიძლება უარყოფითად იმოქმედოს ტურისტულ სეზონზე და შეამციროს ამ დარგიდან მიღებული შემოსავლები.

კლიმატის ცვლილება, რომელიც ცვლის ნალექებისა და წყლის ობიექტების ჰიდროლოგიურ რეჟიმს, ზემოქმედებას ახდენს ჰიდრორესურსებზე, რომელიც ელექტროენერჯის მიღების ალტერნატიულ წყაროდ ითვლება. ამჟამად, საქართველოში გამომუშავებული ელექტროენერჯის დიდი წილი ჰიდრორესურსებზე მოდის, რომელთა ათვისება უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში ინტენსიურად მიმდინარეობს. ენერჯის ალტერნატიული წყაროების (როგორცაა ქარისა და მზის ენერჯია) განვითარების კუთხით მეტი ძალისხმევაა საჭირო. ქარის პირველი ელექტროსადგურის (20.7 მეგავატის სიმძლავრის) აშენებით საქართველომ პირველი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადადგა. განიხილება დაახლოებით 300 მეგავატი საერთო სიმძლავრის მქონე ქარის ახალი ელექტროსადგურების მშენებლობა. საქართველოს საბჭოთა კავშირისგან მემკვიდრეობით არაეფექტიანი ენერგეტიკული სისტემა ერგო. მდგომარეობის გამოსასწორებლად საყოფაცხოვრებო, სამრეწველო და მომსახურების სექტორებში ხორციელდება ღონისძიებები ენერჯის ეფექტიანად გამოყენების პრაქტიკის დასანერგად, თუმცა ამ მხრივ კიდევ ბევრია გასაკეთებელი. დასრულდა მუშაობა ენერგოეფექტიანობის ეროვნულ სამოქმედო გეგმაზე. უახლოეს მომავალში მოხდება აღნიშნული გეგმის დამტკიცება.

10.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინფორმებული მხარეები

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო წარმოადგენს სახელმწიფო ორგანოს, რომელიც პასუხისმგებელია კლიმატის ცვლილების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკისა და სტრატეგიის შემუშავებასა და განხორციელებაზე. სამინისტრო ასევე პასუხისმგებელია საქართველოში კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული პროცესების აღრიცხვასა და მონიტორინგზე, სოფლის მეურნეობის განვითარების ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებისა და მისი შესრულების კონტროლზე. ამასთანავე სამინისტრო კოორდინაციას უწევს გლობალური კლიმატის ცვლილების გამოვლინებების პრევენციისა და მათთან ადაპტაციის ღონისძიებების შემუშავების პროცესს.

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ძირითადი ფუნქციაა ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის სტიმულირება ეფექტიანი ეკონომიკური და ენერგეტიკული პოლიტიკისა და სტრატეგიების შემუშავებისა და განხორციელების გზით. სამინისტრო შეი-

მუშავეებს და ახორციელებს ენერგოეფექტურობის ღონისძიებებს ენერგეტიკის, მრეწველობის, მშენებლობის და ტრანსპორტის სექტორებში. ასევე მუშაობს რესურსეფექტური წარმოების განვითარებასა და მწვანე ზრდის სტრატეგიის შემუშავებაზე. სამინისტროში განახლება-დი ენერჯების ათვისებისა და ენერგოეფექტურობის ხელშეწყობა ღონისძიებებს კურირებს ენერგეტიკული დეპარტამენტი. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო მჭიდროდ თანამშრომლობს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან კლიმატგონივრული ენერგეტიკული პოლიტიკის გატარების მიზნით.

დაინტერესებულ მხარეებს წარმოადგენენ მუნიციპალიტეტებიც, რადგან ისინი კლიმატის ცვლილების მიმართ მოწყვლადები არიან. ძალიან მნიშვნელოვანია საქართველოს რეგიონებში კლიმატის ცვლილებასთან საადაპტაციო ღონისძიებების მხარდაჭერა, კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციისა და მისი გამოვლინებების შერბილების ღონისძიებების ადგილობრივ და ეროვნულ დონეზე ინსტიტუციონალიზაციისა და ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების შესაძლებლობების გაძლიერებით.

10.3 საგარეო ურთიერთობები და პოლიტიკური ჩარევა

კლიმატის ცვლილების გლობალური ხასიათიდან გამომდინარე, კლიმატის ცვლილების სფეროს ეროვნულ პოლიტიკაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს საერთაშორისო შეთანხმებები და ხელშეკრულებები. საქართველომ 1994 წლის ოქტომბერში მოახდინა „კლიმატის ცვლილების შესახებ“ გაეროს ჩარჩო კონვენციის რატიფიკაცია და შეუერთდა ამ კონვენციის „კიოტოს ოქმს“ 1999 წლის ივნისში. 2010 წელს საქართველო შეუერთდა „კოპენჰაგენის შეთანხმებას“ და განაცხადა, რომ „საქართველო გადადგამს ნაბიჯებს, რათა მიღწეულ იქნას საბაზისო სცენარიდან (ტრადიციული ბიზნესის შესატყვისი დონიდან) გაზომვადი, ანგარიშგებადი და შემოწმებადი გადახრა, მხარდაჭერილი და უზრუნველყოფილი ფინანსებით, ტექნოლოგიებითა და პოტენციალის შექმნით“.

2017 წელს საქართველოსთვის ძალაში შევიდა „პარიზის შეთანხმება“. 2015 წელს „პარიზის შეთანხმების“ დამტკიცებამდე, საქართველომ „კლიმატის ცვლილების შესახებ“ გაეროს ჩარჩო კონვენციის სამდივნოში წარადგინა კლიმატის ცვლილების შერბილების ნებაყოფლობითი ვალდებულების ამსახველი დოკუმენტი „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული სავარაუდო წვლილი“ (INDC). ამ დოკუმენტის თანახმად, საქართველო გეგმავს 2030 წლისათვის უპირობოდ, 15%-ით შეამციროს თავისი სათბურის აირების ემისია საბაზისო დონის – „ტრადიციული ბიზნესის“ სცენარით განსაზღვრულ მნიშვნელობასთან შედარებით. 2013 წლიდან 2030 წლამდე ემისიების ინტენსივობა მშპ-ს ერთეულზე შემცირდება 34%-ით. 15%-იანი შემცირების ვალდებულება გაიზრდება 25%-მდე, თუ პარტნიორთა დახმარებით ხელმისაწვდომი იქნება ისეთი ასპექტები, როგორცაა ტექნიკური მხარდაჭერა, წვდომა საქართველოს თავისებურებებთან შესაბამის ფინანსურ რესურსებზე და ტექნოლოგიების გადაცემა, ამ შემთხვევაში ემისიების ინტენსივობა მშპ-ს ერთ ერთეულზე 2013 წლიდან 2030 წლამდე შემცირდება 43%-ით. საბაზისო დონის მიმართ 25%-იანი შემცირება შეესაბამება 2030 წლისათვის 40%-იან შემცირებას 1990 წლის დონესთან შედარებით.

„პარიზის შეთანხმებით“ ნაკისრი ვალდებულების შესასრულებლად, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გეგმავს 2020 წლამდე „კლიმატის სამოქმედო გეგმის“ შემუშავებას და შემდგომ მის განხორციელებას. ერთ-ერთი პირველი ნაბიჯი ამ მიმართულებით არის „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული სავარაუდო წვლილის“ დოკუმენტის ანალიზი და მის საფუძველზე „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის“ დოკუმენტის მომზადება და 2019 წლისთვის წარდგენა „კლიმატის ცვლილების შესახებ“ გაეროს ჩარჩო კონვენციის სამდივნოში.

საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებულ ვალდებულებებს ეროვნულ დონეზე. შეთანხმება ხაზს უსვამს თანამშრომლობის აუცილებლობას შემდეგ სფეროებში: კლიმატის ცვლილების შერბილება, კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაცია, ემისიებით ვაჭრობა, კლიმატის ცვლილების საკითხების ინტეგრირება სამრეწველო პოლიტიკაში და სუფთა ტექნოლოგიების განვითარება. შეთანხმებაში ხაზგასმულია თანამშრომლობის აუცილებლობა „დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის“ (LEDS), „ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებებისა“ (NAMA) და ტექნოლოგიების საჭიროებების შეფასების საფუძველზე ტექნოლოგიების გადაცემის ღონისძიებების მომზადების პროცესში.

„დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის“ მომზადება 2013 წელს დაიწყო. სტრატეგიის მიზანია: (ა) უზრუნველყოს ინტეგრირებული კომპლექსური მიდგომა გრძელვადიანი მდგრადი განვითარებისათვის; (ბ) გაითვალისწინოს ქვეყნის განვითარების მიზნები და თავისებურებები; (გ) ხელი შეუწყოს ტრანსფორმაციულ განვითარებას; (დ) დაეხმაროს ქვეყანას კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებით ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებაში და (ე) დაეხმაროს ქვეყანას სახელმწიფო და კერძო წყაროებიდან დაფინანსების მოპოვებაში.

„ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებები“, რომელიც ითვალისწინებს სათბურის აირების შემამცირებელი, ქვეყნისთვის მიზანშეწონილი პროგრამებისა და პროექტების განხორციელებას, გახდა „კლიმატის ცვლილების შესახებ“ გაეროს ჩარჩო კონვენციის პროცესში შერბილების თაობაზე მიმდინარე მოლაპარაკებების საკვანძო ელემენტი. საქართველო აქტიურად არის ჩართული „ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედებების“ პროექტების მომზადებასა და განხორციელებაში. ამ ინიციატივის ფარგლებში განხორციელდა ან მომზადების ეტაპზეა ეროვნულად მისაღები შემდეგი შემარბილებელი ქმედებები: ბორჯომი-ბაკურიანის სატყეო უბანზე ტყის მდგრადი მართვა საადაპტაციო ღონისძიებების გათვალისწინებით; ბიომასის ეფექტიანი გამოყენება სოფლად თანასწორი, კლიმატის ცვლილების მიმართ გამძლე და მდგრადი განვითარებისათვის; საჯარო შენობებში ენერგოეფექტიანობის ღონისძიებების გატარება; და ვერტიკალურად ინტეგრირებული „ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედება“ საქალაქო ტრანსპორტის სექტორზე აქცენტით.

საქართველოს კანონებში „გარემოს დაცვის შესახებ“ (1996 წ. და „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ“ (1999 წ.) ხაზგასმულია სათბურის აირების ემისიების შემცირების ღონისძიებების განხორციელების აუცილებლობა. მოსახლეობისა და ეკონომიკის განვითარების არსებული ტენდენციების გათვალისწინებით, მოსალოდნელია სათბურის აირების გლობალურ ემისიებში საქართველოს წილის ზრდა. „პარიზის შეთანხმების“ დამტკიცებით საქართველო თავის წვლილს შეიტანს სათბურის აირების ემისიების შემცირების საერთაშორისო ვალდებულების შესრულებაში.

კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციისა და კლიმატის ცვლილების შერბილების ღონისძიებები უფრო ეფექტიანია, თუ ისინი ინტეგრირებულია დარგობრივ სტრატეგიებსა და პოლიტიკაში. კლიმატის ცვლილების საკითხების ინტეგრაცია ისეთ დარგებში, რომლებიც სათბურის აირების ემისიების დიდი რაოდენობით გამოირჩევიან (ტრანსპორტი, ენერგეტიკა, მრეწველობა), მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს კლიმატის ცვლილების გამომწვევი აირების შემცირების საქმეში. ამავე დროს, საზოგადოების ცნობიერების დონის ამაღლება და კლიმატის ცვლილების საკითხების ჩართვა სასწავლო პროგრამებში, გრძელვადიან პერსპექტივაში უზრუნველყოფს მდგრადი განვითარების ხელშემწყობი გადაწყვეტილებების მიღებას. ეროვნულ დონეზე კლიმატის ცვლილების შედეგებთან ბრძოლის მნიშვნელობა ხაზგასმულია „საქართველო

2020“-ში. დოკუმენტის თანახმად, „აუცილებელია გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის საერთაშორისო ფონდებიდან (კლიმატის მწვანე ფონდი (GCF), გლობალური გარემოს დაცვის ფონდი (GEF) და სხვ.) გარემოსდაცვითი ინვესტიციების მოზიდვა კონვენციის მოთხოვნების შესასრულებლად; ეს ხელს შეუწყობს საქართველოში ენერგოდამზოგავი, გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით უსაფრთხო ტექნოლოგიების გავრცელებას“. საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 11 თებერვლის N167 განკარგულებით დამტკიცებული საქართველოს „სოფლის მეურნეობის განვითარების 2015-2020 წლების სტრატეგია“ სხვა საკითხებთან ერთად ითვალისწინებს კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებულ ასპექტებს და მიზნად ისახავს საქართველოში კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობის პრაქტიკის დანერგვას. სგშ-ს პროცედურა, რომლის ამოქმედებაც უახლოეს მომავალში იგეგმება, ხელს შეუწყობს დარგობრივ სტრატეგიებში კლიმატის ცვლილებების საკითხების ინტეგრაციის პროცესს.

საქართველოს მთავრობის მთავარი მიზანია, კლიმატისადმი მედეგი პრაქტიკის განვითარებით, გაუმჯობესდეს ქვეყნის მზადყოფნა და ადაპტაციის უნარი, რაც შეამცირებს კლიმატის ცვლილების მიმართ ყველაზე მგრძობიარე თემების მოწყვლადობას. ამასთან დაკავშირებით, ქვეყნის ძირითად გეგმებსა თუ სტრატეგიებში თანდათან აისახება კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული რისკები და ადაპტაციის საკითხები.

საქართველო მხარს უჭერს ევროკავშირის ინიციატივას – „მერების შეთანხმება“. საქართველოს მუნიციპალიტეტებისა და ქალაქების „მერების შეთანხმებასთან“ მიერთების შედეგად, ცენტრალურ და ადგილობრივ ხელისუფლებას შორის გაძლიერდა ვერტიკალური საკოორდინაციო დიალოგი კლიმატის ცვლილების შერბილების საკითხებზე. აღნიშნული დიალოგის გაძლიერებამ ორმაგი შედეგი გამოიღო: პირველი, ადგილობრივმა ხელისუფლებამ მიიღო ინფორმაცია და გამოცდილება იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა მოხდეს კლიმატის ცვლილების სფეროს ეროვნული მიზნების ასახვა ადგილობრივ სამოქმედო გეგმებში, და მეორე, მუნიციპალიტეტებისა და ქალაქების მიერ კლიმატის ცვლილების შერბილებასთან დაკავშირებით შემოთავაზებული მიზნები და საჭიროებები აისახა კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებულ ეროვნულ სტრატეგიებში. მაგალითად, „მერების შეთანხმების“ ფარგლებში მომზადებული „მდგრადი ენერგეტიკული სამოქმედო გეგმები“ (SEAP) აისახა დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის სათბურის აირების ემისიების შემცირების „ტრადიციული ბიზნესისა“ და ალტერნატიულ სცენარებში.

ამჟამად „მერების შეთანხმების“ ხელმომწერია 14 ადგილობრივი ადმინისტრაციული სუბიექტი: 10 ქალაქი და 4 მუნიციპალიტეტი. მათ აიღეს 2020 წლისთვის სათბურის აირების ემისიების 20 %-ით შემცირების ვალდებულება მეტწილად საბაზისო დონის – „ტრადიციული ბიზნესის“ სცენარით განსაზღვრულ მნიშვნელობასთან შედარებით, რაც დაახლოებით 846 ათასი ტონა CO₂-ის ექვივალენტს შეესაბამება. ცხრა ქალაქმა და ერთმა მუნიციპალიტეტმა წარმოადგინა „მდგრადი ენერგეტიკული სამოქმედო გეგმები“, რომელთა მიხედვითაც ემისიების შემცირება ძირითადად ტრანსპორტისა და საჯარო სექტორიდან მოხდება.

საქართველოს ქალაქებს შეუძლიათ მიუერთდნენ ევროკავშირის ახალ ინიციატივას – „მერების შეთანხმების“ ინიციატივას კლიმატისა და ენერგეტიკის შესახებ და გააძლიერონ საკუთარი საქმიანობა კლიმატის ცვლილების სფეროში ადაპტაციისა და შემარბილებელი ზომების სრულყოფის გზით უსაფრთხო, მდგრადი და ხელმისაწვდომი ენერგეტიკის განვითარების პარალელურად.

10.4 პროგნოზები და პირობები

უნდა აღინიშნოს, რომ გრძელვადიანი სარგებლიანობის თვალსაზრისით, კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაცია და კლიმატის ცვლილების შერბილება მხოლოდ გარემოსდაცვით მიზნებს არ ემსახურება. ეს არის ინტეგრირებული პროცესი, რომელიც ეკონომიკას უფრო ეფექტიანს ხდის. ენერგოეფექტიანობა, ენერჯის წყაროების დივერსიფიკაცია და ენერჯის ალტერნატიულ წყაროებზე გადასვლა დიდ ხარჯებს მოითხოვს, თუმცა გრძელვადიან პერსპექტივაში, ყველა ეს ღონისძიება უზრუნველყოფს ენერგოდამოუკიდებლობას, ეკონომიკის ყველა დარგის დაბალ საექსპლუატაციო ხარჯებს, და სხვა. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, კლიმატის ცვლილება სერიოზულ უარყოფით ზემოქმედებას ახდენს საქართველოს ეკონომიკის წამყვან დარგებზე და შეიძლება მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ზარალი გამოიწვიოს. ექსპერტების გაანგარიშებით 2021-2030 წლებში ეკონომიკურმა ზარალმა შესაძლოა 25-30 მილიარდ ლარს მიაღწიოს, თუ არ იქნება მიღებული სათანადო საადაპტაციო ზომები, მაშინ, როდესაც თავად ამ საადაპტაციო ღონისძიებების ღირებულება 2.5-3 მილიარდი ლარის ფარგლებში მერყეობს. აქედან გამომდინარე, კლიმატის ცვლილების არსებული ტენდენციის პირობებში, უაღრესად მნიშვნელოვანია საადაპტაციო ზომების მიღება.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია კლიმატის ცვლილების შერბილების ღონისძიებები, რომელთა განხორციელება დაგეგმილია დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის ფარგლებში შემდეგი დარგებისათვის: ენერჯეტიკა, მრეწველობა, ტრანსპორტი, საყოფაცხოვრებო სფერო, სოფლის მეურნეობა, მიწათსარგებლობა, ცვლილებები მიწათსარგებლობაში და სატყეო მეურნეობა და ნარჩენები. „მერების შეთანხმების“ ფარგლებში მომზადებული „მდგრადი ენერჯეტიკული სამოქმედო გეგმების“ განხორციელება მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს სათბურის აირების ემისიების შემცირებისა და კლიმატის ცვლილების შერბილების საქმეში.

საადაპტაციო და შერბილების ღონისძიებების სათანადოდ განსახორციელებლად აუცილებელია კლიმატის ცვლილების მიმდინარე პროცესზე დაკვირვება. ეს თავის მხრივ, მოითხოვს კვლევებსა და ანალიზს. გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენცია მხარეებისგან მოითხოვს კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული ინფორმაციის რეგულარულ მიწოდებას. აქედან გამომდინარე, ძალიან მნიშვნელოვანია „კლიმატის ცვლილების შესახებ“ გაეროს ჩარჩო კონვენციისადმი ეროვნული შეტყობინებებისა და „ორწლიური განახლებული ანგარიშების“ მომზადება.

აღნიშნული დარგთაშორისი გამოწვევების დასაძლევად განისაზღვრა შემდეგი გრძელვადიანი მიზანი და მოკლევადიანი ამოცანები:

მიზანი:

სათბურის აირების ემისიების შემცირება და საქართველოს მოსახლეობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა შემარბილებელი და კლიმატის ცვლილებასთან საადაპტაციო ღონისძიებების განხორციელების გზით.

ამოცანები:

- ამოცანა 1. სათბურის აირების ემისიების შემცირების წინაპირობების შექმნა;
- ამოცანა 2. ქვეყნის საადაპტაციო პოტენციალის გაზრდა;
- ამოცანა 3. „კლიმატის ცვლილების შესახებ“ გაეროს ჩარჩო კონვენციისადმი ანგარიშგების ვალდებულებების შესრულება

10.5 სამოქმედო გეგმა

No.	ქვეგეგმა	ინფორმაცია	ბიუჯეტი (ლარი)	რაზონანსების წყარო	განმარტორი/ფინანსორი	პარტნიორი ორგანიზაციები	შესაძლო რისკები	პერიდი
ამოცანა 1. სათბურის აირების ემისიების შემცირების წინაპირობების შექმნა								
1.1	დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის მომზადება	საკოორდინაციო კომიტეტის მიერ მოწონებული დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის დოკუმენტი	დონორის გრანტი	აშშ-ის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	დოკუმენტის მიღების გაჭიანურება	2017
1.2	"კლიმატი 2021-2030" სამოქმედო გეგმის მომზადება	დამტკიცებული სამოქმედო გეგმა "კლიმატი 2021-2030"	დონორის გრანტი	GZ, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		პასუხისმგებელი სამინისტროების მიერ სამოქმედო გეგმის არ მიღება	2017-2019
1.3	"ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის "დოკუმენტის მომზადება	კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს ჩარჩო კონვენციის სისტემაში რეგისტრირებული "ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის" დოკუმენტი	დონორის გრანტი	სახე-ლმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	საქართველოს მთავრობის მიერ დოკუმენტის მიღების გაჭიანურება	2017-2019
1.4	გრძელვადიანი, 2050 წლამდე პერიოდისთვის "დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის მომზადება"	გრძელვადიანი "დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის დოკუმენტი" მოწონებული საკოორდინაციო კომიტეტის მიერ	დონორი		გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა "დაბალემისიანი განვითარების სტრატეგიის" დოკუმენტის არ მიღება	2018-2021

1.5	<p>„ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედების“ 2 დოკუმენტის მომზადება</p> <p>ეკოკავშირის ინიციატივა „შერების შეთანხმების“ ხელმოწერილი ქალაქების მიერ მდგრადი ენერჯეტიკული გამოწვევის გაცემის მიზნით</p>	<p>გაეროს გლობალური ცვლილების ჩარჩო კონვენციის ეროვნულად მისაღები შემარბილებელი ქმედების რეგისტრში რეგისტრირებული 2 „ეროვნულად მისაღები“ შემარბილებელი ქმედება“</p>	<p>დონორის გრანტი</p>	<p>დონორი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>დადგინდება დონორებთან მოლაპარაკებისას</p>	<p>დაფინანსების ნაკლებობა</p>	<p>2017-2020</p>
1.6	<p>ეკოკავშირის ინიციატივა „შერების შეთანხმების“ ხელმოწერილი ქალაქების მიერ მდგრადი ენერჯეტიკული გამოწვევის გაცემის მიზნით</p>	<p>მდგრადი ენერჯეტიკული გამოწვევის გაცემის მიზნით</p>	<p>გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში</p> <p>დონორის გრანტი</p>	<p>სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი</p>	<p>„შერების შეთანხმების“ ხელმოწერილი ქალაქები</p>	<p>ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო</p> <p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>„შერების შეთანხმების“ ხელმოწერილი ქალაქების მიერ გაცემის არ დაშვების გამო</p>	<p>2017-2020</p>
1.7	<p>ბათუმსა და ქუთაისში „მწვანე ქალაქების განვითარების“ პროგრამებით“</p> <p>გათვალისწინებული შემდეგები: მწვანე საფარის ზრდა, აკლიმატაციის პროგრამის განხორციელება, და სხვა პროექტებში)</p> <p>შემუშავებული: მდგრადი ურბანული ტრანსპორტის ეროვნული სტრატეგია და პოლიტიკის ჩარჩო დოკუმენტი</p> <p>საბურთის აირების ემისიების შემცირება ათასი ტონა CO2-ის ექვივალენტებში</p>	<p>ბათუმსა და ქუთაისში „მწვანე ქალაქების განვითარების“ პროგრამის განხორციელება</p>	<p>დონორის გრანტი</p>	<p>გლობალური გარემოს-დაცვითი ფონდი</p>	<p>ქ. ქუთაისის მუნიციპალიტეტის მერია</p> <p>ქ. ბათუმის მუნიციპალიტეტის მერია</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p> <p>ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო</p>	<p>გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის მიერ ქუთაისის პროექტის არ დაშვების გამო</p>	<p>2017-2021</p>

ამოცანა 2. ქვეყნის სადაბუნაციო პოტენციალის გაზრდა								
2.1	ქვეყნის მასშტაბით ბუნებრივი საფრთხეების აღრიცხვა და საფრთხილების სისტემის დანერგვა	გუმჯობესებული ჰიდრომეტეოროლოგიური და აგრომეტეოროლოგიური ქსელი, მომზადებული წყალმომარაგების საფრთხისა და რისკის რუკები, მომზადებული და ქვეყნის მასშტაბით დანერგული ადრეული გაფრთხილების სისტემა, განხორციელებული წყალმომარაგებისგან დამცავი სტრუქტურული და არასტრუქტურული ღონისძიებები (მდინარეების ნაპირებზე გაბიონები, ქვაყრილები, მდინარეთა ჭალებში აგრო-ტყეები და სხვა).	დღონორის გრანტი	კლიმატის მწვანე ფონდი, გაეროს განვითარების პროგრამა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ყველა პარტნიორი	კლიმატის მწვანე ფონდისგან დაფინანსებაზე უარი	2017–2021
2.2	კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციის ეროვნული გეგმის მომზადება	დამტკიცებული კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციის ეროვნული გეგმა	დღონორის გრანტი	კლიმატის მწვანე ფონდი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო შინაგან საქმეთა სამინისტრო მუნიციპალიტეტები	კლიმატის მწვანე ფონდისგან დაფინანსებაზე უარი	2017–2020

2.3	კლიმატის ცვლილებისადმი საქართველოს სანაპირო ზონის მოწყვლადობის დადგენა და ადაპტაციის ღონისძიებების დაგეგმვა	დადგენილი და პრიორიტეზირებული კლიმატის ცვლილების მიმართ საქართველოს სანაპირო ზონის ადაპტაციის ღონისძიებები	დონორის გრანტი	მსოფლიო ბანკი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2018–2020
ამოცანა 3. კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს ჩარჩო კონვენციისადმი ანგარიშების ვალდებულებების შესრულება							
3.1	კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს ჩარჩო კონვენციისადმი საქართველოს მე-2 „ორწლიანი განახლებული ანგარიშის“ მომზადება	კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს ჩარჩო კონვენციის მიერ მიღებულია და ვებ-გვერდზე განთავსებულია საქართველოს მე-2 „ორწლიანი განახლებული ანგარიშის“ დოკუმენტი	დონორის გრანტი	გლობალური გარემოს-დაცვითი ფონდი / გაეროს განვითარების პროგრამა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა ექსპერტული ცოდნის ნაკლებობა	2017–2019
3.2	კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს ჩარჩო კონვენციისადმი „საქართველოს მე-4 ეროვნული შეტყობინების“ მომზადება	კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს ჩარჩო კონვენციის მიერ მიღებულია და ვებ-გვერდზე განთავსებულია „საქართველოს მე-4 ეროვნული შეტყობინების“ დოკუმენტი	დონორის გრანტი	გლობალური გარემოს-დაცვითი ფონდი/ გაეროს განვითარების პროგრამა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2017–2021
3.3	კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს ჩარჩო კონვენციისადმი საქართველოს მე-3 „ორწლიანი განახლებული ანგარიშის“ მომზადება	კლიმატის ცვლილების შესახებ გაეროს ჩარჩო კონვენციის მიერ მიღებულია და ვებ-გვერდზე განთავსებულია საქართველოს მე-3 „ორწლიანი განახლებული ანგარიშის“ დოკუმენტი	დონორის გრანტი	გლობალური გარემოს-დაცვითი ფონდი/ გაეროს განვითარების პროგრამა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა	2019–2021

11.

ბუნებრივი საზრთოების რისკების მართვა

წინამდებარე თავი ეძღვნება იმ ბუნებრივ პროცესებს, რომლებიც საქართველოს სერიოზულ სოციალურ-ეკონომიკურ რისკებს უქმნის. ქვეყანაში ძირითადად გამოიყენება რეაგირებაზე ორიენტირებული ტრადიციული მიდგომები, თუმცა საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირების შესაძლებლობების გაძლიერებასთან ერთად აუცილებელია რისკების მართვის მთლიანი ციკლის სრულყოფა. აქედან გამომდინარე, წინამდებარე თავში აქცენტი კეთდება ბუნებრივი კატასტროფების – წყალდიდობების/წყალმოვარდნების, სეტყვის, თოვლზვავების, გვალვის, მეწყერების, ღვარცოფების, ქვათაცვენების და სხვა რისკების შეფასებასთან დაკავშირებულ ღონისძიებებზე. ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური პროცესების მონიტორინგი რისკების პრევენციისა და შეფასების მნიშვნელოვანი ელემენტია. აქედან გამომდინარე, აღნიშნულ ღონისძიებებს წინამდებარე პროგრამაში სათანადო ყურადღება ეთმობა. ბუნებრივი საფრთხეების განვითარებაში, ჰიდრომეტეოროლოგიურ მოვლენებთან ერთად, მნიშვნელოვან როლს გეოდინამიკური პროცესებიც ასრულებს. ამიტომ, ღონისძიებები დაჯგუფებულია ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური საფრთხეების შესაბამისად.

11.1 აკსეპტირებული რისკების მართვა

საქართველოს ტერიტორიის გეოგრაფიული მდებარეობა, რთული რელიეფი და მასთან დაკავშირებული მრავალფეროვანი კლიმატწარმოქმნელი პირობები, ხშირი და არამდგრადი რეჟიმის მქონე ჰიდროლოგიური ქსელი, რთული გეოლოგიური აგებულება და ამ ფაქტორებით განპირობებული სტიქიური მოვლენები ქვეყნისთვის მნიშვნელოვან ბუნებრივ საფრთხეს წარმოადგენს. საქართველოში დასახლებული პუნქტები და მუნიციპალიტეტები მოქცეულია საშიშროების რისკების შემდეგ ოთხ კატეგორიაში: არასაშიში, დაბალი, საშუალო და მაღალი. გეოლოგიური მოვლენებიდან ყველაზე გავრცელებული და აქტიურია გეოდინამიკური პროცესები – მეწყერები, ღვარცოფები და ქვათაცვენა. ჰიდრომეტეოროლოგიური მოვლენებიდან მასშტაბურობით და ხშირად განმეორებადობით წყალდიდობა-წყალმოვარდნები, სეტყვა, თოვლის ზვავები და გვალვა გამოირჩევა.

საქართველოს ტერიტორიაზე განვითარებულ მეწყერულ პროცესებს, დიდ მატერიალურ ზარალთან ერთად, ცალკეულ შემთხვევებში ადამიანური მსხვერპლიც თან სდევს (49 გარდაცვლილი 1995–2016 წლებში). მეწყერი ასევე აზიანებს საცხოვრებელ სახლებს, სხვადასხვა დანიშნულების შენობა-ნაგებობებს, გზებსა და სხვა ინფრასტრუქტურას, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებს. საქართველოს ტერიტორიაზე უკიდურესად სენსიტიური გეოლოგიური გარემოს პირობებიდან გამომდინარე, ღვარცოფული მოვლენების განვითარებას ადგილი აქვს მთის თითქმის ყველა მდინარის აუზში, რასაც დიდი ზარალი და ზიანი მოაქვს ქვეყნისთვის. უკანასკნელი 22 წლის განმავლობაში (1995–2016) ღვარცოფულ პროცესებს ემსხვერპლა 94 ადამიანი. დღეისათვის დაფიქსირებულია 3000-ზე მეტი ღვარცოფტრანსფორმირებული წყალსადინარი, რომელთა აუზის საერთო ფართობი ქვეყნის ტერიტორიის 22%-ზე მეტს იკავებს. საქართველო, როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, რთული რელიეფური პირობებით გამოირჩევა. ტერიტორიის 50%-ის ზედაპირის დახრილობა აღემატება 200-ს და აგებულია კლდოვანი და ნახევარკლდოვანი ქანებით. თითქმის ყველგან ადგილი აქვს აქტიურად მიმდინარე გრავიტაციულ პროცესებს ქვათაცვენებისა და კლდეზვავების სახით. ამ სახის მოვლენების გააქტიურება განსაკუთრებით ინტენსიურად მიმდინარეობს ზამთრისა და გაზაფხულის სეზონებში და საშიშროების რისკის ქვეშ მუდამ იმყოფება მთის მოსახლეობა და იმ ზონაში არსებული ინფრასტრუქტურული ობიექტები. კლდეზვავების და სხვა გეოლოგიური მოვლენების (მეწყერი, ღვარცოფი, ქვათაცვენა და სხვ.) მაპროვოცირებელი ფაქტორებია მიწისძვრა (მაგ., 1991 წლის რაჭა-იმერეთის, 1992 წლის ფასანაური-ბარისახოს, 2002 წლის თბილისის, 2009 წლის ონისა და 2010 ვანის მიწისძვრები), ექსტრემალური ჰიდრომეტეოროლოგიური მოვლენები და ადამიანის მიერ გარემოსათვის

მიყენებული ფართომასშტაბიანი უარყოფითი ზემოქმედება. გეოლოგიური პროცესების სრული კონტროლი შეუძლებელია, თუმცა, თანამედროვე მეთოდების საშუალებით რისკების შეფასების სისტემის ფარგლებში შეიძლება მოვლენის ალბათობისა და მასშტაბის წინასწარ პროგნოზირება.

საქართველოში სტიქიურ ჰიდრომეტეოროლოგიურ მოვლენებს შორის განსაკუთრებით უარყოფითი შედეგებით გამოირჩევა წყალდიდობა-წყალმოვარდნები, სეტყვა, თოვლის ზვავები და გვალვა.

წყალდიდობა-წყალმოვარდნები საქართველოს თითქმის ყველა მდინარისთვისაა დამახასიათებელი. მათ შორის განსაკუთრებული მაღალი რისკით იმერეთის, სამეგრელოს, გურიის, მცხეთა-მთიანეთის მდინარეთა აუზები, მდ. მტკვრის მიმდებარე ტერიტორიები და მდ. ალაზნის მარცხენა სანაპირო გამოირჩევა. 1968 და 1987 წლების წყალდიდობა-წყალმოვარდნების შედეგად დაინგრა 400-ზე მეტი საცხოვრებელი სახლი, 1500-ზე მეტი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების შენობა-ნაგებობა და 16 კმ სარკინიგზო მაგისტრალი, დაზიანდა 80 000 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო სავარგული, მდ. ვერეს აუზში 2015 წელს მომხდარმა წყალმოვარდნამ, რასაც დაერთო მეწყრული, ღვარცოფული და სხვა სახის მოვლენები 20-ზე მეტი ადამიანის სიცოცხლე იმსხვერპლა და დიდი ეკონომიკური ზარალი გამოიწვია.

სეტყვა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე დაიკვირვება. მისი ინტენსივობა და სიხშირე უფრო მაღალია აღმოსავლეთ საქართველოში. განსაკუთრებით აღსანიშნავია 1997 წლის სეტყვიანი პერიოდი, როცა სეტყვამ აღმოსავლეთ საქართველოს გარდა მოიცვა ონის, ამბროლაურის, ადიგენის და ზესტაფონის რაიონებიც. ამ პერიოდში განადგურდა სასოფლო-სამეურნეო ნათესები, მოსავალი, დაზიანდა სახლების სახურავები, მანქანების კორპუსები, დაიხოცა საქონელი და ფრინველი. ზარალმა 35 მილიონ ლარს გადააჭარბა.

თოვლის ზვავები ქვეყნის მთიანი რეგიონების უმეტეს ნაწილში აღინიშნება. თოვლის ზვავების მაღალი სიხშირე 1970-2005 წლებში დაფიქსირდა. ამ პერიოდში 176 ადამიანი დაიღუპა და 20 000-ზე მეტი ადამიანი იძულებული გახდა, შეეცვალა საცხოვრებელი ადგილი. რაც შეეხება გვალვას, ეს მოვლენა განსაკუთრებული ინტენსივობით შიდა და ქვემო ქართლის, კახეთის, სამცხე-თრიალეთის და ზემო იმერეთის რეგიონები გამოირჩევა, თუმცა პრაქტიკულად ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე აღინიშნება. მაგალითად, 2000 წელს გვალვამ მოიცვა საქართველოს ტერიტორიის 50 %-ზე მეტი და თითქმის 7 თვის განმავლობაში გრძელდებოდა. ამ მოვლენამ გაიარა საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილი ოთხივე სტადია - მეტეოროლოგიური, ჰიდროლოგიური, სასოფლო-სამეურნეო და სოციალურ-ეკონომიკური და ზარალმა 300 მილიონ ლარს გადააჭარბა.

დედამიწაზე მიმდინარე კლიმატის გლობალური ცვლილების ფონზე, მათ შორის საქართველოში, მკაფიოდ გამოიხატება სტიქიური ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური მოვლენების სიხშირისა და ინტენსივობის ზრდის ტენდენცია. შესაბამისად კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება რისკის ზონებისა და რისკების წყაროების შეფასების, რისკების ასპექტების მონიტორინგისა და რისკების მართვა. ამ კუთხით ქვეყანაში მნიშვნელოვანი სამუშაოებია ჩატარებული. 1993 წლიდან სახელმწიფოს შესაძლებლობები ბუნებრივი საფრთხეების რისკების მონიტორინგისა და შეფასების სფეროში მნიშვნელოვნად შემცირდა, თუმცა უკანასკნელ წლებში მდგომარეობა უმჯობესდება. მიუხედავად მიღწეული წარმატებებისა, ბუნებრივი საფრთხეების რისკების მართვა მნიშვნელოვან სრულყოფას საჭიროებს.

11.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინფორმაციური მხარეები

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო პასუხისმგებელია მიმდინარე მეტეოროლოგიური, კლიმატური, ჰიდროლოგიური და გეოლოგიური მოვლენების მონიტორინგზე. სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს გეოლოგიის დეპარტამენტი სტიქიური გეოლოგიური პროცესების შეფასების მიზნით გაზაფხულსა და შემოდგომაზე საქართველოს ყველა რეგიონსა და მუნიციპალიტეტში ახორციელებს კომპლექსურ გეოლოგიურ მონიტორინგს. დეპარტამენტი ყოველწლიურად აქვეყნებს საინფორმაციო ბიულეტენს, რომელშიც წარმოდგენილია არამართო მიმდინარე გეოლოგიური პროცესების მონაცემები და ანალიზი, ასევე მოსალოდნელი საშიშროებების პროგნოზი. ბიულეტენის ანალიტიკური ნაწილი შეიცავს ექსტრემალური გეოლოგიური საფრთხეების შეფასების შედეგებს, ნალექების რაოდენობას მილიმეტრებში (ნალექების ზღვრული ნორმა), რომელსაც შეუძლია კონკრეტულ ადგილებში მეწყრული და ღვარცოფული პროცესების გააქტიურება და სხვ. ბიულეტენში ასევე წარმოდგენილია რისკების კატეგორიებზე დამყარებული მომავალი საშიშროებების პროგნოზი. რისკების პროგნოზში მითითებულია კონკრეტული ტერიტორიები, რომლებიც შესაძლოა საფრთხის ქვეშ მოექცნენ, გეოლოგიური პროცესის სახეობა, მოსალოდნელი ზიანი და შერბილების ღონისძიებები, რომელთა პრიორიტეტულობას გეოლოგიის დეპარტამენტი განსაზღვრავს. ბიულეტენში ასევე წარმოდგენილია გეოლოგიური საფრთხეების (მეწყრები, ღვარცოფები, ქვათაცვენები და სხვ.) ადგილმდებარეობისა და სახეების ამსახველი გეო-საინფორმაციო რუკები. 2014 წლიდან სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს გეოლოგიის დეპარტამენტი ასევე ახორციელებს გეოლოგიურ აგეგმვით სამუშაოს და ამზადებს სახელმწიფო გეოლოგიურ რუკებს შესაბამისი ანგარიშებით.

მეტეოროლოგიურ და ჰიდროლოგიურ მონიტორინგს სააგენტოში ახორციელებს ჰიდრო-მეტეოროლოგიის დეპარტამენტი, რომელიც ამზადებს ამინდის და ჰიდროლოგიურ მოკლე, საშუალო და გრძელვადიან პროგნოზებს და გაფრთხილებებს მოსალოდნელი სტიქიური ჰიდრომეტეოროლოგიური მოვლენების შესახებ. დეპარტამენტს აქვს ოპერატიული წვდომა სხვა უწყებების მფლობელობაში არსებული მეტეოროლოგიური რადარების მონაცემებთან, რაც ქმნის ნალექების და მათგან გამოწვეული წყალმოვარდნების და ნიაღვრების ზემოკლევადიანი, სივრცისა და დროში დეტალიზებული პროგნოზების შედგენის შესაძლებლობას. ჰიდრო-მეტეოროლოგიის დეპარტამენტში ფუნქციონირებს ჰიდრომეტეოროლოგიური დაკვირვების მონაცემთა შეკრების და ეროვნულ და საერთაშორისო დონეებზე გავრცელების სატელეკომუნიკაციო ცენტრი, რომელიც ფლობს მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაციის მიერ დადგენილი სტანდარტების შესაბამის სატელეკომუნიკაციო ტექნოლოგიებს. ცენტრს აგრეთვე ამინდის პროგნოზის მსოფლიოს მოწინავე ცენტრებიდან სინოპტიკური პროდუქციის ოპერატიულად მიღების და ვიზუალიზაციის შესაძლებლობა აქვს, რაც აუცილებელია ამინდის მოკლე და საშუალოვადიანი პროგნოზების შესადგენად. ჰიდრომეტეოროლოგიის დეპარტამენტი, არსებული პროგნოზის შესაბამისად, უზრუნველყოფს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ განსაზღვრული უწყებების ადრეულ შეტყობინებას.

გადაწყვეტილებების მიღების უმაღლეს დონეზე სახელმწიფოს უსაფრთხოებასა და საგანგებო სიტუაციების მართვასთან დაკავშირებული ასპექტების კოორდინირების მიზნით, „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ 2017 წლის 7 დეკემბრის №1621-რს საქართველოს კანონის შესაბამისად შეიქმნა სპეციალურად უფლებამოსილი ორგანო — საქართველოს პრემიერ-მინისტრის უშუალო დაქვემდებარებაში არსებული სპეციალური დანიშნულების სახელმწიფო დაწესებულება — საგანგებო სიტუაციების

მართვის სამსახური, რომელიც უზრუნველყოფს საგანგებო სიტუაციების პრევენციის, ერთიანი სისტემის მზადყოფნის, საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირებისა და საგანგებო სიტუაციის ზონაში აღდგენითი სამუშაოების ორგანიზებას და სამოქალაქო უსაფრთხოების ამოცანების გადასაწყვეტად სამოქალაქო უსაფრთხოების ეროვნული გეგმის განხორციელებას. სამსახურის ფუნქციებში შედის ბუნებრივი საფრთხეების პრევენციისა და მათზე რეაგირების ღონისძიებებთან დაკავშირებული წინადადებების შემუშავება. სამსახურის ფარგლებში შექმნილია კრიზისული სიტუაციების მართვის ეროვნული ცენტრი (დეპარტამენტი), რომელიც აღჭურვილია სათანადო ფუნქციონირებისათვის საჭირო საშუალებებით. კრიზისული სიტუაციების დროს ცენტრი გადადის პრემიერ-მინისტრის პირდაპირ დაქვემდებარებაში. ცენტრი აქტიურდება პრემიერ-მინისტრის მითითებით. ცენტრს დახმარებას უწევს გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა. აღნიშნული დახმარების ფარგლებში ცენტრში რეგულარულად ტარდება სასწავლო სემინარები, თანამშრომლების ტესტირება, აგრეთვე ხდება ცოდნისა და გამოცდილების გაზიარება გაერთიანებული სამეფოს ექსპერტების მხრიდან, რომლის დროსაც აქცენტი უფრო მეტად კრიზისების მართვის სტრატეგიულ დონეზე კეთდება. დაგეგმილია საფრთხეების შეფასების არსებული მეთოდის განახლება, კერძოდ, ბუნებრივი საფრთხეების ერთ-ერთ რისკად განსაზღვრა. რისკების განახლებული მატრიცის საფუძველზე, სამსახური დაადგენს რისკების შემცირების სტრატეგიისა და მისი განხორციელების ოთხწლიანი გეგმის მოსამზადებლად საჭირო შესაძლებლობებსა და რესურსებს. კრიზისული სიტუაციების მართვის ეროვნული ცენტრი (დეპარტამენტი) უზრუნველყოფს რისკების მართვას სამთავრობო დონეზე. კერძოდ, ის პრემიერ-მინისტრს ატყობინებს ეროვნული ინტერესებისათვის საფრთხის შემცველი კრიზისული სიტუაციებისა ან ასეთი საფრთხის საშიშროების შესახებ, ამზადებს გეგმებს ყველა სახის კრიზისული სიტუაციისათვის და კრიზისის შემდგომ პერიოდში ატარებს კრიზისული სიტუაციის დასაძლევად გატარებული ღონისძიებების ეფექტიანობის ანალიზს. გარდა ამისა, კრიზისული სიტუაციების მართვის ეროვნული ცენტრი (დეპარტამენტი) კრიზისული სიტუაციების დროს უზრუნველყოფს სახელმწიფო უწყებების კოორდინაციასა და მონაცემთა ბაზის წარმოებას.

საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახურის მმართველობის სფეროში მოქმედი სსიპ საგანგებო სიტუაციების მართვის სააგენტოს ფარგლებში შექმნილია სამოქალაქო უსაფრთხოების სამმართველოს პრევენციის, დაგეგმვის და ზედამხედველობის სამსახური და საექსპერტო-საკონსულტაციო საბჭო. სამსახური პასუხისმგებელია ქვეყნის ტერიტორიაზე რისკების შემცირების, პრევენციის, მზადყოფნის, საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირებისა და აღდგენითი ღონისძიებების კოორდინაციაზე. ამ მიზნით იგი ამზადებს „სამოქალაქო უსაფრთხოების გეგმას“ და უზრუნველყოფს მისი განხორციელების კოორდინაციას. ასევე, საგანგებო სიტუაციებზე ეფექტიანად რეაგირებისათვის უზრუნველყოფს სათანადო მზადყოფნას ყველა დონეზე კატასტროფების მართვის პოლიტიკური ჩარჩოს შექმნის, გეგმის განხორციელებისა და კანონალსრულების შესაძლებლობების (ინსტიტუციური საფუძვლის) გაძლიერების, საგანგებო სიტუაციების დროს უსაფრთხოების საკითხებზე ინფორმაციის გავრცელებისა და საგანგებო სიტუაციებში რისკფაქტორების შემცირების გზით. საექსპერტო-საკონსულტაციო საბჭო განიხილავს ბუნებრივი და ტექნოგენური კატასტროფების პრევენციისა და დანაკარგების შემცირების საკითხებს, უზრუნველყოფს სამოქალაქო უსაფრთხოების დაგეგმვის სფეროს ექსპერტების კოორდინაციას და ორგანიზებას უწევს საგანგებო სიტუაციების მართვის სფეროში, NATO-ს „პარტნიორობა მშვიდობისთვის“ პროგრამის ფარგლებში, საკოორდინაციო ჯგუფის საქმიანობას. სსიპ საგანგებო სიტუაციების მართვის სააგენტოს ფარგლებში ასევე ფუნქციონირებს ოპერატიული მართვის ცენტრი (სამმართველო), რომლის ძირითადი უფლებამოსილებაა საგანგებო სიტუაციების განვითარების შემთხვევაში,

საგანგებო სიტუაციების მართვის ერთიანი სისტემის აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებათა უფლებამოსილი პირების შეტყობინება და საგანგებო სიტუაციებზე პირველადი რეაგირებისათვის შესაბამისი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების, მუნიციპალიტეტის ორგანოების სახანძრო-სამაშველო ძალებისა და საშუალებების ჩაბმა.

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სივრცითი დაგეგმარებისა და სამშენებლო პოლიტიკის დეპარტამენტი პასუხისმგებელია სივრცითი დაგეგმარებისა და სამშენებლო საქმიანობის სფეროში პოლიტიკის შემუშავებაზე, გატარებაზე, კოორდინაციაზე, მართვასა და მონიტორინგის განხორციელებაზე, მათ შორის, ტექნიკური რეგლამენტებისა და სამშენებლო სტანდარტების შემუშავებაზე.

აღსანიშნავია საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს სისტემაში არსებული საწარმოო გაერთიანება „დელტა“, რომელიც ახორციელებს სეტყვაზე ხელოვნურად ზემოქმედების სამუშაოებს. ეს მნიშვნელოვნად უწყობს ხელს სეტყვით გამოწვეული შესაძლო ზარალის თავიდან აცილებას/შერბილებას.

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრო პასუხისმგებელია ბუნებრივი კატასტროფებით გამოწვეული მიგრაციის (ეკომიგრაციის) მართვის სისტემის შემუშავებაზე. სამინისტრო ახორციელებს მიგრაციული პროცესების მონიტორინგსა და პროგნოზირებას და უზრუნველყოფს ბუნებრივი კატასტროფების რისკით განპირობებული განსახლების პროცესის წარმართვას. სამინისტრო ასევე შეიმუშავებს განსახლების ადგილებში ეკომიგრანტების ადაპტაცია-ინტეგრაციის პროგრამას და აწარმოებს სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზარალებული მოსახლეობის მონაცემთა ბაზას.

11.3 საპროექტო და პოლიტიკური ჩარჩო

ბუნებრივი საფრთხეების სფეროში ძირითად სამართლებრივ აქტს წარმოადგენს 2014 წლის საქართველოს კანონი „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“. მისი მიზანია საქართველოს მოსახლეობისა და ტერიტორიის დაცვა ბუნებრივი და ტექნოგენური მიზეზებით გამოწვეული საგანგებო სიტუაციის დროს. აღნიშნული კანონი კატასტროფების მართვის სფეროს უმთავრესი კანონია. კანონი ძირითადად სამოქალაქო თავდაცვას ეხება. იგი განსაზღვრავს სხვადასხვა სახელმწიფო უწყებების ფუნქციებსა და კომპეტენციებს საგანგებო სიტუაციებისადმი მზადყოფნის, მათზე რეაგირებისა და პრევენციის ეტაპებზე და მყისიერი რეაგირების ეტაპის აღდგენითი სამუშაოების ჩატარების დროს. კანონი ადგენს საგანგებო სიტუაციების მართვის ერთიან სისტემას და არეგულირებს ურთიერთობებს სისტემის სუბიექტებს შორის ყველა დონეზე (ცენტრალურ/ეროვნულ, რეგიონულ, მუნიციპალურ და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის დონეზე).

საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება შეიცავს „წყალდიდობების რისკების მართვის შესახებ“ დირექტივის (2007/60/EC) დებულებებს. კერძოდ, დადგენილ ვადებში შემუშავებულ უნდა იქნას ეროვნული კანონმდებლობა წყალდიდობების რისკების მართვის შესახებ, ასევე უნდა ჩატარდეს წყალდიდობების რისკის წინასწარი შეფასება და მომზადდეს წყალდიდობების რისკის რუკები.

2015 წლის 24 სექტემბრის N508 დადგენილებით საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა „სამოქალაქო უსაფრთხოების ეროვნული გეგმა“. გეგმაში განსაზღვრულია სხვადასხვა

ფაქტორებით (რადიოაქტიური, ქიმიური, ბიოლოგიური დაბინძურება, დაავადებების გავრცელება, ხანძარი და სხვ.) გამოწვეულ საგანგებო სიტუაციებში ადმინისტრაციული ორგანოების საქმიანობის ასპექტები. გეგმაში ნახსენებია ბუნებრივი საფრთხეებიც, თუმცა ბუნებრივი საფრთხეების ფორმულირება მკაფიო არ არის.

2017 წლის 11 იანვრის N4 დადგენილებით საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა „საქართველოს კატასტროფის რისკის შემცირების 2017-2020 წლების ეროვნული სტრატეგია და მისი სამოქმედო გეგმა“.

11.4 პრობლემები და პიოჩიფიფიფი

კატასტროფების რისკის შემცირებას სულ უფრო მეტი ყურადღება ექცევა სამთავრობო დონეზე. ცალკეულ დარგებში კატასტროფების რისკთან დაკავშირებული საკითხები წარმატებით იჭრება. ძირითადი დაინტერესებული მხარეების ცნობიერების დონის ამაღლებითა და დაინტერესებით შესაძლებელი ხდება კატასტროფების შედეგების აღმოფხვრის ზომებზე კონცენტრირების ნაცვლად რისკების შეფასებისა და დაგეგმარების პროცესში რისკების შემცირებისკენ მიმართული ღონისძიებების გათვალისწინების პრაქტიკის დამკვიდრება. თუმცა, აუცილებელია არსებული რისკების შემცირებისთვის, ახალი რისკების თავიდან აცილებისთვის, კატასტროფებისადმი მზადყოფნისა და მათზე ეფექტიანად რეაგირებისათვის საჭირო შესაძლებლობების უფრო მეტად გაძლიერება.

კატასტროფების რისკების შეფასებისა და შემცირების სამართლებრივი და პოლიტიკური ჩარჩო არასრულყოფილია, შესაბამისი ინსტიტუციური ჩარჩო და დაინტერესებული მხარეების კოორდინაციის მექანიზმი კი გაუმართავი. აუცილებელია რისკების შეფასებისა და მართვის სისტემის ეფექტიანობის ამაღლება. ქვეყანაში არსებობს ტექნიკური, ადამიანური და ფინანსური რესურსი, თუმცა დარგებს, სახელისუფლებო დონეებსა და უწყებებს შორის არ ხდება აღნიშნული რესურსების კოორდინაცია, პრიორიტეტიზაცია და სისტემატიზაცია.

მომზადდა და გამოიცა „საქართველოს ტერიტორიისთვის დამახასიათებელი ბუნებრივი სტიქიური მოვლენებისა და რისკების ატლასი“, თუმცა მისი გამოყენება სათანადოდ არ ხდება. გადაწყვეტილებების მიმღები პირები უკეთ უნდა აცნობიერებდნენ საფრთხეებისა და რისკების მართვის აუცილებლობას და იცოდნენ, თუ რა სარგებლის მოტანა შეუძლია აღნიშნულ მიდგომას. როგორც წესი, ეროვნული, ადგილობრივი თუ დარგობრივი განვითარების გეგმებში არ არის გათვალისწინებული სხვადასხვა საფრთხეების რისკების შეფასების შედეგები. ძირითადად ხდება საფრთხეების შესახებ ინფორმაციის მოგროვება და რუკების შედგენა კონკრეტული დარგებისა თუ პროექტების ფარგლებში.

საქართველოს ტერიტორიის რთული რელიეფური და გეოგრაფიული პირობების გათვალისწინებით, მიმდინარე და მოსალოდნელი ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური მოვლენების ობიექტურად შესაფასებლად აუცილებელია ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური დაკვირვების (მონიტორინგის) ქსელის მნიშვნელოვანი გაფართოება. აუცილებელია გვალვის მაღალი რისკის მქონე რეგიონებში სპეციალიზებული აგრომეტეოროლოგიური დაკვირვებების წარმოება, დაკვირვების დისტანციური (სატელიტური) მეთოდების გამოყენება და გვალვის მოკლე, საშუალო და გრძელვადიანი პროგნოზირების თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა. მეტად მნიშვნელოვანია ისეთი მაღალინფორმაციული გამზომი საშუალებების ქონა, როგორებიცაა ატმოსფეროს ვერტიკალური ზონდირების კომპლექსები და რადარული მეტეოროლოგიური სადგურები. ამინდის მაღალი გარჩევადობის პროგნოზი-

ბის შესადგენად საჭიროა მძლავრი გამოთვლითი ტექნიკა (სუპერკომპიუტერი) და სხვა. საქართველოში რისკების შეფასებისა და მართვის სისტემის განვითარებისათვის ასევე საჭიროა მონაცემთა შეგროვების, დამუშავებისა და მართვის მეთოდებისა და პრაქტიკის სრულყოფა. საფრთხეებისადმი მზადყოფნის უზრუნველსაყოფად და ზიანისა და დანაკარგების თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია მონაცემთა დამუშავების შესაძლებლობების გაძლიერება (პროგრამული და კომპიუტერული უზრუნველყოფა, უნარ-ჩვევები, და სხვ.). რისკების შეფასებაზე პასუხისმგებელი ორგანიზაციები საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიის სხვადასხვა სახის ინფრასტრუქტურას იყენებენ. ეროვნულ დონეზე არ არსებობს რისკების შეფასების ერთიანი საინფორმაციო ტექნოლოგიური პლატფორმა. სააგენტოები/უწყებები/სამინისტროები ინფორმაციას სხვადასხვა საფრთხეების შესახებ განსხვავებული მეთოდებით აგროვებენ. გარდა ამისა, შეგროვებული ინფორმაცია არ იყრის თავს ერთიან მონაცემთა ბაზაში და არ ხდება მათი სტანდარტიზაცია. სიტუაციის გამოსასწორებლად საქართველომ გარკვეული ნაბიჯები უკვე გადადგა (საგანგებო სიტუაციების მართვის სააგენტო ქმნის მონაცემთა ბაზას, რომელშიც თავს მოიყრის კატასტროფების დროს და მათ შემდგომ მიღებული ინფორმაცია), თუმცა დამატებითი ძალისხმევაა საჭირო. აღნიშნულ გამოწვევებთან გასამკლავებლად განისაზღვრა შემდეგი გრძელვადიანი მიზანი და მოკლევადიანი კონკრეტული ამოცანები:

მიზანი:

ადამიანური მსხვერპლის, ადამიანის ჯანმრთელობასა და ეკოსისტემებზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირება და ეკონომიკური ზარალის მინიმუმამდე დაყვანა.

ამოცანები:

ამოცანა 1: საფრთხეების იდენტიფიკაციის, რისკების შეფასების/ანალიზის, პრევენციისა და მონიტორინგის სისტემების სრულყოფა.

11.5 სამომავლო გეგმა

No.	ქვეფეხა	ინფორმაცია	ბიუჯეტი (ლარი)	დაუინანაძის წყარო	განმარტობის სახეობა	პარტნიორი ორგანიზაციები	შესაძლო რისკები	პერიოდი
1. საფრთხეების იდენტიფიკაციის, რისკების შეფასების/ანალიზის, პრევენციისა და მონიტორინგის სისტემების სრულყოფა								
1.1	წყალდიდობებისა და წყალმოვარდნების რისკების შეფასებისა და მართვის სისტემების დანერგვა	წყალდიდობების რისკის ქვეშ მყოფი იდენტიფიცირებული ზონები წყალდიდობებისა და წყალმოვარდნების შეფასებელი რისკები წყალდიდობების რისკის ქვეშ მყოფი ზონებისთვის წყალდიდობებისა და წყალმოვარდნების რისკების შეფასებისა და მზადყოფნის მომზადებული გეგმა	24 000	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსური და ტექნიკური რესურსების ნაკლებობა სამართლებრივი ჩარჩოს მომზადების გაზიარება	2017-2021
1.2	ქალაქ თბილისის გეოლოგიური მონიტორინგის სისტემის განახლება	ქალაქ თბილისში იდენტიფიცირებული გეოლოგიური პროცესები ქალაქ თბილისის საფრთხეების მონიტორინგის რუკა	192 000	სახელმწიფო ბიუჯეტი	სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ტექნიკური სირთულეები განხორციელების პროცესში	2017-2021
1.3	საქართველოს ტერიტორიის გეოლოგიური საფრთხეების მონიტორინგის მსვლილმაშტაბიანი GIS რუკების მომზადება	საქართველოში იდენტიფიცირებული გეოლოგიური პროცესები (მეწერი, დეგრადირება, სსვ.); საქართველოს ტერიტორიის გეოლოგიური საფრთხეების მონიტორინგის GIS რუკა; ბუნებრივი კატასტროფების რისკების შეფასებისა და პრევენციისთვის საჭირო ძირითადი მონაცემები	ბიუჯეტი: 2 127 123 დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსური და ტექნიკური რესურსების ნაკლებობა	2017-2021

1.4	გეოლოგიური რუკების მომზადება (გეოლოგიური GIS მონაცემთა ბაზა)	გეოლოგიური აგემგა, საქართველოს გეოლოგიური GIS რუკა; რისკების შეფასების გაზრდილი შესაძლებლობები	390 000	სახელმწიფო ბიუჯეტი	სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2021
1.5	ჰიდრომეტეოროლოგიური მონიტორინგის სტაციონარული ქსელის გაფართოება	დამონტაჟებული ავტომატიზებული ჰიდრომეტეოროლოგიური და მეტეოროლოგიური სადგურებისა და საგუსავოები, (წელიწადში 20) ადრეული შეტყობინების გაძლიერებული სისტემა, უფრო ზუსტი პროგნოზები, ამაღლებული ხარჯთეფექტურობა	ბიუჯეტი: 3 500 000 სააგენტო: 3 534 064 დონორი: 3 000 000	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2020
1.6	ჰიდრომეტეოროლოგიური მონაცემთა ელექტრონული ბაზის შექმნა	ისტორიული და თანამედროვე ჰიდრომეტეოროლოგიური მონიტორინგის მონაცემთა ბაზა სისტემის ხელმისაწვდომობა	2 275 500	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2017-2020

1.7	გვალვის მოკლევადიანი საშუალოვადიანი და გრძელვადიანი ადრეული გაფრთხილების სისტემის შექმნა	გაცემული გაფრთხილებები/ რეკომენდაციების რაოდენობა	2 252 700	სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს ბუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	2019-2021
1.8	კატასტროფების შედეგად გამოწვეული მარალის/ზიანის აღრიცხვის/დათვლის მექანიზმებისა და გეგმვების შემსუბუქებელი ინსტრუმენტების შემუშავება	ზიანის დათვლის პროგრამული უზრუნველყოფის ჩამოყალიბება	დონორის გრანტი	UNDP, Swiss Cooperation Office	საგანგებო სიტუაციების მართვის სამსახური	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	2017-2019

12.

კადრიატნიუდო უსაზრთხოება

მაიონებელი გამოსხივება წარმოადგენს რადიოაქტიური ნივთიერების მიერ გამოსხივებულ ნაწილაკებს ან მაღალი სიხშირის ელექტრომაგნიტურ ტალღას, რომელსაც აქვს უნარი გარემოში გავლისას გამოიწვიოს მისი იონიზაცია. მაიონებელი გამოსხივება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ადამიანის ყოფა-ცხოვრებაში. ბირთვული და რადიაციული საქმიანობა რადიოაქტიური მასალებისა და მაიონებელი გამოსხივების სხვა წყაროების სამედიცინო, სამრეწველო და სამეცნიერო-კვლევით გამოყენებასთანაა დაკავშირებული. არსებობს მაიონებელი გამოსხივების როგორც ბუნებრივი (კოსმოსი, დედამიწის ქერქი, საშენი მასალა, რადონი, საკვები და სხვ.), ასევე ხელოვნური (რენტგენის აპარატი, ფარმაცოლოგიური და სამრეწველო რადიოიზოტოპები, საწვავი) წყაროები, რომელთა გამოყენების სფეროც თანდათან ფართოვდება და მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში. თუმცა, გამომდინარე იქიდან, რომ მაიონებელ გამოსხივებას ახასიათებს ბიოლოგიური მოქმედება (კერძოდ, იგი იწვევს ცოცხალი უჯრედების დაზიანებას, რაც უმეტეს შემთხვევაში სიმსივნის წარმოქმნის პოტენციური წინაპირობაა და სხვ.), აუცილებელია ადამიანის დაცვა მისი მავნე ზემოქმედებისგან.

12.1 აქსიური მდგომარეობა

ბირთვული და რადიაციული საქმიანობა საქართველოში მაღალ დონეზე რეგულირდება. უკანასკნელ წლებში ამ სფეროში გატარდა მნიშვნელოვანი ცვლილებები. კერძოდ, ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტოს (აესს, IAEA) რეკომენდაციების განხორციელება და დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოს ჩამოყალიბება. მნიშვნელოვანი მიღწევებია სამედიცინო სფეროში მაიონებელი გამოსხივების წყაროების გამოყენებით. ამუშავდა რამდენიმე ახალი სამედიცინო დაწესებულება, სადაც იყენებენ ხაზოვან ამაჩქარებელს, მრავალშრიან კომპიუტერულ ტომოგრაფიას, პოზიტრონულ-ემისიურ ტომოგრაფიას და ა. შ.

წინსვლა მოხდა ასევე რადიოაქტიური ნარჩენებისა და მაიონებელი გამოსხივების ცალკეული წყაროების მიმართულებით, რაც განსაზღვრული იყო, როგორც ერთ-ერთი ყველაზე პრობლემური საკითხი გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნულ პროგრამაში. საქართველოში 2000–2010 წლებში მოძიებულ იქნა დაახლოებით 350 ერთეული უპატრონო რადიოაქტიური წყარო, რომლებიც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ უკონტროლოდ იყო მიტოვებული. 2016 წლისთვის მოძიებული უპატრონო რადიოაქტიური წყაროები და რადიოაქტიური ნარჩენები უსაფრთხოდ იქნა განთავსებული რადიოაქტიური ნარჩენების ცენტრალიზებულ საცავსა და რადიოაქტიური ნარჩენების სამარხში. აღსანიშნავია რომ 2015 წელს განხორციელდა საქართველოდან მაღალგამდიდრებული ურანის რეპატრიაცია, რის გამოც ბირთვული ინდუსტრიის სამიტზე საქართველოს ბირთვულ უსაფრთხოებაში შეტანილი წვლილისათვის გადაეცა ჯილდო – „ატომები მშვიდობისათვის“.

ბუნებრივი რადიაციული ფონის მონიტორინგი საქართველოში წარმოებს ყოველდღიურად. კერძოდ, გამა-გამოსხივება იზომება 15 სადგურში საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე. ამათ-გან 7 სადგური ავტომატურია. ბუნებრივი რადიაციული ფონის ყოველდღიური მონიტორინგის მონაცემები ხელმისაწვდომია სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს ვებ-გვერდზე.

ასევე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში არ ხორციელდება რადიოაქტიური წყაროების წარმოება, რომლებიც სხვადასხვა დარგისთვისაა საჭირო (მაგალითად: სამრეწველო, სამედიცინო და სხვა.). საქართველოში ბირთვული და რადიაციული საქმიანობა რეგულირდება შესაბამისი ლიცენზიით და ლიცენზიის ფარგლებში გაცემული ნებართვის საფუძველზე.

12.2 ინსტიტუციური ჩაჩრო და ძიკითაღი ღაინფაქაესაბუღი მხაჩაეღი

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო არის სახელმწიფო უწყება, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყანაში ბირთველი და რადიაციული უსაფრთხოების პოლიტიკას და უზრუნველყოფს პოლიტიკის განხორციელებას. ამ მიმართულებით სამინისტრო დაკისრებულ ფუნქციებს ახორციელებს მის სისტემაში შემავალი ბირთველი და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტოს საშუალებით, რომელიც რეორგანიზაციის შედეგად დაარსდა 2016 წელს, როგორც დამოუკიდებელი უწყება ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტოს რეკომენდაციების შესაბამისად. აღნიშნული ინსტიტუციური რეფორმის საფუძველზე სააგენტოს გადაეცა რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის ფუნქცია. სააგენტოს სტრუქტურაში ჩამოყალიბდა რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის დეპარტამენტი და აღდგა კონტროლი რადიოაქტიური ნარჩენების სამარხზე. რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის დეპარტამენტი ახორციელებს რადიოაქტიური ნარჩენების საცავისა და სამარხის ოპერირებას.

ბირთველი და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო ახორციელებს ავტორიზაციას (ლიცენზიების და ნებართვების გაცემა) ბირთველ და რადიაციულ საქმიანობაზე, რომელიც შემდგომ კონტროლდება ინსპექტირების გზით. ინსპექტირება შესაძლებელია იყოს გეგმური და არაგეგმური. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ასევე ახორციელებს სურსათში, სასმელ წყალში, ცხოველთა საკვებში და ნიადაგში რადიონუკლიდების შემცველობაზე კონტროლს.

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს გარდა ასევე სხვა სახელმწიფო უწყებებიც არიან ჩართულნი ბირთველ და რადიაციულ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული ასპექტების რეგულირებაში. კერძოდ, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური პასუხისმგებელია ბირთველი და რადიოაქტიური ნივთიერებებით უკანონო ვაჭრობის აღკვეთაზე, ხოლო შინაგან საქმეთა სამინისტრო ახორციელებს ავარიებზე და ინციდენტებზე რეაგირებასა და მათი შედეგების ლიკვიდაციას, უზრუნველყოფს რადიოაქტიური წყაროებისა და ბირთველი და რადიაციული ობიექტების ფიზიკურ დაცვას. ბირთველი ავარიის შემთხვევაში ავარიის შედეგების ლიკვიდაციაში მონაწილეობა თავდაცვის სამინისტროს ფუნქციაა. ფინანსთა სამინისტროს მმართველობაში შემავალი სსიპ შემოსავლების სამსახური პასუხისმგებელია ბირთველი და რადიოაქტიური მასალების ექსპორტის, იმპორტის და ტრანზიტის კონტროლზე. ბირთველი და რადიაციული ავარიის დროს დოზური ზღვრების დადგენა, ავარიაზე რეაგირების გეგმის ფარგლებში ავარიის შედეგების ლიკვიდაციაში მონაწილეობა, რადიოფარმაკეპარატების რეგისტრაცია, დასხივების ქვეშ მყოფ მუშაკთა პერიოდული სამედიცინო შემოწმების წესის დადგენა წარმოადგენს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს კომპეტენციას. ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ახორციელებს მაიონებელი გამოსხივების კონტროლის ხელსაწყოების მეტროლოგიური უზრუნველყოფას, ხოლო საგარეო საქმეთა სამინისტროს კომპეტენციას წარმოადგენს საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით ნაკისრ ვალდებულებათა შესრულებაზე კონტროლის განხორციელება და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობის კოორდინაცია.

საქართველოში დღეისათვის რამდენიმე ასეული დაწესებულებაა, რომლებიც თავისი საქმიანობისას გამოიყენებენ მაიონებელი გამოსხივების წყაროებს.

12.3 საერთაშორისო და პოლიტიკური ჩარჩო

„ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონი (2012 წ.) არეგულირებს სამართლებრივ ურთიერთობებს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებსა და ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს შორის, რომლებიც ახორციელებენ ბირთვულ და რადიოაქტიურ მასალებთან და მაიონებელი გამოსხივების სხვა წყაროებთან დაკავშირებულ საქმიანობას, ასევე ბირთვული მასალების და მაიონებელი გამოსხივების სხვა წყაროების უსაფრთხოების (დაცულობის) ღონისძიებებს. კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი იურიდიული აქტია „რადიოაქტიური ნარჩენების შესახებ“ საქართველოს კანონი (2015 წ.), რომელიც არეგულირებს სამართლებრივ ურთიერთობებს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებსა და იმ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს შორის, რომლებიც ახორციელებენ რადიოაქტიური ნარჩენების მართვას, რადიოაქტიური ნარჩენებისადმი მოპყრობას ან/და რადიოაქტიური ნარჩენების წარმოქმნასთან დაკავშირებულ საქმიანობას. ეს კანონი აგრეთვე განსაზღვრავს რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის უსაფრთხოებისა და დაცულობის მოთხოვნებს რადიოაქტიურ ნარჩენებთან დაკავშირებული საქმიანობისა და შესაბამისი ობიექტისათვის.

ამასთან ერთად, ბირთვულ და რადიაციულ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული საკითხები რეგულირდება კანონქვემდებარე აქტებით. კერძოდ, „ტექნიკური რეგლამენტი – „მაიონებელი გამოსხივების წყაროებთან მოპყრობისადმი რადიაციული უსაფრთხოების ნორმებისა და ძირითადი მოთხოვნების“ დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს 2015 წლის 27 აგვისტოს N450 დადგენილება განსაზღვრავს მაიონებელი გამოსხივების წყაროების კონტროლთან და დაცულობასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებს, უსაფრთხოების ძირითად ნორმებს მაიონებელი გამოსხივებით გამოწვეული საფრთხისაგან მუშაკების, მოსახლეობის, პაციენტებისა და სამედიცინო დასხივების გავლენის ქვეშ მყოფი სხვა პირთა დასაცავად, ავარიული დასხივების სიტუაციაში მაიონებელი გამოსხივების წყაროების კონტროლის, დაცულობისა და შესაბამისი ინფორმირების მიმართ მოთხოვნებს. საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 7 ივლისის N317 დადგენილებით დამტკიცებული ტექნიკური რეგლამენტი – „სამედიცინო დასხივების სფეროში რადიაციული უსაფრთხოების მოთხოვნები“ ადგენს სამედიცინო სფეროში პერსონალის, პაციენტისა და მოსახლეობის რადიაციული დაცვის უზრუნველყოფის ძირითად მოთხოვნებსა და სამედიცინო დასხივების დასაშვებ და რეფერენტულ ღონეებს.

„ბირთვული და რადიოაქტიური ნივთიერებების არალეგალურ მიმოქცევაზე რეაგირების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის 2014 წლის 8 დეკემბრის N150 ბრძანება ადგენს საქართველოს ტერიტორიაზე უფლებამოსილი ორგანოების მიერ, ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების მიზნით, ბირთვული და რადიოაქტიური ნივთიერებების არალეგალური მიმოქცევის აღკვეთის შემთხვევის შემდგომი რეაგირების განხორციელების წესს. „ბირთვული და რადიაციული საქმიანობის ინსპექტირების განხორციელების წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის მინისტრის 2016 წლის 22 იანვრის N2 ბრძანებით განისაზღვრება „ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონით რეგულირებადი საქმიანობების ინსპექტირების ჩატარების წინაპირობები და პროცედურები. მეტალის ჯართის რადიაციულ მონიტორინგთან დაკავშირებულ პროცედურებს, აგრეთვე მეტალის ჯართის რადიაციული შემოწმების სამართლებრივ საფუძველს განსაზღვრავს საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 31 დეკემბრის N756 დადგენილებით დამტკიცებული ტექნიკური რეგლამენტი – „მეტალის ჯართის რადიაციული მონიტორინგის წესი“.

აღნიშნულ სექტორში ეროვნული პოლიტიკის განმსაზღვრელი ერთ-ერთი ჩარჩო დოკუმენტია საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 14 თებერვლის N164 დადგენილებით დამტკიცებული ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული და ბირთვული (ქბრბ) საფრთხეების შემცირების ეროვნული სტრატეგია და მის საფუძველზე შემუშავებული ეროვნული სამოქმედო გეგმა (2015 წ.), რომლის საერთო მიზანია, უზრუნველყოს ცალკეული ქმედებების გაერთიანება ქბრბ საფრთხეებისადმი შეთანხმებულ მიდგომად. პრევენცია, გამოვლენა, მზადყოფნა, რეაგირება და საერთაშორისო თანამშრომლობა ქბრბ ეროვნული სტრატეგიის მთავარი მიმართულებებია. რადიოაქტიური ნარჩენების მართვა ერთ-ერთი იმ პრიორიტეტთაგანია, რომელიც საჭიროებს გრძელვადიან პერსპექტივაში ქმედებების დაგეგმვასა და განხორციელებას. საჭიროა რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის ინსტიტუციონალიზაცია, რისთვისაც შემუშავდა და საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 30 დეკემბრის N640 დადგენილებით დამტკიცდა „რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის 2017 – 2031 წლების ეროვნული სტრატეგია და მისი განხორციელების 2017-2018 წლების სამოქმედო გეგმა“. დოკუმენტით განისაზღვრა რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის ყველა ეტაპზე, როგორც აწმყოში, ისე მომავალში, მაიონებელი გამოსხივების მავნე ზემოქმედებისგან ადამიანისა და გარემოს დაცვის ეფექტიანი საშუალებები. სტრატეგიის მეშვეობით მოხდება უსაფრთხოების ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტების იმპლემენტაცია, რათა მიღწეულ იქნეს საზოგადოებისა და გარემოს ეფექტიანი დაცვა მაიონებელი გამოსხივების მავნე ზემოქმედებისგან. შესაბამისად, სტრატეგია ქმნის ეროვნული კანონმდებლობის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანის შესაძლებლობასაც. კიდევ ერთ ძალიან მნიშვნელოვან დოკუმენტს წარმოადგენს საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 13 მარტის N226 დადგენილებით დამტკიცებული „საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის მართვის სტრატეგია“, რომელიც ითვალისწინებს სახელმწიფო საზღვრის მართვისადმი ინტეგრირებულ მიდგომას და საზღვარზე ბირთვული და რადიოაქტიული ნივთიერებების კონტროლის ღონისძიებებს.

საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 7 ოქტომბრის N2171 განკარგულებით დამტკიცებული საქართველოს 2015-2019 წლების ინტეგრირებული ბირთვული დაცულობის მხარდაჭერის გეგმა განსაზღვრავს ექვს ამოცანას და შესაბამის ღონისძიებებს ამ ამოცანების განსახორციელებლად. აღნიშნული გეგმა არის საგზაო რუკა ბირთვული უსაფრთხოების ღონისძიებებში ჩართული უწყებების თანამშრომლობის გასაუმჯობესებლად.

საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებები მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების მიმართულებით ეროვნული პოლიტიკის განსაზღვრაში. კერძოდ, საქართველოს გაფორმებული აქვს შეთანხმება აესს-თან ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობის ხელშეკრულებასთან დაკავშირებით გარანტიების გამოყენების თაობაზე და, ასევე, აღნიშნული შეთანხმების დამატებითი ოქმი. საქართველო ასევე წარმოადგენს შემდეგი კონვენციების მხარეს: კონვენცია „ბირთვული ნივთიერებების ფიზიკური დაცვის შესახებ“, გაერთიანებული კონვენცია „გამოყენებულ საწვავთან მოპყრობის უსაფრთხოებისა და რადიოაქტიურ ნარჩენებთან მოპყრობის უსაფრთხოების შესახებ“, კონვენცია „ბირთვული ავარიის ადრეული შეტყობინების შესახებ“ და კონვენცია „ბირთვული ავარიის ან რადიოლოგიური ავარიული სიტუაციის შემთხვევაში დახმარების შესახებ“.

საქართველო-ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმება აწესებს კონკრეტულ ვალდებულებებს ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების დარგში. მიმდინარეობს საკანონმდებლო აქტების შემუშავება, რომელთა მიზანია ეროვნული კანონმდებლობის ევროკავშირისა და აესს-ის მოთხოვნებთან დაახლოვება.

12.4 პრობლემები და პირობიზებები

ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სფეროში განხორციელებული ღონისძიებების მთავარი პრიორიტეტია მაიონებელი გამოსხივების მავნე ზემოქმედებისაგან ადამიანისა და გარემოს დაცვა. ამ საერთო მიზნის პრაქტიკული განხორციელებისთვის მნიშვნელოვანია გაგრძელდეს არსებული პრაქტიკისა და კანონმდებლობის გადასინჯვა, ხარვეზების გამოვლენა და ცვლილებების განხორციელება. ეს ყველაფერი მუდმივად განვითარებადი ტექნოლოგიებისა და საუკეთესო პრაქტიკის გათვალისწინებით უნდა მოხდეს. ყველა მონაწილეს, როგორც საჯარო სექტორის, ასევე კერძო სექტორის წარმომადგენლებს, ამაში თავისი წილი აქვს და დაგეგმილი ქმედებები ამ პრინციპებით წარიმართება.

ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების მისაღწევად საჭირო ზომების წარმატებით განხორციელების ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევაა სპეციალიზებული განათლებისა და ამ სფეროში დასაქმებულთა კვალიფიკაციის ამაღლების სისტემის არარსებობა და კვალიფიციური პერსონალის ნაკლებობა. ამისათვის, იგეგმება ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სფეროში განათლების სტრატეგიის შემუშავება და საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოებისთვის განისაზღვრა შემდეგი გრძელვადიანი მიზანი (2030) და სამი 5-წლიანი ამოცანა:

მიზანი:

ადამიანისა და გარემოს რადიაციული უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.

ამოცანები:

- ამოცანა 1: ეროვნული ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების კანონმდებლობის გაუმჯობესება;
- ამოცანა 2: შესაძლებლობათა გაძლიერება ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების მიმართულებით;
- ამოცანა 3: საგანმანათლებლო სისტემის გაუმჯობესება და ცნობიერების ამაღლება.

12.5 სამოქმედო გეგმა

№	ქმედება	ინიციატორები	ბიუჯეტი (ლარი)	ღაზინანსების წყარო	განმარჯვინებელი ორგანო	პარაფინირებული (სიახლე)	შესაძლო რისკები	ვაჭები
ამოცანა 1: ერთგული ბიზნესი და რადიკალი უსაფრთხოების კანონმდებლობის გაუმჯობესება								
1.1	ბიზნესი ავარიისა და რადიკალიზაციის საგანგებო მდგომარეობის შემთხვევაში დახმარების შესახებ კონვენციასთან შეერთება	კონვენციასთან შეერთებული ქვეყანა	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ ბიზნესი და რადიკალიზაციის უსაფრთხოების სააგენტო	აქს	შიერთების პროცესის გაჭიანურება	2017
1.2	რადიკალიზაციის ნარჩენების სტრატეგიის (15-წლიანი) და სამოქმედო გეგმის (2-წლიანი) განხორციელება	დასრულებული ქმედებები	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ ბიზნესი და რადიკალიზაციის უსაფრთხოების სააგენტო			2017-2018
1.3	რადიკალიზაციის ნარჩენების განთავსების ადგილებზე უსაფრთხოების ზომების გაუმჯობესება	გაუმჯობესებული ინფრასტრუქტურა რადიკალიზაციის ნარჩენების განთავსების ლოკაციებზე (საცავი და სამარხი)	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, აშშ-ის გარემოს დაცვის დეპარტამენტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ ბიზნესი და რადიკალიზაციის უსაფრთხოების სააგენტო		ადამიანური რესურსების ნაკლებობა	2017-2021
1.4	გარემოს რადიკალიზაციის მონიტორინგი საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში (შიდა ქართლი, მცხეთა-მთიანეთი, ქვემო ქართლი, კახეთი)	შეფასებული გარემოს რადიკალიზაციის მდგომარეობა	51 000	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ ბიზნესი და რადიკალიზაციის უსაფრთხოების სააგენტო			2018-2020

მიზანი 2: შესაძლებლობათა გაძლიერება ბირთვულ და რადიაციულ უსაფრთხოებაში							
2.1	რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის ინფრასტრუქტურის მოწყობა	აშენებული რადიოაქტიური ნარჩენების კონდიციონების მცირე საწარმო	დონორის გრანტი	აქს	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო	დაფინანსების ნაკლებობა	2017-2021
2.2	ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტოს თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლება საერთაშორისო ტრენინგებით	გადამზადებული თანამშრომლების რაოდენობა, ტრენინგების რაოდენობა	დონორის გრანტი	აქს	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო	ტრენინგების გაუქმება	2018-2021
მიზანი 3: საგანმანათლებლო სისტემის გაუმჯობესება და ცნობიერების ამაღლება							
3.1	ბირთვულ და რადიაციულ უსაფრთხოებაში განათლების სტრატეგიისა და ტრენინგების სისტემის შემუშავება	დანერგული სტრატეგია	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, აქს	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო	ემგს; შსს; თს; შპს; სსს; ფს; სუს	2017-2018
3.2	ფართო საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების შესახებ	ჩატარებული სემინარების და ტრენინგების რაოდენობა სხვადასხვა დაინტერესებული ჯგუფებისთვის	გათვალისწინებულია არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო სსიპ ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო	საზოგადოებრივი დაინტერესების ნაკლებობა	2018-2021

13.

**მწვანე ეკონომიკა და მდგრადი
განვითარების გაკემოსდაცვითი
მიმართულება**

„საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნულ პროგრამაში“ წარმოდგენილია რიგი კონკრეტული ღონისძიებებისა, რომლებიც მიმართულია ტრადიციული ეკონომიკური საქმიანობების ალტერნატიული მიდგომების შემუშავებისა და დანერგვისაკენ. კერძოდ, რესურსებისა და მასალების ეფექტურობა, ნარჩენების წარმოქმნის მინიმუმამდე შემცირება და თავიდან აცილება, წყლის რესურსების მდგრადი მოხმარება, მწარმოებლის პასუხისმგებლობის ზრდა, გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით რესურსების გონივრული მოხმარება და ა.შ. სწორედ მწვანე ეკონომიკის განვითარებას ემსახურება. მწვანე ზრდის განვითარებისათვის აუცილებელია სამოქალაქო საზოგადოების ყველა ჯგუფის, როგორც საქონლისა და მომსახურების მომწოდებლების, ასევე მომხმარებლების ერთობლივი ძალისხმევა. მწვანე ეკონომიკაზე გადასვლა თანმიმდევრული, ხანგრძლივი პროცესია და საჭიროებს წინამდებარე სამოქმედო პროგრამისთვის განსაზღვრულ ვადებზე გაცილებით მეტ დროს, თუმცა გრძელვადიანი მიზნის მისაღწევად საჭიროა დაუყოვნებლივ დაიწყოს შესაბამისი ღონისძიებების ინიცირება და მათი მხარდაჭერა. საკითხის სპეციფიკურობამ, კერძოდ, დაინტერესებული მხარეების ფართო სპექტრმა, ღონისძიებების გრძელვადიანმა პერსპექტივამ და მდგრადი განვითარების მნიშვნელობამ განაპირობა გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნულ პროგრამაში მწვანე ეკონომიკის ხელშემწყობი ღონისძიებების შესახებ ცალკე თავის მომზადების საჭიროება.

13.1 აქსეპული მდგომარეობა

მწვანე ზრდა და მწვანე ეკონომიკა გაეროს მიერ აღიარებულია მდგრადი განვითარების ხელშემწყობ მნიშვნელოვან ფაქტორებად. მწვანე ზრდა წარმოადგენდა „ათასწლეულის განვითარების მიზნების“ ნაწილს და ასევე ხაზგასმულია „მდგრადი განვითარების მიზნებში“, რომლებიც გაერომ და მისმა წევრმა ქვეყნებმა 2015 წელს მიიღეს. საქართველოს მთავრობა მწვანე ეკონომიკას ქვეყნის მომავალი განვითარების ერთ-ერთ უმთავრეს საშუალებად განიხილავს და გამოდის ინიციატივით, რომ მდგრადი განვითარების ხელშემწყობის მიზნით განახორციელოს ნებაყოფლობითი ღონისძიებები. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია ეკოსისტემების სერვისების, სუფთა წარმოების, გარემოსდაცვითი განათლებისა და მწვანე სამუშაო ადგილების განვითარების ხელშეწყობა. საქართველომ აქტიურად იმუშავა მდგრადი განვითარების მიზნების და ქვემიზნების ეროვნულ თავისებურებებთან მორგებაზე და გადადგა შესაბამისი ნაბიჯები ჩვიდმეტივე მიზნის განხორციელების ხელშესაწყობად. საქართველოს მთავრობას კარგად აქვს გაცნობიერებული ის სარგებელი, რომლის მოტანაც მწვანე ეკონომიკას შეუძლია ადამიანებისა და გარემოსათვის.

საქართველო მდიდარია ბუნებრივი რესურსებითა და ბიომრავალფეროვნებით, რომლის დიდი ნაწილი კვლავ ხელუხლებელია, ხოლო მიწის საკმაოდ დიდ ტერიტორიას ადამიანის საქმიანობის კვალი არ ეტყობა. საქართველოს მთავრობის ერთ-ერთ მთავარ პრიორიტეტს იმ ღირებულებების შენარჩუნება წარმოადგენს, რომლებიც წინამდებარე პროგრამის სხვადასხვა თავშია ასახული. ამავდროულად, საქართველოს გარკვეულ ტერიტორიებზე შეინიშნება განვითარების დიდი ზეგავლენა გარემოზე და ქვეყნის ცალკეული რეგიონები წარსული და ამჟამინდელი სოციალურ-ეკონომიკური საქმიანობების ძლიერ ზემოქმედებას განიცდიან. ზოგადად, ეკონომიკური განვითარებისადმი მისწრაფება აღემატება სხვა მიზნებს. ეს არ არის გამოწვეული მხოლოდ მრეწველობის ან ბიზნესის განვითარებით, მასში თავისი წვლილი მიუძღვის საზოგადოებასაც, რომელიც ხშირად მხარს უჭერს ეკონომიკური ზრდის ისეთ კონცეფციას, რომელშიც გათვალისწინებული არ არის გარემოსდაცვითი საკითხები. მწვანე ეკონომიკა და მწვანე ზრდა საჭიროებს მთელი საზოგადოების ჩართულობას და არ ეხება დაინტერესებული მხარეების მხოლოდ გარკვეულ ჯგუფს. მთავრობა იღებს ვალდებულებას, გააძლიეროს დადებითი ტენდენციები და ზემოქმედება მოახდინოს არასასურველ მიმართულებებზე.

მწვანე ეკონომიკა ეყრდნობა ბუნებრივი რესურსების მოთხოვნა-მიწოდების ჯაჭვს. ძალიან მნიშვნელოვანია ბაზარზე იმ რაოდენობის საქონლის ან მომსახურების გატანა, რომელიც დააკმაყოფილებს მომხმარებელს და ხელს შეუწყობს მათ რეალიზაციას. ასეთი წონასწორობის მისაღწევად აუცილებელია ძალისხმევა როგორც მომწოდებლების, ასევე მომხმარებლების მხრიდან. უნდა აღინიშნოს, რომ ცალკეულ დარგებში უკვე არსებობს მდგრადი წარმოებისა და მოხმარების საკმაოდ კარგი საფუძველი. მიუხედავად იმისა, რომ მწვანე ეკონომიკის ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა გარემოსათვის მისაღები სუფთა პროდუქციისა და მომსახურების მაღალი ფასია, საქართველოში სულ უფრო მეტად იზრდება ეკოლოგიური თვალსაზრისით უსაფრთხო სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებელთა რიცხვი. ასევე იზრდება იმ მომხმარებელთა რაოდენობაც, რომლებიც დაინტერესებული არიან ორგანული საკვები პროდუქციით და არჩევენ არა მხოლოდ ფასის, არამედ სხვა ღირებულებების საფუძველზე აკეთებენ. მდგრადი მართვის კიდევ ერთ დადებით მაგალითს წარმოადგენს ტურიზმი. ტურისტული კომპანიების მხრიდან წახალისებული და ტურისტული ინფრასტრუქტურის მესაკუთრეების მიერ განხორციელებული გარემოსდაცვითი ღონისძიებები დიდი მხარდაჭერით სარგებლობენ იმ ტურისტებში, რომლებიც უპირატესობას ანიჭებენ ეკო-სერვისებს და მზად არიან, გადაიხადონ მაღალი ფასი.

ენერჯის მოხმარებისა და რესურსების ეფექტურობის გასაუმჯობესებლად შესაძლებელია მრავალი ღონისძიების განხორციელება. რესურსეფექტურობა მწვანე ეკონომიკის ერთ-ერთი საკვანძო საკითხია. მწვანე ეკონომიკის განვითარების შემთხვევაში მნიშვნელოვნად მცირდება ბუნებრივი რესურსების არაეფექტური გამოყენება, ნარჩენების წარმოქმნა, ატმოსფერულ ჰაერში გაფრქვევები და წყლის ობიექტებში გაუწმენდავი წყლის ჩაშვებები. საქართველოს „გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის“ წინა თავეებში წარმოდგენილია კონკრეტული ნაბიჯები, რომლებიც ხელს შეუწყობს ქვეყანაში მწვანე ეკონომიკის განვითარებას და მისი ეფექტიანობის ამაღლებას. საქართველოს მთავრობა მხარს უჭერს ისეთ თანამედროვე ეკონომიკურ მოდელებს, როგორცაა ცირკულარული ეკონომიკა და გარემოსა და ეკოსისტემების სერვისების მართვის ინდივიდუალური ბიზნეს სქემები. სასარგებლო იქნება ეკო-მარკირების შემოღებაც, რაც მწარმოებლებს დაეხმარება საკუთარი ნაწარმისა და მომსახურების სანდოობის ამაღლებასა და დაინტერესებული მომხმარებლებისათვის ობიექტური ინფორმაციის მიწოდებაში.

საერთაშორისო თანამეგობრობა მხარს უჭერს საქართველოში მწვანე ზრდის საფუძვლების შექმნას და მზად არის, აღნიშნული დახმარება კიდევ უფრო გააძლიეროს. ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD), გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის (UNECE), გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამისა (UN Environment) და გაეროს სამრეწველო განვითარების ორგანიზაციის (UNIDO) მიერ აღმოსავლეთ პარტნიორობის მეორე პლატფორმის - „ეკონომიკური ინტეგრაცია და ევროკავშირის პოლიტიკასთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა“ ფარგლებში საქართველოში განხორციელდა პროგრამა „მწვანე ეკონომიკის ხელშეწყობა აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში“ (EaP GREEN) აღმოსავლეთ პარტნიორობის ხუთ სხვა ქვეყანასთან ერთად. პროგრამის მიზანს წარმოადგენდა მწვანე ეკონომიკაზე გადასვლა, კერძოდ, ისეთი ეკონომიკური ზრდის მიღწევა, რომელიც გამოირიცხავს გარემოს დეგრადაციას და ბუნებრივი რესურსების ამოწურვას. პროგრამა ასევე ითვალისწინებდა გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ინსტრუმენტების რეფორმირებას, ახალი ანალიტიკური საშუალებების დანერგვას, დაფინანსების წყაროებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდას, შესაძლებლობების გაძლიერებასა და კერძო სექტორში საპილოტე პროექტების განხორციელებას.

აღნიშნული პროგრამის ფარგლებში, გაეროს სამრეწველო განვითარების ორგანიზაციამ საქართველოში განახორციელა „რესურსეფექტური და სუფთა წარმოების“ სადემონსტრაციო პროექტი. პროექტის მიზანი იყო კერძო კომპანიებში რესურსების ეფექტურად გამოყენებისა და გარემოსდაცვითი საქმიანობის გაუმჯობესება და ამ გზით მდგრადი სამრეწველო განვითარების და მწვანე ეკონომიკის ხელშეწყობა. პროექტში ჩართული იყო მცირე და საშუალო ზომის საწარმოები და საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში შეიქმნა „რესურსეფექტური და სუფთა წარმოების“ კლუბები.

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის პროექტმა „მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებში გარემოსათვის მისაღები ქმედებების ხელშეწყობა“ შეისწავლა ძირითადი პირობები და შესაძლებლობები, რომელთაც ხელი უნდა შეუწყოს ქვეყანაში გარემოს დაცვის ეფექტიანობის ამაღლებას, მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებში ენერგოეფექტური ტექნოლოგიების დანერგვას, ასევე მდგრადი წარმოებისა და მწვანე ბაზრების მნიშვნელობის ზრდის ფონზე მთავრობასა და ბიზნესს, ასევე ბიზნესს და ბიზნესს შორის დიალოგს.

13.2 ინსტიტუციური ჩარჩო და ძირითადი დაინფორმაციული მხარეები

მწვანე ზრდის პროცესის დაინტერესებულ მხარეს მთელი საზოგადოება წარმოადგენს. ეს პროცესი ყველასთვის სასარგებლოა, რომელშიც თითოეულმა ადამიანმა უნდა შეიტანოს საკუთარი წვლილი. მწვანე ზრდაში ყველაზე დიდი როლი ენიჭება მთავრობას, მეწარმეებს, ბიზნესებს და საყოფაცხოვრებო მომსახურებასთან დაკავშირებულ დარგებს.

მდგრადი განვითარების მიზნების ეროვნულ დონეზე განხორციელების ხელშეწყობისა და ამ მიზნების ეროვნულ სამართლებრივ და ინსტიტუციურ ჩარჩოებში ინტეგრაციის პროცესის უზრუნველსაყოფად საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციაში შეიქმნა ერთობლივი ტექნიკური სამუშაო ჯგუფი სხვადასხვა სამინისტროებისა და სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ექსპერტების მონაწილეობით. უახლოეს მომავალში განვითარების პროგრამების/სტრატეგიების გარემოსდაცვითი ასპექტების შეფასებასგშ-ს პროცედურით მოხდება, რომელიც განხილულია წინამდებარე დოკუმენტის გარემოსდაცვითი მმართველობის თავში. სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებს შორის აქტიური და მჭიდრო თანამშრომლობა წარმოადგენს დარგობრივ სტრატეგიებსა და გეგმებში გარემოსდაცვითი საკითხების სათანადოდ გათვალისწინების წინაპირობას, რადგან ხშირ შემთხვევაში საკითხები ურთიერთგადაძვევითა და ერთ დარგში განხორციელებული საქმიანობა ხშირად სხვა დარგზეც ახდენს გავლენას.

მთავრობის როლი მდგომარეობს მწვანე ეკონომიკის მხარდაჭერასა და სახელმწიფო კონტროლს დაქვემდებარებული პროცესების მართვაში. ცენტრალური მთავრობა განსაზღვრავს ეროვნულ პოლიტიკას, სამართლებრივ და მარეგულირებელ ჩარჩოებს და ეროვნულ დონეზე მოქმედ ტექნიკურ სტანდარტებს. მთავრობა ასევე კოორდინაციას უწევს ცოდნისა და გამოცდილების გაზიარებისა და ტექნიკური შესაძლებლობების გაძლიერების პროცესს, აგრეთვე უზრუნველყოფს კონკრეტული პროგრამებისთვის საბიუჯეტო სახსრების მობილიზებას. მთავარ სახელმწიფო უწყებებს მწვანე ეკონომიკის პრინციპების დამკვიდრებისა და გატარების საქმეში წარმოადგენს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო და გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო. პროცესს მხარს უჭერენ სხვა სამინისტროებიც და სახელმწიფო უწყებებიც, მათ შორის, რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, საქსტატი და სხვ.

მწვანე ზრდისა და მწვანე ეკონომიკის მხარდაჭერაში მუნიციპალიტეტებიც გარკვეულ როლს ასრულებენ. „გამწვანების“ დღის წესრიგისა და რეფორმების თვალსაზრისით თბილისი და ბათუმი ყველაზე პროგრესული ქალაქებია. თუმცა, რამდენიმე საშუალო ზომის ქალაქმა საზოგადოებრივი ტრანსპორტის გაუმჯობესების კუთხით გარკვეული ნაბიჯები გადადგა და განახორციელა სხვადასხვა ღონისძიებები მწვანე ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების ხელშეწყობისთვის. რამდენიმე მუნიციპალიტეტში მიმდინარეობს მუშაობა მდგრადი ენერჯეტიკის სამოქმედო გეგმებზე („მერების შეთანხმების“ ინიციატივის ფარგლებში). „მერების შეთანხმებას“ უკვე 14 ადმინისტრაციული სუბიექტი მიუერთდა, რომელთაგან თითოეული მზად არის 2030 წლისთვის ნახშირბადის გაფრქვევები სულ მცირე 30%-ით შეამციროს ემისიების იმ რაოდენობასთან შედარებით, რასაც ადგილი ექნებოდა კლიმატის ცვლილების შემარბილებელი ღონისძიებების გარეშე.

13.3 სამატილებრივი და კოლიზიური ჩაჩრო

მწვანე ეკონომიკა პირდაპირ და ირიბად ხელს უწყობს ევროკავშირი-საქართველოს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმების ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის ნაწილში ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებას. მწვანე ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების პრინციპების განხორციელება საქართველოს მთავრობის დღის წესრიგშია, რომელიც ორიენტირებულია მოქალაქეების ცხოვრების სტანდარტების და მათი გარემოს გაუმჯობესებაზე. მწვანე ზრდის საფუძვლები საქართველოს რიგ სტრატეგიულ დოკუმენტებში უკვე ასახულია.

„საქართველო 2020“ მთავარი სტრატეგიული დოკუმენტი, რომლის ძირითადი მიზნებიც გათვალისწინებული უნდა იყოს საშუალოვადიან დაგეგმვაშიც. სტრატეგია ხაზს უსვამს ეკონომიკური განვითარების პროცესში ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენების, გარემოსდაცვითი უსაფრთხოებისა და მდგრადობის უზრუნველყოფის მნიშვნელობას, ასევე ბუნებრივი კატასტროფების თავიდან აცილების აუცილებლობას. „საქართველო 2020“-ის თანახმად, „ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების განვითარების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს ინოვაციური საქმიანობის და უახლესი ტექნოლოგიების ტრანსფერის და დანერგვის ხელშეწყობა ეროვნულ და რეგიონულ დონეზე. ასევე მნიშვნელოვანია გარემოს დაცვაზე ორიენტირებული თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის და მწვანე ეკონომიკის განვითარების წახალისება.“ ამასთანავე, აღნიშნული ხელს შეუწყობს უცხოური ინვესტიციების შემოდინებას, რომელიც მიმართული იქნება გარემოსთვის მისაღები და რესურსეფექტური ტექნოლოგიების დანერგვაზე.

2016 წელს საქართველო მიუერთდა ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის „მწვანე ზრდის დეკლარაციას“, რომელიც წარმოადგენს მწვანე ზრდის სტრატეგიის შემუშავების და შესაბამისი ღონისძიებების გაძლიერების ეფექტიან საშუალებას. დეკლარაცია შესაძლოა, მიჩნეულ იქნას როგორც ბუნებრივი რესურსების მდგრადი გამოყენებისა და ეკოსისტემური სერვისების შეფასების გზით ეკონომიკური განვითარებისა და სამუშაო ადგილების შექმნის საფუძვლად.

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრომ გერმანიის საერთაშორისო საზოგადოების (GIZ) მხარდაჭერით მოამზადა საქართველოს „მწვანე ზრდის პოლიტიკის“ დოკუმენტი, რომელიც წარმოადგენს მწვანე ზრდის მიდგომის განხორციელებისა და სტრატეგიის შემუშავების საკითხებზე პოლიტიკური მსჯელობის ბაზას. საქართველო-ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებაშიც ყურადღება გამახვილებულია მდგრად განვითარებასა და მწვანე ეკონომიკაზე. კერძოდ, შეთანხმების 301-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ „მხარეები განავითარებენ და განამტკიცებენ თანამშრომლობას გარემოს

დაცვის საკითხებზე, რითიც წვლილს შეიტანენ მდგრადი განვითარებისა და მწვანე ეკონომიკის გრძელვადიანი მიზნების განხორციელებაში. გარემოს გაძლიერებული დაცვა სარგებელს მოუტანს საქართველოსა და ევროკავშირის მოქალაქეებსა და ბიზნეს სექტორს, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის გაუმჯობესების, ბუნებრივი რესურსების შენარჩუნების, ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი ეფექტიანობის გაზრდის გზით, ასევე, თანამედროვე, სუფთა ტექნოლოგიების გამოყენების მეშვეობით, რაც ხელს შეუწყობს წარმოების უფრო მდგრადი მოდელების ჩამოყალიბებას“.

გარდა ამისა, საქართველოს მთავრობამ ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერის პროგრამის – „მწვანე ეკონომიკის ხელშეწყობა აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში“ ფარგლებში დაიწყო მუშაობა მწვანე ზრდის სტრატეგიის შემუშავებაზე. გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამა ხელმძღვანელობს „პოლიტიკის შემუშავების ხელშეწყობის“ პროცესს, რომლის ფარგლებშიც მუშავდება მწვანე ეკონომიკისა და მდგრადი მოხმარებისა და წარმოების ეროვნული პოლიტიკის ჩარჩოები და ხდება მათი ინტეგრირება ეროვნული ეკონომიკის და განვითარების დაგეგმვისა და განხორციელების პროცესებში. საქართველოსაც, სხვა ქვეყნების მსგავსად, აქვს აქტიური მხარდაჭერა პოლიტიკის შემუშავების პროცესში. მწვანე ზრდის სტრატეგიის საშუალებით შესაძლებელი გახდება მწვანე სამუშაო ადგილების შექმნის ყველაზე მაღალი პოტენციალის მქონე დარგებისა და ეკონომიკური შესაძლებლობების გამოვლენა და მწვანე წარმოების სტიმულირება. დოკუმენტი ასევე უზრუნველყოფს ქვეყნის მდგრადი განვითარების მიზნით განსაზღვრული მწვანე ზრდის ხელშეწყობის ღონისძიებებისა და საკვანძო პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მისაღებად საჭირო სხვადასხვა საშუალებების იდენტიფიცირებას და შეფასებას.

მწვანე ზრდის გარკვეული ასპექტები ასახულია საქართველოს ცალკეულ სექტორულ სტრატეგიებში. მაგალითად, საქართველოს მთავრობამ 2016 წლის 26 თებერვლის N100 დადგენილებით დაამტკიცა „საქართველოს მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების სტრატეგია 2016-2020 წლებისთვის“ და „საქართველოს მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარების სტრატეგიის 2016-2017 წლების სამოქმედო გეგმა“. სტრატეგიის მიზანია მცირე და საშუალო საწარმოებისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა, მათი კონკურენტუნარიანობის და ინოვაციების შესაძლებლობების ამაღლება, რის შედეგადაც მოხდება შემოსავლების და სამუშაო ადგილების ზრდა და შესაბამისად, ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკური ზრდის მიღწევა. დოკუმენტში განსაზღვრულია კონკრეტული ქმედებები, კერძოდ, (1) სპეციალური სასწავლო პროგრამის შემუშავება რესურსეფექტურ და სუფთა წარმოებასთან დაკავშირებით, (2) მეწარმეებისათვის კონსულტაციების გაწევა გარემოსათვის მისაღებ ქმედებებთან დაკავშირებით და (3) „გარემოსდაცვითი მმართველის“ კურსების განვითარებასა და ჩატარებას, რათა ხელი შეეწყოს მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებში მწვანე პრაქტიკის დანერგვას და კომპანიებში გარემოსდაცვითი მმართველობის შესაძლებლობების გაძლიერებას.

საქართველო ხელს უწყობს ენერჯის ალტერნატიული წყაროების განვითარებას, კერძოდ, ქარისა და მზის ენერჯის გამოყენებას. მიმდინარეობს ენერჯის განახლებადი წყაროების განვითარების ხელშეწყობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის მომზადება. გარდა ამისა, ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებას წარმოადგენს ქვეყანაში ენერგოეფექტურობის გაუმჯობესება – მომზადებულია „ენერგოეფექტურობის ეროვნული სამოქმედო გეგმა“, რომელიც განსაზღვრავს კონკრეტულ ღონისძიებებს სამშენებლო, სამრეწველო, სატრანსპორტო და ენერგეტიკის სექტორებისთვის. საქართველო ოფიციალურად მიუერთდა ენერგეტიკული გაერთიანების დამფუძნებელ ხელშეკრულებას, რითიც დაადასტურა ევროკავშირის ენერგოეფექტურობის დირექტივებთან ეროვნული კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის მზადყოფნა.

ტურიზმის დარგის მდგრადი მართვის ეროვნული მიზნები განსაზღვრულია „საქართველოს ტურიზმის სტრატეგიაში“, რომელიც მიიღეს 2015 წელს. საქართველოს ტურიზმის განვითარების გრძელვადიან მიზანს საქართველოს პოპულარულ ტურისტული დანიშნულების ადგილად გადაქცევა, საერთაშორისო დონეზე მისი ცნობადობის გაზრდა და მოსახლეობისათვის მეტი სარგებლის მოტანა წარმოადგენს. სტრატეგიის განხორციელების ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპი „გეო-ტურიზმზე“ დამყარებული მდგრადობაა. „გეო-ტურიზმი“ მოგზაურობის სახეობაა, რომელიც ორიენტირებულია დანიშნულების ადგილის გეოგრაფიული თავისებურების შენარჩუნებასა და დაცვაზე, მათ შორის, გარემოს, ესთეტიკის, კულტურული მემკვიდრეობისა და ადგილობრივი მოსახლეობის კეთილდღეობის ხელშეწყობაზე.

ეროვნულ დონეზე „მდგრადი განვითარების მიზნების“ ნაციონალიზაციის პროცესს და განხორციელებას კოორდინაციას უწევს საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაცია. „მდგრადი განვითარების მიზნების ნაციონალიზაციის“ დოკუმენტში ძირითადად ასახულია ის ღონისძიებები, რომლებიც საქართველოს მთავრობამ „მდგრადი განვითარების მიზნებიდან“ და ქვემიზნებიდან შეარჩია და შეუსაბამა ადგილობრივ ვითარებას. პროცესი მოიცავს „მდგრადი განვითარების მიზნების“ ინტეგრირებას ეროვნულ პრიორიტეტებში და „მდგრადი განვითარების მიზნების“ ინდიკატორების ჩართვას სხვა ეროვნულ სტრატეგიებსა და პრიორიტეტულ მიმართულებებში. გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ გარემოსდაცვითი მიმართულებით პასუხისმგებლობა აიღო 5 სხვადასხვა მიზნის 9 ქვემიზნის შესრულებაზე შემდეგ სფეროებში: კლიმატის ცვლილება, ნარჩენების მართვა, ჰაერის ხარისხის კონტროლი, განათლება მდგრადი განვითარებისათვის, თევზჭერა, ბიომრავალფეროვნება და ტყის მართვა. პარალელურად, სამინისტრო მუშაობს მდგრადი განვითარების იმ მიზნებისა და ქვემიზნების შესრულებაზე, რომლებიც ქვეყანას აქვს ნაკისრი მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი შეთანხმებებისა და პროცესების ფარგლებში.

„გარემო ევროპისათვის“ მინისტრთა მერვე კონფერენციამ, რომელიც 2016 წელს ბათუმში ჩატარდა, მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა საქართველოში მწვანე ეკონომიკის პოპულარიზაციის საქმეში. საქართველომ, გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის წევრ სხვა სახელმწიფოებთან ერთად, მხარი დაუჭირა „მწვანე ეკონომიკის განვითარების პან-ევროპულ სტრატეგიულ ჩარჩოს“ და აიღო ნებაყოფლობითი ვალდებულება, ხელი შეუწყოს მწვანე ეკონომიკაზე გადასვლას და ამით წვლილი შეიტანოს „მდგრადი განვითარების მიზნების“ განხორციელებაში. „მწვანე ეკონომიკის შესახებ ბათუმის ინიციატივის“ ფარგლებში საქართველომ აიღო პასუხისმგებლობა ოთხი ქმედების განხორციელებაზე, კერძოდ: (1) საქართველოს მწვანე ზრდის სტრატეგიის შემუშავება; (2) განათლება მდგრადი განვითარებისათვის – სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის მომზადება და განხორციელება; (3) საქართველოში „მწვანე“ მცირე და საშუალო ზომის საწარმოების პოპულარიზაცია და რესურსეფექტური წარმოებისა და მოხმარების ხელშეწყობა; (4) მწარმოებლის გაფართოებული პასუხისმგებლობის პოლიტიკის შემუშავება. აღნიშნული ნებაყოფლობითი ვალდებულებების შესასრულებლად საჭირო კონკრეტული ქმედებები ასახულია საქართველოს „გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის“ შესაბამის თემატურ თავებში.

საქართველოს მთავრობა მხარს უჭერს განათლების სისტემაში მიმდინარე ცვლილებებს, რომელიც ემსახურება მდგრადი განვითარებისა და მწვანე ეკონომიკის შესახებ ინფორმირებულობისა და ცოდნის დონის ამაღლებას. კერძოდ, დაწყებითი საფეხურის სასკოლო სახელმძღვანელოების შეფასების კრიტერიუმებს გარემოსდაცვითი და მდგრადი განვითარების პრინციპები დაემატა. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული პრინციპები აისახება საჯარო სკოლების დაწყებითი საფეხურის სასწავლო სახელმძღვანელოებში.

13.4 პრობლემები და პირობიზიები

გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით მისაღებ საქმიანობაზე გადასვლა მყისიერად არ ხორციელდება, რადგან მწვანე ზრდა მრავალმხრივი და კომპლექსური საკითხია და მოითხოვს სამეცნიერო ცოდნას, ინოვაციას, საზოგადოების ცნობიერების გარკვეულ დონეს, განვითარების შესაბამის დაგეგმვას, ეფექტიანი ეკონომიკური პოლიტიკისა და კანონმდებლობის სათანადო აღსრულებას და ეროვნულ დონეზე ადამიანური და ინსტიტუციური შესაძლებლობების გაძლიერებას. განვითარება დროს მოითხოვს, მაგრამ პროცესი დაუყოვნებლივ უნდა დაიწყოს. გარემოსდაცვით ინოვაციებს ყველაზე მაღალი საექსპორტო პოტენციალი აქვს, მაგრამ ის ტექნოლოგიები და მეთოდებიც კი, რომლებიც ნაცადი და დამკვიდრებულია სხვა ქვეყნებში, საქართველოში საწყის ეტაპზე მხარდაჭერას საჭიროებს. სულ უფრო მეტი საერთაშორისო ორგანიზაცია გამოთქვამს სურვილს, დაეხმაროს საქართველოს აღნიშნული მეთოდების დანერგვაში. თავის მხრივ, საქართველოს მთავრობა გამოხატავს მზადყოფნას ხელი შეუწყოს მწვანე ეკონომიკის განვითარებასა და მდგრადი განვითარების პრინციპებისა და პოლიტიკის გატარებას ეროვნულ და ადგილობრივ დონეზე.

გამომდინარე იქედან, რომ საქართველო მწვანე ეკონომიკაზე გადასვლის საწყის ეტაპზე იმყოფება, პირველ რიგში საჭიროა კონკრეტული ღონისძიებების პრიორიტეტების მიხედვით დალაგება. ამ ეტაპზე, ძირითადად, უნდა შემუშავდეს შესაბამისი სტრატეგიები და პროგრამები, ასევე ეკონომიკის სხვადასხვა დარგებში განხორციელდეს საპილოტე პროექტები, რაც ხელს შეუწყობს ადმინისტრაციული შესაძლებლობების გაძლიერებას. ცნობილია, რომ მწვანე ეკონომიკისა და მწვანე ზრდის განვითარება ხელს უწყობს კომპანიების პროდუქტიულობისა და კონკურენტუნარიანობის ზრდას მსოფლიო ბაზრებზე; ამასთანავე, გამოიწვევს გარემოს ხარისხობრივი მდგომარეობის გაუმჯობესებას, ეკოსისტემებისა და ეკონომიკის მდგრადობის გაძლიერებას და ახალი ბიზნეს შესაძლებლობების გაჩენას.

საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის სხვადასხვა თავებში აღწერილია მწვანე ზრდასა და მდგრად განვითარებასთან უშუალოდ დაკავშირებული გარკვეული ქმედებები. ამიტომ, ისინი წინამდებარე თავში არ მეორდება. მწვანე ეკონომიკის განვითარების გრძელვადიანი მიზანი და მოკლევადიანი ამოცანები შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა:

მიზანი: მწვანე ეკონომიკაზე გადასვლა და მდგრადი განვითარების გარემოსდაცვითი მიმართულების განხორციელება.

მიზანი:

მწვანე ეკონომიკაზე გადასვლა და მდგრადი განვითარების გარემოსდაცვითი მიმართულების განხორციელება.

ამოცანები:

ამოცანა 1. მწვანე ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების პოლიტიკის, მათი მექანიზმების შემუშავებისა და განხორციელების ხელშეწყობა და ცოდნის დონის ამაღლება ეროვნულ დონეზე.

13.5 სამოქმედო გეგმა

No.	ჰემირეა	ინდიკატორები	ბიუჯეტი (ლარი)	რაზონანსების წყარო	განმარტორი/სპონსორი	პარტნიორი/კონტრაქტორი	შესაძლო რისკები	ვადები
<p>ამოცანა 1. მწვანე ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების პოლიტიკის, მათი მიქანზიმების შემუშავებისა და განხორციელების ხელშეწყობა და ცოდნის დონის ამაღლება ეროვნულ დონეზე</p>								
1.1	მწვანე ზრდის სტრატეგიის შემუშავება	შემუშავებული მწვანე ზრდის სტრატეგია შესაბამის დარგობრივ გეგმებში გათვალისწინებული სექტორული ღონისძიებები	დონორის გრანტი	ევროკავშირი	ევროკავშირი და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	გეროს გარემოს-დაცვითი პროგრამა (UNEP)	დაინტერესებული მხარეების მხრიდან ინტერესის და თანამშრომლობის არარსებობა	2017-2018
1.2	საქართველოში მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებში გარემოსათვის მისაღები ქმედებებისა და რესურსეფექტური წარმოებისა და მოხმარების ხელშეწყობა	მცირე და საშუალო ზომის საწარმოების წარმომადგენლებისათვის ჩატარებული კონსულტაციები/ტრენინგები მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებისათვის მიცემული რეკომენდაციები	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში დონორის გრანტი	სახელმწიფო ბიუჯეტი, დონორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	დაფინანსების ნაკლებობა კერძო სექტორის მხრიდან დაინტერესების არარსებობა	2016-2020
1.3	„მწვანე ეკონომიკის“ შესახებ ბათუმის ინიციატივის“ (BIG-E) ნებაყოფლობითი ვალდებულებების შესრულების და ანგარიშგების კოორდინაცია	„მწვანე ეკონომიკის შესახებ ბათუმის ინიციატივის“ განხორციელების შესახებ მომზადებული და წარდგენილი ანგარიშები	გათვალისწინებული არსებული საბიუჯეტო რესურსების ფარგლებში	სახელმწიფო ბიუჯეტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	მოწოდებული ინფორმაციის ნაკლებობა დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის ნაკლებობა	2017-2021

1.4	<p>დიდ ქალაქებში ერთ სულ მოსახლეზე გარემოზე უარყოფითი გემოქმედების შემცირება, მათ შორის, განსაკუთრებული ყურადღების დათმობით ჰაერის ხარისხისთვის და მუნიციპალური და სხვა ნარჩენების მართვის საკითხებზე</p>	<p>შეგროვებული და კარგად მართული მუნიციპალური მყარი ნარჩენების რაოდენობა</p> <p>ნარჩენების მართვის დანერგული ეფექტიანი სისტემები</p> <p>ქალაქებში გაუმჯობესებული ჰაერის ხარისხი</p>	<p>დონორის გრანტი</p>	<p>დონორი</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო</p>	<p>დაინტერესებული მხარეების ჩართულობასთან დაკავშირებული პრობლემები</p> <p>სამოგადოებრივი ინტერესის ნაკლებობა</p> <p>სუსტი კოორდინაცია</p>	<p>2017-2021</p>
1.5	<p>ენერგოეფექტურობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის დამტკიცება და განხორციელება</p>	<p>დამტკიცებული სამოქმედო გეგმა</p> <p>ენერგოეფექტიანი სექტორებისთვის განსაზღვრული ენერგოეფექტური ღონისძიებები</p>	<p>დონორის გრანტი</p>	<p>EBRD, SIDA</p>	<p>ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>დამტკიცების პროცედურის გაჭინაობა</p>	<p>2017-2021</p>
1.6	<p>განახლებადი ენერჯის წყაროების განვითარების ხელშეწყობის ეროვნული სამოქმედო გეგმის შემუშავება</p>	<p>შემუშავებული სამოქმედო გეგმა</p>	<p>დონორის გრანტი</p>	<p>UNDP</p>	<p>ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p> <p>რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო</p>	<p>2017-2018</p>	
1.7	<p>ენერგოეფექტურობისა და ენერჯიციის მდგრადი განვითარების თანამედროვე მიდგომების დანერგვა</p>	<p>გაუმჯობესებული საკანონმდებლო ბაზა</p> <p>განხორციელებული სადემონსტრაციო პროექტების რაოდენობა</p>	<p>დონორის გრანტი</p>	<p>DANIDA</p>	<p>ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო</p>	<p>გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო</p>	<p>2017-2021</p>	

14.

**საქართველოს გაკემოს ღაცვის
მოქმედებათა მესამე ეკონუდი
პროგრამის მონიჭოკინები**

საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამა პოლიტიკური ინსტრუმენტი, რომელიც მოიცავს დინამურ და მუდმივად ცვალებად გარემოში განსახორციელებელ ამოცანებსა და კონკრეტულ ღონისძიებებს. საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნულ პროგრამაში წარმოდგენილი ამოცანები და ღონისძიებები განისაზღვრა ინტეგრირებული და დარგთაშორისი მიდგომის გამოყენებით. პროგრამა არის ძირითადი დოკუმენტი, რომელშიც ასახულია გარემოს დაცვის სფეროს პრიორიტეტები მომავალი წლების განმავლობაში. აქედან გამომდინარე, პროგრამაში გათვალისწინებულია მონიტორინგის პროცედურები, რომელთა საფუძველზეც გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის შესრულების უზრუნველსაყოფად დროულად მოხდება განხორციელების ხელშეშლელი ფაქტორების იდენტიფიცირება, გამომწვევი მიზეზების ანალიზი და შესაბამისი ზომების განსაზღვრა/გატარება.

„გარემოს დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონის (მუხლი 15) თანახმად, საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამა, რომელსაც საქართველოს მთავრობა ამტკიცებს, უნდა მომზადდეს ხუთ წელიწადში ერთხელ. კანონი არ ავალდებულებს სამინისტროს საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნული პროგრამის განხორციელების მსვლელობის შესახებ ანგარიშების მომზადებას. თუმცა საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 30 დეკემბრის N629 დადგენილებით დამტკიცებული „პოლიტიკის დაგეგმვის სახელმძღვანელო“ განსაზღვრავს, რომ ანგარიშგება ევალეზა შესაბამის სტრატეგიაზე პასუხისმგებელ სამინისტროს, რომელმაც უნდა ჩამოაყალიბოს შეფასების პარამეტრები/კითხვები და უზრუნველყოს მონაცემთა შეგროვება და ანალიზი. ანგარიშში, შესაბამისი ინდიკატორების შესრულების საფუძველზე, აღნიშნული უნდა იყოს, მიღწეულ იქნა თუ არა დასმული მიზნები. ასევე, ყურადღება გამახვილებული უნდა იყოს ძირითად მიღწევებსა და განხორციელებულ რეფორმებზე. ანგარიშში მზადდება ყოველწლიურად, წარედგინება მინისტრს დასამტკიცებლად და ეგზავნება მთავრობის ადმინისტრაციას ინფორმაციისთვის.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის განხორციელების მონიტორინგს/შეფასებას და შესაბამისი ანგარიშების მომზადებას კოორდინაციას გაუწევს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო. მომზადების პროცესში ჩართულნი იქნებიან პროგრამაში განსაზღვრული მიზნების მიღწევასა და ამოცანების შესრულებაზე პასუხისმგებელი ორგანიზაციები და უწყებები, რომლებიც გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიაწვდიან საჭირო ინფორმაციასა და მონაცემებს. მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო მოამზადებს ანგარიშს საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის განხორციელების მსვლელობის შესახებ და გაუგზავნის ყველა დაინტერესებულ მხარეს.

ანგარიშგება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ჩატარდება წელიწადში ერთხელ. განხორციელების სამი წლის შემდეგ უნდა დაიწყოს შუალედური შეფასების პროცესი, რომელსაც ჩაატარებს თავად გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ან კონტრაქტორი შემფასებლები. რეგულარული მონიტორინგი განხორციელდება 2021 წლამდე. მონიტორინგისა და შუალედური შეფასების შედეგები კი გათვალისწინებული იქნება საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეოთხე ეროვნული პროგრამის მომზადების პროცესში. ამ გზით შესაძლებელი იქნება საქართველოს გარემოს დაცვის

მოქმედებათა მესამე პროგრამის წარმატებების, პრობლემებისა და გამოწვევების შესახებ დაგროვილი ინფორმაციისა და გამოცდილების გამოყენება საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეოთხე ეროვნულ პროგრამაში მომზადების პროცესში.

სამინისტრო ასევე უზრუნველყოფს ყველა დაინტერესებული მხარის წვდომას პროგრამის განხორციელების მსვლელობის ამსახველ ინფორმაციაზე. ამის მიღწევა შესაძლებელია სამინისტროს ელექტრონულ გვერდზე ინფორმაციის გამოქვეყნების საშუალებით. ამ გზით საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მესამე ეროვნული პროგრამის განხორციელების პროცესი იქნება გამჭვირვალე და ღია, რითიც უზრუნველყოფილი იქნება დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობა. გარდა ამისა, ფართო საზოგადოებასა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს მიეცემათ პროგრამის განხორციელების მსვლელობის უკეთ გაცნობისა და შენიშვნების გაზიარების შესაძლებლობა.

